KIK HOZTÁK BE A ROMÁNOKAT BUDAPESTRE

VAGY
HOGYAN ÜTÖTTÉK AGYON
FRIEDRICH—CSILLÉRY—PEKÁR URÉK
A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA
PÁRTOT

*

**EGY IZGALMAS
NEMZETGYŰLÉSI NAP
ESEMÉNYEI**

*

BUDAPEST, 1922
A NÉPSZAVA-KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA
VII, ERZSÉBET-KÖRÚT 35.

Világosság-könyvnyomda rt Budapest, VIII, Conti-utca 4.

I.

A románvezetés vádja.

1919 augusztus hó 4-én bevonult Budapestre a román hadsereg. E bevonulás körülményei egyelőre teljesen homályba vannak burkolva, mert — az akkori Peidl-kormánynak az ántánt legfelsőbb tanácsától Clemenceau aláírásával egy távirat volt a birtokában, amely a románok bevonulását Budapestre egyenesen megtiltotta, a román hadsereg parancsnoksága azonban ezt a rendelkezését a legfelsőbb tanácsnak nem respektálta, később pedig valamilyen módon meg is tudta indokolni álláspontját, mert hiszen a legfelsőbb tanács egyáltalában nem siettette a románok — engedelemnélküli — megszállásának megszüntetését.

Ugyanakkor, amikor a román hadsereg Budapestre bevonult, a Peidl-kormányt néhány ember — Friedrich—Csilléry urak vezetése mellett — kevés rendőri asszisztencia segitségével puccsszerüleg a hatalom átadására kényszeritette, amely aktus ideje alatt a bevonult román hadsereg egy géppuskásosztaga, csupa véletlenségből, éppen a miniszterelnökségi palota előtti téren „gyakorlatozott", a Friedrich—Csilléry-puccs sikeres bevégzése után pedig elvonult. További homályos pontjai is vannak ezeknek a történelmi óráknak. Nevezetesen a románok megtiltottak itt minden fegyverviselést és Friedrich—Csilléry urék mégis fegyveres kisérettel vonulhattak föl a várba a puccs végrehajtására. Ugyanakkor fölmondotta a szolgálatot a budapesti telefon, ellenben Friedrich—Csillery urék telefonálhattak kedvük szerint.

Mindez lehet teljes véletlen, játéka ama véletleneknek, amelyekkel elég sokszor találkozunk a történelem szinpadán, de az ilyen véletlenek, éppen misztikusságuknál fogva, sohasem mentesithetők a gyanu árnyékától és akik szereplői az ilyen véletleneknek, azoknak vagy nagyon kézzelfoghatóan kell bizonyitaniuk ártatlanságukat, vagy türniök kell — sokszor egész életükön át — a gyanu terhét, sulyát.

E teher kétségtelenül bántó az olyan egyénekre, kik nem elégszenek meg azzal, hogy a történelmi helyzet egy adott pillanatában elvégezték a maguk elé tüzött föladatot és elérték cselekvésükkel a kivánt célt, azután elvonulnak, hanem elkerülvén hatalmuk polcáról, tovább szerepelnek a közéletben, tényezők kivánnak lenni a közélet terén, esetleg törekednek arra is, hogy elveszitett hatalmi pozicióikat visszaszerezhessék.

A Friedrich—Csilléry-kormány tagjai mind megmaradtak a közélet porondján és bár az ország közállapotai, ha lassan is, javulnak annyira, hogy ezeknek az uraknak visszakerülhetése a kormányhatalomhoz mind távolabb ködökbe vész, a reményt ők föl nem adják, a harcot meg nem szüntetik, hanem folytatják folytonos küzködéssel a mult, a jelen és a jövő egyformán homályos bizonytalanságai között.

A végtelenül lassu tempóban tisztuló belpolitikai állapotok ma már megengedik, hogy a közelmult ingoványaiból föl-fölszakadó gázok egyik-másika lángralobbanjon a törvényes jogrend napfényével való egyesüléskor. Egy ilyen lángralobbant lidércfény volt az izsáki rablógyilkossági pör, amelynek folyamán a vádlottak — többek között — azzal is védekeztek, hogy legyilkolt áldozataik — kik zsidók voltak — pénzt kináltak föl a románoknak, hogy azok ne vonuljanak ki az országból, illetve Izsákról, hanem maradjanak még hosszabb ideig ott — a lakosság védelmére.

A vádlottaknak ez a védekezése ismét fölkavarta a románok bevonulásának igen homályos és már-már elszunnyadó kérdését, a Friedrich—Csilléry-kurzus sajtóorgánumai módot találtak arra, hogy gyanuba keverjék

újból a magyar zsidóságot, rájuk kenvén a hazafiatlanság vádját és burkoltan tovább gyanusitva őket azzal, hogy meghosszabbitották a román megszállás idejét.

Ez az állapot késztette Sándor Pál nemzetgyülési képviselőt arra, hogy a nemzetgyülés 1922. évi julius hó 15-iki ülésén hosszu, sok izgalom — helyesebben izgulás — között elmondott interpellációs beszéde végén a következő interpellációt terjessze elő, a miniszterelnökhöz intézve azt:

„1. Hajlandó-e a miniszterelnök ur vizsgálatot inditani, hogy kik voltak azok a hazaárulók, akik az ántánt határozott parancsa ellenére betörő románokat Budapest székesfőváros megszállására fölkérték?

2. Hajlandó-e a kereskedelemügyi miniszter ur vizsgálatot inditani annak a kipuhatolására, miképen történhetett meg az a szégyenteljes és országunkra vészes hanyagság és bün, hogy a románok betörésük alkalmából vagy 30—35 milliárd értéket vihettek magukkal a Máv. vagyonából, amikor állitólag irásban meg volt jóval előbb állapitva a terv a Máv. vagyonának az ilyen bekövetkező esetben való megmentésére?“ (Helyeslés balfelől.)

Az interpellációra Bethlen István miniszterelnök, a nemzetgyülés 1922. évi augusztus hó 2-án tartott ülésében adta meg a választ. Sándor Pál interpellációs beszédét és a miniszterelnök válaszával megindult és lefolytatott nemzetgyülési vitát — a nemzetgyülés hiteles naplója alapján — e füzet II. részében közöljük. Itt most arra kívánunk kitérni, hogy hová vezetett ez a fölvetett kérdés, miért lett ebből — a szociáldemokrata párt által egyáltalán nem hánytorgatott — román kérdésből *szocialista kérdés és ok arra, hogy az egész magyarországi szocializmust egy könnyelmü és nemtelen támadás érje, éppen olyan oldalról, ahol az egész román dologról bizonyára többet tudnak, mint az ellenforradalom által annak idején időlegesen skartba tett szociáldemokrácia táborában.*

A föntebb közölt dátumok mutatják, hogy az interpelláció elhangzása és a rája adott válasz között háromheti időköz telt el. E három hétben — a napilapok ismételten jelezték — *a volt Friedrich-kormány tagjai tanácskozásokat folytattak* a Sándor Pál által fölvetett

román behivás kérdésében, amely tanácskozásokba később bekapcsolódott Bethlen István miniszterelnök is. A helyzet ilyen kialakulása világosan azt mutatta, *hogy a volt Friedrich-kormány tagjai ugy érezték*, hogy a románvezetés gyanuja rájuk irányul, ennek okából szükségét látták annak, hogy *megszervezzék védekezésüket* és e védekezésüket „okmányokkal" is alátámasszák.

Sándor Pál interpellációs beszédéből minden elfogulatlan olvasónak látnia kell, hogy ebben a beszédben sem konkrét vád, sem alludáció nincsen a volt Friedrich-féle kormány tagjai ellen. *De ha volna is ilyen, akkor sem a szociáldemokrata párt részéről hangzott az el.* Friedrichék ennek ellenére a *szociáldemokrata párt ellen vonultak föl védekezésükben*, „dokumentumaikat" a szociáldemokrata párt lapjaiból, tehát nyilvánosan megjelent ujságközleményekből szedték össze egyrészt, másrészt olyan kurzuslapok és antiszocialista könyvkiadványokból, amelyeket a győztes ellenforradalom után gyorsan átnyargalt minden kormányzati irány szolgálatára kész, tehát nagyon tág lelkiismeretü *ujságirók és rémregénygyártók minden felelősségnélküli fölületességgel firkáltak össze.*

Egyetlenegy konkrétumuk volt csupán, az, hogy a nemzetgyülés szociáldemokrata frakciójában tényleg vannak képviselők, akik tagjai voltak az 1919. év juniusában megtartott országos szovjetkongresszusnak, de hogy ezek a képviselők azon a kongresszuson fölszólaltak-e, és mondottak-e olyan beszédeket, amelyeket — a mai kurzus szempontjából — inkriminálni lehetne, ezt bizonyitani nem tudták, sem nem akarták, mert jól tudták, hogy ezt nem bizonyithatják, *ellenben számitottak arra a vak gyülöletre, amely a 25 szocialista képviselő körül az ellenfelek részén lobog, amióta ezek a nemzetgyülésbe bevonultak,* és megelégedtek a „fölháborodásnak" azzal a mértékével, amely „leleplezésük" nyomán ugy is kelt.

Erre az egyetlen „konkrétumra" elég itt megjegyezni annyit, hogy a nagy Pekár által testhezálló pózzal és pátosszal leadott leleplezés titka abban áll, *hogy az általa*

fölolvasott szocialista nemzetgyülési képviselők mindegyike szakszervezeti ember volt a kommün alatt, mint ilyenek, kormányzótanácsi rendelet alapján kinevezett tagjai az akkori ugynevezett „Országos gazdasági tanács"-nak és a választójogi rendelet alapján hivatalból tagjai a szovjetkongresszusnak is.

Aki azt a szovjetkongresszust végignézte, végighallgatta, tudja jól, hogy azon — a Pekár által „leleplezett" munkásképviselőknél „nagyobb" emberek is résztvettek, több aktivitással, mint amennyit Pekár és társai elviselhetnek, ha majd az esetleges ellentámadásra sor kerül.

A nemzetgyülés polgári pártjai, de különösen a levitézlett, ugynevezett kurzuspártok maradványai, érthető gyülölettel látták a szociáldemokrata párt beonulását a nemzetgyülésbe és ezek részéről a szociáldemokrata párt parlamenti frakciója olyan vehemens támadásoknak volt kitéve a nemzetgyülés összeülése óta, amilyent keveset tud fölmutatni a világ egyetlen parlamentje. Az indemnitás vitájának hatheti tartama alatt, kétharmad részben a szocializmus és a szociáldemokrata párt volt a vita anyaga, ennek tetejébe jött ez a román ügy, amely kis hijján a legcsufosabb világbotrányt idézte volna elő, ha — amint ezt Gömbösék el akarták követni — a többség és a szocialisták között az augusztus 2-iki ülésen tényleg tettlegességre került volna sor.

Hogy ez az izgalmas nap el ne vesszen a feledésben, hogy a nagy nyilvánosság világosan lássa azt az üresség et és könnyülelküséget, amellyel a szociáldemokrácia ellensegei és ellenfelei Magyarországon ellenünk harcolnak, hogy világos képét lássák annak a nivónak, amellyel ezek az ellenfelek egy világeszmével szembeszállanak, azért emeljük ki e napot a parlamenti élet hétköznapjaiból és adjuk itt közre, az olvasók itéletére bizva, hogy Friedrich—Csilléry—Pekár urék mosakodása, valamint a románvezetés vádja miként függ össze — a szociáldemokrata párt elleni kirohanásukkal.

Mi a magunk részéről a legteljesebb objektivitással

állapitjuk meg, hogy ez az egész támadás ezen urak részéről a legközönségesebb demagógiára van fölépitve, régen elcsépelt, az ellenforradalom első napjaiban rosszindulatulag és a vak bosszu által életre kelt rémmesék megismétlésével, amelyeket semmiféle birói megállapitás nem igazol, ezeken kivül a támadó urak igen kevés értékü szubjektiv fölfogásaira, amely fölfogásokat igazán nem köteles senki sem respektálni, sem honorálni.

Mi, szociáldemokraták, nem törődünk azzal, hogy Friedrich—Csilléry—Pekár urak milyen módon tetszelegnek maguknak saját külön hazafiságukban és honmentő munkájukban, de éppoly kevéssé törődünk nagyhangu frázisaikkal, amelyekben a szociáldemokratákat hazaárulóknak igyekeznek bélyegezni. Friedrichék és a haza, egész biztosan két különböző fogalom és pont ezek az urak nem lehetnek hivatottak arra, hogy a hazafiság kérdésében biráskodjanak. Bizzák csak ezt az itéletet a magyar népre, az majd elvégzi az itélkezést, amiként egy itéletet már hozott, amikor Friedrich—Csilléry—Pekárék legnagyobb keserüségére 25 szocialista képviselőt küldött be a nemzetgyülésbe.

A románvezetés gyanuja és vádja — nem nyert tisztázást. De azáltal, hogy a Friedrich-kormány volt tagjai, hosszas, jól megfontolt előzetes tárgyalások alapján, szinpadias szereposztással, a sandá mészáros példáján másfelé vágtak, mint ahová nézniök kellett, kétségtelenül homályosabbá tette az egész kérdést, amely végeredményben egyszer mégis csak tisztázandó lesz.

II.

A nemzetgyülés aug. 2-iki ülése naplójából.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyülés! Sándor Pál t. képviselő ur a következő két kérdést intézte a kormányhoz (olvassa): „1. Hajlandó-e a miniszterelnök ur vizsgálatot inditani, hogy kik voltak azok a hazaárulók, akik az ántánt határozott parancsa ellenére (Zaj. Halljuk! Halljuk!) betörő románokat Budapest székesfőváros megszállására fölkérték? 2. Hajlandó-e a kereskedelemügyi miniszter ur vizsgálatot inditani annak kipuhatolására, miképen történhetett meg az a szégyen és országunkra vészes hanyagság és bün, hogy a románok betörésük alkalmából vagy 30—35 milliárd értéket vihettek magukkal a Máv. vagyonából, amikor állitólag irásban meg volt jóval előbb állapitva a terv a Máv. vagyonának az ilyen bekövetkezendő esetben való megmentésére?“

T. Nemzetgyülés! A fölvetett kérdések közül a magam részéről csupán az elsőre kivánok válaszolni; majd a kereskedelemügyi miniszter ur fog a második kérdésre más alkalommal felelni.

Sándor Pál t. képviselő ur interpellációjának kiindulási pontja az a tanuvallomás volt, amely az orgoványi pörben azt állitotta, hogy azok, akik áldozatul estek a tetteseknek, állitólag a románokat benmaradásra akarták volna birni. Én azt hiszem, hogy a képviselő ur által fölvetett kérdés tulajdonképen nincs összefüggésben ezzel a tanuvallomással, mert, ha összefüggésben volna, akkor nem azt kellett volna a t. képviselő urnak kérdeznie tőlem, hogy hajlandó vagyok-e abban a tekintetben vizsgálatot inditani, hogy ki hivta be a románokat, hanem azt kellett volna kérdeznie, tudok-e arról és hajlandó vagyok-e abban a tekintetben vizsgálatot inditani, kik voltak azok, ha voltak egyáltalában olyanok, akik a románokat ittmaradásra akarták birni. (Ugy van! Ugy van!) Ennek ellenére azonban a konkrét kérdésre felelni kivánok. (Halljuk! Halljuk!)

A konkrét kérdésből az tünik ki, hogy a t. képviselő ur föltételezi, hogy voltak olyan hazaáruló magyarok, akik a

románokat behivták. Én ilyen magyarokról nem tudok és nem is hiszem, hogy voltak. A t. képviselő ur azt mondja, hogy tudja, kik ezek, de mégis hozzám intézi azt a kérdést, hogy én inditsak vizsgálatot. Ha a t. képviselő ur tudja, hogy kik voltak ezek, akkor méltóztassék nyiltan és őszintén megmondani . . .

Sándor Pál: Én nem állitottam!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Akkor semmiféle vizsgálatra itt nincs szükség . . .

Sándor Pál: Tessék elolvasni, miniszterelnök ur! Ezt nem mondtam!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Méltóztatott négy pontra utalni, amely négy pontból nagyon könnyen kideríthető, hogy kik voltak azok, akik a románokat behivták. Hiszen méltóztatott utalni egy régebbi beszédre, amelyet a képviselő ur 1920-ban tartott és amelyben fölsorolt egy csomó nevet, előkelő társadalmi állásu embereket, akik a románokkal, amikor bent voltak Budapesten, itt érintkeztek. Én nem tudom, hogy a t. képviselő ur azért utalt-e ezekre a nevekre, mintha ezek viselői részesek volnának ebben.

Bocsánatot kérek, hiszem, hogy sokan voltak abban az időben Budapesten, akik érintkezést tartottak fönn az itteni román katonasággal, a román tisztekkel. De ebből azt a következtetést levonni, hogy azok, akik velük érintkeztek, őket behivták volna, mégis csak kissé messzemenő következtetés lenne. Én nem hiszem, hogy a t. képviselő ur szivesen venné, ha valaki abból, hogy a képviselő ur abban az időben a románokkal érintkezett, azt a következtetést vonná le, hogy a képviselő ur hivta be a románokat. Én azt hiszem, ennek a két dolognak egymáshoz semmi köze nincs.

Utalt azután Pekár Gyula t. képviselőtársunkra, — aki jelen van —, mint aki erről a dologról tud. Hát ha Pekár Gyula t. képviselőtársam tud erről a dologról, akkor én fölszólitom, hogy itt a nyilt szinen mondja el, mit tud és mit hallott ezekről a kérdésekről. (Helyeslés.)

Ami a szocialistákat illeti, akik részben szenvedő felek voltak abban az időben, . . .

Peidl Gyula: De mennyire!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: . . . ha tudnak valamit, nekik is, Peidl t. képviselő urnak is módjában áll itt a nyilt szinen megmondani, mit tud a dologról, de ezért hivatalos vizsgálatot inditani, azt hiszem, egészen fölösleges volna.

Hátra van még egy koronatanu, akire a t. képviselő ur

hivatkozott, dr. Ujlaki ügyvéd ur, aki Ágoston népbiztos pörét vitte a bíróság előtt. Én dr. Ujlakit fölszólittattam, hogy nyilatkozzék abban a tekintetben, mit tud a kérdésről, dr. Ujlaki azonban megtagadta erre vonatkozólag a választ, ugy hogy nem vagyok abban a helyzetben, hogy bármiféle nyilatkozatot tegyek arról, hogy ő ezekben a kérdésekben mit tud. Ha a t. képviselő ur tudja, hogy Ujlaki mit tud erről a kérdésről, ugy módjában van erről a nyilvánosság előtt szólani.

T. Nemzetgyülés! A képviselő ur beszédének végén ugy nyilatkozik, hogy kilenc ur van, aki erről a kérdésről bővebben kell hogy tudjon. Én természetesen nem tudom, hogy ki ez a kilenc ur, de ez a szám gyanut kelt bennem, hogy itt vagy a szegedi kormányra, vagy pedig a Friedrich-kormányra történik utalás, mint amely kormány itt a Peidl-kormány után átvette az ügyek vitelét. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Vagy mind a kettőre!)

Ami a szegedi kormányt illeti, a leghatározottabban tagadom, hogy ennek bármiféle része volna ebben a kérdésben. Bizonyságul fölhozom annak a memorandumnak a szövegét, amelyet a szegedi kormány képviseletében Bécsben annak idején, amikor a román invázió aktuálissá kezdett válni, az ántánthoz beadtunk. A memorandumnak erre vonatkozó passzusa magyar forditásban — minthogy a memorandum francia nyelven készült — a következőképen szól (olvassa):

„Ha az ántánt a bolsevizmusnak véget akár vetni, bizonyára azért teszi ezt, mert a saját érdeke ezt kivánja. Magyarország vezetőosztályai és pártjai készek arra, hogy ebben a munkában közreműködjenek és ezt hátsó gondolat nélkül fölajánlják, mert azon a nézeten vannak, hogy ebben a kérdésben Magyarország és az ántánt érdekei azonosak. De hogyha ez az akció a legcsekélyebb mértékben hátrányt hozhatna az országra a béke végleges föltételei tekintetében, vagy ha akár a románok, akár más szomszédunk részéről olyan megszállásra vezetne, amely szinleg a rend helyreállitása, a valóságban azonban azon cél szolgálatában állana, hogy Magyarország kárára bevégzett helyzetet teremtsen, a mi közreműködésünk teljesen kizártnak tekintendő. Különben is közreműködésünk ezen esetben teljesen értéktelen lenne, mert az ujonnan megalakult kormány nem volna képes ebben az esetben a rendet föntartani és közreműködése csak arra lenne jó, hogy néhány embert kompromittáljon anélkül, hogy célját elérhetné."

Azt hiszem, hogy ez a szöveg teljesen tisztázza a szegedi kormány álláspontját ebben a kérdésben. Én magam

szövegeztem meg annak idején ezt a memorandumot, tehát jótállhatok azért, hogy ez a hiteles szöveg.

Peidl Gyula: Érdemes volna annak a többi részét is ismerni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Vannak olyan részei, amelyek ma még, sajnos, nem valók a nyilvánosság elé, de megnyugtathatom t. képviselőtársamat, hogy soha semmiféle hazaárulást nem követtem el. (Lelkes taps.)

Peidl Gyula: Nem is arról van szó! Eszemben sem volt hazaárulásra gondolni! Egyéb szempontból érdekes!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ami már most a Friedrich-kormányt illeti, erre vonatkozóan csak egy román szakértőnek kijelentéseit kívánom fölolvasni, t. i. Mardarescu tábornok ur és Diamandi meghatalmazott miniszter ur nyilatkozatát, amely egy román nyelven megjelent könyvben foglaltatik arra vonatkozóan, hogy milyen viszonyban voltak a románok a Friedrich-kormánnyal. Itt azt olvasom. (Olvassa): „A román kormány álláspontja az volt, hogy ne avatkozzunk semmi módon se a magyar állam belügyeibe. Az arra vonatkozó híresztelés, hogy mi segédkeztünk volna József főhercegnek a szocialista Peidl-kormány megbuktatásában és abban, hogy a hatalmat birtokába vegye, teljesen téves.

Tény csak annyi, hogy ez egyidejüen történt Budapestnek csapataink által való megszállásával. Miután főparancsnokságunknak az volt a kötelessége, hogy mindenféle ellenséges haderőt lefegyverezzen, lefegyverezte a Peidl-kormányt is. József főherceg és párthivei ez alkalmat használták az államcsiny végrehajtására. Friedrich, az uj kormány feje, azt irta később, hogy velem surlódásai voltak, sőt hogy én őt egy beszélgetés alkalmával megsértettem volna. Sajnálom, de helyre kell igazitanom. Én nem ismertem Friedrich urat, nem láttam és nem is beszéltem vele soha, de ha nem is érintkeztem vele személyesen, azért az ő kormányával mégis voltak surlódásaim."

Ezekből megállapitom, hogy nézetem és meggyőződésem szerint ez a nyom is rossz nyomnak bizonyul, ha a t. képviselő ur ezt akarná követni.

De itt vannak az akkori kormánynak összes tagjai, itt van a kormánynak akkori feje, Friedrich képviselő ur, itt van Pekár, itt van Csilléry, itt van Heinrich és itt van Hegyeshalmy volt miniszter ur, ők nyilatkozhatnak erre a kérdésre nézve teljes nyiltsággal és teljes őszinteséggel.

Azzal végzem fölszólalásomat, hogy nem tartom helyesnek, ha olyan pletykákból kiindulva, amelyek keringenek egy városban, amely város nagy eseményeken ment

keresztül, mi most kezdünk politikai témákat fölvetni és a porond mezejére vetni azért, hogy egyik a másikunknak kellemetlenségeket okozzon. (Ugy van! Ugy van! jobbfelől.) Nem hiszem, hogy a t. képviselő ur is használna annak az ügynek, amelynek kedvéért ezt a kérdést fölvetette. Én a magam részéről válaszul csak azt jegyzem meg, hogy miután meggyőződésem és az eddigi jelek szerint is — és a t. képviselő ur fölszólalása az ellenkezőről nem győzött meg — itt senki sem hivta be a románokat, hanem azok bejöttek maguktól, bejöttek, hogy ezt az országot megszállják és tönkretegyék, (Ugy van! Ugy van! jobbfelől.) én semmiféle vizsgálatot inditani ebben a tekintetben hajlandó nem vagyok. (Élénk helyeslés jobbfelől és a középen.)

Kérem válaszom tudomásulvételét. (Élénk helyeslés jobbfelől.)

Elnök: Pekár Gyula képviselő ur kért személyes kérdésben szót.

Pekár Gyula: T. Nemzetgyülés! Méltóztassanak megengedni, hogy pár percre igénybevegyem a t. Nemzetgyülés drága idejét.

Nem akartam fölszólalni, mert nem szeretem a személyeskedést és nem szeretem a hercehurcát, de Sándor Pál képviselő ur julius 15-iki interpellációjában engem személyemben aposztrofált. A képviselő ur abban az interpellációban a három év előtti augusztusi eseményeket hozta szóba és jónak látta az oláhok behivásának problémáját ide az ország szine elé hozni. Utalt valamire, amiről én eddigelé nem is tudtam, hogy Magyarországon általán a zsidókat vádolják, hogy ők hivták volna be ide a románokat. Én ilyesmiről nem hallottam. Mende-mondákat hallottam olyasmiről, hogy ők talán tartóztatták részben itt őket, de erre nem térek rá, hanem maradok annál a vörös fonalnál, amelyet Sándor Pál képviselő ur követett.

Sándor Pál: De gyilkoltak ennek nevében! (Mozgás.)

Elnök: Csendet kérek!

Pekár Gyula: Sándor Pál képviselő ur azzal a kővel, amelyet a vizbe dobott, azonnal hatalmas gyürüket kanyaritott a magyar közvéleménynek amugy is elég ideges és nyugtalan vizébe. Pár óra mulva már, mintegy kommandóra, a sajtónak bizonyos része rendkivül sok cikket produkált és két hét óta ezek a cikkek növekvő mértékben haladnak előre és most már egészen nyiltan vágják a mi szemünkbe, az akkori augusztusiaknak a szemébe, hogy dehogy is a zsidók; maguk az augusztusi ellenforradalmá-

rok, a hatalmat akkor átvett Fehér Ház tagjai hivták ide be a románokat.

Fábián Béla: Mi az a Fehér Ház? (Nagy zaj jobbfelől.)

Pekár Gyula: Majd rátérek.

Patay Tibor: Türelem rózsát terem!

Barla-Szabó József: Majd hallgatni fog a végén!

Pekár Gyula: Idéztek erre különféle detektiv- és nemdetektiv-tanukat, különféle kis- és magasrangu rendőrtisztviselőket, beszéltek valami rejtelmes kilencesbizottságról, sőt mikor Sándor Pál képviselő ur a kilencesbizottságot emlitette itt, akkor arról az oldalról valaki közbeszólt, hogy nem is kilences-, hanem tizenkettesbizottság volt az. A lapok ezt vastag betükkel kinyomatták, sejteni engedték, hogy tudják azt a listát, kolportáltak itt különféle listákat, hozzátették, hogy ugyan nem egészen bizonyosan tudják, de azok nem lehettek mások, mint a Fehér Ház tagjai.

Távol legyen tőlem, hogy Sándor Pál t. képviselő ur és ezen hirlapi közlemények között bizonyitható összefüggést keressek és találjak. Eszemágában sincs. Csak annyit vagyok bátor konstatálni, hogy Sándor Pál ur kezdeményezésére egy egészen rendszeres hajsza, vádak, gyanusitások indultak meg az akkori augusztusiak ellen, mi ellenünk. A közvélemény kezdett foglalkozni a dologgal, az emberek a fejüket csóválták, azt mondották: ej, ej, mégis kell hogy valami legyen a dologban, nem zörög a haraszt, ha a szél nem fujja. Hát én, t. képviselő ur, egyelőre csak annyit mondok: de igenis zörög a haraszt néha, zörög akkor is, ha kigyó mozog alatta. (Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)

Egyáltalán, amióta másfél hónap óta a nemzetgyülés ülésezik — nem tudom —, a legkülönösebb taktikázásnak vagyunk itt szem- és fültanui. Itt hovatovább már nem arról van szó, hogy közülakarattal helytelenitsük, kárhoztassuk a bolsevizmust és közülakarattal konstruktiv munkára térjünk át. Dehogy is! Itt már arról van szó, hogy napról-napra azt halljuk, mint egy kalapácsütést ennek az apatikus társadalomnak a homlokára, halljuk a bolsevizmusnak direkt vagy indirekt, olykor nem is egészen rejtett igazolását. (Ugy van! jobbfelől.) Némelyek még tovább mennek; némelyek odáig mennek, hogy azt mondják — bocsánat, hogy ismét Sándor Pál t. képviselő urat aposztrofálom, ő mondotta —, hogy a bolsevizmus milyen nagyszerü rendeleteket produkált például a magyar államvasuti anyagoknak megmentése dolgában. Megjegyzem, nem akarok én ebbe . . .

Sándor Pál: Ejnye, de kiforgatás ez! Ez már nem becsületes beszéd! (Zaj jobbfelől.)

Pekár Gyula: Benne van a szövegben! Abból olvasom.

Sándor Pál: Tessék fölolvasni!

Pekár Gyula: Mindjárt fölolvasom.

Sándor Pál: Nem áll! Ez kiforgatás! Én és bolsevizmus!

Fábián Béla: Sándor Pál, mint bolseviki! (Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Barla-Szabó József: Ubi bene . . .

Pekár Gyula: Azt mondta, hogy a bolsevizmus kitünő rendeleteket produkált, például kidolgozott egy tervet, egy egész rendszert arra, hogy a magyar államvasutak vagonanyagát hogyan kelljen megmenteni.

Távol legyen tőlem, hiszen itt vannak Hegyeshalmy és Heinrich Ferenc barátaim, akik erre szakértőleg fognak nyilatkozni, engem a dolog csak annyiban érint, hogy mint összekötő miniszter igenis az oláh vagonrablásokat becsületesen, aktaszerüen mindig bejelentettem Loree ezredesnek, az igénybizottság elnökének. Sándor Pál képviselő ur emliti a 36 milliárd kárt és azután a gyávaság, a pipogyaság, a hazaárulás, a vészes hanyagság, a bün fölöslegesen sürü emlitésével aposztrofálja azt a kormányt. Vagyis — bocsánatot kérek, hogy igy állitom be a dolgot —, kezd a dolog egészen megfordulni: arról van szó, milyen nagyszerü volt az a bolsevizmus; forditsuk meg a nyársat, forditsuk ellene annak a három év előtti augusztusi kormánynak, menjünk neki azzal a nyárssal, hátha eltaláljuk!

Sándor Pál: Közönséges ferditès! Épeszü ember nem fogja ezt önnek elhinni! (Zaj.)

Vázsonyi Vilmos: Szégyeljék magukat, gyerekesség igy beszélni. (Zaj és fölkiáltások jobbfelől: Rendre!)

Elnök: Csendet kérek! A képviselő urat rendreutasitom!

Barla-Szabó József: Ez volt a tendencia!

Sándor Pál: Majd felelek én önnek, meg fogja köszönni!

Pekár Gyula: Tisztelt Nemzetgyülés! Én szivesen állok a támadások elé. Itt csak konstatálni akarok valamit, mielőtt rátérnék a részletekre. (Halljuk! a bal- és a jobboldalon.) Konstatálom azt, hogy akik — mi az akkori augusztusiak, illetőleg annak az első keresztény nemzeti kormány kabinetjének a tagjai — akik az előbbi nemzetgyülés tagjai voltunk és akik tagjai vagyunk most is ennek a nemzetgyülésnek, 1920 február hó 16-ika óta az akkori eseményeket soha szóba nem hoztuk, soha nem hánytor-

gattuk azt, ami a mi meggyőződésünk, hogy mi akkor nemzetmentő becsületes munkát végeztünk, (Ugy van! jobbfelől és a középen.) az volt a mi meggyőződésünk, hogy a magyar nemzet ebben a siralmas, nyomorult, koldus állapotában nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy a multban turkáljon, nem engedheti meg magának, hogy bünbakot keressen.

Drozdy Győző: Mást sem csinálnak két év óta! (Zaj és fölkiáltások jobbfelől: Ki kezdte?)

Elnök: Csendet kérek a Ház mindkét oldalán!

Propper Sándor: Negyvenezer embert fogtak el, az semmi?

Urbanics Kálmán: Vörös Napoleon!

Pekár Gyula: Nem igen beszéltünk erről, mert hiszen olyan égető a jelen, és sokkal égetőbb a jövő. (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Pekár Gyula: Midőn azonban Magyarország lakosságának egy részéről ekkora kolosszálisan hálátlan feledékenységgel állunk szemben, (Ugy van! jobbfelől.) mikor ilyen tudatos vagy talán — ezt nem Sándor Pál képviselő urra értem, hanem másokra . . .

Rakovszky István: Kikre?

Pekár Gyula: . . . — ekkora ferditő feledékenységgel állunk szemben, akkor azt mondom, igenis kiállunk a térre, szembeállunk azzal a nyárssal. (Helyeslés a jobboldalon.)

Hogy rekapituláljam: gyávaság, pipogyaság, vészes hanyagság és bün. (Derültség balfelől.)

Sándor Pál: Csak a vasutra mondtam; arról ma nincs szó!

Pekár Gyula: Engem főleg az első szó, a gyávaság szó érdekel és bevallom, hogy ez nagyon különös epitheton ornans különösen olyan ur részéről, akinek a személyes bátorsága kétségen kivül all, mint a Sándor Pál uré. (Derültség jobbfelől. Mozgás és fölkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Ugy is van!) Másodszor olyanokkal szemben, akikre minden ráfogható, csak éppen ez az egy nem, . . .

Drozdy Győző: Az igaz!

Pekár Gyula: . . . akik becsületesen szembenéztek éppugy a Klein-Korvin és Cserni oroszzsidó hóhérmestereivel és kinzóival, mint később az oláh szuronyokkal. (Ugy ván! jobbfelől. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem láttuk!) Furcsa világ ez, tisztelt Nemzetgyülés; naprólnapra hallja itt az ember hivatott és nem hivatott politikusoktól, politikai kritikusoktól, hogy voltakép hogyan is volt az az augusztus három évvel ezelőtt, miért is vették át a hatalmat éppen azok, akik mi akkor átvettük, miért

éppen mi? Örülök, hogy egyszer végre megfelelhetek erre. (Ugy van! jobbfelől.) Nagyon egyszerü a válasz, tisztelt Nemzetgyülés! Azért vettük át a hatalmat, mert más nem volt itt, csak mi voltunk itt.

Barla-Szabó József: És volt hozzá bátorságuk!

Pekár Gyula: Könnyü azoknak a politikai kritikusoknak, akik bármilyen tiszteletreméltó okból vagy a belföldön bujkáltak, vagy a külföldön üdültek, ezeknek könnyü volt a szerepük. Lettek volna itt! (Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)

Vázsonyi Vilmos: Külföldön koldultak!

Pekár Gyula: Mi pedig nem voltunk ebben a tekintetben exkluzivek. Mi fölszólítottuk mindazokat, — példa rá Heinrich Ferenc tisztelt barátom, aki 10-én szabadult ki a börtönből s pár nap mulva engedett a hivó szónak és eljött hozzánk — mi hivtunk mindenkit, aki hozzánk csatlakozni hajlandó volt. (Ugy van! Éljenzés jobbfelől.) Könnyü e kritikus uraknak, annyival inkább, mert ők azok, akik a világot urbi et orbi azután telekiabálták azzal, hogy az a bolsevizmust követő első keresztény nemzeti kormány bosszutól lihegve támadt itt fehér terrorral a zsidóságra.

Pikler Emil: Zsidó is volt benne: Polnai!

Drozdy Győző: Harmadikán nem is sejtették, hogy keresztény lesz a cégér! (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Pekár Gyula: Bocsánatot kérek, ez az állitása szeliden szólva, határozottan rágalom. Kérem, én Sándor Pál t. képviselő urat is megnyugtathatom. Sándor Pál t. képviselő ur a 15-iki interpellációjában azt mondotta, hogy „életem egyetlen hazugsága, hogy Magyarországon nincs fehér terror" — gondolom, hogy ugy mondta még, hogy 25 vagy 30 külföldi lapban hirdette ezt — én megnyugtathatom a t. képviselő urat, amikor a három év előtti epókáról beszélek; legyen egészen nyugodt, most sem mondok nem igazat. Én egyetlenegy szót szegezek a képviselő urnak, azt a szót, hogy: Horovitz! Miért akar a t. képviselő ur Horovitzabb lenni Horovitznál, annál az amerikai ezredesnél?

Sándor Pál: Jó, hogy emliti!

Vázsonyi Vilmos: Nagy trotli volt az öreg. (Derültség. Fölkiáltások a szélső baloldalon: Buta volt szegény! Ha egy zsidó buta, nagyon buta!)

Drozdy Győző: Az amerikaiak közös vonása!

Pekár Gyula: Bocsánatot kérek, az a Horovitz amerikai zsidó ezredes, akit külön azzal a föladattal küldtek

ide Budapestre — mert más ok nem volt arra, hogy ő ide jöjjön, mint az —, hogy idejövén, a fehér terror kérdését a zsidók szempontjából tanulmányozza, ennek becsületesen megfelelt, és miután körutját befejezte a Dunántul, az inkriminált Siófokon s ahol, mint a magyar paraszt mondja, annyira alapos volt, hogy megolvasta a kuvaszon a bolhát, (Derültség.) annyira utána nézett a dolognak . . .

Sándor Pál: Friedrich másképp beszélt. (Zaj.)

Horváth Zoltán: Nagyatádi is tud valamit mondani. (Zaj.)

Friedrich István: Hidegvér! Hidegvér! (Folytonos zaj.)

Elnök: Csendet kérek t. képviselő urak!

Drozdy Győző: Mi van a sült miniszterrel? Az is Siófok!

Forgács Miklós: Nem tudtátok megfőzni!

Pekár Gyula: . . . amikor, mondom, Horovitz amerikai ezredes a működését befejezte, nálam volt hivatalosan a hivatalomban és először nekem mondotta el szó szerint mindazt — amit azután a teljesen ortodox Pester Lloydban leközölt . . .

Peidl Gyula: Becsületesen!

Pekár Gyula: . . . — franciául és németül! (Ugy van! jobbfelől.) Engedje meg Sándor Pál t. képviselő ur, hogy ennek a cikknek főbb részeit fölolvassam, talán németül, azt hiszem alkalmasabb. (Fölkiáltások jobbfelől: Magyarul! A szélsőbaloldalon: Héberül! Derültség. Olvassa): „Mitteilung für die Presse" — a fordításnak kellő ellenőrizhetése céljából talán helyesebb, ha eredetiben olvasom föl. (Halljuk! Halljuk!)

Varsány Gábor: Nix deutsch!

Pekár Gyula (olvassa): „Am 24. und. 25. des Monats — ez szeptemberre vonatkozik — habe ich Siófok besucht" — meglátogattam Siófokot — . . .

Varsány Gábor: Zsidófokot! (Derültség.)

Sándor Pál: Milyen szellemes! (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Pekár Gyula (olvassa): „. . . um die Organisation der ungarischen nationalen Armee als Mitglied der interalliierten Subkommission zu überprüfen. Während der Dauer meines dortigen Aufenthaltes habe ich die auf die Juden bezüglichen Meldungen von Mißhandlungen, Ermordungen und Pogromen untersucht. Ich habe gründliche Einsicht in die Angelegenheiten genommen, bin sowohl mit in der Nachbarschaft befindlichen Juden, wie auch mit den Offizieren der ungarischen nationalen Armee in Berührung getreten (Zaj. Halljuk! Halljuk!) und habe

gefunden, daß tatsächlich mehrere erwiesene Fälle vorgekommen sind, in welchen Juden mißhandelt, sogar auch ermordet wurden, diese Fälle aber nicht im entferntesten auf die Behörden der ungarischen Armee zurückgeführt werden können. In Gegenteil, diese Behörden bieten alles auf, um auf den ihnen unterordneten Gebieten jede Ungerechtigkeit und Ruhestörung zu verhindern." — Ez volt az az első keresztény nemzeti kormány. — (Olvassa): „Individuelle Ausschreitungen werden außerordentlich streng bestraft; über solche Ausschreitungen einlangende Meldungen werden gründlich untersucht. Obwohl zweifellos an vielen Orten judenfeindliche Agitationen betrieben wurden, bin ich überzeugt — meg vagyok győződve róla — daß die auf den sogennanten „weißen Terror" bezüglichen Nachrichten der Grundlage entbehren." — Meg vagyok győződve arról, hogy az ugynevezett fehér terrorra vonatkozó jelentések teljesen alaptalanok. (Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)

Esztergályos János (közbeszól. Zaj.).

Elnök: Esztergályos János képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben maradni.

Pekár Gyula (tovább olvassa): ...„Die Juden oder Christen guten Betragens" — A jó magaviseletü zsidók és keresztényeknek — „haben keinen Grund sich vor ihnen zu fürchten" — semmi okuk sincs, hogy azoktól az illető tisztektől féljenek. (Mozgás és fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Horovitz!)

T. Nemzetgyülés! Bátor voltam ezt citálni, hogy a mi részünkről, a három év előtti augusztusiak részéről, ezt a tényt itt egyszersmindenkorra leszögezzem, ezt a tényt, amelyet egy amerikai zsidó ezredes ellenőrzött és amelyről nyilatkozik. Azt hiszem, ez teljesen föd bennünket.

Pikler Emil: Éljenek a Horovitzok!

Elnök: Nagyon kérem a képviselő urat, méltóztassék csöndben lenni!

Pekár Gyula: T. Nemzetgyülés! Mi abszolute nem foglalkoztunk a bosszu érzésével. Fölhivom összes volt minisztertársaimat, volt-e valaha erről szó, akár minisztertanácson, akár beszélgetésben? Ha mi bosszura gondoltunk volna, amikor a hatalomnak teljes birtokában voltunk, ...

Propper Sándor: Az egész országot kiirthatták volna!

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Pekár Gyula: ...akkor mint Trockijék Oroszországban, egészen másként járhattunk volna el. (Ugy van! Ugy

van! jobbfelől.) De tőlünk a lehető legtávolabb volt minden bosszuérzés; minket eltöltött a mélységes honfifájdalom, mi magyar kötelességérzettel, magyar lelkesedéssel mentünk neki annak a munkának, hogy a véres sárból az ország szekerét kihuzzuk. Az volt a célunk, hogy a bolsevizmusból fönmaradt romokat továbbra is megmentsük az uj moloch, a románok kezei közül. Nagyon magunk voltunk; a szegediek, akikkel különben természetesen összeköttetésben voltunk, még távol voltak Szegeden, még át sem jöhettek a Dunántulra. Budapest itt egymaga volt és Budapestnek egymagának kellett a harcot fölvenni.

Horváth Zoltán (közbeszól. Zaj.).

Elnök: Horváth képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben maradni!

Pekár Gyula: A világért sem akarok párhuzamokat vonni a későbbi kormányok nehéz helyzete és a mi nehéz helyzetünk között; én csak annyit jegyzek meg, hogy akkor valóban életveszélyes volt miniszternek lenni. Erre rá fogok térni. Egyelőre csak Sándor Pál t. képviselő urnak és főként az ő interpellációját interpretáló sajtónak, annak a bizonyos közvéleménynek, akarom a következőket feleletül adni:

Drozdy Győző: Csak Danton nyelvén!

Elnök: Drozdy képviselő urat kérem, ne méltóztassék állandóan közbeszólni.

Pekár Gyula: Én, mint a Fehér Ház elnöke, semmiféle 9-es vagy 12-es bizottságról nem tudok. Mi, a Fehér Ház, nem mentünk ki semmi bizottságban, sem egyénenként a románok elé, sem Nagykátára — soha életemben nem voltam ott — sem máshova. Mi sem közvetve, sem közvetlenül, sem személyesen, sem irásbelileg, sem telefonon, sem telegráfon a románokkal mindaddig nem érintkeztünk, amig a románok ide be nem jöttek. Amikor egyszer itt voltak, hivatalból, felelős állásban, igenis tárgyaltunk velük, tárgyalni voltunk kénytelenek velük, de mindig mint ellenségekkel tárgyaltunk velük.

Hogy ellenségeink voltak-e igazán, arra vonatkozólag kénytelen vagyok egyes momentumokat kiemelni és kénytelen vagyok ezeket bizonyos tényekkel illusztrálni. Ki kell emelnem azt, hogy Friedrich István barátom, akkori miniszterelnök ellen az én tudtommal három merényletet terveztek az oláhok.

A két első merénylet nem jutott a kifejlődésnek abba a stádiumába, hogy valósággal veszedelmessé válhatott volna, mert a négyes tábornoki tanács segitségével sike-

rült azt eliminálnunk, de a harmadik merénylet legvégén, mint aktor én is szerepeltem, erről tehát kötelességem itt jelentést tenni, kötelességem elmondani mindazt, Sándor Pál képviselő ur intenciói szerint, amit tudok. Hát elmondom.

Ez akkor történt, amikor a román trónörökös itt a Hungáriában mulatott és ez rendkivül fölkorbácsolta az akkori román rendőrség és katonaság munkakedvét. Ekkor történt az, hogy egy oláh patruly a Várszinház felől szuronyokkal be akart törni Friedrich István miniszterelnök hálószobájába, hogy őt vagy elfogja, vagy sokkal rövidebb uton eltegye láb alól.

Sándor Pál: Valószinüleg azt hitték, hogy zsidó!

Pekár Gyula: Én voltam az, aki az odasietö és a dolognak hinni nem akaró Gorton tábornokot a helyszinére vezettem. Gorton fölháborodva ült az autóba sir George Clerk-kel, aki pedig csak nem vádolható meg magyar barátsággal. Elrohantak Mardarescu tábornokhoz és ha önöknek ez meseszerüen tünik föl, a négyes tábornoki tanácsnak következő napi cselekvése azonnal föl fogja önöket rázni ebből az illusióból. A következő napon a négyes tábornoki bizottság a magyar miniszterelnökséget már angol-amerikai vegyes különitménnyel őriztette a románok ellen.

Barla-Szabó József: És kik mulattak a trónörökössel?

Pekár Gyula: De menjünk tovább. A magyar miniszterek nem utazhattak szabadon az országban. Baloghy minisztert és másokat is lefogtak. Itt van előttem Bandholz tábornoknak egy hivatalos irata, amelyet hozzám, mint összekötő miniszterhez intézett s amelyben ő tudatja velem, hogy miután az adminisztrációs ügyek lebonyolitásában hiány, fönnakadás nem állhat fönn Magyarországon, fölhivja a román hatóságokat, hogy engedjék a magyar tisztviselőket Magyarországon szabadon utazni.

Egy reggel öt órakor hivtak át a miniszterelnökségre — hiszen az urak emlékezni fognak rá — és nekem ott kellett hamarjában franciául és angolul beadni a tiltakozást a négyes tábornoki tanácshoz. Miért? Mert két államtitkárunkat lefogták az oláhok. Az egyik Kutkafalvy Miklós volt, a másik pedig Szakács Andor, aki akkor ugyan még csak miniszteri tanácsos volt és később avanzsirozott. Nem mondom el, hogy hirtelenében micsoda költséges utakon kellett nekem áthatolnom a Hungária-szálló oláh rendőrségi osztagán, hogy végre eljussak a mostani Horthy Miklós-ut első házába, ahol egy Paprika nevü oláh alez-

redes, auditor, karmai közül végre ki tudtam menteni Kutkafalvy Miklóst.

De egyébként itt van Térfy jelenlegi miniszter ur, akkori államtitkár, ő emlékezhetik rá — hiszen együtt dolgoztunk ebben —, hogy mikor az oláhok Budapest tervszerü kiéheztetésével foglalkoztak, az oláhok — Mardarescu tábornok — minden emberi civilizációt arculpiritó brutalitással távolitották el. Nem, tisztelt Sándor Pál képviselő ur, nem volt az első, keresztény nemzeti kormány sem gyáva, sem pipogya, sem bünösen hanyag, ellenkezőleg emberfölötti munkát végeztünk s azt becsületesen teljesitettük.

Sándor Pál: Mondtam a kormányra?

Pekár Gyula: Becsületesen teljesitette kötelességét. (Zaj. Fölkiáltások a jobboldalon: Hát kire mondta?)

Sándor Pál: Akik cselekedték! (Nagy zaj jobbfelől. Fölkiáltások: Nevezze meg!) Én nem fogok valótlant mondani.

Pekár Gyula: Méltóztassék talán beszédét átolvasni, meg fogja látni, hogy föltétlenül áll, amit mondtam.

Sándor Pál: Tessék citálni azt, amit mondtam. (Nyugtalanság és zaj.) Már harmadszor állit olyat, ami nem áll meg. Tessék citálni.

Elnök: Csöndet kérek! Sándor Pál képviselő urnak módjában lesz viszonválaszában foglalkozni a mondottakkal. Ne méltóztassék tehát most állandóan közbeszólni.

Vázsonyi Vilmos: Hiszen Pekár készült a beszédjére, citálhat.

Pekár Gyula: Mostanában egyáltalában nagyon divatba jött, hogy azt az u. n. keresztény kurzust becsmérlik és azt mondják, hogy ez a keresztény kurzus három év alatt semmit sem produkált. (Zaj a szélsőbaloldalon. Fölkiáltások: Azt nem mondtuk. Ellenkezőleg nagyon sokat.) Még olyat is mondtak, hogy bünben született! (Fölkiáltások a szélsőbalon: A Duna sokat beszélhetne!) Erre is bátor leszek felelni, és valamit ki akarok jelenteni éppen annak a keresztény kurzusnak születése pillanatára. Mit tettünk? Mi akkor, augusztus elején, eltávolitottuk azt a félig vagy háromnegyed részében kommunista — mert hiszen öt népbiztos volt benne — Peidl-kormányt. (Mozgás a szélsőbaloldalon.) Azután megalkottuk — véletlenül csekélységem volt a szervező elnöke — a keresztény nemzeti pártot. Most méltóztassék jól észbevenni, hogy ha mi akkor ezt nem tesszük, ha mi a politikai emeltyükart egészen vissza nem forditjuk keresztény és nem-

zeti alapra, akkor ma Magyarország ott volna, ahol Bécs és Berlin van. (Igaz! Ugy van! jobbról és a középen.) Ez a mi becsületes érdemünk a magyar történetirás előtt. (Élénk helyeslés és taps jobbról és a középen.)

Propper Sándor: Akkor volnának közszabadságok! (Zaj a Ház mindkét oldalán.)

Elnök: Csöndet kérek! Propper képviselő urat nagyon kérem, sziveskedjék csöndben maradni. (Nagy zaj.)

Propper Sándor: Sajtószabadság lenne.

Elnök: Propper képviselő urat harmadszor is kérem, méltóztassék csöndben maradni. (Fölkiáltások a jobboldalon: Mi van Salgótarjánban? Sztrájkolnak!)

Farkas István: Adjanak nekik bért! Ne éheztessék őket!

Elnök: Csöndet kérek! (Zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)

Csilléry András: Maga becsmérelte a keresztény vallást a Mária Terézia-téren! Ott voltam! Hallottam! (Nagy zaj.)

Fábián Béla (közbeszól).

Elnök: Fábián képviselő urat kérem, sziveskedjék csöndben maradni. Ha igy folytatja, kénytelen leszek rendreutasitani.

Fábián Béla: Ne tessék fenyegetni!

Elnök: Fábián képviselő urat rendreutasitom. (Nagy zaj.)

Barthos Andor: Az igazság nem terrorizmus.

Barla-Szabó József: Fábián a városházán már megkapta a magáét. Itt is megkaphatja!

Esztergályos János: Majd megmondjuk, mi az igazság! (Zaj.)

Elnök: Kérem Esztergályos képviselő urat! A Ház mindkét oldalán kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csöndben maradni!

Pekár Gyula: Ezt a kormányt, t. Nemzetgyülés, becsület és megbecsülés illeti meg, (Ugy van! a jobboldalon.) és méltóztassék nekem megengedni, hogy csak pár percre rámutassak arra a nehéz helyzetre, arra a politikai szituációra, amelyben akkor Magyarország volt. Nem volt sem béke, sem háboru, volt egy igen labilis fegyverszüneti alap, amelyet Diazéktól örököltünk, volt egy óriási árok Magyarország körül, amelyet alig lehetett áthidalni. Hiszen ezért keletkezett — nem a mi agyunkból született meg a gondolat — az összekötő minisztérium; azt a versaillesi legfőbb tanács utasitására a négyes tábornoki bizottság kérte mitőlünk, hogy legyen valaki, akivel hivatalosan tárgyaljon az ántánt, aki az oláh károkat ellen-

őrizze. Becsületesen teljesitettük minden kötelességünket. A magam szerény reszortjára nem térek rá. Részben a köztudatba ment át, mit igyekeztem tenni a muzeális kincsek és egyéb dolgok megmentésére. Én csak annyit mondok, hogy bizony nehéz idők voltak azok, nem voltunk sem pipogyák, sem gyávák, sem hanyagok. Mikor szeptember 13-án a mi igazságunkról végre meggyőződött Bandholz tábornok, ideadta nekem a maga speciális külön drótját Párisba, a versaillesi legfőbb tanácshoz, ugyhogy sikerült nekem a magyar mükincseket, a muzeális kincseket, a magyar szellemi tulajdont a versaillesi legfőbb tanács különös védelme alá helyezni. (Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.) Ezzel sokat mentettünk meg.

De igyekszem megmaradni a vörös fonálnál, az oláhok kártételeinél.

Peidl Gyula: Amit tett, az csak kötelessége volt! (Nagy zaj a jobboldalon és a középen.)

Pekár Gyula: Semmit sem kérek érte. (Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Nagy zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak! Nagyon kérem a Ház minden oldalán ülő képviselő urakat, méltóztassanak ezt a kérdést a szükséges nyugalommal tárgyalni. Itt főbenjáró vádakat emeltek egyes képviselő urak ellen; méltóztassék lehetővé tenni, hogy azok védelmüket előadják. Kötelessége a Ház minden tagjának, hogy ezt nyugodtan hallgassa meg. (Helyeslés.)

Rakovszky István: De rövidebben!

Pekár Gyula: Ez közölve lett Mardarescu tábornokkal 15-én, Serbescu tábornokkal 17-én, és mégis mi történt 21-én? Csak pár szóval mondom el. (Halljuk! Halljuk!) Bukovszky tanácsnok a főváros részéről kétségbeesetten rohant föl hozzám a várba és azt mondta: Budapest 24 óra alatt elpusztul, mert 15.000 lovat követel tőlünk Serbescu. Ha ezt a 15.000 lovat elviszik, nem lesz semmi forgalom, megakad a város vérkeringése. Lerohantam a tábornokhoz és azt mondtam: Mit akar? Volt 28.000 lovunk, de a bolsevisták elpusztitottak 15.000-et.

Urbanics Kálmán: Ellopták! (Zaj. Elnök csönget.)

Propper Sándor: Akkor is loptak! (Zaj.)

Pekár Gyula: Az uraknak talán könnyebb volt, nekünk nagyon nehéz lett volna.

Urbanics Kálmán (közbeszól).

Elnök: Urbanics képviselő urat kérem, szíveskedjék csöndben maradni.

Pekár Gyula: Azt mondta nekem a tábornok, hogy ha önöknek csak 13.000 lovuk van is, én mégis 15.000-et kérek.

Fábián Béla (közbeszól).

Elnök: Fábián képviselő urat utoljára figyelmeztetem, méltóztassék lehetővé tenni a tárgyalások nyugodt folytatását. A mai ülés folyamán már legalább tizszer figyelmeztettem a képviselő urat.

Pekár Gyula: De hozzátette mosolyogva: Jó kérem, nem kérek akkor semmiféle lovakat önöktől, lemondok a gárda számára kért hatszáz lóról is, de akkor ön motu propria adja át nekem azt a 88 erdélyi muzeális ládát, amely a Nemzeti Muzeum nagy csarnokában van. Erre azt mondtam: Uram, tehát az alternativa: ló vagy muzeum?

Fölvettük a harcot és kivittük a versaillesi legfőbb tanácsnál, hogy az oláhok csak lajstromozási engedélyt kaptak. Erre jött október 5-ike, vasárnap délután. Félhatkor éppen a Gólyavárban egy gyülésen voltam. Egyszerre csak tizennégy teherautó gördült be a Nemzeti Muzeum udvarára, odarohantam — az elvágott telefondrótok majd a szememet szurták ki — s ott állott Fehérpataki főigazgató Serbescu előtt. Azt mondtam: Mit csinál excellenciád itt vasárnap délután félhat órakor, amikor tudja, hogy nem vagyok hivatalban és az amerikaiak sincsenek hivatalban? Azt mondotta: Én teljesitem kötelességemet, ön is teljesiti a magáét! Adja ide a kulcsokat. Én ezt megtiltottam Fehérpatakinak és Czakó miniszteri tanácsosnak. Nem adtuk oda a kulcsokat, kihuztuk az időt protestekkel, és a végén odajött Bandholz Loree ezredessel, kis papirszalaggal lepecsételte az ajtót, magához vette a kulcsot és azt üzente az oláhoknak, hogyha mükincseket akarnak, forduljanak hozzá. Volt belátás és igazságérzet bizonyos hatalmakban s ilyen igazságérző hatalomnak adtam át azt a 47 Corvinát is őrzésre, amely annyi napon át a lakásomon volt. Itt dráma és operett vegyült. Hogy az operettből is emlitsek valamit, háromszor intéztek rohamot az oláhok a Kinizsi-utcai dohányraktár 60 milliós értékei ellen. Az összekötő minisztérium arra való volt, hogy az összes minisztériumok panaszai ide torlódjanak be, s ezek legyenek előadva az igénybizottságnál. A két első rohamot kipariroztam, a harmadiknál azonban Bandholz tábornokot kellett megkérnem, hogy korbácsával menjen le.

Drozdy Győző: Operettben nincsenek rohamok. (Nagy zaj a jobboldalon.)

Elnök (csönget): Csöndet kérek, képviselő urak!

Pekár Gyula: Mialatt Bandholz az asztalt verte a korbácsával, az oláhok mindent megigértek, hogy semmihez sem nyulnak hozzá, de azalatt az öt perc alatt hátul kiloptak 5 millió ára cigarettát

Nem akarom ezt folytatni, csak arra utalok reá — mert valahova konkludálni akarok —, hogy Lorec ezredes Párisból visszajött november elején és tudatta hivatalosan velem, hogy az ántánt a román károk ügyében reparációs bizottságot küld Budapestre, állitsam össze a szerveket. Össze is állitottam a fegyverszüneti bizottságból, a belügyminisztériumból és a statisztikai hivatalból. Ezek a szervek pompásan kezdtek müködni, a Dunántul fölvették a károkat; amikor november 24-én a minisztériumom megszünt, épp a Duna-Tisza közére mentünk át. A minisztériumom november 24-én megszünt, de az anyagom megmaradt, s a szervek is megmaradtak. Kállay Tibor jelenlegi pénzügyminiszter ur egy másik minőségében — gondolom — másfél évvel ezelőtt kommasszálta a román károkat. Ezek, ha nem csalódom, 120 milliárdot tesznek ki. (Mozgás.)

Valahány miniszterelnök következett ezek után, valamennyinek eléje járultam, s mindegyik előtt kifejeztem azt a pium desiderium-ot, hogy ezt a 120 milliárdot — nem kétlem, a kormányok teljesitették kötelességüket — mindenáron, minden módon be kell tudni az ántánt-követelésekbe, azután kétségkivül igazolnunk kell azt a tényt, hogy a románok az ántánt parancsa ellenére jöttek be ide. Mert ha mi ezt igazolni tudjuk, akkor nem kell nekünk a románoknak sok tiz milliárdnyi hadseregellatási dijat fizetnünk. Ezen az álláspontom voltam három év óta, ezt hangoztattam mindenütt, s most csodálatosan azt hallom, illetőleg azt hangoztatják bizonyos oldalról, hogy igaz, hogy a románok az ántánt parancsa ellenére jöttek be, de bizonyos magyar emberek hivására. (Mozgás.) Majd rátérek ennek közelebbi kritikájára.

Most a Fehér Házról kell nyilatkoznom. Mi ez a Fehér Ház? Méltóztassék ugy venni, hogy Fehér Ház kontra Vörös Ház, vagyis a Hungária, ahol Kun Béláék uralkodtak...

Peidl Gyula: Egy szóval szovjetház. (Nagy zaj a szélsőbalon.)

Propper Sándor: Igaz!

Elnök: Peidl Gyula és Propper Sándor képviselő urakat ezért a kifejezésért rendreutasitom. (Helyeslés jobbfelől.)

Pekár Gyula: A Fehér Ház nem más, mint a december, illetőleg konkrétebben január óta parallel müködő különféle ellenforradalmi szervezeteknek utolsó föllobbanása julius közepén. Tagjai voltak azok — 33-an voltunk —, akiket időközben le nem fogtak, például a juniusi ellenforradalom részéről, amint kiszabadultam, azonnal csatlakoztam a Fehér Házhoz.

A Fehér Házra nézve még valamit mondhatok. Mi páran közülük jutalmat kaptunk — ha ugyan jutalomnak nevezhető az, hogy az ember az akkori kálvária közepette, az akkori nehéz időkben miniszterré lett —, de konstatálnom kell, hogy a Fehér Ház többi tagjai nem kaptak semminemü állást, hivatalt jutalmul. Az olyan kiváló tagjai az ellenforradalomnak, mint Géher kapitány és Nagy Lajos százados nem lettek őrnagyokká, csak három év mulva, a rendes ranglétrán lettek azokká. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Elég hálátlanság!)

Nos, a Fehér Ház miért alakult meg, miért vette ezt a lendületet julius közepén ez az ellenforradalmi organizáció? Nagyon egyszerü. Haccius Rudolf, a genfi Vöröskereszt itteni elnöke nálam járt éppen Ferry Oszkár barátom borzalmas kivégzése után és azt mondotta — mert ő mentett meg engem Romanellivel együtt Korvin Klein Ottó karmai közül —: Uram, meneküljön innen, mert nem lesz módomban többé önnek segédkezni! Kun Béla császári allüröket vesz föl, il prend des allures d'empereur, ezen szavakkal mondotta, meneküljön, mert Schurek elvtársnak az a határozati javaslata vagy inditványa, (Zaj.) hogy orosz mintára a burzsujokat kiirtsák, augusztus 4-én s 14-én — igy emlékszem a dátumokra —, be fog következni. (Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Fölkiáltások a jobboldalon: Ott ültek!)

Én Schurek elvtársat illetőleg, azt hiszem, hivatkozhatom talán a t. szociáldemokrata képviselő urakra — emlékezhetnek rá —, akik tagjai voltak a szovjetparlamentnek.

Ha már a szovjetparlament szónál vagyunk, amit éppen az egyik t. képviselő ur kiejtett, akkor méltóztassanak megengedni azt, hogy megkérdezzem itt az ország szine előtt tisztelettel önöktől — mert kolportálnak itt 12 nevet —, igaz-e az, hogy ezek a képviselők tényleg a szovjetparlament tagjai voltak? (Mozgás a szélsőbaloldalon.) Én nem állitom.

Vanczák János: Valószinüleg igaz.

Gaal Gaston: A naplóban benne van!

Pekár Gyula: Nem is szekaturából kérdezem ... (Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Gaal Gaston: Az akkori naplóból egész pozitive megállapitható. (Zaj.)

Elnök: (csönget): Csöndet kérek, képviselő urak.

Barla-Szabó József: Hol volt akkor Propper?

Urbanics Kálmán: Csöndesek lettek!

Gaal Gaston: Megvan a 80-as bizottság titkos tárgyalásairól szóló napló is. Már munkában van. (Zaj.)

Pekár Gyula: Nem szekaturából akarom ezt kérdezni, hanem azért kérdezem, mert ha a t. képviselő urak a szovjetparlamentnek is tagjai voltak, akkor bocsássanak meg, de minden szavuk a magyar nemzeti társadalom nevében más latolás alá esik. Mert akkor az a vehemencia, amelylyel önök az önök vörösjelvényes első föllépésüktől fogva a régi elveik mellett kitartanak és támadnak, ez a vehemencia valami olyan érzést kelt bennünk, mintha önök azt gondolnák, hogy még mindig a régi parlament tagjai és onnan beszélnek (Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Nagy mozgás.) ennek a nemzetgyülésnek!

T. Uraim, leszek bátor fölolvasni a neveket. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) Ha tetszik, méltóztassanak igennel vagy nemmel felelni. Ha nem felelnek, az is felelet. (Olvassa): „Farkas István (Nagy zaj a jobboldalon és a középen. Fölkiáltások: Pfuj!)

Urbanics Kálmán: Pfuj! Szégyelje magát!

Elnök: Csöndet kérek, Urbanics képviselő ur! Nagyon kérem a képviselő urakat a Ház minden oldalán, méltóztassanak csöndben maradni.

Urbanics Kálmán: Mindig a leghangosabb!

Pekár Gyula: Farkas István, igen? (Nagy zaj.) Jászai Samu. (Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, sziveskedjenek csöndben maradni.

Pekár Gyula: Kitajka Lajos. (Zaj.) Knaller Győző. (Zaj. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Knaller!) Miákits Ferenc. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Miákits!) Peyer Károly. (Zaj. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen!) Propper Sándor. (Hosszantartó nagy zaj a jobboldalon és a középen.)

Propper Sándor: Nem igaz! Aljas hazugság! Ha igaz volna, nem tagadnám, de nem igaz! (Nagy zaj.)

B. Prónay György: Az egyiknél sértés, a másiknál erény!

Pekár Gyula: Reisinger Ferenc. (Zaj.) Rothenstein Mór. (Hosszantartó nagy zaj.) Sütő József. (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Ha a képviselő urak igy folytatják, kénytelen leszek az ülést fölfüggeszteni. Méltóztassanak megengedni, hogy a szónok nyugodtan mondhassa el beszédét.

Farkas István: Szindarabot játszunk itt. Kezdje elölről.

Csilléry András: Most nem szovjetülés van.

Propper Sándor: Az egész ország ott volt! (Ellentmondás a jobboldalon.)

Urbanics Kálmán: Nem igaz, börtönben voltunk!

Elnök: Propper képviselő urat rendreutasitom.

Propper Sándor: Én otthagytam! (Nagy zaj.)

Elnök: Csöndet kérek. Ha igy folytatják a t. képviselő urak, kénytelen leszek az ülést fölfüggeszteni.

Pekár Gyula: Tehát Rothenstein Mór ur nem volt benn? Sütő József? (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Kezdje elölről!) Györki Imre, Vanczák János. Györki nem volt? Méltóztassanak megengedni, hogy egy tiszteletteljes kérdést intézzek önökhöz. Lássák, uraim, mialatt mi juniusi ellenforradalmárok itt voltunk ebben az épületben lefogva, (Zaj és fölkiáltások a jobboldalon: A pinében!) mialatt mi itt hallottuk az üdvrivalgásokat és tapsokat, amikor a folyosón bilincsekben átvezettek, azalatt önök talán ugyanazon a helyen ültek, amelyen most ülnek. (Nagy zaj.) Akkor kinozták odalent Szörtseyt, Kovács Dezsőt, Péteryt, (Fölkiáltás a szélsőbaloldalon: Elég gyalázat volt!) kinozták olyan borzalmas módon, ami minden kannibalizmust megszégyenit. (Nagy zaj a jobboldalon. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Gazság volt ez is!) Negyvennyolc órán át kinozták őket, tartották őket kikötve, ugy hogy a végén a fejük a két sarkuk közé jutott s mikor aztán vért hánytak és lenéztek a földre, akkor Icigovics, az egyik kinzómester, mondta: ez lesz a te sorsod is.

Vanczák János: Tessék bejelenteni a kelenföldi laktanyán!

Pekár Gyula: Levágott ujjak, orrok és más egyéb levágott emberi testrészek hevertek ott, s amikor elájult az illető, akkor a humánus kommunisták orvosi kezelés alá vették őket, két napig rummal, kaviárral és mindennel ellátták, két nap mulva pedig ujra levitték őket. Nem hallották önök erről? És önök nem tiltakoztak ez ellen?

(Hosszantartó nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon: Gazemberek! Hazaárulók! Bitangok! Hóhérok! Nagy zaj.)

Elnök: Csöndet kérek. Patacsi képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben lenni!

Farkas István: Siófok, Orgovány, mind idejön.

Esztergályos János: Ott volt a Britannia-szálló pincéje is. (Hosszantartó nagy zaj. Fölkiáltások a jobboldalon: Ki kell dobni őket.)

(Az elnöki széket Gaal Gaston foglalja el.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak. Én akarok beszélni. (Fölkiáltások a jobboldalon: Ki kell dobni őket!) Csöndet kérek!

A képviselő urakat figyelmeztetem, hogy, amennyiben igy folytatják, a házszabályok 259. §-ának legszigorubb rendelkezéseit fogom a képviselő urakkal szemben foganatositani. (Zajos fölkiáltások a jobboldalon: Kidobni!)

Farkas István: Tessék kidobni! Dobjanak ki!

Elnök: A Ház méltósága és tisztessége nem engedi, hogy ilyen hangon tárgyaljunk és ha a képviselő urak igy folytatják, kénytelen leszek a legszigorubb intézkedéseket foganatba venni. (Nagy zaj.)

Propper Sándor: Ott mondták, hogy kidobni!

Elnök: Propper képviselő urat rendreutasitom. Méltóztassék folytatni, képviselő ur. (A jobboldal felé.) Kérem a képviselő urakat a Ház ezen oldalán is, méltóztassanak a Ház higgadtságát és méltóságát megőrizni.

Pekár Gyula: Nem akarok én itt lajstromot adni ezekről a kinzásokról.

Peidl Gyula: Lehet, de... (Nagy zaj.)

Elnök: Peidl képviselő urat rendreutasitom. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Fölkiáltások: Ott is tessék rendreutasitani!)

Peidl Gyula: Menjünk ki! (Nagy zaj.)

Elnök: Peidl képviselő urat másodszor is rendreutasitom. (Nagy zaj és fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Menjünk ki!)

Farkas István: Menjünk ki valamennyien! (Hosszantartó, nagy zaj. A képviselők a szélsőbaloldalon fölállnak és a kijárat felé indulnak. Nagy zaj és nyugtalanság a Ház minden oldalán. A képviselők a jobboldalról, a középről és a balról a terem közepére tódulnak.)

Elnök: Az ülést fölfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek helyüket elfoglalni. (Zaj.) Csöndet kérek, képviselő urak. (Fölkiáltások a jobboldalon: Halljuk Pekárt!) Csöndet kérek. Intézkednivalóm van. (Halljuk! Halljuk!)

T. képviselő urak! Az előbbi incidens... (Nagy zaj a Ház minden oldalán.)

Friedrich István: Azért vagyunk itt, hogy tisztázzuk a kérdést!

Elnök: Kérem Friedrich képviselő urat, szíveskedjék csöndben lenni. Az előbbi incidens alkalmával megtörtént, hogy az ujságirói karzatról egy dr. Bánóczi László nevü ujságiró bekiabált a terembe. Fölszólitom a háznagy urat, hogy az illető ujságirót a karzatról azonnal távolitsák el. (Nagy zaj és fölkiáltások jobbfelől: Ki kell dobni! Örökre kitiltani! Kommunista volt!)

Pekár Gyula: T. Nemzetgyülés! Nem akarom ezt a lajstromot folytatni... (Folytonos zaj.)

Elnök: Csöndet kérek!

Pekár Gyula: ...mert volna itt még több elmondanivalóm, (Halljuk! Halljuk!) pl. annak az apácának esete, akinek nyelvét kihuzták és a homlokára szegezték, az a Bakács-téri pap, akit elevenen feszitettek meg és akinek a fejébe srófokkal srófoltak vaskoronát...

Esztergályos János: Mi közünk az egészhez! (Állandó zaj.)

Pekár Gyula: ...azután, hogy hogyan bántak Sopronban a junius 24-iki 11 halálraitélttel, akiknek később kényszermunkára megkegyelmeztek. (Állandó zaj a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Csöndet kérek, Vanczák képviselő ur!

Pekár Gyula: Méltóztassanak e tekintetben két urhoz fordulni. Bartha László alezredes, a koronaőrség jelenlegi parancsnoka és Galba Gyula tüzérkapitány vallják azt, hogy volt Sopronban egy biztos, egy kommunista biztos, aki annyira kegyetlen volt, hogy még a fegyőrök is féltek tőle, még ezek is azt mondták Bartha Lászlóéknak, akik a kinzásoktól teljesen agyon voltak gyötörve és betegek voltak, hogy ha ez a biztos jön ide, ez ki fogja őket dobni a rabkórházból és be fogja csukni a börtönbe. Ugyanez a biztos megtette azt, hogy Galba Gyula tüzérkapitányt, ezt a vitéz embert, akinek sok méláliája van, végigharcolta a háborut és meg is sebesült, inzultálta, nem tudom, de bizton pofonütötte. Azt mondják, ennek a biztosnak

neve Hébelt. (Zaj jobbfelől.) Nem tudom, rokona-e annak a Hébeltnek, aki itt van, lehet, hogy talán ugyanaz...

Hébelt Ede: Rágalom!

Pekár Gyula: ...ha ugyanaz, akkor ideinvitálom az egész müvelt világnak a szemét, hogy nézzen ide, ime itt ül az az ur miközöttünk...

Vázsonyi Vilmos: Nem ő az! (Állandó zaj.)

Pekár Gyula: ...és akkor igazán nem lehet Magyarországra ráfogni, hogy türelmetlen ország. (Állandó zaj.)

Elnök: Csöndet kérek! Homonnay képviselő urat is kérem, sziveskedjék csöndben maradni!

Urbanics Kálmán: Helyes, nem ő volt ott!

Peidl Gyula: De ha benne van a müsorban, ezt is el kell neki mondania!

Pekár Gyula: Önök tiltakoznak — csak ezt az egy megjegyzést engedjék meg — Zalaegerszeg ellen, ahol nem kinozzák az embereket. (Folytonos zaj és fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Kikötő!) Volt-e akkor csak egy szavuk is ezeknek a borzalmas kinzásoknak meggátlására. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Volt! De mennyire volt!) Én minden nap olvastam ujságot, csak akkor nem, amikor le voltam csukva...

Pikler Emil: Hamarább voltam ellenforradalmár, mint ön! (Zaj.) A kommün alatt egy éjjel nem volt szabad otthon aludnom! (Fölkiáltások jobbfelől: Üljön le!)

Elnök: Pikler képviselő urat figyelmeztetem, sziveskedjék a házszabályokhoz alkalmazkodni.

Pekár Gyula: Önök tiltakoznak a Népszavának jogos elkobzása ellen, de a Vörös Ujságban nem láttam nyomát annak, hogy önök tiltakoztak volna a kommün alatt annál a kormánynál (Zaj a szélsőbaloldalon.), mely a Vörös Ujságot és néhány más lapot kivéve, az egész magyar sajtót betiltotta. (Igaz! Ugy van! jobbfelől.)

Elnök: Pekár képviselő urat a házszabályok értelmében kötelességem figyelmeztetni, hogy fölszólalása a személyes kérdés határait tullépi. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: De mennyire!) Méltóztassék fölszólalásában azok között a keretek között maradni, amelyek személyes kérdésben a fölszólalás jogát megadják.

Rakovszky Iván: Nagyon helyes! Rég kellett volna!

Pekár Gyula: Azzal végzem, hogy szomoru lenne az az ország, amelyben a veszély percében ellenforadalmároknak Fehér Háza keletkeznék es szomoru lenne annak az országnak sorsa, ahol nem lenne olyan magyar ifjuság, amely életét, vagyonát minden pillanatban kész az integritásért kockára vetni, olyan magyar ifjuság, amilyen pél-

dául Héjjas Iván is képviselt. (Élénk éljenzés és taps jobbfelől.)

De, t. Nemzetgyülés, visszatérek a vörös fonálhoz.

Sándor Pál képviselő ur azt kérdezte, kik vezették be ide a románokat? (Zaj. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Erről van szó!) Utalok arra, hogy ami homályos spacium itt van, az a románságnak Budapest alá érkezése és bevonulása közötti órákra vonatkozik. Erre nézve mi Romanelliéktől kaptuk értesitéseinket, valamint Romanelliéktől kapták valószinüleg azok az olasz publicisták is, akik ezt nem egy, de sok könyvben publikálták. Azt hiszem, a közügyet szolgálom, ha rövid etappeokban, ugyszólván óráról-órára közlöm, hogy és mint történt az oláhok bevonulása. (Halljuk! Halljuk!)

Éppen ma, augusztus 2-án, van három esztendeje annak, hogy Haubrich az adjutánsát küldte Romanellihez, hogy a románok 22 kilométernyire vannak Budapesttől. Ezt jelentette. Romanelli már reggel elküldte volt Salem hadnagyot Pettinato ujságiróval, a Gazetta del Popolo levelezőjével az oláhok elé, hogy notifikálja nekik Kun Béla bukását. Azután elküldött egy másik, Morini nevü hadnagyot Szegedre, hogy a szegedi kormányt is értesitse erről. És mi történt Salem hadnaggyal? Ez jellemzi az egész állapotot. Az oláhok „pihenésre" szólitották föl, „vendégül" fogadták és három napig ott tartották. Salem csak annyit látott, hogy amikor ő megmondta, hogy Kun Béla megbukott és itt nincs többé bolsevizmus, a románok abban a pillanatban az ötödik lovas-diviziót Constantinidi tábornok alatt azonnal utnak inditották Budapest felé. Mi történt azután? Megérkezett egy Giugni nevü hadnagy a Ritzbe, aki szabadságon volt, ezt Romanelli lelkiismeretességből azonnal az oláhok elé küldte, hogy ez is mondja meg nekik, hogy ne jöjjenek be Pestre. Giugni elindult és beszélt Constantzin oláh brigadérossal — ez Constantinidinek volt a brigadérosa — és közölte vele, hogy nincs többé bolseviki uralom, ne jöjjenek be, mert ki ellen masiroznának? Constantzin tábornok azt mondta: Jól van kérem, várok holnap reggelig, hátha ellenparancsot kapok. Giugni visszajött Budapestre, itt hált és ma három esztendeje éjjel érkezett meg a Clemenceau-féle hires válasz Romanellinek arra a jelentésére, hogy Kun Béla megbukott. Ez a hires Clemenceau-féle note a következőket tartalmazza: A románok álljanak meg ott, ahol vannak, másodszor: abszolut tilalom a románoknak arra, hogy Budapestre bevonuljanak! Ezt mindenáron közölni kellett a románokkal. Romanelli azonnal, még akkor éjjel

kiküldte Giugni hadnagyot, még egyszer, menjen a románok elé és állitsa meg őket. Giugni egész éjjel utazott, kereste az oláhokat és végre reggel megtalálta Constantzin brigadérost, aki természetesen nem kapott ellenparancsot, tehát rukkolt Budapest felé. Giugni azonban nem nyugodott meg ebben. Constantzin tábornok végre egy tisztet adott melléje és azt mondta neki: Tessék, keresse maga Constantinidit.

Erre megindult a hajsza — ez valóságos operett volt —, mindig ott keresték Constantinidit, ahol nem volt; vesztegették az időt és ez már annyira ment, hogy egy utkeresztezésnél — motu proprio — magától odaállt egy oláh őrnagy és anélkül, hogy Giugni megkérdezte volna tőle, azt mondta neki: Kérem, Constantinidi tábornok nincs itt! Erre Giugni hadnagy egy radio-állomás antennájára nézett és azt mondta: „Talán ön ezen a rádión kapta az utasitást, hogy nekem mindig azt mondja, hogy nincs sehol Constantinidi tábornok?" Az oláh őrnagy dühbe jött és azt mondta: „Tessék jobbra menni, ott van Constantinidi tábornok." Erre Giugni hadnagy hangosan ezt mondta a soffőrnek: „Jobbra? Akkor gyerünk balra!" És tiz perc mulva csakugyan megtalálta Constantinidi tábornokot, közölte vele, meglehetősen kellemetlen jelenet volt; denikve az olaszok szerint Romanelli akciója két nappal késleltette az oláhok bevonulását. Két nap mulva vonultak be és akkor sem az emlitett lovas brigádok, hanem Rusiescu tábornok harmadik brigádja vonult be, a románok jelentése szerint a következő indokolással: „Elvesztvén a kontaktust a zömmel, Rusiescu tévedésből berukkolt Budapestre..."

Nos, t. Nemzetgyülés, én ezeket csak elmondottam. A románokat az én szerény nézetem szerint senkinek sem kellett ide behivni, ők egy régi megállapitott terv szerint jöttek neki Budapestnek, hogy, amint a miniszterelnök ur mondta, fővárosunkat kiraboljak. Őket az hozhatta legföljebb zavarba, hogy itt nem voltak többé bolsevikiek...

Már most, ami azt a másik kérdést illeti, hogy kik tartóztatták itt a románokat, erre a volt kollégáim fognak inkább megfelelni. Én Sándor Pál képviselő urnak csak azt mondom, hogyha érdeklődik például aziránt, hogy vallásfelekezet szerint Budapest hogyan és mikép viselkedik, jól vagy rosszul, én teszek neki egy propoziciót. Azt a rendőri jelentést, azt a policeriportot, amelynek francia és angol nyelven való beadására én akkor utasitottam a budapesti rendőrfőkapitányt — meg is kaptam mindennap, olykor minden második napon és én mindennap bead-

tam Loree ezredesnek és Bandholz tábornoknak, ami nagyon fontos volt, hogy lássák a napi helyzetet Budapesten — ennek angol és francia példányai természetesen a Bandholz-dossiéban vannak Párisban, de a magyar eredetinek itt kell lennie a rendőrségen, méltóztassék ezt bekérni, a Ház asztalára letenni, abba bele lehet mélyedni, abban lehet találni sok mindenfélét. Pár dologra emlékszem. Kérem, a románok ugy jöttek ide, hogy talán tiz napon át bolsevistákat akasztottak, akkor egyszerre valami csodálatos fordulat állott be az oláhok lelkében vagy talán zsebében. Akarnak egy példát? Megtörtént az, hogy egy román patruly bement egy magyar fogházba, ahol kommunisták voltak lefogva és kinyittatta az egyik cellát, abból kilépett egy kommunista, röhögve öltözött át oit a patruly előtt a neki nyujtott román ha magyar uniformisba, átvette a parancsnokságot és tovább szabaditotta ki a bolsevistákat. Ekkora változás ment végbe a románoknál az ő itteni tartózkodásuk alatt, olyannyira, hogy itt van a kezemben egy további Bandholz-féle jelentés, melyben ő engem notifikál, hogy utasitotta a dunántuli román parancsnokot, hogy ne gyakorolja tovább azt, amit eddigelé csinált, hogy tudniillik a magyar állam foglyait, bolsevistákat ne szabaditsa ki a magyar börtönökből. Itt van a dokumentum, a Ház asztalára teszem, ha kell.

Utolsónak mondhatok valamit. Volt egy igen magasrangu oláh tiszt, akivel, midőn én hivatalosan tárgyaltam, hogy mikor mennek már ki az urak Budapestről, ez az ur könnyezve mondta nekem: „Uram, bárcsak már kint volnánk; mi mint egészségesek jöttünk ide és bolsevizáltan mint betegek megyünk el innen."

Mindezt kötelességemnek tartottam itt elmondani, hogy a tudatosan félrevezetett magyar és külföldi közvéleményt tehetségemtől telhetően fölvilágositsam. Kétségen kivül áll az, hogy a románok az ántánt egyenes parancsa ellenére jöttek ide be rabolni. Ez fontos momentum, ismétlem, azért, mert ha ez igaz, nekünk nem kell hadseregeltartási sulyos tiz milliárdokat fizetni. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)

Én azonban egyet kérdek Sándor Pál képviselő urtól. Mire való volt ez az egész — bocsásson meg ezért a kifejezésért — herce-hurca...

Fábián Béla: Ez igaz!

Pekár Gyula: ...aminek nem lehet más célja, mint azt igazolni, hogy a románok az ántánt parancsa ellenére ugyan, de mégis magyar hivásra jötek ide be. Tudom én, citálják Diamandit, citálják Derussit... Minek ujból fele-

kezeti vitákat fölidézni? Én csak annyit mondok, hogy ha valaki messziről nézi, ez nem lehet más, mint fölösleges fölkavarása a sárnak. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)

Barla-Szabó József: Méregkeverés!

Pekár Gyula: Nem értem az egész dolgot. Én azt látom, hogy ez nem magyar érdek.

Utolsó mondatom — és ez nem Sándor Pál képviselő urnak szól —, utolsó mondatom, hogy ezen támadások pajzsa mögött az Internacionále vigyorog ránk, az az Internacionále (Ugy van! a jobboldalon és a középen.), amelynek nem volt elég, hogy Magyarországot teljesen tönkretegye, hanem most még utolsó csapásként azt a szégyent is ránk akarja sütni, hogy rablóinknak még külön honoráriumot is fizessünk és hadseregeltartás címén sulyos tizmilliárdokat kelljen fizetnünk.

Én végzem: a Fehér Ház nevében beszéltem, a Fehér Ház megtette a maga becsületes, hazafias kötelességét, de a Fehér Ház a jövőben is, továbbra is készen van bármilyen ellenség ellen a magyar kötelességet teljesiteni. (Hosszantartó, élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)

Elnök: Friedrich István képviselő ur a házszabályok 215. *a)* pontja alapján kért tőlem szót. A szó a képviselő urat megilleti.

Friedrich István: T. Nemzetgyülés! (Halljuk! Halljuk!) Én ugy látom és ugy érzem, hogy Sándor Pál képviselő ur ezt a témát a legszerencsétlenebb időben hozta a nemzetgyülés elé. Ha végignézünk ma az országban és látjuk a tehetetlen spekulációt, amely ennek a szerencsétlen nemzetnek rongyos koronáját egészen a nulla alá akarja süllyeszteni; amikor az éhező keresztény tömegek kint ökölbe szoritott kezekkel orditják, hogy ezt mind a zsidók teszik — nem mondom, hogy igy van, de kint ez a közhangulat —, amikor még soha nem volt olyan nagy antiszemitizmus az országban, mint most (Ugy van! a jobboldalon és fölkiáltások: Ők csinálják!), akkor áll ide Sándor Pál képviselő ur, nem hiszem, hogy a budapesti vagy a magyar zsidók megbizásából, mert ahány zsidóval még beszéltem, mindegyik azt mondta, hogy szerencsétlenség volt ezt a témát itt fölvetni...

Barla-Szabó József: De nem tiltakoztak ellene azok sem!

Friedrich István: Én ezt szerencsétlenségnek tartom, de olyan váddal állunk szemben, amelyet tisztázni kell. Ez nem babra megy! Itt arról van szó, hogy ki volt a hazaáruló? (Ugy van! a jobb- és baloldalon.) Mi itt már annyi

meddő vitát folytattunk, elvégre ez a két óra, amelyet most igénybeveszünk, talán nem fog elveszni hiába.

Igenis, aki románokat ide behivott, az hazaáruló (Ugy van! a jobb- és a baloldalon.), igenis az, aki a románokkal itt bent paktált, aki a románokhoz beadványokat intézett a magyar nemzeti kormánnyal szemben, az is hazaáruló. (Taps a jobboldalon és a középen.) Tehát vesse ki már egyszer ez a szerencsétlen nemzet a testéből ezt a gennyet és fekélyt, tisztázzuk itt már végre, hogy kik voltak ezek a hazaárulók! Alávetjük magunkat, a Fehér Ház összes tagjai, mind a három kormány összes tagjai minden zsürinek, minden vizsgálatnak, amit el méltóztatnak rendelni.

Pekár Gyula: Állunk elébe!

Friedrich István: Állunk elébe emelt fővel, de egy föltétellel: ha ez a vizsgálat a hazaárulás bélyegét másokra fogja rásütni, akkor azok vonják le a konzekvenciát és pusztuljanak ki ebből az országból. (Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)

Nagy Ernő: Helyes, én is azt mondom! De tessék igazolni! (Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) A hazaárulót föl kell akasztani!

Elnök: Kérem Nagy Ernő urat, sziveskedjék csöndben lenni!

Méltóztassék folytatni!

Friedrich István: Ezt a szót: „Hazaáruló" kapcsoljuk ki ebből a teremből örökre. Tisztázzuk utoljára, kik a hazaárulók! A hazaárulóknak ebben a teremben helyük nem lehet. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.) Ha én bünt követtem el, ha valamelyik társam bünt követett el és a románokkal paktált, vesszen az is. Kell, hogy ez a fekély végre kifakadjon, de én meg vagyok győződve és hitet teszek a nemzet előtt itt, hogy közülünk senki sem közvetve, sem közvetlenül a románokkal sem előzetesen, sem utólagosan a bevonulás tekintetében tárgyalásokat nem folytatott. Most itt ezt a negativumot bizonyitani nem lehet, de lehet bizonyitani olyan körülményeket, amelyekből minden józan ember következtetheti, hogy akik ilyen viszonyban voltak a románokkal, azok nem hivhatták be őket.

Patacsi Dénes: Ugy van! Nem azért zártak be!

Friedrich István: Én két főmomentumra fogok kiterjeszkedni. Rövid leszek, t. Nemzetgyülés, rövid, de velős is. Két momentumot fogok megvilágitani: az egyik az, hogy miért kellett az ugynevezett Peidl-kormányt eltávolitani, a második témám pedig az lesz, hogy az igen t. szo-

ciáldemokrata párt milyen viszonyban volt a román megszállás alatt a román katonai parancsnokságokkal. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon és a középen.)

Homonnay Tivadar: Most ki fognak szaladni!

Friedrich István: Azt hiszem, hogy ez a nemzetgyülés egyhangulag azon a nézeten van, hogy aki a megszálló katonai parancsnoksághoz lázító panaszokkal és bujtogató beadványokkal fordult, az hazaáruló. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)

Varsányi Gábor: Aláirjuk!

Friedrich István: Hiszen az elemiben is, amikor a tanitó tanitja a gyermekeket és ismerteti a hazaárulás fogalmát, azt mondja: hazaáruló az, aki az ellenséggel paktál. — Ezt szegezzük le, mielőtt hozzáfognék a két témához.

Várnai Dániel: Szerette volna a hazaárulókat a kormányában!

Friedrich István: Arra is felelek. Nemcsak hogy be akartam venni őket, hanem egy koncentrációs kabinetben együtt is ültünk Peyer urral.

Hogy miért kellett eltávolitani a Peidl-kormányt? Először is a Peidl-kormány nem volt kormány. (Ugy van! jobbfelől.) A Peidl-kormányt a legborzalmasabb tanács, amelyet Magyarország történelme csak produkált, a szovjet nevezte ki. De tovább megyek: ez a tisztelt társaság a szovjetnek tett fogadalmat. (Zaj és fölkiáltások jobbfelől: Hallatlan!)

Peidl Gyula: Nem igaz! Nem igaz! (Zaj jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

B. Urbán Péter: Mi jobban hiszünk itt. (Halljuk! Halljuk!)

Friedrich István: Hogy pedig az összekötő kapocs a régi szovjet és az uj átmeneti, én szerintem, életbiztositási kormány között megmaradjon, az a sötét szovjet öt népbiztost delegált az ő ugynevezett kormányukba. Engedelmet kérek, itt volt egy társaság, amelyet a szovjet delegált, az önönmagát kormánynak deklarálta, a szovjetnek tett fogadalmat és elkezdte a müködését. A köztisztviselők az összes minisztériumokban és az összes hivatalokban egyhangulag elhatározták, hogy ezt a társaságot nem szolgálják.

Barthos Andor: Igaz! ugy van!

Peidl Gyula: Ez sem igaz!

Barthos Andor: Ez igy volt! Magának is megmondták szemébe! (Nagy zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Méltóztassanak csöndben lenni!

Friedrich István: A magyar köztisztviselők megtették kötelességüket és a KANSz megjelent Peidl ur előtt és közölte vele, hogy takarodjanak a helyükről...

Barthos Andor: Ez igaz!

Friedrich István: ...mert őket nem tekintik kormányférfiaknak és őket szolgálni nem hajlandók.

Peidl Gyula: Ez mese! (Nagy zaj.)

Homonnay Tivadar: A Köztisztviselők Országos Kamarája volt az! Akkor még nem volt KANSz, de egy és ugyanaz volt. (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Friedrich István: Amikor tehát mi fölléptünk, nem egy kormány ellen léptünk föl, hanem egy hatalmat bitorló társaság ellen. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.) És amikor azt halljuk, hogy mi ezt csak azért tettük volna, hogy a szegedi kormányt megelőzzük, erre sietek leszögezni, hogy a szegedi kormány Baross János utján nekünk akkor azt üzente — a levél még ma is megvan a kezemben, a képviselő ur is itt ül —, hogy őket az ántánt, ugy látszik, addig nem fogja a csapatokkal elengedni, amig a románok Budapestre nem érkeznek, ha tehát tudunk valamit tenni, az Isten szerelméért csináljuk, amit lehet, mert ha közbe nem vetjük magunkat, Ausztria sorsára kerülünk. Tehát nem a szegedi kormány ellen és nem a szegedi kormány megelőzésére, hanem éppen a szegedi kormány üzenetére és saját jól fölfogott érdekünkben is ezt a társaságot eltávolitottuk.

Pekár Gyula: Teljes volt a harmónia a szegediek között és közöttünk.

Friedrich István: Ezek tények. Most ezzel szemben azt mondják az urak...

Barthos Andor: Letagadják a csillagot is az égről!

Friedrich István: ...azt halljuk, hogy azt mondja az igen t. szociáldemokrata párt: Kérem, önök is csak ugy ültek oda! Engedelmet kérek, hogy mi hogyan ültünk oda, azt polgári és katonai szempontból kell megvizsgálni. Akik katonák voltunk, tudjuk, hogy van a katonai szabályzatnak egy paragrafusa, amely azt mondja, hogy egy összeomlás után a rangban legidősebb katonának kötelessége a hatalmat saját felelősségére kézbe venni (Ugy van! jobbfelől.) és intézni addig, amig a hivatott hatóság, a hivatott parancsnok helyét el nem foglalja. Magyarországon akkor rangban legmagasabb katona József főherceg őfensége volt; (Éljenzés a középen.) őfensége tehát nem tolakodott, hanem mint katona, kötelességét teljesitette. (Ugy van! jobbfelől.)

De nézzük ezt polgári szempontból is. Őfensége volt az utolsó homo regius, ő birta a király utolsó meghatalmazását. Mi őszintén törvényes utra akartuk visszaterelni a közállapotokat. Lehet, hogy nem csináltunk mindent jól; dilettánsok voltunk, nem voltunk iskolázott politikusok...

Peidl Gyula: Hát ki volt a jogforrás?

Friedrich István: ... de őszinte jóakarat vezetett bennünket és csak ugy tartottuk megközelithetőknek a törvényes formákat, hogy fölszólitottuk József főherceget, vegye át a legfelsőbb hatalmat. Nagy tévedés tehát — és erre vonatkozólag hivatkozom volt társaimra — én nem akartam miniszterelnök lenni, én egy egész éjjeli tanácskozás után lettem kinevezve, mert a fenséges ur ezt ugy kivánta. De miért? Mert nem volt más, aki oda akart menni és aki szembe mert volna helyezkedni. Mert az első nap nagyon labilis volt; miniszterekét sem tudtunk kapni (Ugy van! jobbfelől.), mert mindegyik azt mondotta: Hátha akasztás lesz a vége? Nem tolakodásról volt tehát szó, nem is tekintettük magunkat az első napokban miniszteréknek, hiszen csak ügyvivőknek neveztük magunkat. Minden minisztérium élére a rangban legidősebb tisztviselőt állitottuk; nem törtettünk semmiféle miniszteri tárcák után. A mi kormányunkat tehát összehasonlitani ezzel az életbiztositási kormánnyal nem lehet.

Peidl Gyula: Bizony nem lehet! Ez igaz! Nem is akarjuk!

Friedrich István: Mi nem sáfárkodtunk rosszul ezzel a hatalommal. Minket elismert az egész ország (Ugy van! jobbfelől.), minden tisztviselő, minden katona összeforrt (Ugy van! jobbfelől.), akkor egy lélek, egy test voltunk. (Élénk helyeslés jobbfelől.) Ne gázoljanak bele a mi legkedvesebb emlékeinkbe. (Helyeslés jobbfelől.) Akkor ez a szegény magyar nemzet összetartott. Ez nekünk mindig erőforrás lesz a jövőre nézve. (Ugy van! Ugy van! jobbfelől.) Inkább nézzék meg a továbbiakat, hogy mi kiknek adtuk át a hatalmat.

Mi az általános, titkos választójog alapján összeült nemzetgyülésnek adtuk át a hatalmat, ez a nemzetgyülés szankcionált mindent és ez adta meg nekünk a fölmentést. (Ugy van! jobbfelől.) Tehát nem kalandor-politikáról, nem stréberkedésről volt szó. Lehet, hogy dilettáns, de becsületes magyar polgárok munkája volt ez. (Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon, a középen és a baloldalon.) És a sajtónak egy részében azok a gunyolódások, hogy az Üllői-uti vaskancellár, a mátyásföldi motoros, a Barossutcai fogorvos stb.! Igenis, egyszerü polgárok voltunk,

tettük, amit egyszerü lelkiismeretünk nekünk sugalt. Majd a nemzet később tudni fogja a mi munkánkat értékelni. (Élénk fölkiáltások jobbfelől: Értékeljük most is!)

De mit láttunk ennél az igen t. társaságnál? Hallottuk, hogy Kun Béla ur szökik. Jön egy uj kormány, amelynek égisze alatt különvonaton a főgyilkos Kun Béla menekül az országból.

Varsányi Gábor: A lopott holmikkal!

Friedrich István: Kezünkbe jutott akkor már a Fehér Ház szervezete révén egy táviratot, amelyet az akkori belügyminiszter, Peyer képviselő ur küldött a határrendőrségnek. (Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kérek!

Friedrich István: A táviratot következőképen szólt (olvassa): „Ma éjjel 11 órakor Kelenföldről elindult különvonaton a magyar kormány által kiadott engedélyek alapján egyes népbiztosok és azok családjai Ausztriába utaznak. Szíveskedjék az illetőket megvizsgálni és amennyiben tizezer koronánál nagyobb értékü pénzek és ékszerek egy családnál volnának, a többletet lefoglalni és jegyzékbe venni. A vizsgálatot illetőleg utalandó arra, hogy ezt a magyar kormány rendelte el. Amennyiben segitségre volna szükségük" — már tudniillik ezeknek a kommunistáknak —, „a magyar kormány a bécsi követség utján fogja azt kiutalni. (Zaj jobbfelől.) A vizsgálatnál a legnagyobb előzékenységet tanusitsák". (Mozgás jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Friedrich István: „A lefoglalt értékek a belügyminiszteriumhoz haladéktalanul beküldendők. Az eljárásról holnap reggel távbeszélési jelentést várok. Peyer Károly, belügyminiszter." (Zaj jobbfelől.)

Patacsi Dénes: Le vannak festve.

B. Podmaniczky Endre: Ezekkel előzékenyek voltak.

Hébelt Ede: Mindenkivel előzékenyek voltak!

Friedrich István: Peyer Károly képviselő ur ezt a táviratot megcáfolta. Ilyen táviratot ő nem adott, ez csak hamisitvány. Azt mondja, hogy a táviratot nem ő küldte. Ebben Peyer képviselő urnak igaza van. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Csak nyugalom! (Élénk derültség.) Peyer ur azt a táviratot augusztus 2-án hajnali egy órakor telefonon diktálta le a főpostán szolgálatot teljesitő Lohász Géza távirótisztviselőnek. Ellenjegyezte és hitelesitette pedig a sürgönyt sajátkezü aláirásával Rózsa József, a szocialista párt tagja, akit ugyanezen az éjszakán Peyer Károly a belügyminiszterium megbizottjaként küldött a főpostára a

táviratok ellenőrzésére. Rózsa József „uj kormány" jelszóval ment be a főpostára, miután ebben a jelszóban megegyezett Lohász Géza a belügyminiszterrel. Ennek a táviratnak van egy száma.

De ugyanakkor Peyer miniszter ur egy másik táviratot is küldött. Az előbb fölolvasott táviratnak száma 2744, annak a táviratnak száma, amelyet most fogok fölolvasni, 2745, tehát nagyon közel vannak egymáshoz. (Derültség jobbfelől.) Erről a táviratról elismeri Peyer ur, hogy ő küldte. Ez németül szól (olvassa): „Vázsonyi Jenő, Tobelbad-Sturk. Im Auftrage der ungarischen Regierung bitte wollen dringend Ihr Amt übernehmen. Bitte telegraphisch Antwort. Karl Peyer Minister." Szóval ezt a két táviratot Peyer ur küldötte el. Közöltem a számokat is, közöltem, hogy ki vette át a táviratokat, ki ellenjegyezte, meg vannak a tanuk, ezek tények.

Ha azonban Peyer t. képviselő ur ezt még mindig letagadná, egy más táviratot is hajlandó vagyok fölolvasni, amelyet Haubrich hadügyminiszter küldött (olvassa): „Határrendőrségi fölügyelő, Királyhida. E hó 1-én este folyamán egy bécsi vonattal népbiztosok is utaztak el családtagjaikkal azon céllal, hogy Németausztria területére mennek. Ezen vonat Királyhidánál megállitandó és átvizsgálandó. 10.000 koronát meghaladó pénz vagy értékpapir, ékszerkészlet elkobzandó." (Derültség jobbfelől.)

Ugy látszik, itt a lopás fogalma csak a 10.000 koronán fölül kezdődött. (Élénk derültség jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kérek!

Friedrich István: De hogy milyen objektive óhajtotta ez a kormány a közbiztonságot szolgálni, azt legjobban illusztrálja, hogy Korvin-Klein — ki nem ismeri ezt a nevet — szabadon sétált Budapesten a korzón azzal, hogy őt nem meri senki sem bántani, mert az ő volt barátai ugyis benn vannak a kormányban...

Pekár Gyula: Ez jellemző!

Friedrich István: ...és Korvin-Kleint csak napok után fogták el az Erzsébet-téren; még mindig nyugodtan sétált és nem tudta azt, hogy Peidl urék már nem léteznek. Azt hiszem, ez is jellemző körülmény.

Itt van Jancsik Ferenc, a vörös őrség főparancsnoka. Ezt a Jancsik Ferencet a budapesti rendőrség a kommunizmus bukása után rögtön letartóztatta. De volt neki egy kedves utódja, egy Vajda elvtárs; ez a Peidl-kormány idejében bement a belügyminisztériumba és ott valami osztályvezető vagy nem tudom, hogy mi lett és intézkedett,

hogy Jancsik Ferencet a rendőrségtől engedjék ki. Jancsik Ferenc ki is szabadult és bujkált; napok multán Ujpesten ráismertek és ujból lefogták.

Ezek a szökések nem voltak véletlenségek, azért mondom, hogy ez valóságos életbiztositási kormány volt, amelynek az volt a célja, hogy mi itt ülünk, akármi történik, csak a mi elvtársaink meneküljenek. (Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)

Szomjas Gusztáv: És majd alkalomadtán visszajöjjenek!

Friedrich István: Nemzeti szempontból pedig, mikor a kommunizmus bukása után nemzetiszinü zászlókat tüztek ki, az igen t. kormány betiltotta azt. (Zaj jobbfelől.) Amikor a tisztek végre rendfokozatukkal megjelenhettek, megjelent Haubrich urtól egy rendelet és eltiltotta nekik a rendfokozatok viselését.

Tisztelt Nemzetgyülés! Már-már ugy kezd lenni — nagyon helyesen mondta Pekár Gyula tisztelt képviselőtársam —, hogy már talán felelősségre fognak vonni minket azért, hogy az igen tisztelt Peidl-kormányt mi eltávolitottuk. (Derültség jobbfelől.) Szinte már ugy kezd föltünni, hogy ha maradtak volna, akkor nem tudom én, milyen csodák történtek volna, hogy akkor az ántánt igy segitett volna meg, a románok ugy segitettek volna meg.

De még egy körülmény volt, amely nagyon sürgőssé tette az igen tisztelt Peidl-kormány eltávolitását. Ők a románokkal fegyverszüneti tárgyalásokat kezdtek, mi meg azon az állásponton voltunk és vagyunk ma is, hogy a magyar nemzetnek nem volt semmiféle háboruja a románokkal, a magyar nemzetet nem győzte le a román hadsereg. (Ugy van! a jobb- és a baloldalon és a középen.) Itt egy rablóbanda terrorizálta ezt a szerencsétlen nemzetet (Ugy van! a jobb- és a baloldalon) és ők mint az ántánt rendőrei jöttek ide be a rablók összefogására. (Ugy van! a bal- és jobboldalon és a középen.) De végül itt mint győzők léptek föl, győzelmi mámorukban itt aztán intézkedni kezdtek és rabolni kezdtek. Ilyen rablótársasággal a magyar nemzet fegyverszüneti szerződést nem köthetett és nem kötött, és bármilyen nehéz volt a sorsunk és habár minden éjjel és minden nappal követelték tőlünk, hogy irjunk alá egy fegyverszüneti szerződést, ismerjük el, hogy a magyar nemzet háboruban volt velük, mégsem tettük.

Peidl Gyula: Ezt mi magukat megelőzően is elkövettük! (Zaj.)

Friedrich István: Ezért én nyilvánosan megdicsérem

a képviselő urat! (Élénk derültség. Taps a jobb- és baloldalon és a középen.)

Propper Sándor: Talán mondana valamit október 28-áról, az is igen érdekelne bennünket!

Friedrich István: Az októbervégi szerepemért négy hónapig a vádlottak padján ültem; ha parancsolják, oda ülök még egy esztendeig. Közel voltam én már magukhoz egyszer ez életben, azért ismerem én magukat jobban, mint ezek az urak itt! (Derültség és taps a jobb- és baloldalon és a középen. Zaj a szélsőbaloldalon.) Ebben sincs igazuk, mert, ha vétettem volna hazám ellen, volna bennem annyi erkölcsi erő, hogy fölállnék itt e szerencsétlen nemzet szine előtt és megkövetném a nemzetet; de nem tagadnám le és nem igyekeznék most ujból a régi vörös rongyokkal a fehérek által vesztett piros vért lemosni! (Taps a jobb- és baloldalon és a középen. Mozgás a szélsőbaloldalon.)

Miért kellett ezt a tisztelt társaságot méginkább eltávolitani? Akkor az utolsó napokban jelentést kaptunk, hogy Kun Béláék nagy értékeket csempésznek ki Ausztriába. Nem untatom ezek fölsorolásával az igen tisztelt Házat. (Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.) **Pl.** egy Lichtenstein Leó nevü megbizott (Fölkiáltások a jobboldalon és a középen: Jó magyar! Fajmagyar!) kivitt valami 20 milliót; azután egy Sasvári nevü alak (Fölkiáltások jobbfelől: Ez is zsidó!) sok papirpénzt és nagyobb mennyiségü ékszert akart kicsempészni, de ezt már a fehér határrendőrök elfogták és vissza is küldték ékszerestül, pénzestül együtt a kormánynak: ékszer eltünt, pénz eltünt, elvtárs eltünt! (Élénk derültség és taps a jobb- és baloldalon és a középen.)

Urbanics Kálmán: A nyomdászok pénze mellé tették!

Peidl Gyula: Ne blamálja magát! A végén szégyenkezni fog! (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak! Méltóztassék folytatni! (Halljuk! Halljuk!)

Farkas István: Nevetnek még maguk máskép is!

Pikler Emil: Wer zuletzt lacht, lacht am besten!

Friedrich István: Én az első témámmal készen is vagyok. Azt hiszem, plauzibilissé tudtam tenni és meg tudtam indokolni, hogy miért kellett ezt az életbiztositótársaságot eltávolitani. (Ugy van!) Ezért a cselekedetünkért az itéletet várjuk a nemzettől. (Helyeslés a jobb- és baloldalon és a középen.)

Ezzel én ezt a témát be is fejeztem és áttérek most arra, hogy milyen viszony volt a szociáldemokrata párt és a románok között. (Halljuk!)

Hogy milyen viszony volt közöttünk és a románok között, az köztudomású.

Peidl Gyula: Arról majd mi beszélünk!

Friedrich István: Nagyon hálás leszek, ha az urak arról a viszonyról fognak beszélni, ami miközöttünk és a románok közt volt. Semmiféle vád elől el nem zárkózunk, mindennel szembenézünk, csak egy konzekvencia van: akire kisütjük, hogy hazaáruló, az menjen ki az országból! (Zajos helyeslés és taps a bal- és jobboldalon és a középen.)

Farkas István: De nem többségi határozattal, hanem tények alapján!

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! (Halljuk! Halljuk!)

Friedrich István: Amikor a hatalmat mi átvettük, akkor őfensége is és a kormány is egy rövid proklamációval fordult a nemzethez; mert az igen tisztelt Sándor Pál képviselő ur és társai mindig ugy tüntetik föl a dolgot...

Sándor Pál: Kik azok a társai? Én nem vagyok társ! Világosabban beszéljen! (Zaj.)

Szomjas Gusztáv: Egy csoportban vannak ott is! (Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)

Vázsonyi Vilmos: Ne tessék vicceket csinálni!

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak!

Friedrich István: Én nem vagyok félénk természetü, de a képviselő ur óhajtja, hogy világosabban beszéljek. Én azt mondtam, hogy „Sándor Pál és társai". Erre kijelenti Sándor Pál, hogy ő önálló, nincsenek társai. Nos hát, a képviselő ur itt a zsidóság nevében szólalt föl! (Ugy van! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)

Sándor Pál: Sohasem mondtam.

Friedrich István: Ez a baj, a zsidóság nem azonositja magát önnel, az ön fölszólalásával, ön a zsidók fölhatalmazása nélkül beszélt itt, a zsidók nem bizták meg önt.

Sándor Pál: Talán önnel azonositják magukat?

Fábián Béla: Itt mindenki képviselő és magáért beszél! Senkinek sincs joga a zsidók nevében beszélni!

Vázsonyi Vilmos: Kikérjük magunknak! A magunk nevében beszélünk! (Zaj jobbfelől.)

Patacsi Dénes: Aki haragszik, annak nincs igaza!

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Fábián Béla: A választók küldtek ide bennünket!

Elnök: Fábián képviselő urat kérem, szíveskedjék csöndben lenni! (Folytonos zaj.)

Csöndet kérek, képviselő urak! Méltóztassék folytatni, képviselő ur! (Halljuk! Halljuk!)

Friedrich István: Sándor Pál igen tisztelt képviselő ur és mások is sokszor azt hangsulyozzák, hogy az antiszemitizmust Magyarországon az első kormány találta ki, és hogy mi kvázi hivatalosan szitottuk az antiszemitizmus lángját. Én föl fogom olvasni röviden — pár sor az egész — az akkori kiáltványunk szövegét, amely igy szól (olvassa): „A bolseviki rendszer büneiért felelős személyek a büntető törvények sulya alá esnek, jogellenes cselekedeteikért bünhődni fognak, de ez a megtorlás nem lehet felelőtlen egyéni biráskodás tárgya és még kevésbé szolgálhat ürügyül felekezeti és faji harcok fölszitására, amelyek a müvelt világ előtt csak leszállitanák erkölcsi értékünket, holott mindnyájunknak éppen annak fölemelésére kell összefogni. Mindezeknél fogva megtiltok minden társadalomellenes mozgalmat, minden önkényeskedést, minden rendbontást, megtiltom, hogy a bolsevizmus üldözésének örve alatt magánosok vagy csoportok bárkit életében, testi épségében vagy vagyonában megtámadjanak, stb." (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Peidl Gyula: Ez volt a szó!

Pikler Emil: Az ellenkezőt csinálták!

Friedrich István: Ha a képviselő ur egyetlen egy esetet tud fölhozni, hogy fehér terror ügyében valaki hozzám fordult és én nem követtem el mindent, amit lehet, akkor én lemondok a mandátumomról. (Helyeslés.) Tessék egyetlenegy esettel előállani.

Propper Sándor: Olvassa el saját beszédeit!

Elnök: Csöndet kérek t. képviselő urak.

Friedrich István: Én ezzel csak azt akarom igazolni, hogy ez nem fölülről hivatalosan szitott megmozdulás volt, hanem a néptömeg lelkéből kifakadt végső elkeseredés. (Helyeslés jobbfelől és a középen.) Hogy pedig a bolsevista vezérek között nagyon sok zsidó volt, azt Sándor Pál képviselő ur is tudja.

Sándor Pál: Sajnos!

Huszár Károly: Velünk együtt szidta őket!

Esztergályos János: Emelkedik a korona! (Mozgás és zaj.)

Elnök: Csöndet kérek t. képviselő urak; méltóztassék folytatni.

Friedrich István: Én erre vonatkozólag fölolvasom

Vázsonyi t. képviselőtársunknak egy szózatát, amelyet az én kormányom idejében a magyar társadalomhoz intézett. Objektiv hang volt, szintén zsidóvallásu. Méltóztassék meghallgatni, mit mondott, nem a kormány, hanem Vázsonyi Vilmos (olvassa): „Kétségtelen, hogy a bolsevisták legtöbb vezére a zsidófajból származott. A zsidóság (Zaj. Elnök csönget.) egyes rétegei ezen a téren sulyos bünöket követtek el, de az is bizonyos, hogy a pokol ezen prófétái, akik önmaguk menuyei jólétben usztak, magától a zsidó vallástól régen eltávolodtak." Most jön a fontosabb rész. „Én nem hunyok szemet azok hibái és bünei előtt, akiknek sorából származom. Irtózatos bün terheli azokat a zsidókat, akik Magyarországba Moszkvából behozták a bolsevizmust és rövid idő alatt a világ minden korrupcióját fölülmuló harácsolást és erkölcstelenséget teremtettek ebben a szerencsétlen országban. (Igaz! Ugy van!)

A bün annál nagyobb, mert ez az ország teljes jogot adott a zsidóvallásu polgárainak; előttük szabad volt az érvényesülés minden utja, nemcsak gazdasági és kulturális téren, de a közéletben is. A mi hazánk nem volt Oroszország, Szibéria. A szégyen, a megalázás, a pogrom itt nem érte a zsidókat. Belőlünk nem fakadhatott keserüség, mint Oroszországban, hanem csak hála a testvéri szeretetért, amelyben részünk volt." (Helyeslés. Fölkiáltások a középen: Igaza van!)

Akkor a tömegindulatokat nem kellett fölülről szitani, hanem — méltóztassék elhinni —, éjjel-nappali energia volt szükséges azokat megfékezni. És a t. képviselő urak azt mondják, ilyen, meg ilyen esetek történtek. Százpercentes sikerünk nem volt, de lehetett 98%-os sikerről beszélni. Méltóztatnak emlékezni, mikor az első nemzetgyülésnek felelős kormánya a Huszár Károly elnöklete alatt megalakult, Huszár Károly első beszédében egy igen szomoru atrocitás ügyében kifakadt és a legszigorubb megtorlást igérte, és a kormány meg is tette, ami módjában volt. Drozdy képviselő ur ilyenkor gunyosan nevet. (Mozgás jobbfelől.)

A miniszterelnök ur tegnap Garamival kapcsolatban kijelentette azt, hogy Garami hazajövetele ellen kifogásai vannak különböző okokból. Hogy mi akkor állást foglaltunk Garamival szemben, az azért volt, mert megint bizonyos akták kerültek a kezembe, amelyeket föl fogok olvasni (olvassa): „Külügyminisztérium 2212. szám. Pro domo. Kun Béla mellékelt rendelete alapján Lengyel Gyula elvtárstól, az Osztrák-Magyar Bank kormányzójá-

tól 700 font sterlinget átvettem. A mellékleten található nyugta szerint Garami Ernő kezeihez lefizettetett. Dr. Rudas Zoltán s. k." A másik akta a következő. (Halljuk! Halljuk! Zaj. Elnök csönget.) „Bizalmas. Garami Ernő Svájcba megy, részére háromhónapi javadalmazás fejében 15.000 frank kiutalandó. Értesitendő, mikor jöjjön el érte, Kun Béla s. k." (Zaj.)

Hébelt Ede: Nem igaz! (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon! Nem vette föl!)

Friedrich István: Nem igaz; rendben van. Itt van a harmadik akta: 700, azaz hétszáz font sterlinget Rudas Zoltán elvtárstól átvettem, Garami Ernő." (Zaj és derültség jobbfelől.)

Sándor Pál: Kár nevetni, ez nem igaz, Garami tisztességes ember! (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak, méltóztassék folytatni.

Friedrich István: Azt hiszem tiz perc alatt készen leszek. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Hát a román dolgok!) Én a román dolgokkal végeztem. Aki tud valamit, hogy valaki behivta a románokat, az mondja el; kérjük a vádat. Mihelyt valaki föláll és azt mondja, hogy Friedrich hivta be a románokat, akkor majd megint fölszólalok és amellett fanatikusan kitartok, hogy akire kisütik, hogy hazaáruló, az hagyja el az országot.

Várnai Dániel (közbeszól. Zaj.).

Elnök: Csöndet kérek, Várnai képviselő ur.

Friedrich István: Szociáldemokrata t. képviselőtársaim többször mondták, hogy mi román segitséggel távolitottuk el őket. Ezt mondták!

Peidl Gyula: Hogyne! (Zaj.)

Friedrich István: És a románokat én vittem oda? Hogy jöttek azok oda?

Hogy jutottak oda a románok? (Egy hang a szélsőbaloldalon: Fölmentek!) Fölmentek? Rendben van. (Derültség.)

A Népszava kormányrajutásunk után a közöttünk fönnállott feszült viszony következtében egy ideig nem jelent meg. Egyszer azonban a Népszava védőszárny alá került és megjelent.

Propper Sándor: Akkor jelent meg, amikor a többi polgári lap, egy nappal sem hamarább! Semmi védőszárny!

Friedrich István: Az lehetséges!

Propper Sándor: Nem lehetséges, de ugy van! (Zaj. Elnök csönget.)

Friedrich István: Akkor rektifikálom: lehet, hogy ugyanazon a napon más lapok is jelentek meg először. De ezen nem mulik, nem ebben van a lényeg. (Fölkiáltások jobbfelől: Halljuk a lényeget!) Szeptember 28-án „Mi történt" cimen egy cikket irt a Népszava, amelyben előadja, hogy mi történt a szovjet óta. Ebben a cikkben egy helyen azt irja a szociáldemokrata párt hivatalos orgánuma (olvassa):

„Augusztus 6-án hirek érkeztek a várból, hogy ott kisebb-nagyobb erősségü tiszti csapatok mozgolódnak s a miniszterelnökség épületének körülzárására készülnek. A Peidl-kormánytól tehát nem várhattunk közvetlenül védelmet. A szerkesztőség egy része tovább folytatta munkáját, másik része pedig az ántánt-missziókhoz és a román városparancsnoksághoz sietett (Mozgás.), hogy a szerkesztőség és a nyomda ellen készülő megtámadása ellen hatékony intervenciót kérjen." Tehát az ántánttól és a románoktól!

Esztergályos János: Ez csak természetes! (Nagy mozgás és zaj a jobboldalon.)

Urbanics Kálmán: Maguknál ez természetes! (Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csönget.)

Friedrich István: Szóval akkor, amikor mi állitólag román segitséggel lefogtuk a kormányt, ők és a szerkesztőség az ántánthoz és a románokhoz fordultak segitségért. (Olvassa): „Noha a szerkesztőség mind e helyeken megfelelő előzékenységgel találkozott, már nem volt módjában elejét venni annak a puccsnak, amely a Népszavát mind mostanáig némaságra kényszeritette."

Hadd tudja meg az ország, hogy hogyan kerültek föl akkor a Várba a románok. Romanelli alezredes ur áttelefonált akkor a Bristolba, ahol a kormányunk székelt, s először a fenséges urat kérte a telefonhoz. Ő nem mehetett oda, mert máskép volt elfoglalva s azért én mentem a telefonhoz, s akkor a következőket közölte velem: Mondják meg Schnetzer tábornok urnak, hogy ha a Peidl-kormány egy tagjának is a hajaszála meggörbül, őt akasztjuk föl. (Mozgás.) Öt percre rá a románok hasonló telefonüzenetet küldtek azzal: különben már intézkedtünk, hogy fehér terroristák fönn a Várban ne bánthassák Peidl urékat. Ha ön mellett akkor román katona volt, azt nem mi vittük oda, Peidl ur, az a román katona az önök intervenciója folytán volt ott.

Pekár Gyula: Úgy van! Ez kellett! (Halljuk! Halljuk!)

Elnök (csönget): Csöndet kérek, képviselő urak!

Friedrich István: Hogy hogyan irt a Népszava a román cenzura idején, erre nézve egy-két rövid szemelvényt fogok fölolvasni. (Halljuk! Halljuk!) Többek közt a következőket irja (olvassa): „A kormány polgári sajtóorgánumai nagyon gyatra eszközökkel küzdenek a bolsevizmus ellen. Ezek közé tartozik az a szervezett sajtókampány is, amely négy hónap óta hazugul fölfujja és ostoba módon részletezi az egyes bolsevikiek gonoszságait." (Fölkiáltások: Hallatlan!)

Bogya János: Akkor remélték, hogy még visszajön a bolsevizmus! (Zaj.)

Friedrich István: De megtámadták román védelem alatt a magyar igazságszolgáltatást is. Cikkeket irtak arról, hogy ez nem törvényszék, hanem vésztörvényszék, tehát a m. kir. bíróságot vésztörvényszéknek nevezik ujságjukban. (Mozgás.) Az ügyészségre vonatkozólag azt irják, hogy ne fecsegjenek az ügyészek, mert ők csak vádbiztosok. S tovább irnak román védelem alatt a következőképen (olvassa): „De a tanácskormány őszintén bevallotta, hogy a régi jogrend helyébe uj jogrendet kiván épiteni. Friedrichék jezsuitái a jogrend önkényes rombolása közben a jogrend védelmezőinek szerepében tetszelegnek maguknak. Törvényszékről, ügyészekről beszélnek, holott voltakép „ellenforradalmi vészbiróság" és „ellenforradalmi vádbiztos" név illethetné meg őket.

Hébelt Ede: Ezt ma is mondjuk! (Nagy mozgás és zaj a jobboldalon; Fölkiáltások: Szégyelje magát! Gazember! Gyalázatos! Rendre!)

Szomjas Gusztáv: Annak nincs becsülete, aki magyar bíróságra ilyet mond!

Elnök: Hébelt Ede képviselő urat ezen, a magyar bíróságokat sértő nyilatkozatáért rendreutasitom. (Fölkiáltások jobbfelől! A mentelmihez! Ezt nem lehet türni! Gazemberség!

Zeőke Antal: Egy országot mételyez meg ilyen kifejezéssel! (Folytonos zaj.)

Elnök: Kérem, képviselő urak, méltóztassanak nyugodtak lenni, hogy azt a jogot, amelyet a házszabályok nekem megadnak abban a tekintetben, hogy a biróság tekintélyét megvédelmezzem, kimeritem. (Helyeslés balfelől.) A házszabályoknál tovább azonban nem mehetek. A házszabályok rendreutasitást irnak elő. Ez megtörtént.

Ha a képviselő ur megismétli a házszabályokba ütköző kifejezését, ujra rendreutasitom; s ha még egyszer megismételné, akkor van helye a mentelmi bizottság elé való utalásnak. Méltóztassanak megnyugodni abban, hogy én a házszabályok adta jogaimat kimeritettem. Méltóztassék folytatni!

Friedrich István: Már október elsejétől kezdve a volt kommunista párt, illetőleg szocialista párt hivatalos orgánuma uj szerepet kezdett játszani. Fájt a Népszavának az, hogy az országnak egy része még mindig nincs megszállva és nap-nap után gondoskodott olyan cikkek közléséről, amelyek egyenesen buzditották a románokat arra, hogy szállják meg a Dunántul még meg nem szállott részét. (Mozgás és zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)

Amikor például az akkori fővezér ur Sopronban járt és lelkesitő beszédet tartott a csapatokhoz, (Egy hang a középen: Már megint Sopron?) ők azt itt ugy közlik rosszakaratulag, hogy fölhivják a románok figyelmét arra, hogy ime, ezek ott miket beszélnek, sőt olyat mond a fővezér, hogy itt még szervezkedhetünk. Ez bün volt, hogy a magyar hadsereg fővezére azt mondta, hogy szervezkedhetünk. (Mozgás a jobboldalon. Fölkiáltások: Hazaáruló!)

Propper Sándor: Könnyen adogatják a cimeket!

Friedrich István: Az igazi hazaárulás csak a végén jön. (Derültség.)

Varsányi Gábor: Várjuk meg a végét!

Friedrich István: A Dunántul déli és délkeleti részében, amelyen a megszálló csapatok szerepét addig Horthy Miklós hadserege játssza — a megszálló csapatok szerepét játssza —, ellenségnek tekintették a nemzeti hadsereget. (Zaj a jobboldalon.)

Bogya János: Gazság! Aljasság!

Friedrich István: És mit irt? Azt irta, hogy kétségtelenül a kormány tudtával — dőlt betükkel — sorozások, toborzások folynak, szóval beárulta, hogy mi itt toborzunk, soroztunk.

Pekár Gyula: Szeptember 28!

Friedrich István: Majd gunyolódva ezt mondja (olvassa): „Horthy Miklós mint a magyar hadsereg fővezére, rendelte el a sorozást Somogyország 34 községében. Fölülkerekedtek erre a falu vezetőemberei, feljöttek Pestre vezérükhöz, Szabó Istvánhoz, nem a sokorópátkaihoz, hanem a nagyatádihoz és megkérdezték tőle, mint vélekedik a sorozásról stb." Ez mind azért lett igy beállitva, hogy a románok már tudják, hogy ebben Nagyatá-

dinak döntő szava lesz és hogy lehetőleg intézkedjenek, hogy nagyatádi ne foglaljon el hazafias álláspontot. Ezek azonban csak az első fecskék voltak, mert ebbe a bünbe napról-napra jobban bemélyedtek.

Urbanics Kálmán: Ki volt a szerkesztő? (Fölkiáltások a jobboldalon: Ki irta?)

Friedrich István: Somogyi volt a szerkesztő! (Egy hang a szélsőbaloldalon: Ezért ölték meg!) Volt a románoknak román pénz és karhatalmi védelem alatt egy ujságuk. Pesti Életnek hivták s az végiggázolt minden magyar nemzeti gondolaton s a leggyalázatosabb piszkolódásokat folytatta. A papirközpont természetesen ennek a lapnak nem volt hajlandó adni, mire egy lap, a Népszava, védelmére kelt ennek a Pesti Életnek és követelte, hogy ez a hazaáruló lap papirost kapjon. Mikor mi a Pesti Élet szerkesztőségét le akartuk tartóztatni, ott román katonák fegyvereibe ütköztünk, akik egy plakátra mutatva kijelentették, hogy ez a szerkesztőség a román hadsereg védelme alatt áll. (Zaj és fölkiáltások a jobboldalon és a középen: Gyalázat!) De a hang mindig és mindig erősebb lesz; a cimek is mind erősebbek: „Horthy-legények rémtettei", stb. Mondatok: „A Lenin-fiuk négyhónapos uralmuk alatt nem produkáltak annyit, mint a két hónap óta tobzódó Horthy-legények." Ekkor töltötte be fontos hivatását a Reggeli Hirek cimü lap. Mi volt ennek az ujságnak az eredete? Peidl t. képviselőtársunk természetesen, amikor mi hatalomra jutottunk, rögtön nyomdász-sztrájkott rendezett...

Peidl Gyula: Honnan tudja?

Friedrich István: ...amely miatt nem tudott Magyarországon egy lap sem megjelenni. Akkor derék müegyetemi hallgatóink (Élénk éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. Fölkiáltások: Éljen a magyar ifjuság!) fölajánlották szolgálataikat. Megrázó jeleneteknek voltunk tanui. Egy éjjel megtanulták a nyomdászságot és szegényes csomagolópapiron megjelentünk, mint Reggeli Hirek!

Patacsi Dénes: És ezek Hébelt szerint nem érdemesek a segélyre!

Urbanics Kálmán: Ezek nem magától tanultak!

Friedrich István: Még csak egy mondatot olvasok föl, hogy hogyan irt katonáinkról ez az előbb emlitett sajtó, a többit magam sem tartom célszerünek, hogy fölolvassam, annyira undoritó. Azt mondja többek között, hogy a Horthy-legények méltó tanitványai a Lenin-fiuknak. Le-

het, hogy történtek akkor jogsérelmek, de a legborzalmasabb az ilyen esetben az általánositás. Mi az egész megmentett, megszabaditott Magyarország, epedve vártuk akkor a nemzeti hadsereg bevonulását. Ez volt életünk egyik legszebb napja, (Ugy van! Ugy van! Fölkiáltások a jobboldalon: Legboldogabb pillanata!) és akkor volt Magyarországon egy ujság, amely nap-nap után román cenzura alatt belevágott ebbe a nemzeti hadseregbe, volt talán néhány tagja ennek a hadseregnek, akik tullőttek a célon.

Urbanics Kálmán: És még ma is megjelenik ez az ujság! Szégyene Magyarországnak, ilyen csak Magyarországon történhetik!

Benárd Ágost: Szégyen, hogy megjelenhetik az az ujság!

Vanczák János: Nézzék meg Ausztriát, mit irnak a monarchista lapok. (Fölkiáltások a jobboldalon: Szégyeljék magukat!)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak. Méltóztassék folytatni, képviselő ur.

Friedrich István: Fölmerült akkor az a terv, hogy talán össze lehetne hivni a régi képviselőházat, törvényesiteni lehetne a választójogi rendeletet és igy indemnitást kapni. Ebben az irányban tárgyaltunk az akkori munkapárt egyes tagjaival, turnusokban folytak a tárgyalások, elég nehezen mentek, de mégis mentek volna. És az akkori háznagyot meg is kértem, hogy ezt az épületet hozassa rendbe és egy délutáni ülést akartunk tartani. A románok először azon a nézeten voltak, hogy ez belügy, amelyhez semmi közük sincs, mikor azonban már folytak az előkészületek, megjelent egy cikk a Népszavában, amely következőket irta (olvassa): „Semmiképen sem tudjuk helyeselni a régi képviselőház összehivására vonatkozó törekvéseket. Nemcsak hogy helyeselni nem tudjuk, de tiltakozunk is az ellen, hogy ez a panamista, romlott, korrupt testület még egyszer hatékony tényezővé lehessen." De tovább mentek.

Bogya János: Ellopták az ékszereket és még ők beszélnek!

Friedrich István: Eltalálták azt a pontot, ahol érzékennyé lehetett tenni a román megszállott hatóságot, a következőket irták (olvassa): „A régi képviselőház összehivásának szempontjából meggondolandó az a még egyáltalában tisztázatlan dolog is, hogy voltaképen mely kerületek képviselői kerülnének be a nemzetgyülésbe. (Fölkiáltások a jobboldalon: Hallatlan!) De jön ez konkré-

tebb formában is. Számitott a cikk irója a balkáni intelligencia nivójára, ugy, hogy megmondták ezt világosan is. Az semmi, hogy ezen kérdés eldöntését az ántántra bizták. Mi t. i. azt mondtuk: Összehivjuk a régi képviselőházat. Aki jöhet, jöjjön, ha az ántánt megtiltja a demarkációs vonalon tul levő képviselőknek s ezek nem jöhetnek, legföljebb nem tudnak jönni, de tenni akartunk; amit lehetett, azt megpróbáltuk. Majd igy folytatja a cikk (olvassa): „Még ha az ántánt vállalkoznék is erre a döntésre, a megmaradó Magyarország lakossága egyáltalában nem fogadhatja el kötelezőnek magára nézve azokat a határozatokat, amelyeket pl. Sepsiszentgyörgy és más hasonló kerületek“... (Nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon: Hazaárulás! Bitangság! Gazság!)

B. Podmaniczky Endre: Gyalázat, hogy itt ülnek!

Vanczák János: A magyar nép bizalmából ülünk itt!

Kabók Lajos: Ez nemzetgyülés!

Elnök: Kérem Kabók képviselő urat, sziveskedjék csöndben lenni. Csöndet kérek, képviselő urak.

Friedrich István: Alig hogy ez a lap megjelent, természetesen megint fölvonultak a románok, keresték az igazságügyminisztert és le akarták tartóztatni.

Pekár Gyula: Le is fogták egyszer!

Friedrich István: Rögtön rátérek arra is! Kutatták, hogy ki volt az a sötét ember, aki ezt a tervet kifőzte, és néhai Polónyi Gézáról megirták a Népszavában, hogy az ő őrült agyából pattant ki ez a gondolat. Szegény öreg ur emiatt a legkinosabb helyzetbe került, de a kormány mindazon tagjai, akik a választójogi reformot csinálták és a tisztviselők egy része is ott állott, hogy eltoloncolják őket Dobrudzsába. De ha már Dobrudzsánál tartunk, amely, mint földrajzi hely, fontos szerepet játszott a mi kormányzásunk idején, kénytelen vagyok még egy-két dolgot elmondani.

Egy szép napon azt kivánták tőlünk a románok, hogy két népbiztost, Haubrichot és Ágostont becsületszóra szabadlábra helyezzünk. T. i. ugy képzelték ők, hogy azok becsületszót adnak, mi pedig azt mondjuk nekik, tessék sietni.

Patacsi Dénes: Van is ott becsületszó!

Friedrich István: Ez természetesen nem ment, de végre mégis annyira kényszeritettek, hogyha jól emlékszem, ezeket az urakat egy ideig lakásukon őriztük.

László Lőw Jenő, aki azóta föl lett akasztva, román tisztek társaságában járt kávéházba és detektivek jelen-

tették nekünk, hogy Lőw Jenő román tisztekkel sétál a városban. Amikor emiatt interveniáltunk a románoknál, azt mondták, ez teljesen rendben van igy. Ez nem mutatja azt, mintha mi a románokkal valami jó viszonyban lettünk volna. De a szovjetkormány elnökét, Garbait a románok szöktették el és Garbait itt a románok már az első éjjel védelembe vették és elszállitották Romániába. Nekünk ilyen összeköttetésünk nem volt a románokkal.

Azután jött még valami. Egy szép napon, amikor láttuk, hogy a hazaárulások itt üzletszerüen folynak, statáriumot voltunk kénytelenek hirdetni különösen a hütlenségre, a statáriumrendelet meg is jelent és elsősorban a hütlenségre vonatkozott. Akkor nagyon furcsa dolog történt. Azok, akik tudták, hogy mi mire célzunk, elsiettek a románokhoz és védelmet kértek a statárium ellen.

B. Podmaniczky Endre: Megint a hazaárulók!

Friedrich István: Meg is jelent másnap a románok betiltó plakátja, amelyben azt mondja a román főparancsnok (olvassa): „A Reggeli Hirek és a Budapesti Közlöny 20-án megjelent számában ki lett hirdetve a statárium. Tudomásul hozatik, hogy ezen hirdetmény semmis és érvénytelen, minthogy senki másnak, mint a román csapatok parancsnokságának nincs joga ilyen hirdetményt közzétenni a megszállási idő alatt." (Zaj. Fölkiáltások jobbfelől: Hallatlan!) És mindjárt a plakát alatt volt a másik hirdetmény is, amelyből sokra lehet következtetni. Azt is irja Mardarescu ebben a további hirdetményben (olvassa): „A budapesti sajtó és politikai élet teljesen szabad és ezek belügyeit illetőleg semmi cenzurát nem gyakorol" — már t. i. a román, szóval agit adott, hogy tessék mozogni, hiszen majd jön a többi, hiszen statáriumot se engednek hirdetni, tessék csak mozogni. Továbbá kijelenti, hogy soha senkinek eszköze nem lesz oly irányban, hogy bárminemü politikai üldözésnek szolgálatába álljon, már t. i. a román. „E tekintetben az egész felelősség azokra háramoljék — rosszul van fogalmazva —, akik fölhasználva a jelenlegi helyzetet, egy politikai üldözést kezdenének meg."

T. Nemzetgyülés! Fölteszem a kérdést, hogy aki a románokhoz elment, és ott ilyen kontrarendeletnek megjelenését kieszközölte, hazaárulást követett-e el, vagy sem. (Nagy zaj. Fölkiáltások a jobboldalon: Hazaárulást!)

Pikler Emil: Nevezze meg azt a hazaárulót!

Urbanics Kálmán: Akasztófáravaló!

Kováts-Nagy Sándor: Maguk közül való!

Friedrich István: Én a t. képviselőtársam kívánságát szivesen teljesitem, de előbb a képviselő ur nézetét is szeretném tudni, hogy hazaárulók voltak-e ezek, igen, vagy nem? (Zaj a szélsőbaloldalon. Fölkiáltások jobbfelől: Propper ur feleljen! Ez hazafiság?)

Vanczák János: Különb hazafiak vagyunk, mint Önök!

Pikler Emil: Más a haza és más a kurzus! (Zaj a középen.)

Elnök: Csöndet kérek, Podmaniczky képviselő ur.

Varsányi Gábor: Nem tudnak válaszolni!

Elnök: Csöndet kérek, Varsányi képviselő ur. Méltóztassék folytatni.

Friedrich István: Abban a helyzetben vagyok, hogy fölolvashatom azt az okmányt, amellyel azok a bizonyos körök a román főparancsnoksághoz fordultak. (Halljuk! Halljuk!) Az egészet nem olvasom föl, mert elég hosszu, csak néhány sort belőle. A beadvány Holban altábornagyhoz szól és egész nyiltan irják benne a következőket. (Olvassa): „Kegyelmes uram! A fővárosban és az országban uralkodó tarthatatlan állapotok ellen kénytelenek vagyunk védelemért fordulni. Az alábbiakban előadjuk az okmányokkal és személyesen is bebizonyitható borzalmaknak egy töredékét. A négyhónapos bolseviki uralom sok áldozatot követelt, de az azt követő fehér terror három hete az áldozatok számát illetőleg meghaladja nemcsak a bolseviki uralmat, hanem minden képzeletet."

Varsányi Gábor: Hazudik! (Egy hang jobbról: Ennek igaznak kellett volna lenni!)

Friedrich István: (Tovább olvassa): „Tudomásunk szerint a főkapitányság épületéből már sok hullát szállitottak el. A főkapitányság épületében nappal is láthatók hullaszállító kocsik." Irnak bántalmazásokról és minden európai mértékét fölülmuló atrocitásokról és a beadvány azt sejteti a román hatóságokkal, hogy ha bele nem avatkozik, akkor a munkásság ki fog törni. Tehát akkor már készültek „kitörni". Azután igy folytatja. (Tovább olvassa): „E célból kérjük a következőket: Méltóztassék kibocsátani a mellékelt szövegü plakátot, amelyet magyar és román nyelven is csatoltunk a beadványhoz." (Zaj. Fölkiáltások jobbfelől: Gyalázat!)

Pekár Gyula: Kik irták alá?

Friedrich István (tovább olvassa): „Méltóztassék elrendelni talán ugyanezen a plakáton, hogy letartóztatni csak olyanokat szabad, akik a kommunizmus alatt élet-

ben, vagyonban, vagy emberéletben okoztak kárt." (Egy hang a szélsőbaloldalon: Ebben nincs semmi!)

Friedrich István: Ebben nincs semmi? Nahát, szégyelje magát!

Kováts-Nagy Sándor: Hallatlan. Az ellenségtől koldulni! A saját hazáját elárulni! (Folytonos zaj.)

Zsilinszky Endre: Hazája ellenségeihez fordulni!

Sándor Pál: Remélem, később is ezen a véleményen lesz!

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Friedrich István (tovább olvassa): „Méltóztassék megakadályozni, hogy a kormány kibocsássa azon rendeletét, mely a háziurakat arra kötelezi, hogy a bolsevista-kommunista lakókat, akiknek egyébként semmi más bünük nincs, a rendőrségnek bejelentsék", szóval fölszólítják a román megszálló parancsnokságot, hogy a kormány intézkedéseit ellensulyozza. Nagyon csodálatos, hogy a szocialista párt szövegezte a román megszálló parancsnokságnak a románnyelvü plakátokat. (Zaj jobbfelől.)

Pekár Gyula: Kik vannak aláirva?

Friedrich István (tovább olvassa): „Maradunk kiváló tisztelettel Farkas s. k. és Peidl Gyula s. k. (Hosszantartó nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon és a középen: Hallatlan! Árulók!) Az aláirások tekintetében nem lehet semmiféle félreértés. (Egy hang a középen: Van fotográfia?) Mert egy példányt még az ántántnak is elküldtek! Maguk az ántánt-tisztek fölháborodtak azon, hogy a magyar nemzetnek ilyen piszkos . . . (Nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon és a középen: Piszok! Bíróság elé! Hazaárulók!)

B. Podmaniczky Endre: Mit szól hozzá Sándor? Hazafiak ezek?

Urbanics Kálmán: Igaz vagy nem igaz! (Zaj.)

Barla-Szabó József: Bíróság elé velük! (Folytonos nagy zaj a jobboldalon, a középen és a baloldalon.)

Elnök (csenget): Csendet kérek!

Farkas István: Különb hazafi vagyok, mint ön! (Nagy zaj a jobboldalon és a középen.)

Elnök: Amennyiben nem méltóztatnak csendben lenni, kénytelen leszek az ülést fölfüggeszteni. Csendet kérek, képviselő urak!

Friedrich István: . . . és hogy félreértés ne lehessen az uj aláirások tekintetében, az illető francia tábornok vagy ezredes, volt szives le is fényképezni. Itt vannak az aláirások lefényképezve. (Zaj és közbeszólások a jobboldalon: Nagyszerü dokumentum!)

Kováts-Nagy Sándor: Át kell adni az ügyészségnek! (Zaj. Halljuk! Halljuk!)

Friedrich István: Helyzetünk napról-napra nehezebb lett; a románok mindig nagyobb és nagyobb erővel fordultak velünk szemben. Méltóztatnak emlékezni, mi a munkanélkülisegélyt beszüntettük, ugyanakkor munkaalkalomról is gondoskodtunk és méltóztassék elhinni, munkások munkára, sajnos, nem jelentkeztek. Itt vannak akkori minisztertársaim, akikkel munkaalkalmat teremtettünk és akkor csodálatosképpen egyszerre kezdi a Népszava hirdetni nagybetükkel, hogy a munkanélküliek gyülést fognak tartani. A parlament elé akarták fölvonultatni román asszisztenciával a munkanélküliek tömegét és valahol a háttérben volt egy megfelelő kormány beállitva és ugy tervezték, hogy ezekkel a munkanélküli tömegekkel és román asszisztenciával fölboritják a helyzetet.

Farkas István: Ez aztán mese! (Zaj.)

Friedrich István: Természetesen a munkanélkülieknek ez a nagygyülése csufos kudarccal végződött.

Farkas István: Igen, a románok szétverték!

Friedrich István: Ők előre sejtették, hogy nem fog sikerülni, és a következőket irták aznap lapjukban: „Dolgozni akarunk, élni akarunk, nem akarunk éhen elpusztulni, adjatok munkát, adjatok kenyeret, stb. stb." Ugyanakkor rábirták a románokat, hogy a rendőrségnél járjanak el; egy román katonai misszió megjelent a főkapitányságnál és másnap egy bárgyu megállapitás közlésére kényszeritette a kormány, amelyben a románok megállapitják, hogy a rendőrségen verik az embereket, kinozzák.

Kabók Lajos: Az sem volt igaz?

Farkas István: Az sem volt igaz? (Zaj jobbfelől.)

Friedrich István: Ugyanezzel a panasszal fordultak az ántánthoz is. Az ántánt tényleg fölülvizsgálta a helyzetet, egyrészről amerikai intervencióra, Horovitz ezredes utján és más tisztekkel, egy misszióval és megállapitották, hogy mindaz, amit a románok állitanak, szemenszedett valótlanság.

Én a mai napon természetesen csak azt akarom egész röviden fölemliteni, amire ma szükségünk van. Amint már előbb mondottam, a szociáldemokrata pártnak nagyon fájt, hogy a Dunántul nemzeti hadsereg van kialakulóban. A kormány akkor egy napon titokban fölkérte az akkori hadsereg fővezérét és vezérkari főnökét és a miniszterelnökségen bizalmas megbeszélés folyt, hogyan lehetne a hadsereget szervezni ezen a megszállott részen is, nehogy tovább kelljen várni a bizonytalanságban. Ez nagyon fon-

tos tanácskozás volt, az erről szóló jegyzőkönyv valahogy a hadügyminisztériumból vagy a miniszterelnökségről valamilyen uton illetéktelen kezekbe került . . .

Patacsi Dénes: Ellopták!

Friedrich István: . . . vagy ellopták, nem tudom, hanem másnap titkos megbeszéléseinket a Népszava közzétette ezzel a cimmel: „Milyen hadsereget szervez a Friedrich-kormány." (Hosszantartó nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon. Hallatlan! Haazárulás! Gyalázat! Nagy zaj a baloldalon.)

Peidl Gyula (Bogya János felé): Engem ne fenyegessen, fiatalember!

Friedrich István: Igy kezdi az árulást (olvassa): „A napokban a Friedrich-féle minisztertanács a hadügyminiszternek egy előterjesztését tárgyalta, amelynek az a célja, hogy Magyarországon uj militarizmust teremtsen, még pedig olyant, amely nagyon alkalmas a monarchikus, abszolutisztikus és feudális törekvések támogatására."

Bogya János: Lázitó demagógia!

Friedrich István: Tovább azt mondja (olvassa): „Azt akarják, — t. i. a kormány azt akarja — hogy négy-öt évig tartassék fönn az általános hadkötelezettség, de persze zsoldon, olcsó zsoldon, mert — irja tovább a Népszava — Friedrichék éhségzsoldon tartott kaszárnyarabokat akarnak. (Derültség jobb- és balfelől.) Tehát ideiglenesen négy-öt évig sorozni kellene katonákat és a testileg alkalmasok közül" stb. Tiltakozik az ellen, hogy a megállapitásban az volt benne, hogy csak erkölcsileg feddhetetlen férfiak lehetnek a hadseregben. Ezen ő csodálkozik, hogy mi az erkölcsileg feddhetetlen. (Fölkiáltások a jobboldalon: Nem értik! Terroristák! Vörösök!) Különösen kifogásolja azt, hogy sok tisztet és altisztet szándékoztunk a hadseregben alkalmazni, és a végén röviden azt irja, hogy mi takarodjunk, majd ők fogják megcsinálni az igazi demokratikus hadsereget. (Derültség és fölkiáltások a jobboldalon: Hogyisne!)

Urbanics Kálmán: Kikötve, hogy csak gazemberek léphetnek be!

Friedrich István: Azután számos cikkben folyton dült betüvel arról irtak, hogy a még mindig meg nem szállt területeken milyen garázdálkodások folynak.

Mikor azután a románok kezdték a Dunántult kiüriteni, megjelentek a cikkek, hogy micsoda rémségek várnak erre a szegény lakosságra, ha majd a román hadsereg kimegy és hogy ime egy helyen, ahonnan a románok kimen-

tek, a fehér terroristák már nyolc elvtársat elfogtak és elhurcolták.

De ugy látszik, ez a tervük nem sikerült. Igyekeztek hatékonyabb eszközöket fölhasználni és a Népszava október 21-iki számában azzal vádolták meg az akkori kormányt, hogy a Habsburgokat akarjuk azonnal visszaültetni a trónra és hogy ez milyen veszélyt jelentene Romániára, Cseh-Szlovákiára stb. A végén, amikor azután a románok tényleg Budapestről is készültek kimenni, még egy utolsó fájdalmuk volt. T. i. amikor a románok még itt voltak, itt titokban megszerveződött a karhatalom. Ők ezt éppugy, mint a hadseregre vonatkozó dolgokat, siettek elárulni . . .

Pekár Gyula: Denunciáltak!

Friedrich István: . . . s amikor mi mindig tagadtuk azt, hogy karhatalmi alakulataink vannak, akkor ők a Népszavában egyszerüen fölhivták a románok figyelmét, hogy kérem, itt egy reakciós, felekezeti, karhatalmi szervezet alakul . . .

Pekár Gyula: Ez megint hazaárulás!

Friedrich István: . . . mi is be akarunk lépni a karhatalomba, de minket nem vesznek be ebbe. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Nyiltan jelentek meg a fölhivások!)

Varsányi Gábor: Hazaárulók!

Vicián István: Akik elárulják, azokat lehetetlen bevenni! (Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Friedrich István: Én gyorsan elmondottam a legfontosabb dolgokat, de még egyet kijelentek a végén: nem mondottam el mindent, mert csatlakozom Pekár Gyula véleményéhez: mi ezt a harcot nem kerestük, mi ezt a harcot nem kezdtük, azonban védekezni kötelességünk volt. (Ugy van! jobbfelől.) Aki ezt a harcot szitotta, az felelős a következményekért. (Ugy van!) Én elegendőnek tartom azt, hogy ezeket az adatokat a magyar közvélemény itélete alá bocsássam. Ha majd még más bizonyitékok kellenek . . .

Pekár Gyula: Vannak még!

Friedrich István: . . . azokkal is szolgálok.

Végén pedig csak azt mondhatom, mit a legelején: Tessék ezt a kérdést, ezt a románvezetés vádját bármilyen fórum elé állitani, valamennyien alávetjük magunkat minden fórumnak, minden zsürinek, azzal az egy kikötéssel, hogy akikre megállapitja akár a nemzetgyülés, akár a zsüri, akár a biróság, hogy hazaárulók . . .

Kováts-Nagy Sándor: Kössék föl!

Friedrich István: . . . akármelyik oldalon voltak, azo-

kat a nemzet közösitse ki magából és távolitsa el őket a porondról. (Lelkes éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. Szónokot számosan üdvözlik.)

Elnök: Az ülést egy félórára fölfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Csilléry képviselő ur kért szót személyes kérdésben. A szó őt illeti.

Csilléry András: T. Nemzetgyülés! (Halljuk! Halljuk! a középen.) A miniszterelnök urnak és Friedrich István, valamint Pekár Gyula igen t. barátaimnak fölszólalása után nekem már tulajdonképpen nem volna semmi elmondani valóm, nekem csak Sándor Pál képviselő urhoz kellene szavaimat intéznem és fölszólitanom őt arra, hogy ezek után tárja a Ház elé azokat a bizonyitékokat, amelyekkel bizonyitani tudja azt, hogy akadtak olyan emberek, — és pedig főleg annak a „Fehér Ház"-nak a tagjai — akik a románokat Budapestre behozták. Szükségesnek tartom azonban mégis bizonyos események megvilágitása céljából, hogy homályban ne maradjanak azok a dolgok, melyek a proletárdiktatura utolsó napjaiban, valamint augusztus első nyolc napjában történtek, hogy egyes dolgokat a mélyen t. Ház elé tárjak.

Szükségesnek tartom ezt már csak azért is, hogy a magyar nép lelkében ne verjen gyökeret az a közhiedelem, amelyet nálunk a liberális sajtó mindenütt terjesztett, különösen az utolsó napokban azzal a koncentrikus támadással, amely ezen interpelláció kapcsán megindult, s amelynek során nap-nap mellett foglalkoztak ezzel lapjaikban, hogy elhitessék mindenkivel, hogy azok az emberek, akik nehéz napokban, nehéz körülmények között, a proletárdiktaturának ama napjaiban is, amidőn nap-nap mellett láttuk megjelenni azokat a plakátokat, hogy „Reszkess, te sötétben bujkáló ellenforradalmár!", ilyen biztatás után, meg annak a junius 24-iki ellenforradalomnak szomoru vége után is némiképen exponálni merészelték magukat azért, hogy a vörös uralom napjait Magyarországon megröviditsék, nem jártak volna el minden tekintetben a nemzet érdekeihez hiven.

T. Nemzetgyülés! Hogy ebben a kérdésben tisztán lássunk, szükséges, hogy egy pillanatra visszamenjünk a multba is. Szükséges még pedig azért, hogy fölidézzük emlékezetünkben azt, hogy junius 24-ike után, a rosszul sike-

rült ellenforradalom után bizonyos letargia vett erőt a polgárságon, mindenki azt hitte, hogy minden ellenállás megszünt, hogy a vörös uralom tetőfokára ért, hogy itt is az orosz szovjet határozmányai fognak ezentul uralkodni és nálunk is az orosz szovjet szisztemája szerint fogják az embereket sorban fölakasztani és kivégezni.

Különösen láttuk ezt, amikor Surek elvtársnak, akit Pekár mélyen tisztelt barátom említett, az a kijelentése itt a Házban elhangzott, hogy a burzsoákat és a katonatiszteket augusztus 4-én és 14-én le kell ölni. Akkor elhatároztuk néhányan — talán sokan — azt, hogy az ország egész területén lévő és mindenütt szervezkedő polgárságot egy táborba tömöritjük és lehetővé tesszük azt, hogy egységes vezetéssel, egységes kirobbanással és egységes talpraállással ez a nemzet ujból visszaszerezze magának azt a jogot, hogy itt ebben az országban saját egyénisége, saját gondolkodása és nem idegen jelszavak és idegen mételyek által terjesztett eszmék utján épitsen tovább.

A mi körünk is egy ilyen kisded csoport volt, amely a junius 24-iki ellenforradalomban is résztvett, azonban sajnos, a kapcsolódás hiánya, részben pedig a sokszori fecsegés, amely ilyenkor mindig bekövetkezett, — hiszen tudjuk nagyon jól, hogy a magyar embernek a titoktartás nem volt éppen erénye sohasem — lehetővé tette azt, hogy a junius 24-iki ellenforradalom rosszul végződjék, de ránk nézve ez talán szerencse volt, hogy a rossz kapcsolódás folytán mi nem árultuk el magunkat.

Összeköttetéseink révén sikerült elsősorban egy sajtóinformáló irodát teremteni. Köszönet érte mindazoknak az egyéneknek és testületeknek, akik ebben támogattak, különösen pedig a postásságnak, amely ebben a tekintetben akkor a legnagyobb szolgálatokat tette nekünk.

Igy sikerült nekünk nemcsak a népbiztosok asztaláról a bécsi lapok egyes példányait, hanem a népbiztosok által eltiltott idegen külföldi lapoknak a példányait is megszereznünk. Ezekből informálódtunk az egész európai internacionális világhelyzetről és láttuk azt, hogy a Vörös Ujság hazugságai mind összedőlnek akkor, ha mi külföldi sajtót elolvashatunk. Mi igyekeztünk akkor a bizalmat lehetőleg megnyerni és ugylátszik, hogy ennek a jólinformáltságunknak köszönhettük, hogy a polgárság és a volt tisztek bizalma nagyobb részben hozzánk fordult s hogy ők parolit adtak nekünk arra, hogy egy esetleges akció esetén egységesen támogatnak bennünket.

A tuloldalról elhangzott egy kijelentés, amely azt mondotta a multkoriban, hogy miért nem csináltuk hama-

rabb azt az ellenforradalmat, miért csak éppen augusztus 6-án. Erre megfelelhetünk nagyon egyszerüen. Mert igenis, mi régen, amikor még sikerült a kapcsolódást megteremtenünk az egész országban, amikor sikerült szálainkat egészen Bécsig és Szegedig lenyujtani, amikor sikerült a szegedi kormánnyal, valamint a bécsi irodával is a kapcsolatot helyreállitani, akkor elhatároztuk, hogy amint az első kinálkozó alkalom lesz, a vörös uralom ellen talpra fogunk állani.

A legelső kinálkozó pillanat az volt, mikor a vörös hadseregnek offenzivája a csehekkel és a románokkal szemben összeomlott. Ezt a kinálkozó alkalmat akartuk legelsősorban megragadni és junius 26-ára helyeztük azt a bizonyos napot, amikor Kun Béláék ellen eljárni fogunk. Hogy ez a tényeknek teljesen megfelel és hogy akkor is azt céloztuk, hogy minden ilyen fordulat minél kevesebb véráldozat mellett következzék be, hivatkozom arra, hogy megbizásunkból társaink közül ketten fölkeresték Romanelli ezredest, az olasz misszió vezetőjét és közölték vele, hogy miután itt teljesen szervezett polgári társadalom áll, adja át Kun Béla a hatalmat, amelyet ugyis csak bitorol és amelyet soká tartani ugy sem tud. Hiszen láttuk, hogy országunk határait, amelyet a páduai fegyverszünet valamikor nagyobbnak állapitott meg, az ő uralmuk alatt a vörös hadsereg előnyomulása alaposan megkisebbitette, és megmondottuk, ha ennek eleget nem tesznek, akkor fegyverrel a kezünkben fogunk velük végezni.

Válasz erre természetszerüleg nem érkezett, azonban a mi inditásunknak egy nagy nehézsége állott be abban a pillanatban, hogy a vörös hadseregben lévő u. n. fehér szervezeteink, valamint vidéki szervezeteink, amelyek főleg a Tisza mellett és az északi részeken Miskolc alatt voltak, nem voltak Budapestre behozhatók, mert időközben a románok által 24-én meginditott ellenoffenziva a vörös hadseregnek azt a részét, amely a Tiszán átkelt, majdnem teljesen fölőrölte és ezáltal a mi alakulatainkat elpusztitotta.

Akkor ujabb kisérletet tettünk julius 30-án. Tanum rá az a két ur, aki a mi ultimátumunkat akkor ismételten Romanelli ezredes urnak adta át és Romanelli ezen ultimátumunkat eljuttatta Kun Béláékhoz. Kun Béláék azonban azzal a válasszal feleltek, amely választ ismételten fogják hallani Peidlék szájából a későbbi események kapcsán, hogy mi a munkástanácstól kaptuk a hatalmat, tehát csak annak kezébe adhatjuk vissza és ennek következtében nem vagyunk hajlandók ennek eleget tenni.

Ezt a választ 31-én közölték velünk, amikor egyidejüleg azt is tudomásunkra hozták, hogy az ántánt demarsa következtében Kun Béla és kormánya helyéről távozik és átadja helyét egy szocialista kormánynak. Ez természetesen bizonyos foku föllélegzést okozott az emberek, főleg a polgárság körében, mert az emberek nem szivesen viszik bőrüket a vásárra és nem olyan sokan vannak, akik hajlandók fegyverrel is a kezükben a hazáért életüket kockáztatni. Mindenki a könnyebb oldalát fogta a dolognak és azt mondották, belenyugszunk ebbe a dologba' és várjuk, hogy mi történik holnap.

Az éj folyamán mi természetesen meglehetősen éberen őrködtünk afelett, vajjon a fordulat tényleg be fog-e következni, és mikor ez a fordulat bekövetkezett, sikerült összeköttetéseink révén teljes információt kapnunk arról a beszélgetésről, amelyet a bécsi misszió folytatott budapesti megbizottaival. A bécsi ántánt-misszió itteni összekötő tisztje révén megtudtuk a következőket:

31-én este 8 óra tájban a bécsi misszió idefordult Budapesthez és azt kérdezte, hogy a kivánt változás megtörtént-e, mire a felelet az volt, hogy igen. Éjjel 11 órakor ujból azt a kérdést intézte hozzá, hogy szükséges-e esetleges anarchia ellen intézkedni."

Peidl Gyula: Ez 31-én volt?

Csilléry András: 31-én éjjel volt. Csodálkozom rajta, hogy nem tud róla Peidl képviselő ur, mert valószinüen ott ült annál az aktusnál, mikor az a fordulat megtörtént. (Zaj.) A felelet az volt, hogy látszólagosan teljes a nyugalom, beavatkozás nem szükséges.

Augusztus 1-én reggel 8 órakor a következő helyzetjelentés ment Bécsbe (olvassa): „Az éj nyugodtan telt el. Néhány kisebb rablástól eltekintve nevezetes esemény nem fordult elő." T. i. anarchiától Csernyákék miatt féltek, akik elhatározták, hogy még fordulat esetén is az utolsó pillanatban megpróbálkoznak azzal, hogy anarchisztikus alapon a hatalmat kezükbe ragadják.

Mikor a fordulat augusztus 1-én megtörtént, az első pillanatban mindenki föllélegzett, mindenki azt hitte, hogy most már vége a kommunizmusnak, hogy most már következik egy becsületes népuralom, amely ujra megengedi a nemzeti érzésnek föllobbanását is. Azonban olyan változás történt, amely tulajdonképpen nem volt változás, mert a népbiztosok egy része, a főcinkosok és büntársaik eltávoztak és ezek helyébe jöttek a szocialisták, akik tulajdonképen bünpalástoló kormány gyanánt állottak Kun Béláék helyén.

Bogya János: Szerepbeosztással dolgoztak!

Csilléry András: Ugy látszik azonban, hogy ez a fordulat, amely a polgárság lelkében föllobbant, a nemzetközi szocialista miniszter-elvtársakra kellemetlen hatással volt, mert amikor a Dunaparton, főleg dunaparti palotákon, valamint a város belsejében is mindenütt előkerült a palotákra a nemzeti lobogó és ezzel egyidejüen a tisztek uniformist öltöttek és fölvarrták a disztinkciókat, akkor — amint Friedrich István előttem szólott t. képviselőtársam emlitette — a kormány kiadott egy rendelkezést, amelyben szigoruan eltiltotta a lobogódiszt. Főleg azért tiltotta el, hogy a nemzeti zászlót Budapesten ne tüzhessék ki és ezzel bebizonyitotta, hogy internacionális alapon áll és nemzetietlen.

B. Podmaniczky Endre: Hazaáruló!

Csilléry András: Hogy még egy másik érvre is hivatkozhassam, szabadjon fölemlitenem, hogy a Trockij-laktanyában, ahol a székelyek voltak elhelyezve, megjelent Haubrich akkori u. n. hadügyminiszter és beszédet tartott a katonasághoz, amelyben elvtársaknak szólitotta őket; ott lehurrogták őt és emiatt aztán rosszalását fejezte ki.

Szabadjon arra is hivatkoznom, hogy ugyanakkor a Trockij-laktanyában levő székely zászlóalj legénysége és az ott levő tisztek is követelték Haubrich hadügyminisztertől, hogy vezesse őket a románok ellen és akadályozza meg, ha kell, erőszakkal is, hogy Budapestre egy román katona is betehesse a lábát. Akkor Haubrich hadügyminiszter ahelyett, hogy eleget tett volna kérésüknek, azt mondotta: mi igenis tárgyalni fogunk a románokkal, békét fogunk kötni és mi a románokat nem tekintjük ebben a pillanatban ellenségnek.

Szabadjon csak még egy dologra hivatkoznom. Amikor ez a kormány bemutatkozott, polgári kormánynak óhajtotta magát nevezni, de ha meg méltóztatnak engedni, föl fogok olvasni néhány részt abból a proklamációból, amellyel a nemzethez fordultak augusztus 2-án és amelyben bejelentették a kormányváltozást. Azt mondják ebben (olvassa): „Az ántánt hatalmai ultimátumot intéztek hozzánk, követelték, hogy a tanácsrendszer alapján álló kormány helyét más kormány váltsa föl."

„Ehhez a föltételhez füzték a béketárgyalások megkezdését. A magyarországi szocialista szövetséges tanácsköztársaság — megjegyzem, hogy maguk sem tudták pontosan, hogy is hivják őket, egyszer magyarországi szocialista szövetséges tanácsköztársaság, máskor magyarországi szövetséges szocialista tanácsköztársaság voltak — ugy

látja, hogy ezidőszerint az antant hatalmaival szemben a szivós ellenállás csak haszontalan vérontáshoz vezethet." Amig azonban a munkások ezreit Csongrádnál a Tiszába fojtatta a vörös uralom, ez nem volt haszontalan vérontás, amikor a Tisza és Duna között — amit a tuloldalon sokat emlegetnek — Kalocsán, Dunapatajon és egyéb helyeken végiggyilkolták a magyar földmivesgazdák százait.

Azt mondja a proklamáció: „Az uj kormány az öntudatos szervezett munkásság erejére támaszkodik". Itt polgári társadalomról egyáltalában nincs szó! „Célja a rendföntartás, hogy az ántánttal való tárgyalások megkezdődhessenek."

Peidl Gyula: Kinek a kiáltványa ez?

Csilléry András: Majd föl fogom olvasni a végén, hogy kik irták ezt alá, méltóztassék csak egészen nyugodtan megvárni. „Kishitüségre nincs okunk. Erősen tartjuk a tiszai frontot. Itthon is fegyelmezett kitartásra van szükség. Az uj kormány bizik abban, hogy a szervezett munkásság nem türi sem az ellenforradalmárok, sem a fosztogatók garázdálkodását. Meg akarjuk föltétlenül óvni Magyarország népét a fehér terror pusztitásainak és a csőcselék rombolásainak rémétől."

Mélyen tisztelt Nemzetgyülés! Amikor mi ebben az országban csak vörös terrort ismertünk, akkor ők ebben a kiáltványban már fehér terrorról merészeltek beszélni, szóval ők már előre épitették és előre megcsinálták maguknak azt a bizonyos hidat, amelyen keresztül az internacionáléba belekapcsolódva, igyekeznek majd Magyarországot tovább is alulról megfurni, mint eddig tették. (Olvassa:)

„Annak tudatában, hogy a dolgozók tömegei zárt sorokban állanak a kormány mögött, a kormány fölhivja Magyarország népét, hogy fegyelemmel várja be az eseményeket és föltétlenül engedelmeskedjék a kormány rendelkezéseinek. Mindenki maradjon a helyén, a munkástanácsok és egyéb hatóságok szigoruan teljesitsék kötelességeiket. A rend és fegyelem megsértőire a kormány teljes erejével fog lesujtani. A rend és fegyelem föntartásával az uj kormány megbizza Haubrich József hadügyminisztert. Aki a kormány rendelkezéseinek ellenszegül, a szervezett munkásság akaratával találja magát szemben. Magyarország népét csak a rend, csak a fegyelem mentheti meg a pusztulástól." — De nem az ilyen rend és az ilyen fegyelem. — „Budapest, 1919 augusztus 1. Peidl Gyula s. k. miniszterelnök, Ágoston Péter s. k. külügyminiszter, Dovcsák Antal s. k. ipari és kereskedelemügyi miniszter, Garbai Sándor s. k. közoktatásügyi miniszter" —

szép kis közoktatás — „Garami Ernő s. k. igazságügyminiszter, Haubrich József s. k. hadügyminiszter, Knaller Győző s. k. nemzetiségi miniszter, Knittelhofer Ferenc s. k. közélelmezési miniszter, Miákits Ferenc s. k. pénzügyminiszter, Peyer Károly s. k. belügyminiszter, Szabó Imre s. k. munkaügyi és népjóléti miniszter, Takács Imre s. k. földmivelésügyi miniszter."

Urbanics Kálmán: Szép kis társaság! (Fölkiáltások jobbfelől: Itt vannak a nevek!)

B. Podmaniczky Endre: A kivánság ki van elégitve!

Csilléry András: Azt hiszem, hogy Peidl képviselő ur nem is gondolta, hogy ebben a kiáltványban tulajdonképen mit ir alá, mikor a fehér terrorról, a vérontásról és az ellenforradalomról beszél. Legyen szabad azonban egyszersmind mindjárt rámutatnom arra is, hogy a legfontosabb intézkedése ennek az ugynevezett Peidl-kormánynak az volt, hogy a Hivatalos Közlöny augusztus 2-iki számában a következőket rendelje el (olvassa): „A központi munkástanács 1919 augusztus 1-én tartott ülésén a szövetséges szocialista tanácsköztársaság kormányzótanácsa bejelentette lemondását, amelyet a munkástanács elfogadott. Az összes eddigi érvényben levő intézkedések tovább is érvényben maradnak." Tehát a szovjet által hozott intézkedéseket és határozatokat tovább is érvényben tartandónak minősitette.

Kérdem önöktől, lehetett-e ezt a kormányt egy pillanatig is elismerni, lehetett-e belenyugodni abba a helyzetbe, amely Magyarországon ez által az átalakulás által remtődött? Hiszen ha kezünkbe vesszük az augusztus hó 3-án megjelent Népszavát, annak cimlapján még ott ékeskedett a „Világ proletárjai egyesüljetek" s benne azt olvassuk, hogy a kormány letette a fogadalmat.

Méltóztassanak megengedni, az előbb Friedrich István képviselőtársam cáfolta meg Peidl képviselőtársam állitását, amellyel ő kétségbevonta azt, hogy fogadalmat tett. Mélyen tisztelt képviselő ur, legyen szives ismerje be egyszer legalább azokat a dolgokat, amelyek tényleg nyomtatásban megjelentek.

Peidl Gyula: Milyen fogadalomról van szó?

Csilléry András (olvassa): „A kormány letette a fogadalmat. — A Magyar Távirati Iroda jelenti; A kormány tagjai szombaton délután 5 órakor tették le a fogadalmat a központi munkástanács elnökségének kezébe. A fogadalom után a kormány tagjai minisztertanácsra ültek össze."

Azt hiszem, ez talán teljesen világos. Itt sem eskü leté-

teléről nincs szó, sem nemzeti gondolatról, sem hazafias érzésről; itt egy internacionális bünpalástoló kormány jelent meg, (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.), amely bünpalástoló kormányt tulajdonképen már a mult nemzetgyülésnek vád alá kellett volna helyeznie, (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.), mert megengedte azt, hogy Kun Béláék, vagyis a nagy bünösök, innen büntetlenül kiszökhessenek, ugyhogy aztán a büntetőigazságszolgáltatás csak a kis csirketolvajokat érhette el. (Igaz! Ugy van! jobbfelől.)

Legyen szabad talán még egy momentumra is rámutatnom. A Népszava augusztus hó 3-iki számában ilyen cimmel: „Hivatalban az uj kormány" megjelent egy intervju, melyben Ágoston elvtárs ezt mondta (olvassa): „Nekünk a béke érdekében pedig föl kellett hagynunk a tanácsrendszerrel és a demokrácia utjára kellett térnünk. Ennek ellenére is a szocializálás alapján áll a kormány és a szocializált üzemek tovább is azok maradnak. Az ántánt megbizottaival való tárgyalás eredményeként közli Ágoston elvtárs, hogy a román fronton az ellenségeskedések szombaton délben megszüntettek."

Tehát kedden „mi erősen tartjuk a tiszai frontot", — ezt mondták a 2-iki proklamációban, — 3-án pedig azt közölték, hogy az ellenségeskedések megszüntek. Legyen szabad erre vonatkozóan citálnom a román hadvezetőség hivatalos jelentéseit, amelyek szerint (olvassa): „29-én csapataink elfoglalták a Tisza jobbpartját. A következő helységeket birtokba vettük: Tardoscsobony, Taktaszada, Taktaharkány, Tiszaluc, Szolnok városa pedig lángokban áll és csapataink megkezdték az átkelést. Hadmüveleteink tovább folytatódnak. Veszteségeink ... stb." s itt föl vannak sorolva azok a veszteségek, amelyeket a szolnoki átkelés alkalmával szenvedtek a románok.

Mélyen tisztelt Nemzetgyülés! 29-én összeomlott az ugynevezett tiszai front, mégis augusztus 2-án ez a kormány nem átallotta félrevezetni a nemzetet, a közvéleményt és a főváros lakosságát azáltal, hogy proklamációjában azt mondotta, hogy augusztus hó 2-án erősen tartják a tiszai frontot.

Ha ez a kormány tényleg a demokrácia alapján állt, akkor kérdezem, miért kellett arra hivatkozni, hogy mögöttük a fölfegyverzett proletariátus, a fölfegyverzett munkásság áll és arra támaszkodnak?

De kik ellen óhajtotta ez a kormány ezt a fölfegyverzett proletariátust fölhasználni, mert hogy a románok el-

len nem használta, az egyszer bizonyos. Benne van ez a kiáltványban, amikor azt mondják: az ellenforradalmárok, a fehér terror ellen — amely nem létezett Magyarországon —, tehát a polgársággal az ugynevezett, általuk burzsoáziának hivott tisztességes magyar nemzetföntartó elemmel szemben akarták a harcot fölvenni. (Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)

Mindezekben leli magyarázatát az, hogy amikor a fordulat tulajdonképen megtörtént, a polgárság már az első 24 órában belátta azt, hogy ebbe a helyzetbe belenyugodni nem lehet és ennek következtében az ellenforradalmi szervezetek központi vezetősége elhatározta, hogy végrehajtja, még pedig augusztus 4-én, a Peidl-kormány letartóztatását.

Hogy ez tényleg igy volt, arra vonatkozólag legyen szabad majd egy beszélgetésből idéznem, amely Romanelli ezredes lakásán folyt le. Miután mi már akkor is azt vettük számba, hogy természetszerüleg, ha lehet, kiméljük meg ezt nemcsak a forradalmakban, hanem a nosszu háboruban amugy is sok vért vesztett társadalmat és nemzetet attól, hogy ujból harcokra kerüljön a sor itt az ország területén. Ezért mi fölkerestük Romanelli ezredest és őt arra kértük, miután tudomásunk volt már akkor a Clemenceau-féle jegyzékről, hogy tegyen meg minden lehetőt arra nézve, hogy a románokat tartóztassa föl.

Hogy ez tényleg igy történt, tanu rá az a két fehérházi tagunk — ha jól emlékszem, Papp Géza százados és Ilovszky János ur —, akik akkor 2-án fölkeresték Romanelli ezredest éjjel 11 órakor és a segédtisztje jelenlétében a következőket közölték: Mi X. Y. ajánlólevelével jöttünk ide, hogy ezredes urat arra kérjük, hogy a románokat tartóztassa föl. Mi negyvenezer ellenforradalmár nevében jöttünk ide, hogy bejelentsük ezredes urnak, hogy azért, mert a jelenlegi kormány sehogysem képviseli a magyar nemzetet, ellenforradalmat fogunk csinálni és kérjük ezredes urat, szíveskedjék ezt tudomásul venni. A számottevő összes erők kezünkben vannak és a magyar társadalom összes számottevő rétegei velünk vannak. Vágyunk az, hogy Budapest ne kerüljön a jelenlegi kormánnyal és egyébként sem az ellenség kezébe és a diplomáciai tárgyalások a békét illetőleg ne ezekkel a gazemberekkel, hanem az arra hivatott közülünk való tisztességes emberekkel és az összes társadalmi rétegekből alakult kormánnyal folytattassanak le.

Garantáljuk, hogy a forradalom vér nélkül fog le-

folyni, mert, mint emliteni voltam bátor, az összes erők a mi kezünkben vannak. A válasz ez volt: Nem vehetem tudomásul az önök bejelentését. Jól tudom, hogy a jelenlegi kormány nem az a kormány, mely a magyar nemzetet jogszerüen képviseli, megnyugtathatom azonban önöket, hogy ennek a kormánynak életideje csak rövid időre terjedő és az ántántnak is az a határozott kivánsága, hogy itt olyan kormányalakulat képviselje már néhány nap mulva Magyarországot, mely a társadalom minden osztályának bizalmát birja. Az urak bizonyára olvasták a Kun Bélához intézett II. számu jegyzékem szövegét, amelyben kifejezésre juttattam, hogy mikép viseltetem Magyarország iránt. Önök viszont azt sem garantálják, hogy az ellenforradalom vér nélkül folyhat le, mert vér nélkül az lehetetlen, s viszont nekem a legfőbb érdekem, hogy Budapesten most a közrend a legnagyobb mértékben fönmaradjon. Most van kinn a missziónak egy része, hogy a románokkal tárgyaljon.

A kormányt illetőleg közlöm önökkel azt is, hogy az ántánt által máris ki van jelölve, hogy ki legyen a jövő miniszterelnöke, amely közmegelégedésre ki fogja elégiteni ugy a munkásokat, mint önöket s minden társadalmi osztályt, még a szegedieket is. Ön bizonyára szintén tudja már a nevét az illetőnek, s nekem megmondhatja, ha tudja. Erre a következő volt a válaszom: Nem tudom, ezredes ur, mert nem vagyok politikus, hanem ha megengedi, holnap délelőtt a mi politikai képviselőnk önnél kihallgatásra meg fog jelenni. Erre Romanelli a következőket válaszolta: Nagyon szivesen veszem, hogyha eljön, mert én mindig arra törekedtem, hogy az önök társadalma meghallgatásra találjon. Erre a kijelentésre bebocsátó igazolványt kértem, melyet az ezredes megadott. Ez a kihallgatás éjjel 12 óra 10 perckor folyt le, akkor jött ki ez a két ur a Ritz-szállodából, ahol Romanelli meg volt szállva. Öt obskurus alak, akik közül kettő vörös nyomozóigazolványt mutatott föl, le akarta tartóztatni és felelősségre vonta ezeket az urakat, hogy milyen ügyben járnak ilyen késő éjszaka Romanelli ezredesnél.

Tisztán az egyiküknek határozott föllépése akadályozta meg, hogy ezek az urak nem az életükkel fizettek ezért a kockázatos cselekményükért. Augusztus 4-én, amikor délután 6 órára az inditás elhatároztatott, miután már ugy a rendőrség fehér része, mint az ugynevezett vörös alakulatokban, valamint a különféle hivatalokban és szervezetekben lévő ellenforradalmárok a mi kezünkre ját-

szották át a vezetőhatalmat Budapesten, elhatároztuk ennek a tulajdonképeni u. n. államcsinynek a végrehajtását, ha ugyan annak lehet nevezni, mert tulajdonképen semmi egyéb nem volt az, mint a jogfolytonosságra való visszatérés. De ember tervez, románok végeznek. Augusztus 4-én délután 16 órakor bevonultak a románok Budapestre és természetszerüleg azokat az embereket, akiket mi a vörösőrségekbe betoltunk s akik ott a különféle alakulatokban vörös őrszolgálatokat teljesitettek, a románok lefogták, ugy hogy megtörtént, hogy Taszler Bélát, a nemzetgyülés volt tagját, és ha jól emlékszem, Móritz István gépészmérnököt a románok elfogták mint bolsevikieket, mert azt mondták, hogy ők is bolseviki vörösőrök, minthogy a rendőrségi alakulatban résztvettek. Erre lefujtuk az egészet. Azt mondta egy ujságcikkben az egyik volt forradalmári rendőrkapitány, hogy a rendőrség tulajdonképen Dietz rendőrfőkapitány vezetése alatt állott.

Dietz rendőrfőkapitány ugy került a rendőrség élére, hogy amikor augusztus 1-én megtudtuk, hogy Peidl miniszterelnök ur Biró Dezső szocialistát akarja kinevezni rendőrfőkapitánnyá, ezáltal cirkulusainkat meglehetősen zavarva láttuk volna és egy bizalmasunk utján azt az ajánlatot tettük, illetve azt a véleményünket fejeztük ki, hogy a rendőrség tisztviselői kara nagyon rossz néven venné, ha nem közülük való embert neveznének rendőrfőkapitánnyá. Amikor aztán Peidl miniszterelnök ur megkérdezte tőle, hogy kit szeretnének tulajdonképen rendőrfőkapitánynak, az illető mindjárt javaslatba hozta Dietz személyét. Azt mondottuk ugyanis, hogy ha már le kell fogni valakit, valaki olyant fogjanak le, aki a rendőrség tisztikara előtt nem örvend abszolut szimpátiának. Igy történt azután az, hogy tulajdonképen nem Dietz főkapitány intézkedett a rendőrségen, hanem az a fehér ellenforradalmi szervezet, amelyben Iványosy rendőrfőtanácsostól kezdve végig a legutolsó rendőrig és detektivig, azt lehet mondani, mindenki bele volt kapcsolva. Persze a liberális sajtó is nagyon szeretett volna legalább utólag éket verni ebbe az egységes föllépésbe és azt mondta, hogy mi azért csináltuk meg hamarább az ellenforradalmat, nehogy a szegedi kormány Budapestre jöhessen és ő vehesse át a hatalmat. Hát ez olyan inszinuáció, amelyet kereken vissza kell utasitanom.

Sándor Pál: Ki mondta ezt?

Csilléry András: Méltóztassék megengedni, képviselő ur, ez nem az ön interpellációjában foglaltatik, de a libe-

rális sajtóban egy kampány indult meg ellenünk. Folyton jöttek hirek, melyek a Friedrich-kormányt azzal gyanusitották meg, hogy azért igyekezett a hatalmat kezébe venni, hogy magához ragadja a hatalmat a szegedi kormánytól.

Sándor Pál: Ez nem áll sehol sem!

Csilléry András: Hogy nekünk teljes volt az összeköttetésünk a szegedi kormánnyal, arra nézve legyen szabad hivatkoznom arra az 1919 julius 26-án kelt legutolsó szegedi hadügyminiszteri rendelkezésre, melyet a szegedi kormány ellenforradalom alkalmával való magatartás esetére adott ki. Ez jelenleg is a kezeim közt van és ha parancsolják, nagyon szivesen megmutatom. (Egy hang a baloldalon: Ábrahám Dezsőtől!) Nem Ábrahám Dezsőtől, hanem a hadügyminisztertől származik. A hadügyminiszter természetesen egészen más szervezettel dolgozott és elhatároztuk már akkor, hogy egy esetleges fordulat alkalmával a következőket fogjuk szem előtt tartani. (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Méltóztassanak talán a magánbeszélgetéseket a folyosón elvégezni!

Csilléry András: Már akkor elhatároztuk, hogy elsősorban is a hatalmat egy olyan kormánynak fogjuk átadni, amely csak ügyvivő miniszterelnökből áll és ezek addig viszik a hatalmat, amig egy az ántánt-körök által is szimpatikusnak itélt bécsi magyar politikus — mert hiszen akkoriban az összes politikusok fönn voltak Bécsben és onnan igyekeztek irányitani a magyarországi politikát — eljön Budapestre és a hatalmat át fogja venni a kezünkből. Hogy ez tényleg igy volt, azt bizonyitani tudom azzal, hogy amikor a Friedrich-kormány megalakult, mi, annak minisztertagjai elhatároztuk, hogy a politikában nem veszünk részt és csak az ügyeket fogjuk vinni tovább, a politikában pedig az orientációt és a továbbvitelt Friedrichre bizzuk. Kezeim közt van egy eredeti okmány, amely a következőket mondja (olvassa): Az augusztus 7-én reggel megjelent kiáltványban megbizott kormány tagjai augusztus 7-én délután 6 órakor tartott első összejövetelükön megállapitották, hogy József főherceg szövege szerint határozottan csak az egyes minisztériumok „ideiglenes vezetésével" bizattak meg pusztán az átmeneti kormány megalakulásáig pár napra; hivatali és hazafiui kötelességüknek tartották, hogy a végső veszedelemben lévő nemzetet ebben a közreműködésük nélkül létrejött fordulatban is szolgálják, politikai szerepre azonban nem vállalkoztak, magukat ügyvivő miniszteréknek tekin-

tik. E megállapitás után a miniszterelnök kijelentette, hogy a politikát egyedül ő intézi s azért csak ő felelős. Egyetértelmüen sürgették az ügyvivő kormány tagjai azt is, hogy a kiáltványban bejelentett tanácskozások a földmivesek, polgárok és munkások képviselőivel haladéktalanul megindittassanak; ezt a kivánságot ma nyomatékosan és sürgetőn megismétlik.

Budapest, 1919 augusztus 9. Samassa Adolf belügyi ügyvivő miniszter, Győri Loránt földmivelésügyi ügyvivő miniszter, Schnetzer Ferenc hadügyi ügyvivő miniszter, Szászy igazságügyi ügyvivő miniszter, Keleti kereskedelemügyi ügyvivő miniszter, Tánczos Gábor külügyi ügyvivő miniszter, dr. Csilléry népegészségügyi ügyvivő miniszter, Grün pénzügyi ügyvivő miniszter, Imre Sándor vallás- és közoktatásügyi ügyvivő miniszter.

Miután augusztus 4-én nem sikerült az ellenforradalmat végrehajtani, mert a románok szerveinket lefogták, abban állapodtunk meg, hogy most már a románok bevonulása után szerveinket együtt tartjuk, szükség esetén föl fogjuk azokat használni, de egyelőre az obszerváció álláspontjára helyezkedünk.

Mint méltóztatnak tudni, augusztus 4-én vonultak be a románok és megszállották nemcsak Budapest székesfővárost, hanem még aznap éjjel megszállták a budai hegyeket is, ugyhogy a sorompók összes kijáratai a románok kezében voltak. Hogy mennyire nem tartottuk azt logikusnak már az első pillanatban, hogy a románok a Dunántulra is el fognak menni, bizonyitja az a körülmény is, hogy amikor éjjel ki akartunk menni József főhercegért Alcsuthra és a kelenföldi pályaudvaron Bleyer Jakab barátommal együtt megjelentünk, hogy onnan Bicskén keresztül Alcsuthra utazzunk, fáradozásunk teljesen sikertelen maradt, mert a románok a Keleti pályaudvaron az összes vonatokat megállitották.

Ezekután elhatározta az ellenforradalmi szervezet, hogy most már szükségesnek látja a dolgok megindítását, Peidléket minden körülmények között el fogja távolitani a helyéről és át fogja adni a hatalmat olyan kormánynak, amely nemzeti szempontból viszi tovább az ügyeket.

Először is Romanelli ezredest kerestük föl és közöltük vele a dolgot. Romanelli teljesen lebeszélt bennünket. Az, aki eddig jó tanácsadónak bizonyult, ebben a pillanatban a Peidl-féle szocialista-kommunista kormány meglehetős pártfogójának mutatkozott. Az ott megjelent Borghese herceg egyenesen megfenyegetett bennünket, hogy amennyiben ezt megtesszük, József főherceggel egyetemben föl-

jelent bennünket Ágoston Péternél, az akkori külügyminiszternél és a Peidl-kormánnyal le fognak bennünket tartóztattatni. Mi azt feleltük, hogy sajnáljuk, de elhatározásunkban ez nem fog bennünket gátolni és cselekedni fogunk. Ugyanezzel a célzattal fölkerestük a román parancsnokságot is és közöltük vele, hogy mi haladéktalanul megteszünk minden intézkedést arra nézve, hogy ez a kormány a helyén ne maradhasson. Erre nézve azután a román parancsnokság vezérkari főnöke, aki fogadott bennünket — Schnetzer tábornok urral együtt jelentünk meg —, kijelentette nekünk: figyelmeztetem az urakat, hogy mi itt Magyarország belügyeibe be nem avatkozunk ugyan, de a rendet teljes erőnkkel fönn fogjuk tartani, és figyelmeztetem önöket arra, hogy amennyiben itt a legcsekélyebb vérontás vagy bármi hasonló rendzavarás történnék, az urakat fogjuk egyenként fölaggatni.

És még hozzátette: egyébként pedig óva intjük önöket attól, hogy bármiféle ilyen erőszakos cselekedetekhez ne merjenek nyulni. Ez volt az a biztató igéret, amit a románok és az ántánt-missziók részéről nyertünk arra az esetre, ha a Peidl-kormányt a helyéről el merjük távolítani.

Mindennek ellenére augusztus 5-én éjjel nagy nehézségek árán sikerült nekünk a rendőrségi remiszből két autót teljesen harcképes állapotban kihozni, megfelelő munícióval és fegyverrel ellátni és ezen négy magyar tiszt két megbízható soffőr kíséretében — dr. Farkas Tibor tartalékos tüzérhadnagy, Nagy Lajos százados, Bakonyi és Spatáriu cs. és kir. huszárszázados — átmentek a román kordonon Alcsuthra azzal a rendelkezéssel, hogy József főherceget hozzák be. A románok a dologról abszolute nem tudtak semmit; az egyik tiszt, Spatáriu százados tudott románul, Bakonyi egy szót sem, s az előbbi tette lehetővé, hogy a kordonon keresztüljussanak, mert igazolványt tudott szerezni magának. Reggel háromkor tehát utrakeltek és délelőtt 9 órakor József főherceg kíséretében megérkeztek Budapestre. Tudtuk azt, hogy a főherceg, akit annyi családi tradició, nemzeti érzés kapcsol a magyar nemzethez, aki a háborúban is állandóan együtt harcolt fiainkkal, nem fog bennünket cserbenhagyni és első hívó szavunkra meg fog jelenni Budapesten. Ebben nem is csalódtunk. (Élénk éljenzés.)

És amikor még nem volt bizonyos itt az élet és itt még csak előkészületek folytak, ő akkor már vállalkozott arra, hogy eljön Budapestre, élünkre áll és szükség esetén fegyverrel kezében, mint a többiek, fog harcolni a nemzet jövőjéért. (Élénk éljenzés és taps.)

Amikor őfensége megérkezett, először Wein Dezső barátom lakására ment, ahol a politikai szervezkedés folyt és ahol Pekár Gyula vezetése alatt a politikai vezetőség, a keresztény nemzeti párt megalakult. Ott tárgyalt néhány urral, majd 10 órakor a Bristol-szállóba ment szállására, ahol már elő volt készitve a lakosztálya. A Bristol-szállóban azonnal megkezdődött az ellenforradalmi szervek vezetőinek kihallgatása.

Amig ezek a kihallgatások tartottak, értesitettük a rendőrséget, ahonnan vállalkozó szellemü, magyar érzésü rendőrök, becsületes katonák, körülbelül tiz-tizenketten, jórészt őrmesterek, azonnal fölvonultak a Bristol-szállóba és részben ők, részben detektivek gondoskodtak őfensége személyes biztonságáról.

Amikor ezek a kihallgatások megkezdődtek, értesültünk róla, hogy az interminiszteriális bizottság, amely másodika óta ülésezett és arra szervezkedett, hogy amennyiben a Peidl-kormány nem változtatna álláspontján és helyét sürgősen át nem adja más kormánynak, vele szemben a tisztviselők az engedelmességet meg fogják tagadni és vele szemben szabotázst fog kezdeni. Ez az interminiszteriális bizottság memorandumot is készitett, amelyet át fog nyujtani Peidl miniszterelnök urnak. Peidl miniszterelnök már előbb ismételten tagadásba vette, hogy nála ilyen küldöttség megjelent volna...

Peidl Gyula: Dehogy nem!

Csilléry András: ... neki ilyen memorandumot nem nyujtott át, legyen tehát szabad az akkori eseményeket a följegyzések alapján rekapitulálni. Az interminiszteriális bizottság tiztagu bizottsága adta át a deklarációt d. u. fél két órakor Peidl miniszterelnök urnak. (Olvassa): „Dr. Vadnay Tibor belügyminiszteri tanácsos higgadt és komoly szavak kiséretében adta elő a bizottság jövetelének célját. Peidl kijelentette, hogy ő is ugyanezen cél irányában dolgozik, vagyis reorganizálni akarja kormányát, de az eszközökkel még nincs tisztában...

Peidl Gyula: Mi volt a memorandumban?

Csilléry András: Majd azt is fölolvasom, tessék csak mindig türelemmel várni (tovább olvassa): ... „és azzal sem, hogy egy véleményen vannak-e. Megkérdezte, mi történik akkor, ha az előterjesztett deklaráció nem nyerne kellő elintézést. Erre a bizottság kijelentette, hogy akkor az összes állami tisztviselők és alkalmazottak leteszik a tollat, illetve abbahagyják a munkát. Peidl ezen eljárást illojálisnak minősitette, mire a bizottság megkérdezte a miniszterelnököt, hogy vajjon nem volt-e illojális a vörösök

magatartása a burzsoáziával szemben. Peidl végre azt is kijelentette, hogy pár nap mulva a kormányt reorganizálni fogja a volt vörös exponensek kihagyásával. Tudatta továbbá a bizottsággal azt is, hogy ránézve igen kinos lenne, ha ma kellene a személyi változást végrehajtani és pár napi haladékot kért. A bizottság ebbe nem ment bele és eltávozott. Utközben elhatározták, hogy a deklarációt angol, francia, román és olasz nyelvre fordítják és az itt-lévő missziókhoz fogják juttatni."

A deklaráció pedig igy szólt (olvassa): „A minisztériumok, a Budapest székesfővárosi bíróságok és ügyészségek, állami hatóságok és állami üzemek egész tisztviselői kara hazafias és erkölcsi kötelességének tartja alulirott képviselői utján kinyilatkoztatni, hogy csak oly kormánynak bocsátja rendelkezésére munkaerejét, illetőleg a bíróság csak oly kormány fölügyelete alatt hajlandó működni, amelyben nem foglalnak helyet oly egyének, akik az államnak a bolsevizmus elveivel és a terror eszközeivel dolgozó proletárdiktatura alapján történt kormányzásában résztvettek. Budapest, 1919. évi augusztus 5-én." Remélem, ezek után nem fog kételkedni. Az aláirói pedig ennek (olvassa):

„A Curia képviseletében Ráth Zsigmond, Vargha Ferenc; a Legfőbb Államügyészség részéről Szeőke István; a Budapesti Itélőtábla részéről dr. Vályi Sándor, Andorffy Károly; a Főállamügyészség részéről Csuppay Ferenc; a Budapesti Törvényszék képviseletében dr. Borsos Endre, dr. Mészaros Lajos; a Budapesti Büntetőtörvényszék képviseletében dr. Istvánffy Sándor; a Miniszterelnökség képviseletében dr. Gogolák Károly, báró Kazy Károly; a Belügyminisztérium nevében dr. Soltész István, dr. Vadnay Tibor; a Külügyminisztérium részéről dr. Lukács Simon, Hoffmann Géza; a Pénzügyminisztérium részéről dr. Venczelly Géza, dr. Karátson Antal; a Kereskedelemügyi Minisztérium részéről Kelety Dénes, Ádám Géza; a Budapesti Államügyészség nevében dr. Váry Albert; a Máv. részéről dr. Homonnay Tivadar, dr. Radimeczky Lajos, dr. Szabados Ferenc; az Államrendőrség részéről Iványos Gyula, dr. Solty Béla; a Központi Statisztikai Hivatal részéről Konkoly-Thege Gyula; a Földmivelésügyi Minisztérium részéről Arató Gyula, dr. Pasteiner Alajos, dr. Bazázsi Ferenc; a Közoktatásügyi Minisztérium részéről dr. Pogány Frigyes, Jeszenszky Sándor: az Igazságügyminisztérium képviseletében dr. Bartha Richárd helyettes államtitkár, dr. Kirchner Viktor itélőtáblai biró; a Hadügyminisztérium képviseltében dr. Ipolyi Árpád min. osz-

tálytanácsos, dr. Kálnay Miklós min. osztálytanácsos; a Közélelmezési Minisztérium nevében dr. Kemény Imre min. osztálytanácsos, Tamássy József min. titkár, dr. Falaky János törvényszéki jegyző; a népjóléti minisztérium nevében dr. Gerlóczy Endre, a rokkantügyi csoport ügyésze, dr. Markos Olivér miniszteri titkár; a német minisztérium képviseletében dr. Schwalm Amadé helyettes osztályvezető, dr. Mornau Endre tanügyi referens, a ruszkakrajnai minisztérium képviseletében dr. Rassay Gyula miniszteri osztálytanácsos."

Az államrendőrség tisztviselői karát Iványos rendőrtanácsos ugyaneznap délelőtt 10 órára hivta össze a főkapitányság egyik termébe. Ezen összejövetel célja az volt, hogy az egész tisztviselői kart csatlakozásra szólitsa föl. A gyülésen Iványos előadta az interminiszteriális permanens bizottság célját és amidőn az ott megjelent Frank Lajos nevü kommunista szakszervezeti elnöküket erőszakosan eltávolitották a teremből, a jelenvoltak nagy lelkesedéssel Iványos Gyula rendőrfőtanácsost és dr. Solti Béla rendőrtanácsost bizták meg a rendőrtisztviselői kar képviseletével. Az értekezlet az alábbi nyilatkozatot fogadta el magára nézve kötelezőnek: „Nyilatkozat. Alulirottak becsületszavunkkal kötelezzük magunkat, hogy dr. Dietz Károlyt, dr. Schreiber Emilt, dr. Szentkirályi Bélát és dr. Páll Györgyöt vezető állásában nem türjük meg. Budapest, 1919 augusztus hó 6-án."

Ezen nyilatkozatot rövidesen 147 tisztviselő irta alá. Az értekezleten levők már-már eltávozóban voltak, midőn megjelent a teremben dr. Dietz Károly, dr. Schreiber Emil kiséretében s a pódiumra fölállva kérdezte, ki hivta össze ezt az ülést. A jelenlevők közölték, hogy Iványos és Solti, mire Dietz kijelentette, hogy mindkettőt fölfüggeszti állásától és fizetésüket megvonja, de ezzel természetesen már akkor senki sem törődött.

Ezért a sok forradalmi rendőrtiszti nyilatkozat.

Mikor láttuk azt, hogy minden irányban elő van készitve tulajdonképen a kormányformának a megváltoztatása, mikor láttuk, hogy a hatalmat teljesen nyugodtan a kezünkbe vehetjük, akkor elhatároztuk — különösen az azon bizonyos Böhm népbiztos által küldött telefonértesitésre — a fordulatot. Ez a telefonértesités ugy szólott: „Vegyetek be hamar négy burzsujt a kormányba és akkor el vagytok ismerve." (Derültség.) Mert méltóztatnak tudni, hogy Böhm elvtárs Bécsben a vörös hadsereg parancsnoksága helyett a nagyköveti teendőket látta el és meglehetős pénzekkel rendelkezve igyekezett az ántánt-

missziónál és főképen Cunninghamm ezredesnél a hét és félmillió koronájával elérni, hogy a kormány elismertessék.

Peidl Gyula: Megvették az ántánt-ot?

Csilléry András: Mindenesetre megkörnyékezték. Köztudomásu dolog, hogy pénzzel dolgoztak a népbiztosok. Hiszen 140 milliót kivittek Bécsbe és azt csak néhány elszánt magyar tiszt segitségével lehetett tőlük elragadni, ezt is ilyen célra akarták fölhasználni. Gondolom Hajós százados hajtotta végre.

Peidl Gyula: Hova lett ez a 140 millió?

Csilléry András: A pénzt arra akarták fölhasználni az elvtársak, hogy az ántántmissziókkal az összeköttetést megszerezzék és biztositsák.

Ezekután minden elő lévén készitve, délután 4 órakor elhatároztatott a Peidl-kormány letartóztatása. Azonnal a rendőrségre siettünk, ahol szerveinket teljesen precizen dolgozva találtuk. Nekünk szükségtelen volt ugyanazokhoz az eszközökhöz folyamodnunk, amelyekhez junius 24-én a szegény ellenforradalmár Ludovikások folyamodtak, hogy a telefonközpontot fegyveresen kezükbe ragadják. Mi ehelyett a postások és távirászok megbizottjának segitségével a telefonforgalmat délután 6 órától kezdve Budapesten beszüntettük. Elhatároztuk, hogy a telefonközpontok csak a románoknak kapcsoljanak és igy, nem lévén föltünő, semmiféle fönnakadás nem fog történni és igy magunkról a figyelmet eltereljük. Ugyanis mindenki megfeledkezett arról, hogy a Teréz- és József-központokon kivül van még egy harmadik központ is, amellyel a románok figyelmét is el tudjuk kerülni.

Ez nem volt más, mint a rendőrségi telefonközpont. Ott megjelent délután 5 órakor négy tiszt és átvette a központ vezetését és azután ha kapcsolás történt, csak a mi hozzájárulásunkkal történt és mindenüvé csak a mi utasitásainkat közvetitették. Ezen a telefonon érintkeztünk hiveinkkel, akik a különböző rendőrkapitányságokba voltak beterelve azon a cimen, hogy a fölállitandó rendőrségnek, illetőleg a régi védőrség kiegészitési céljaira fognak szolgálni. Amikor délután 5 órakor már minden teljesen elő volt készitve, bementünk a tanácskozási szobába — amely a harmadik szoba volt a főkapitányi szoba mellett —, belépett oda Dietz főkapitány, Schreiber főkapitányhelyettes és azt hiszem Beniczky Tamás főfelügyelő kiséretében, aki akkor a rendőrlegénység parancsnoka volt. Dietz főkapitány azt kérdezte: Mi történik

itt? Erre Garai rendőrfölügyelő, akit meggyanusitanak azzal, hogy a vörös uralom alatt dolgozott, de kijelenthetem a nemzetgyülés szine előtt, hogy az az ember julius 1-én már ott állott a mi táborunkban és junius 24-én az ellenforradalomban már olyan szolgálatokat tett a nemzetnek, mint nagyon kevesen, sajnos, most azonban a feketelistán van az illető, ez a Garai rendőrfölügyelő azonnal közölte Dietz rendőrfőkapitánnyal, hogy mi fölsőbb parancsra átvettük a rendőrség vezetését és kérjük, legyen szives szobájába fáradni. Talán fogoly vagyok? kérdezte Dietz. Nem fogoly, mondtuk neki, csak fölügyelet alatt lesz. Egyszersmind közölték vele, hogy senkivel sem szabad beszélgetést folytatnia. Erre szavát vettük.

Ugyanekkor jelentették, hogy a főkapitány urat keresi Peyer belügyminiszter ur sürgős ügyben, mert intézkedéseket óhajt foganatositani. Bebocsátottuk és az a tiszt, aki bejelentette, a szobába érvén, fölszólitotta, hogy mondjon le a miniszteri tisztségről, egyszersmind elébe tárta az előre elkészitett lemondólevelet. Peyer Károly akkori belügyminiszter ur ezt megtagadta, mire a tisztek két rendőrrel őrizetbe vették és ott tartották.

Tulajdonképen az volt a tervünk, hogy az egyes minisztériumok épületébe 10—15-ös csoportokkal behatolunk, hatalmunkba keritjük az épületeket, a jelenlévő minisztereket letartóztatjuk. Ez a tervünk azonban megváltozott, mert Peyertől arról értesültünk, hogy az egész kormány e pillanatban azon miniszterek kivételével, akik nem fogadták el a miniszterséget — azt hiszem, Garami is ezek között volt, mert ő nem volt hajlandó egy kommunista-szocialista minisztériumban résztvenni, (Egy hang jobbfelől: Bandában!) mert ennél mindenesetre jobb érzéssel birt, — együtt vannak a miniszterelnökségi palotában.

Erre 10—12 gyalogrendőrrel, ugyanennyi detektivvel és néhány katonatiszt kiséretében a miniszterelnökségre indultunk, egyuttal utasitást adtunk arra nézve, hogy 50 lovasrendőr kövessen megfelelő távolságban és asszisztáljon annál az aktusnál, amely Magyarország életében uj fordulatot jelent, mert annak kell neveznünk, amikor a szocialista-kommunista uralomra rátesszük a nagy zárókövet, abban a reményben, hogy többé ebben az országban ilyen nemzetrontó munka nem fog föléledni.

Mélyen tisztelt Nemzetgyülés! Amikor én a Várba fölhajtattam az autóval, nem láttam ott román katonaságot. Igaz, hogy amikor lementünk, az Albrecht-uton láttunk egy román trént a Ferdinánd-laktanya felé

vonulni. Akkor a románok a főváros területén az összes kaszárnyákat birtokukba vették és ezekben az ubikációkban helyezték el a legénységet. Amikor a térre érkeztünk, sehol román katonaságot, sehol gépfegyvereket, amint Kalmár elvtárs nyilatkozatában irja, nem láttunk. Mélyen tisztelt Peidl képviselő ur, nagyon csodálkozom rajta, hogy azt a bizonyos jegyzőkönyvet, amely a letartóztatásakor készült, aláirta, mert csodálkozom, hogy ha abban tiltakozása áll, hogy csak az erőszaknak engedve adja át a hatalmat, akkor miért nem iratta be egyuttal, hogy a román erőszaknak engedve adja át a hatalmat, mélyen tisztelt képviselő ur!

Én önhöz fordulok cáfolatért, hogy vajjon azok a dolgok, amelyeket én mondottam, másként történtek-e, mint ahogy én előadtam és előadni fogom a későbbiekben, mert azt hiszem, hogy ebben a kérdésben tiszta bort kell öntenünk a pohárba, nem lehet bujósdit játszani, hanem ki kell jönni a farbával és megmondani, ki volt ebben az országban hazaáruló.

Amikor bejöttünk abba a terembe, amelyben önök minisztertanácsot tartottak, ott nagyon nehéz volt a levegő, t. képviselőtársam, dacára az előszobában lévő sok terrorfiunak, és nagyon jól tudom, hogy mindenki megijedt ott, senki szólani nem tudott. (Derültség.) Az első pillanatban csak Ágoston Péter elvtárs tért magához és azt kérdezte: „Mi fog történni velünk? Ki biztositja az életünket?“ Bizony csakis az életről volt szó, mélyen tisztelt képviselőtársaim. Azt, hogy akkor nem vettek ott maguknak elégtételt azok a leterrorizált rendőrök, csakis nekem köszönhetik, mert hiszen Dovcsák elvtársat az egyik titkosrendőr már nyakonragadta és azt mondta: „Kutya, most leszámolsz azért, ami a kommün alatt velem történt!“ és akkor mi szabaditottuk ki Dovcsákot. Akkor Peidl t. képviselőtársam kétszer is megkérdezett afelől, hogy a bünösök át fognak-e adatni a legális biróságnak, mire megnyugtattam, hogy igenis át fognak adatni a legális biróságnak. Amikor önök nem akartak jelenlétünkben tanácskozni, mivel mi sok ilyen dologban járatlanok voltunk, megengedtük, hogy tárgyaljanak maguk közt, ugyis biztonságban vannak, mert hiszen akkor már őrizetben voltak.

Hogy pedig mit tárgyaltak, mi volt a megegyezésük, nem tudjuk, mert tiz perc mulva Schnetzer tábornok megérkezvén, ő ujból fölszólitotta önöket, hogy adják át a hatalmat, Peidl képviselő ur azt kérdezte: „Kinek a jogán? Minek a jogán?“ Erre azt mondta Schnetzer tábornok:

„Az erősebb jogán és a nemzet jogán!" (Ugy van! Élénk helyeslés jobbfelől és a középen.)

Akkor egy jegyzőkönyvet is vettünk föl. Ezt talán Peidl t. képviselőtársam sem vonja kétségbe. Ezt a jegyzőkönyvet nem akarom teljes egészében fölolvasni, csak annak egyes pontjaira akarok bizonyos mértékben reflektálni.

Azt mondja benne:...

Elnök: Kérem a képviselő urat, méltóztassék mégis talán valamivel szükebb keretek közé szoritani a beszédét, amennyiben a személyes megtámadtatás cimén méltóztatott szót kérni és tessék beszédében lehetőleg azok elmondására szoritkozni, amik föltétlenül szükségesek a dolog megvilágitására. (Fölkiáltások jobbfelől és a középen: Megadjuk az engedélyt!)

Csilléry András: T. Nemzetgyülés! Mivel a személyes megtámadtatás tulajdonképen engem érint, mint aki annak idején a Fehér Ház nevében ezeket az ügyeket intéztem, kérem, méltóztassék nekem az engedélyt megadni, hogy e kérdést ismertessem. Csak tiz percig méltóztassanak türelemmel lenni. (Fölkiáltások jobbfelől és a középen: Megadjuk!)

Azt mondja benne az 1. pont (olvassa): „Ágoston Péter külügyminiszter jelentést tett azokról a tárgyalásokról, amelyeket a délelőtt folyamán a román fegyverszüneti föltételekre vonatkozólag végzett. Bejelentette, hogy megállapitották a válasz szövegét, amelyet továbbitottak is."

A második pontja volt a Clemenceau-féle távirat és a harmadik az, amelyben Haubrich hadügyminiszter bejelenti a változott viszonyokra tekintettel a vörös hadsereg leszerelését.

Ekkor a minisztertanács tárgyalás közben — amint itt szóról-szóra jön, föl fogom olvasni (olvassa): ...„megjelenik Balla István kebelbeli miniszteri osztálytanácsos és jelenti a miniszterelnöknek, hogy a rendőrség és katonaság megszállta a miniszterelnökség épületét, a kapukat lezáratta és parancsot adott ki, hogy senki az épületet el nem hagyhatja, néhány perc mulva a minisztertanács tárgyalótermében megjelent dr. Csilléry András több detektiv, rendőr és katonatiszt kiséretében és a miniszterelnökhöz lépve közölte, hogy fölsőbb parancsra az egyesült forradalmi pártok nevében jöttek abból a célból, hogy a kormányt lemondásra szólitsák föl és amennyiben a fölszólitásnak nem engedelmeskednének, a kormány tagjait kénytelenek volnának letartóztatni. Peidl Gyula minisz-

terelnök hivatkozván arra, hogy ő március 21-én azért mondott le a miniszteri tisztségről, mert nem értett egyet a diktatúrával és igy ennek a diktatórius eljárásnak sem veti alá magát és a kormány nevében kijelenti, hogy megbizatását a munkástanácstól kapván, ezt csak annak kezébe adhatja vissza.

Egyébként kijelenti, hogy éppen most kiván foglalkozni a kormány azzal, hogy miképen lehetne megoldani azt a kérdést, amelyet a minisztertanács megkezdése előtt a nála járt Beck Lajos vetett föl, aki a társadalmi béke megóvása érdekében azt a közvetitő javaslatot terjesztette elő, hogy a kormány mondjon le és helyébe a szociáldemokraták részvételével átmeneti kormány alakittassék."

Tisztelt Nemzetgyülés! Ebből is látható, hogy megvolt bennünk a hajlandóság a békés megegyezésre és nem akartunk itt sem erőszakoskodáshoz, erőszakos cselekedetekhez folyamodni. Tanum rá Beck Lajos képviselőtársunk, aki itt van a parlamentben, ő is bizonyitja, hogy e kérdés elintézésénél tényleg békés volt a szándékunk és csak akkor nyultunk az erőszakhoz, mikor láttuk, hogy a szovjeturalom kedvesebb Peidl urnak és társainak, mint a nemzet bizalma. (Ugy van! a középen és jobbfelől.)

(Tovább olvas): „Arra kérte ezután a megjelent rendőrségi közegeket és tiszteket, hogy rövid időre távozzanak a tanácskozóteremből, hogy a kormány a kérdés fölött eszmecserét folytathasson, mire a megjelentek azt a kijelentést tették, hogy csak az ő jelenlétükben folytatható tovább a tanácskozás. A jelenlévő miniszterek erre egyértelmüen a tanácskozás félbeszakitása mellett foglaltak állást. Majd később dr. Csilléry közli a miniszterelnökkel, hogy telefonbeszélgetés következtében nem emelnek kifogást az ellen, ha a kormány tagjai maguk között megbeszélést folytatnak, mire a teremből eltávoztak. Később megjelent a tanácskozóteremben Schnetzer Ferenc tábornok is, ki az egyesült forradalmi pártok nevében kijelentette, hogy a kormány lemondása esetén a minisztériumok vezetését a rangban legidősebb hivatalnok veszi át ideiglenesen mindaddig, amig néhány nap mulva koncentrációs kormány nem alakul, amelyben a polgárság, parasztság és munkásság is képviseltetést nyer. Mint a belügyminisztérium vezetésével megbizott felelős egyén, kijelenti, hogy ugy ő, mint a megalakuló átmeneti kormány felel minden miniszteri személyi biztonságáért. E célból célszerünek tartja, ha a miniszterek ma még nem hagyják el a miniszterelnökségi épületet, mert, bár személyi biztonságuk meg-

óvása érdekében készséggel bocsát karhatalmat rendelkezésükre, de tart attól, hogy esetleg inzultusoknak tétetnek ki. A holnapi naptól kezdődőleg azonban a miniszterek lakásukon tartózkodhatnak s mihelyt a szabad mozgást is biztositani tudják, ez elé sem fognak akadályokat gördíteni.

Kijelentem továbbá, hogy ez nem letartóztatás, hanem a miniszterek személyi biztonsága érdekében kívánatos intézkedés volna.

Peidl Gyula miniszterelnök a maga személyére vonatkozólag kijelenti, hogy lemondását csupán az erőszaknak engedve, kényszerhelyzetben adja be. A maga személyére vonatkozólag semmiféle kivánsága nincsen, alapitva azonban a megjelent urak azon kijelentésére, hogy mindazok a volt népbiztosok, akik bünösöknek fognak találtatni, az illetékes bíróság elé állittatnak, ugyanezt kívánja az egész munkásságra kiterjeszteni, akik közül, tudomása szerint, a román katonaság már most is számosakat, sőt teljesen ártatlanokat puszta följelentés alapján elhurcolt.

A felelősség kérdésében összeülő nemzetgyülés lesz hivatva határozatot hozni.

A jelenlévő miniszterek a miniszterelnök e kijelentését magukévá téve és ahhoz csatlakozva, jelen jegyzőkönyvet aláirják.

Ágoston Péter s. k., Garbai Sándor s. k., Takács József s. k., Szabó Imre s. k., Haubrich s. k., Dovcsák Antal s. k., Peyer Károly s. k., Peidl Gyula s. k., miniszterelnök, Kalmár Jenő, a minisztertanács jegyzője."

Erre azt követelték Schnetzer tábornoktól és tőlem, hogy ezt a jegyzőkönyvet mi is irjuk alá.

Peidl Gyula: Nem!

Csilléry András: Bocsánatot kérek, de igen. Schnetzer tábornok kijelentette, hogy „Én katona vagyok, tisztességes ember vagyok, önökkel egy lapra nem irom rá a nevemet!" (Taps a jobboldalon és a középen.)

Peidl Gyula: Valótlan!

Csilléry András: Itt belekapcsolódik fejtegetésem Friedrich István képviselőtársam beszédébe, aki fölolvasta a Népszava egy cikkét, amelyben azt mondották, hogy a Népszava szerkesztősége gyanus mozgolódást látott a szerkesztőség körül. Igenis, az a gyanus mozgolódás a mi általunk oda kirendelt rendőröktől származott.

A tőlünk oda kirendelt katonatisztek és rendőrök voltak, akik 30 munkást tartottak vissza arra az esetre, ha a proklamációt ki kell nyomatni. Az éjszaka folyamán a

proklamáció meg is jelent, mert a Világosság-könyvnyomda munkásai, amikor megtudták, hogy a szocialista-kommunista kormány eltünt, a Friedrich-kormány elfoglalta a helyét, teljes lelkesedéssel kiszedték és kiragasztották a főváros utcáin.

Peidl Gyula: Lelkesedéssel szedték ki!

Csilléry András: Igen, lelkesedéssel. Mert ön valószinüleg nem volt ott, azért volt lelkesedés. (Derültség.)

Egyebekben megjegyezni kivánom, hogy milyen csodálatos játéka a véletlennek az, hogy az a két gépirókisasszony, aki a minisztertanácsi jegyzőkönyvet gépelte, 24 óra mulva a románok fogságába esett, és csak nehezen lehetett őket a térparancsnokság épületében lévő románok kezéből kiszabaditani.

S hogy mennyire szimpátiával viseltettek a románok abban a pillanatban, valamint azt megelőzőleg és azután a Friedrich-kormánnyal szemben, legyen szabad arra hivatkoznom, hogy Huszár Károly akkori közoktatásügyi miniszter urnak, aki pár nap mulva ei akart utazni — gondolom — Sárvárra, fegyveres román katonák hatoltak a fülkéjébe, puskatussal verték és csak ugy szabadult meg, hogy románul mondta meg, hogy mi járatban van és hogy nem kommunista. Mert azt mondták róla is, hogy bolsevista. Ugy igyekeztek akkor mindenkit befeketiteni és a románok kezére játszani, hogy ráfogták, hogy kommunista.

Ezzel a kérdéssel azért kellett foglalkoznom, mert tulajdonképen itt egy bizonyos vád érte azokat az embereket, akik annak idején mindent kockára téve készek voltak arra, hogy a nemzet életében egy ujabb fordulatot teremtsenek. S most ujólag fölszólitom ismételten Sándor Pál képviselő urat, valamint fölszólitom Peidl Gyula képviselő urat, aki azzal fenyegetődzik, hogy okmányokat fog hozni...

Peidl Gyula: Mikor fenyegetődztem?

Csilléry András: ...méltóztassék ezeket az okmányokat előterjeszteni. De először meg fogjuk a valódiságukat is vizsgálni, mert láttunk már Magyarországon nagy pörökben hamisitott okmányokat közkézen forogni s meg fogunk győződni arról, hogy ezek az okmányok minden tekintetben megfelelnek-e a valódiságnak s akkor ki fogjuk vizsgálni, hogy azok az emberek, akikről ezen okmányokban szó van, mennyiben minősithetők hazaárulóknak. Ha tényleg hazaárulók, akkor valamennyien egyetértelmüen el fogunk járni ellenük azon elhatározásnak értel-

mében, amelyet a nemzetgyülés ma délelőtt a maga részéről leszögezett. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Sohase fáradjanak. Zaj.)

Egyenként veszem elő a vádakat. Volt szó egy kilences, egy tizes és egy tizenkettes vezetőségről. Legyen szabad itt annyit megjegyezni, hogy ennek a Fehér Háznak tulajdonképeni vezetősége nem volt, az egyik vezetője a politikusok közül Pekár Gyula t. barátom volt. Vezetőségre tulajdonképen harmonikusan együttmüködő emberek között nem is volt szükség.

Megvolt közöttünk a harmonikus összedolgozás, mindnyájan egy célt akartunk, senki közülünk vezető pozicióba nem akart jutni, különös érdemeket nem akart szerezni. Azért hallgattunk három esztendőn keresztül, mert láttuk, hogy ennek a nyomorult nemzetnek ezer baja van és nem vettünk magunknak annyi fáradságot sem, hogy ezeket az eseményeket, amelyek a tényleges valóságnak megfelelnek, valaha leszögezzük itt a nemzet szine előtt. (Ugy van! jobbfelől.)

Patacsi Dénes: Ebben a Házban élt a nemzet lelke és ez tört ki.

Csilléry András: Nézzük mármost, hogy hogyan jöttek be a románok. A vörösök julius 19-én megtámadták a románokat, s a vörös előnyomulásra, amikor részegen bepálinkázva kergették át a Tiszán (Mozgás a szélsőbaloldalon.) — miért bólintgat t. képviselő ur, talán ez is a szovjetmentéshez tartozik, talán ennek a valódiságát is kétségbe akarja vonni...

Elnök: Kérem, méltóztassék az ilyen kitételtől tartózkodni.

Csilléry András: ...amikor, mondom, a Tiszán át kergették a katonákat, amikor a munkásezredekből ezreket és ezreket fullasztottak a Tiszába, akkor ezen tényükkel provokálták maguk ellen a románok föllépését, s azt, hogy a románok ezzel szemben egy ellentámadást kezdjenek, amely ellentámadás eredményekép elérhető sikereket a románok mint hadisikereket fognak maguknak elkönyvelni.

Szabóky Jenő: Az összes hadianyagokat átjátszották a románok kezébe!

Csilléry András: Amikor az oláhok az ellentámadást julius 29-én sikeresen végrehajtották, és a Tiszán átkeltek, attól kezdve nyomultak előre állandóan Budapest felé. Az összes román harctéri jelentések erről az előnyomulásról számolnak be, s méltóztassanak megengedni, hogy bár-

mennyire az ellenségeink is azok, nincs okom harctéri jelentéseiket, nagyvezérkaruk jelentését kétségbevonni, amelyek mind azokból az időkből voltak, amikor ezen hadműveleteket végrehajtották. S hogy a románok mennyire sulyt helyeztek erre a hadműveletre, mutatja az, hogy befejezése után, 1920-ban kiadtak egy könyvet, amelyben legnevesebb politikusok és román hadvezérek nyilatkoztak ezen dicsőséges tényekről, amint a könyv cimezve is van: „Dicsőséges lapok a Tiszától Budapestig." (Derültség.)

Ezen dicsőséges lapok elején — hogy egyebet ne mondjak — ott szerepel a román királynénak és a román királynak az arcképe is. Ott van továbbá Mardarescu tábornok arcképe, amely alatt az van irva: Mardarescu tábornok, ki a győzelmes román csapatokat Budapestre vezette. Azután, ha tovább lapozunk, találunk egy végtelenül érdekes képet, amely azt mutatja, hogy a román király és királyné Tiszadobnál az ottani átkelést jöttek megtekinteni és a román dicsőséges csapatoknak a Tiszán való átvonulását ellenőrizni. Méltóztatnak látni, hogy milyen sulyt helyeztek ezen tervszerüen előkészitett tényre.

Létay Ernő: Dicsőségesen szaladtak az egész háboru alatt!

Csilléry András: Láttam egy másik képet, amelyen a román királyné lelkesiti és buzditja a román katonákat.

Benne van a könyvben a Diamandi-féle nyilatkozat is, amelyből az előttem szóló igen t. miniszterelnök ur volt szives egyes részleteket fölolvasni s amelyben kifejezi a román kormány álláspontját arra nézve, hogy ők nem lehetnek azok, akik József főherceget a kormányzói székbe segitették, nem lehetnek azok, akik a Friedrich-kormány létrejöttét elősegitették. Ezt rágalomnak minősitik, amelynek még Párisban is hitelt adtak. Tovább az egyik kijelentésében ezt mondja (olvassa): „Mi tudjuk, hogy a Habsburg főherceg a román fronton az osztrák-magyar haderők parancsnoka volt, ismerjük házának tradicióit és soviniszta érzései az ántánt előtt sem ismeretlenek. Nem lett volna érdekünk tehát, hogy őt hatalomra segitsük."

Nyilatkozatának egy másik pontjában ezt mondja (olvassa): „Azért kellett bevonulni Budapestre, hogy letörjük a fölébredő magyar sovinizmust, amely reánk nézve zavarokat okozhatott volna." (Mozgás.)

Csodálkozom, hogy ezek után is lehetnek egyesek, akik előtt nem áll tisztán az a tény, hogy tulajdonképen a románokat egy hadiszerencse hozta be, amelyet a vörösök provokáltak s hogy ezért az egész felelősség Kun Béláékat

és a vörös uralmat, valamint azokat is terheli, akik annak a kormánynak jogutódjai voltak. (Ugy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)

De amikor én ebből megállapitom ezt, egyuttal azt is meg kell állapitanom laikus fejjel, hogy nem tudok elképzelni magamnak olyan hadvezetőséget, olyan vezérkart, amely ha egy harci eredménykép egy természeti akadályt legyőz — mint ahogy átkeltek a Tiszán —, pont az izsáki homokbuckákon állna meg, ahelyett, hogy a következő természeti akadályig, a Dunáig nyomulna előre; és nem fogja-e elfoglalni azt a fővárost, amely haditényként — a győzelmes hadsereg csapatainak óriási erkölcsi alátámasztást jelent, másrészről óriási deprimáló hatása lehet arra a nemzetre, amelyet az a megaláztatás ér, hogy saját fővárosában el kell türni az ellenséges haderő megszállását. (Egy hang jobbfelől: Tovább mentek a Dunánál!) Igen, amikor már itt voltak, vérszemet kapva, a Dunántulra is elmentek, s ha jól emlékszem, Veszprémig és Győrig jutottak előre.

Hogy mindez tervszerüleg történt, bizonyitja Marderescu tábornok könyve, amelyben leirja az egész hadjáratot, amely Magyarország, illetőleg Erdély megszállásától, vagyis 1918 november 1-től kezdődik és Budapest megszállásáig tart. Ebben a könyvben leirja Marderescu tábornok azt, hogy Pap tábornok, a 20. hadosztály parancsnokának tervei szerint hajtatott végre ez a román hadmüvelet, — Budapest megszállása, illetve ez az ellentámadás Kun Béláék ellen, Kun Béla hadseregének tőrbecsalása a szolnoki hidfőnél.

Ez a Pap tábornok ugyanaz a Pap alezredes volt, aki annak idején Bukovinában népfölkelő csapatokkal igen erőteljes, eredményes harcokat folytatott az oroszok ellen. Méltóztatnak látni azt, hogy ez a harc nem a magyarok ellen lett vezetve, hanem a vörösök ellen. Ezért vállalkozott arra Pap tábornok is, akinek eljárását nem tudom perhorreszkálni, mert román származásu volt. Azonban, mikor ezt a könyvet olvasgattam, kezembe jutott egy másik pont is Diamandi nyilatkozatából, amely nagyon érdekes fényt vet arra, amit Sándor Pál képviselő ur interpellációja kapcsán emlitett. Többek között azt mondja Diamandi, hogy a surlódásokat az okozta, hogy az oláh okkupáló hadsereg nem engedte meg, hogy a Friedrich-kormány féktelenül üldözhesse a szociáldemokratákat és a zsidókat, és hogy ellenőrizte, hogyan bánnak a politikai foglyokkal a börtönökben, azért még őt is azzal gyanusitották, hogy zsidó. Minde gyanusitásoknak az volt az oka,

hogy ő nem engedte meg, hogy az oláh hadsereg eszközül szolgáljon az üldözésekhez. (Olvassa): „Hozzátehetem azonban, valahányszor hire terjedt a kivonulásunknak, munkás- és zsidó-küldöttségek, félve a fehér terrortól, mindannyiszor kifejezést adtak előttünk annak a kívánságuknak, hogy hosszabbitsuk meg az okkupációt." (Nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon: Ahá! Kár volt interpellálni!)

B. Podmaniczky Endre: Most is tagadják?

Csilléry András: Ezt Diamandi mondja, de tovább következik egy igen érdekes pont (olvassa): „Egy bánya munkásai, nem akarom megnevezni, melyik volt, olyan területről, amelyről már kivonultunk, Mardarescu tábornokhoz és hozzám emlékiratot nyujtottak be, kérve, hogy a helységet ujból okkupáljuk. Az emlékirat Versaillesbe is elküldetett a legfőbb tanácshoz." Tudtommal ez a bánya a tatai szénbánya volt. (Ugy van! jobbfelől.)

Méltóztassanak megengedni, ha az ember ezeket a tényeket és bizonyitékokat olvassa, akkor tényleg bizonyos mértékben mégis csak olyan gondolatnak kell elfogni az embert, hogy micsoda borzalmas rágalom-hadjáratnak kell itt lenni ebben az országban, hogy ilyen vádakat tudjon inszinuálni olyan emberekkel szemben, akik ilyen nemzetbontó, hazaáruló munkára egyáltalán nem vállalkozhattak. Azt látom, hogy itt teljes koncern alakult ki a zsidó lapok részéről, amelyek annak idején a Friedrich-kormány alatt nem részesültek megfelelő támogatásban. Ezek pedig, ugy látom, főleg a sajtónak azok az orgánumai, amelyek ellen épp a napokban adott be Eckhardt t. képviselőtársam egy inditványt és amelyek a nemzetfölforgató munkában résztvettek. És ha én nézem ezt a munkát, mégis csak arra a meggyőződésre kell jutnom, hogy itt céltudatos, előkészitett, tervszerü dologról van szó.

Patacsi Dénes: Kutmérgezés!

Csilléry András: Nagyon jól mondja t. képviselőtársam, kutmérgezés, amellyel le akarnak rombolni minden tekintélyt és azt a keresztény irányzatot, amelyet Sándor Pál képviselő ur egyenesen bünben fogantnak deklarál beszédében, midőn arra céloz...

Sándor Pál: Az sem igaz! Olvassa föl az egész beszédet!

Csilléry András: Mit mondott?

Sándor Pál: Hogy nem igaz! Olvassa föl az egész beszédet! A 42-ik oldalon van!

Csilléry András: Majd bebizonyitom. Azt mondta a képviselő ur (olvassa): „A kurzusnak is oka van tehát földeriteni, hogy ez nem igaz, mert ha igaz volna, akkor kon-

statálhatom, hogy az egész kurzus erkölcstelen alapon áll." Meri tagadni?

Sándor Pál: Tehát azt mondtam, hogy ha igaz! Ne tessék ferditeni!

Csilléry András: T. képviselő ur, ön már egyszer ebben a nemzetgyülésben valakire olyan igaztalan vádakat szórt, amelyeket nem volt hajlandó még akkor sem elismerni, amikor egy másik képviselőtársunk bebizonyitotta azt, hogy a vádak nem igazak.

Sándor Pál: Ez sem igaz.

Csilléry András: Ereky Károlyról volt szó, akiről azt mondta, hogy a fronton sohasem volt és csak akkor vonta vissza állitását...

Sándor Pál: Beismertem.

Csilléry András: ... amikor Usetty Ferenc t. képviselőtársunk önnel szemben két izben volt kénytelen föntartani azt a kijelentést, hogy igenis vele több fronton volt együtt a harctéren. Ez a mult nemzetgyülésen történt, s mindazok a t. képviselők, akik a mult nemzetgyülés tagjai voltak, tudják ezt.

Rakovszky István: Ugy van! Igaza van!

Patacsi Dénes: Rossz információt kapott.

(Az elnöki széket Gaál Gaszton foglalja el.)

Csilléry András: Méltóztassék megengedni, hogy Sándor Pál képviselő ur beszédével is foglalkozzam, mert abban vannak bizonyos vádpontok, amelyek azok ellen irányultak, akik a románokat behozták. Azt mondotta ő multkori beszédében, amikor én arra céloztam, hogy egy Berényi nevü zsidó ember volt az, aki szintén közbenjárt, hogy a románokat behozzák, hogy ez nem igaz, ebből egy szó sem igaz, hogy ez meg nem történt dolog és hogy Berényit indokolatlanul, alaptalanul gyanusitották meg.

Nekem tudomásom van róla és azt hiszem, őrgóf Pallavicini György képviselőtársam is bizonyitani tudja, hogy Berényi és Hoffmann Samu nevezetü keszthelyi lakosok azt irták Budapestre, hogy kövessenek el mindent, hogy a románokat visszatartsák és szállják meg Keszthelyt is, mert a fehér terrortól nem lehet ott megmaradni, őket lefogták. Berényi és Hoffmann ellen eljárás folyt.

Sándor Pál: Szmrecsányi György szabaditotta ki őket!

Csilléry András: Nagyon sajnálom, hogy kiszabaditotta. Berényi és Hoffmann keszthelyi lakosok nagyobb összegü kékpénzt szándékoztak a románoknak átadni — igy szól a hivatalos jelentés — azzal a célzattal, hogy

Keszthelyt szállják meg. A nagykanizsai törvényszék vádtanácsa az egyiket 50.000, a másikat 25.000 korona óvadék ellenében szabadlábra helyezte, azonban a lakosság fölzudulása miatt ujra elfogatásukat kérték. 19.504. szám alatt a főkapitányságon van az beiktatva és ugy tudom, a toloncházban feküsznek az iratok, eddig azonban intézkedés nem történt. Hasonlóképen Atlasz Izidor budapesti, Rákóczi-ut 54. szám alatt lakó bankár (Fölkiáltások a jobboldalon: Zsidó!) a román nagyvezérkar jelentése szerint olyan kijelentéseket tett a románok előtt, hogy a zsidóság a fehér terror közeledtétől fél és ujólag interveniálni akar Párisban, hogy a román hadsereg Budapesten maradjon és ezáltal a vérfürdő elkerültessék.

Sándor Pál: Atlasz Izidor a román nagyvezérkarhoz! Ilyen nevetség! Nevetséges!

Csilléry András: Igenis, hogy Magyarország megszállása továbbra is föntartassék. Önnek ez mind nevetséges, pedig ez ellen az Atlasz ellen is eljárás folyt, de még befejezetlen. Kérem tehát a belügyminiszter urat, méltóztassék talán ezt a két ügyet is figyelembe venni és a többi jogrendi eljárás kapcsán ujra vizsgálat tárgyává tenni s amennyiben szükségesnek mutatkozik, az illetők ellen teljes erővel és az igazság teljes szigorával eljárni.

Nem lehet ezeket a kérdéseket, mint Sándor Pál képviselő ur kijelentette, magánutra terelni, mondván, hogy magánuton szivesen ad nekünk fölvilágositást ezekben az ügyekben. Én nem magánuton kérem a fölvilágositást, hanem itt a nemzetgyülés szine előtt kérem a fölvilágositást és el is várom, hogy megadja. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

B. Podmaniczky Endre: Ugy van! Ki a Platzra!

Sándor Pál: Beszélünk, ha engednek beszélni! Akkor kimegyünk a Platzra!

B. Podmaniczky Endre: Hogyne engednénk! Tessék kirukkolni!

Csilléry András: Legyen szabad fölhivni a t. Nemzetgyülés figyelmét még egy dologra. Megjelent egy cikk a Pesti Naplóban Kormos Károly volt detektivfőnök tollából, aki majdnem ugy irja le a Peidl-kormány letartóztatását, mint ahogy történt.

Ebben azonban olyan gyanusitás foglaltatik, hogy ezt kénytelen vagyok itt a nemzetgyülés előtt fölolvasni (olvassa): „A román csapatok, amelyek 4-én még csak a népligeti és a Hungária-laktanyában helyezkedtek el és a főváros belső területére nem léptek, a déli órákban megkezdték a bevonulást a belső területekre. Az illető politikuson

nem láttam a megütközés jeleit, amikor Budapest román inváziójáról beszéltem. Sőt amikor észrevettem, hogy ez a hir bizonyos reménykedéseket támaszt benne, azonnal eltávoztam." (Egy hang balfelől: A Pesti Napló!) Miklós-Klein Andor koncernéhez tartozik ez is. Méltóztassék megengedni, hogy Kormos ur szavaira azt mondjam, hogy ezek a valósággal teljes ellentétben állnak. Emlékszem Kormos volt detektivfőnökre, aki, ha jól tudom, azért lett a rendőrség detektivosztályának vezetője, mert neki sikerült elfoglalni a Károlyi-forradalom idején a főkapitányság épületét. Meg kell azonban állapitanom, hogy neki végtelenül rut hálátlansággal fizettek a szocialista-kommunista urak, mert hiszen ő is egyike volt azoknak, akiket velünk együtt internáltak a gyüjtőfogházba és ő is augusztus 3-án szabadult.

Peidl Gyula: Résztvett a puccsban!

Csilléry András: Szolgálatra bevonulván, amikor a kormányváltozást végrehajtottuk, akkor Kormos detektivfőnököt osztotta be mellém Garai rendőrfelügyelő. Ő volt az aktusnál a rendőrségi karhatalom, a végrehajtó rendőrség parancsnoka s ő mint végrehajtó közeg természetszerüen egészen az én utasitásaim szerint járt el. Járt ugyan ezt megelőzőleg lakásomon 5-én, hogy kinek megbizásából, azt nem tudom, mert hiszen akkor mindenki jött hozzánk és mindenki igyekezett velünk összeköttetést szerezni, különösen, minthogy akkor nagyrészben már köztudomásu is volt szervezkedésünk. Nagyon könnyen megtudhatták volna Peidlék is, a kormány is, ha a rendőrség annak idején a kezükben lett volna, azonban éppen azért nem tudtak ezekről a szervezkedésekről, mert a rendőrség nem volt a kezükben.

Peidl Gyula: Hiszen megüzenték Beck Lajossal!

Csilléry András: Az csak 6-án volt!

Peidl Gyula: Nem, nem nem! (Zaj.)

Csilléry András: Én Kormos detektivfőnök cikkét csak azért hoztam föl, mert ezzel akartam bizonyitani azt, hogy Kormos detektivfőnök azt mondja ebben a cikkben is, hogy ott románok semmit sem hajtottak végre és nem segitettek ennek az akciónak a végrehajtásában, hanem egyedül a rendőrségnek és a tiszteknek munkája volt a Peidl-kormány letartóztatása.

Legyen szabad ezzel kapcsolatban még egy momentumra fölhivni itt a figyelmet, és pedig Sándor Pál képviselőtársam egy megjegyzésére óhajtanék reflektálni. Sándor Pál beszédében azt mondta (olvassa): „A románok voltak az egyedüliek, akik 1896-ban az ipartörvényük

által arra kényszeritették a zsidókat, hogy kivándoroljanak. Ezek a zsidók uszályhajókon jöttek Budapestre és itt rekedtek, mert Amerika nem akarta őket befogadni. Mi aztán gyüjtést inditottunk, nem fogadtunk el egy garas külföldi pénzt és az Alliance Israelite utján elértük, hogy Amerikában megtelepedjenek. Azt nem engedtük, hogy itt maradjanak."

Ezzel szemben legyen szabad arra hivatkoznom, hogy a Pesti Napló 1900 julius 29-iki számában igenis az van benne, hogy (olvassa): „Julius 28-án és 29-én 600—1000 zsidó kivándorló érkezett hajón Budapestre; a Petőfi-térnél akart kikötni a hajó, de a rendőrség még partra sem engedte őket. A rendőrség, hivatkozással a belügyminiszternek egy tegnapelőtt kiadott rendeletére, csak 24 órára akarta megengedni a fővárosban való tartózkodását a romániai zsidóknak. Ma délelőtt azonban a belügyminisztériumban járt egy küldöttség, melynek tagjai voltak Vázsonyi Vilmos, Sándor Pál és Port s ennek sikerült kieszközölnie, hogy azok a kivándorlók, kik már Budapesten vannak, három napig még itt maradhatnak."

Tehát a román zsidóság letelepedése érdekében Vázsonyi és Sándor Pál jártak közbe.

Nagyon szép ez a fajszeretet, ez a fajvédelem, de ne méltóztassék rossz néven venni, ha ugyanaz a fajvédelem megnyilvánul a mi oldalunkon is (Ugy van! Ugy van!) és ha mi ezzel a fajvédelemmel szemben olyan rendszabályokat vagyunk hajlandók életbeléptetni és léptetünk is életbe, amelyek lehetővé teszik azt, hogy ennek a nemzetnek az egysége többé megbontható ne legyen. (Helyeslés.) Belátom azt, hogy nehéz idők voltak az akkori idők, de nem voltak olyan nagyon nehéz idők, hogy akkor egyes embereknek — amint Friedrich igen tisztelt képviselőtársam beszédében volt szives kifejteni — ahhoz kellett volna folyamodniok, hogy külföldi hatalmasságoknál, a románoknál vagy pedig az ántánthatalmaknál keressenek részünkre támogatást a nemzeti kormánnyal szemben.

Nem mondok ujságot, mert hiszen a tegnapi A Népben és a mai Szózatban már nyilvánosságra került az a bizonyos beadvány, amelyet a budapesti zsidó demokrata párt intézett az ántánthoz s amely beadvány arra kéri az ántántot, hogy minden tekintetben védelmezze meg az ittlévő politikai alakulatokat, köztük főleg a zsidóságot és a zsidóság pártját, a demokrata pártot és lapjaikat. (Zaj a jobboldalon.) Minthogy azonban az idő már nagyon előrehaladt, nem akarom fölolvasni az egészet, de aki ki-

váncsi rá, méltóztassék a Szózat mai számát, vagy pedig a tegnapi A Népet elolvasni. (Zaj.)

Barla-Szabó József: Letagadják!

Csilléry András: Erre nézve a hiteles okmány, ha jól tudom, valamelyik minisztériumban fekszik el. Van azonban ennek egy pontja, amely a következőket mondja (olvassa): „Budapesten a román katonai cenzura ellenőrzése alatt megjelenő hirlapokra vonatkozólag egy katonai rendeletet bocsátottak ki, amely megtiltja az összes, a kormánynak nem tetsző és a kabinetet nem támogató lapok utcai terjesztését és árusitását. A rendelet elzárás büntetésével sujt mindenkit, aki ily lapokat akár csak terjeszteni is merészelne. Van szerencsénk e rendelet egy példányát ide mellékelni."

Mélyen t. Nemzetgyülés! Ezt a rendeletet, ennek a szövegét nem hozta egyik lap sem, én azonban bátor vagyok ezt fölolvasni s majd azután méltóztassék itéletet hozni, hogy honnan jönnek ezek a támadások, kinek a részéről. Azt hiszem, hogy akkor mindenki előtt tisztán fog állni az a tény, hogy a zsidók nem átallották még a nemzeti hadsereg ellen is támadásokat intézni akkor, ha arról volt szó, hogy a hatalmat a saját kezükbe kaparintsák. A rendelet azt mondja (olvassa):

„A magyar hadseregparancsokság megtiltja az alább következő lapok árusitását és letartóztatással bünteti azon egyéneket, akik ezen rendelet ellen vétenek. Az ujságok cimei: Az Ujság, Népszava, Az Est, Volksstimme, Neue Freie Presse, Arbeiter-Zeitung, Neues Politisches Volksblatt, Világ, Pesti Napló, Neues Pester Journal, Föld Népe, Szabadság, Jövő, Köztársaság, Rendkivüli kiadás, Pesti Élet, Egyenlőség, Szociáldemokrata röpiratok, Magyar Érdek, Garami Ernő „Az Ember" — ebben tévedtek, mert hiszen az Ember-t Göndör szerkesztette. — Az összes hatóságoknak tudomásulvétel végett. Székesfehérvár, 1919 október 6. Fővezérlet."

Méltóztatnak látni azt, hogy mikor a fővezérlet nagyon helyesen ugy járt el, hogy igyekezett a destrukciót a nemzeti hadseregtől minden tekintetben távol tartani, akkor ők fölhivták a figyelmet arra, hogy nemzeti hadsereg áll a Dunántulon, amely nemzeti hadsereg a nemzeti érdekek megóvására alakult, amely az ántántnak nem lehet szimpatikus. És nem átallottak ez ellen a nemzeti hadsereg ellen és ennek fővezérlete ellen, ez ellen a kormány ellen jogorvoslást keresni ellenségeinknél az ántánt hatalmasságainál. (Zaj.)

Patacsi Dénes: Az ellenséggel cimboráltak! (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)

Csilléry András: Ha ez nem hazaárulás és nem az ellenséggel való cimborálás, akkor semmi sem! (Nagy zaj.)

Sándor Pál: Majd meglátjuk!

Csilléry András: Én csak azt mondom: vigyázzanak azok, akik ezt a rágalmazó hadjáratot megindították. Én végtelenül sajnálom, hogy Sándor Pál képviselő ur, akit én gyakorlott régi politikusnak tartok ezen a téren, ennek a dolognak annyira beugrott. Én ugy látom, hogy ez a hátmögötti támadása az internacionalizmusnak, amely különösen a szabadkőmüves páholyokból, főleg a zsidó páholyokból kelt utra a keresztény nemzeti alapon álló Magyarország ellen. Tudom, hogy ez fáj önöknek, akik a keresztény nemzeti gondolat alapjára helyezkedni nem tudnak.

De figyelmeztetem önöket: erős falanxként fognak magukkal szemben találni egy nemzetet, amely többé nem fog játszani, hanem igenis sarkára fog állni, magukkal szemben fognak találni egy szervezett társadalmat és a munkásságnak azokat a rétegeit, amelyek nem fognak többé fölülni a szociáldemokrata téveszméknek, amelyek mögött tulajdonképen a kommunizmus rejlik. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.) Azt mondom tehát még egyszer: ha vannak vádak, tisztázzuk azokat, ha vannak bizonyitékok, tegyük azokat a Ház asztalára, bizonyitsunk (Élénk helyeslés.), mert ha voltak ennek a nemzetnek nehéz pillanataikban hazafiatlan tagjai, hazaárulói, akkor ezek ellen nekünk teljes erővel el kell járnunk. (Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon, középen és balfelől. A szónokot számosan üdvözlik.)

Elnök: Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Hegyeshalmy Lajos!

Hegyeshalmy Lajos: T. Nemzetgyülés! Egészen rövid leszek. Sándor Pál képviselő ur interpellációjának második részével akarok foglalkozni, mert hiszen az első része le van tárgyalva, és konstatálhatom, hogy az, amit ő elérni akart, nem sikerült, hanem visszafelé sült el a fegyver. (Ugy van! jobbfelől.) Kizárólag azzal a váddal fogok foglalkozni, amelyet ő meg nem nevezett egyénekkel szemben emelt, hogy nem tették meg kötelességüket és az ő mulasztásuknak tulajdonitható az, hogy amikor a románok ide jöttek, vasuti anyagunknak nagy részét elveszitettük. Ezeket ő gyáváknak, pipogyáknak nevezte.

Először is föl fogom olvasni, hogy e részben mit mondott Sándor Pál ur, nehogy ugy járjak, mint az előttem

szólók, akikre mind ráfogta, hogy mást idéznek, mást inszinuálnak neki.

Sándor Pál: Jó lesz, mert a volt miniszter ur ezt megszokta.

Hegyeshalmy Lajos: Interpellációjának ezt a részét a következőkép mondotta el Sándor Pál (olvassa): „Amikor ugyanis a románok bejöttek, akkor elvittek innen körülbelül 30—35 milliárd értékü vasuti anyagot. Az összes vasuti anyagok, majdnem összes lokomotivjaink, vagonjainknak nagy resze itt rekedt Budapesten.

Ezt a dolgot már régen tudom, de Hegyeshalmy kereskedelmi miniszter ur minisztersége alatt nem tartottam alkalmasnak ezt a dolgot fölhozni, most azonban, miután más kereskedelemügyi miniszterünk van, aki csak gazdasági kérdésekkel foglalkozik és a politikumtól távol áll, mégis kérdezni óhajtom a t. kereskedelemügyi minisztert urat, hogyan és miképen történt az, hogy a románok itt találtak 30—35 milliárd értékü vasuti anyagot és ennek a rettentő katasztrófának következményeit még ma is borzasztóan érezzük."

Nem akarok itt foglalkozni azzal a passzussal, ahol az én személyemet emliti Sándor Pál képviselő ur. Azt hiszem, a t. Nemzetgyülésnek minden tagja — nagyon kevesektől eltekintve — tisztában van azzal, hogy ez is meggyanusitás. De folytatom a fölolvasást (olvassa): „Magam a következő eredményre jutottam. Tudomásom szerint a Károlyi- vagy a bolseviki, én azt hiszem, a bolseviki kormány kidolgozott heteken keresztül egy egész tervet, hogy esetleges idegen invázió esetén mi történjék az ittrekedt vasuti lokomotivokkal és vagonokkal. Ezeket bizonyos terv szerint a Dunántulra kellett volna küldeni. Ez a terv állitólag megvolt a Magyar Államvasutaknál, ezt megcsinálták azért, hogy ezt a nagy vagyont megmentsék."

Erre a passzusra különösen fölhivom figyelmüket azért, mert mikor Pekár Gyula igen t. barátom ma délelőtt azt mondotta, hogy Sándor Pál képviselő beszédében dicsérte a bolseviki rendeleteket, ő azt mondta, hogy ilyet nem mondott. Tehát igenis dicsérte. (Ugy van! jobbfelől.)

Barla-Szabó József: Ugy van! Ez földicsérése a bolsevizmusnak még a vak előtt is!

Sándor Pál: Ez dicsérés?

Hegyeshalmy József (olvassa): „Nem távolitottak el azonban Budapestről egy vagont sem; minden, ami itt volt, a románok kezére jutott. Pedig nagyon jól voltak informálva, hogy mikor verték meg a bolsevikiek hadse-

regét Szolnok mellett és elég idejük lett volna, hogy ezeket a lokomotivokat és vagonokat a Dunántulra eltüntessék."

Itt bátor vagyok a t. Nemzetgyülés figyelmét fölhivni a t. képviselő urnak arra az állitására, hogy a szolnoki csata után lett volna elég idő ezeket a vagonokat elvinni. Erre majd rátérek később. Azt mondja itt, hogy micsoda nagy kár származott ebből és kérdi a kereskedelemügyi miniszter urat, hajlandó-e a dolgot megvizsgálni, hogy ki a felelős szerkesztője ennek, ki volt ilyen gyáva, ki volt ilyen pipogya, igy folytatja: hivatalos vizsgálatot stb. kér és megint megismétli később, hogy „csak gyávaság, csak attól való félelem akadályozta meg őket abban, hogy ezt a vasuti anyagot elszállitsák, hogy elviszik az illetőt a románok Békéscsabára" stb. stb. Akkor valaki közbeszólt itt a képviselő urak közül, hogy tessék megkérdezni Peidlt. Erre Peidl Gyula t. képviselő ur azt mondta: „Ne kérdezzenek, aktákból állapitsák meg! Nincs okom tartani tőle."

Én egy aktát hoztam ide magammal, ezt leszek bátor fölolvasni. (Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) Méltóztatnak tudni, hogy én is tagja voltam a Friedrich-kormánynak, még pedig abban az időben, amikor a románok itt voltak és rekviráltak, vagy — amint mi mondjuk — raboltak.

November 19-én hagyták el az oláhok Budapestet. Én akkor rendeletet adtam ki telefonon az államvasutak akkori kormánybiztosának...

Sándor Pál: 16-án!

Hegyeshalmy Lajos: 16-án, az mindegy!

Sándor Pál: Dehogy mindegy!

Hegyeshalmy Lajos: Nem fontos itt, meg fogja látni, hogy nem fontos ebben a vonatkozásban. Tehát 16-án hagyták el Budapestet. Én 19-én telefonon rendeletet adtam ki az államvasutak akkori kormánybiztosának, hogy tegyen nekem jelentést, hogy mit vittek el eddig összesen az oláhok és mik voltak ennek a rablásnak előzményei. Én ezt a jelentést november 20-án kaptam meg és ez következőképen szól (olvassa):

„A proletárdiktatura kikiáltása után az ország politikai és gazdasági blokád alá került, a magyar fegyverszüneti bizottságot föloszlatták, a szövetségközi bizottság területünket elhagyta, a direktivákat a népbiztosságok és azok politikai ellenőrzése alatt álló vörös hadseregparancsnokság adta a vasutnak hol tévesen, hol pedig belpolitikai okokból a rendszer érdekében a helyzet szándékos elferditésével. Egyidejüleg maga a vasutigazatás is a Pintés János, Garlati Gyula és Szőts Áron munkásokból álló vasuti direktórium és az igazgatók mellé rendelt munkáshelyet-

tesek révén politikai ellenőrzés alá került s igy szabad akaratnyilvánitásában lényegesen akadályozva volt. A proletárdiktatura csak három vezetőt hagyott meg állásában, az akkori elnököt: Vázsonyi Jenőt és ezenkivül a forgalmi főosztály és a pénzügyi főosztály igazgatóit. Ezek Horánszky Gyula s Gerlóczy Gyula miniszteri tanácsosok voltak. Ezt is kényszerüségből tette, mert tudatában volt annak, hogy ezekben az igazgatási ágazatokban a rögtönös vezetőcsere csulyos — a belpolitikára is kiható — üzemzavarokra vezethet. Nevezettek az adott viszonyok mellett mindent megtettek — tehát Vázsonyi Jenő is —, hogy a rendszer romboló hatását ellensulyozzák. Ezek a megmaradt vezetők már április 28-án, tehát 5 héttel a proletárdiktatura kikiáltása után egy az u. n. hadügyi népbiztosság képviselőjének jelenlétében lefolytatott értekezlet alkalmával nyiltan fölvetették a kérdést, mi történjék egy ellenséges megszállás esetén és részletesen foglalkoztak a román előrenyomulás lehetőségével is."

A t. képviselő ur állitásával szemben megállapitom ebből a jelentésből, hogy nem a bolsevikiek dolgozták ki a tervet, ha volt egyáltalában terv, hanem igenis, az ottmaradt igazgatók foglalkoztak ezzel kötelességszerüen.

Sándor Pál: Abban az időben a bolsevikiek ellen!

Hegyeshalmy Lajos: Méltóztassék előbb információt szerezni és azután idejönni ilyen állitásokkal. (Élénk helyeslés jobbfelől.)

Sándor Pál: Abban az időben dolgozták ki!

Hegyeshalmy Lajos (olvassa): „A gondos előrelátásban odáig mentek, hogy nemcsak a Duna-Tisza között tárolt 22 ezer üres kocsinak a Dunántulra való elszállitását javasolták és ezzel kapcsolatban egyes dunántuli vonalak teljes lezárását, hanem a kocsiparkunknak Német-Ausztriába való részleges és ideiglenes átengedését is szükségesnek véleményezték. Landler vasuti és hajózási népbiztos az értekezleten fölvetett négy javaslatra a következőleg határozott — s most meg fogja tudni a képviselő ur, hogy ki a bünös abban, hogy az oláhok elraboltak 35 milliárd értékü vasuti anyagot — (olvassa): „1. A fönforgó nehézségekre való tekintette a központi üzletvezetőség területén a Duna-Tisza közén tároló üres kocsiknak a dunai vonalon tulra vitelét szükségesnek nem tartja — Landler Jenő — annyival is inkább, mert a békekötésnél nem látja fontos coeficiensnek a Máv. birtokában levő üres kocsik mennyiségét.

Patacsi Dénes: Sándor Pál beugrott, a krampusz kiugrott. (Élénk derültség jobbfelől.)

Hegyeshalmy Lajos (olvassa): „Föltétlenül kívánatosnak tartja, hogy a vasuti vonalak mozgási szabadsága mindenekfölött és minden körülmények között biztositassék, éppen azért a mentési munkálatokat csak olyan mérvben tartja megengedhetőnek, hogy a vonalak tul ne tömessenek."

Sándor Pál: Szép kifogás.

Patacsi Dénes: Hogy kiszökhessenek!

Hegyeshalmy Lajos: Megjegyzem, hogy Landler Jenő nemcsak az államvasutak elnökének tette meg magát, hanem ő belügyi népbiztos és hadseregfőparancsnok is volt. Igy kumulálódott össze ennyi hatáskör és ezért avatkozott ő bele ennyire ezekbe a dolgokba. (Folytalólag olvassa): „3. Ugy gazdasági, mint politikai szempontokból mellőzendő egyes vonalak lezárása. 4. Kocsiknak Német-Ausztriába való átengedéséhez ezidőszerint hozzá nem járul. Ebből a határozatból eléggé érthetően kicsendül a politikum: mellőzni minden mentési munkálatokat, mert az pánikot okoz, mely a tanácsköztársaság létét veszélyezteti.

Ezt a gondolatot különben a rendszer tettekre is váltotta Kassának a vörös hadsereg által történt visszafoglalása után és a csehek által történt ujbóli veszélyeztetése alkalmával, amidőn Zilahi nevezetü tanácsköztársasági kirendelt a miskolci üzletvezetőt az igazgatóság rendeletére megkezdett mentési munkálatokért letartóztatásba helyezte és a forgalmi főosztály igazgatóját ad audiendum verbum maga elé citálta, aki azonban nem jelent meg. Ez volt a légkör, amelyben a néhány vezető élt és tevékenységüket ettől a légkörtől elválasztani nem lehet és nem szabad. Mindezek ellenére a vasutigazgatás a mentés gondolatát ébren tartotta, s több izben kérte a vörös hadseregparancsnokságtól a mentési zónának territoriális körülhatárolását. A válasz mindannyiszor ugy hangzott, hogy a csonka országnak egyetlen biztos területrésze a Duna-Tisza köze, mert a Tisza-vonalat a vörös hadsereg minden körülmények között tartani tudja és fogja, jugoszláv és cseh kooperációra pedig ez a területrész nem alkalmas.

Hogy mennyire beleélte magát a tanácskormány ebbe az illuzióba, mutatja az azt követő szocialista kormány proklamációja is, melyben annak miniszterelnöke a proletárdiktatura bukása után még augusztus 2-án is hangoztatja, hogy „kishitüségre nincs okunk, erősen tartjuk a Tisza-frontot". Proklamálta pedig ezt akkor, amikor Szolnok julius 30-án már elesett és a románok augusztus 2-án már Cegléd körül állottak."

Patacsi Dénes: Tudva valótlant!

Peidl Gyula: Ezt nem a kormány csinálta! A Höfert a maguk kormánya csinálta! (Zaj a jobboldalon. Fölkiáltások: Aláírta!)

Hegyeshalmy Lajos: Hiszen a kormány-proklamációban benne van! Hát ki csinálta? (Zaj. Folytatólag olvassa): Egyébiránt az üzemi helyzet közben egyre rosszabbodott. A hazai széntermelés a kommunisztikus rendszer folytán a minimumra süllyedt, a salgótarjáni bányaüzemet a vörös hadmüveletek egyre jobban megbénitották s a viszonyok odáig fajultak, hogy szénhiány miatt a katonai forgalom és az ország vérkeringéséhez elkerülhetetlen szükséges minimális személy- és élelmezési forgalmon kivül naponta mindössze hét mentési vonatot lehetett volna forgalomba helyezni, ha egyáltalán a mentést a tanácskormány megengedte, illetve lehetővé tette volna.

A krizis előjelei junius vége felé már világosan mutatkoztak. Landler is látta őket, de érezte azt is, különösen a nagy vasuti sztrájk után, hogy a megmaradt vasuti vezetők eltávolitását halasztani immár nem lehet. Elsőnek Vázsonyi távozott julius 10-én, s miután helyét Landler foglalta el, nyomban távozott a másik két igazgató is, Gerlóczy julius 11-én és Horánszky julius 12-én. Landler most már maga vette át a vezetést, s egy személyben volt a Máv. elnöke, vasuti és hajózási népbiztos, belügyi népbiztos és hadseregfőparancsnok. Ezzel az igazgatás teljesen a rendszer béklyóiba és a szélső elemek terrorja alá került, céltudatos ellensulyozó tevékenységről már nem lehetett szó. Landler ezen egyeduralma alatt történt a románok elleni fölvonulás és julius 31-én az u. n. vörös hadseregnek a tiszai vereségét követő teljes szétzüllése, illetve a proletárdiktatura bukása. Julius 31-én keltek át a románok a Tiszán és augusztus 3-án Budapestet már cernirozták. A mentésre tehát a tiszai átkelés után mindössze két nap állott volna rendelkezésre, a Duna-Tisza közt állott 22.000 kocsinak megmozditásához pedig minimálisan 450—500 vonatra lett volna szükség."

Itt ujból fölhivom a t. Nemzetgyülés figyelmét arra, amit erre vonatkozólag Sándor Pál képviselő ur mondott. Azt mondta, hogy elég időnk lett volna a szolnoki csata után is ezeket a lokomotivokat s ezeket a vagonokat Dunántulra szállitani.

Sándor Pál: A Budapesten lévőket!

Hegyeshalmy Lajos: Hát 31-én volt a szolnoki csata, 3-án pedig már Budapestre vonultak be az oláhok, még ha rendelkezésre állott volna is a kormánynak elég lokomotiv, fizikailag nem lehetett volna a vasuti anyagot elszállitani.

De nem volt sem szén, sem lokomotiv. Én miniszterségem idejéből tudom, hogy Sándor Pál mint elsőrangu szénszakértő és vasutigazgató talán meg tudta volna ezt csinálni, azok azonban, akik ott voltak, ezt nem tudták volna megcsinálni.

Sándor Pál: Meg is! (Ellenmondások a jobboldalon; fölkiáltások: Ki lehet számitani!) Azt hiszem, értek hozzá.

Hegyeshalmy Lajos (folytatólag olvassa): „Fizikai mód tehát ezen kocsik megmentésére nem volt, annál kevésbé, mert a rendelkezésre álló mozdonyokkal az államvasutak a visszaözönlő katonaságot voltak kénytelenek hazaszállitani. De még ha az egész mozdonypark is ennek a mentési akciónak szolgálatába állittatik, a szénhiány miatt napi 25 vonatnál többet nem mozdithattak, s igy a 22.000 kocsi elszallitásához minimálisan 20 napra lett volna szükség, amivel szemben 2—3 nap állott rendelkezésre. A termes kocsik nagy részét, valamint az udvari szerelvényt is a románok a legelső napokban elhurcolták. Ezeket a kocsikat a tanácsköztársaság katonai funkcionáriusai tartották a menekülésük időpontjáig a „front" mellett Gödöllőn, Füzesabonyban, Cegléden, stb., továbbá itt Budapesten (a Szamuelly-féle terrorcsaptok) lefoglalva." Ezek is szalonkocsin utaztak.

Patacsi Dénes: Nagy demokraták!

Hegyeshalmy Lajos (tovább olvassa): „Mentésükre idő nem volt. Ugyszintén nem lehetett megmenteni azokat a személykocsikat sem, melyek az itteni pályaudvarokon megrekedt személyvonatokban maradtak vissza. A tiszai vereség után Landler augusztus 1-éről 2-ára hajló éjjel Kun Béla társaságával megszökött.

A Peidl-kormány a külföldön tartozkodott Vázsonyi Jenő elnököt hivta vissza, mire azonban nevezett Budapestre érkezett, az államhatalom már augusztus 7-e óta a Friedrich-kormány birtokában volt. Ez a kormány a Peidl-kormánynak Vázsonyira vonatkozó előbb emlitett intézkedését hatálytalanitotta, és az államvasutak uj ideiglenes vezetőségét dr. Gerlóczy Gyulával az élén augusztus 16-án nevezte ki. Gerlóczy azonban már augusztus első napjaiban vette át a vezetést, mint legidősebb igazgató és Vázsonyi alatt annak idején általa kinevezett elnök helyettese. Nevezettet Horánszky igazgató, aki a proletárdiktatura bukása után nyomban elfoglalta igazgatói állását, augusztus 3-án táviratilag hivta haza külföldről. Természetes azonban, hogy Budapestnek román részről történt megszállása óta mentési akcióról már szó sem lehetett, mivel maga az igazgatás a román katonai hatóságok terro-

risztikus ellenőrzése alá került, amelyek rendelkezéseiket a pályaudvarokat megszállva tartott román katonasággal és a Romániából hozott vasuti közegekkel, Stanuleszku román vasuti vezérigazgatóval az élén, effektuálták. Az államvasutak igazgatásának tevékenysége a fegyveres megszálló hatalommal szemben most már csak tiltakozásokban merülhetett ki, mert semmiféle katonai erőre nem támaszkodhatott.

Minden rekvirálás még a szándék stádiumában azonnal bejelentetett a közben ujjáalakult fegyverszüneti bizottságnak, a tiltakozásoknak azonban pozitiv eredménye Magyarország teljes lefegyverzettsége és az ántánt részvétlensége miatt nem lehetett. A románok igy ellenállás nélkül tervszerüen szállithatták el a zsákmányukat; 1302 mozdony, 69 udvari és termes kocsi, 2107 személykocsi, 763 posta- és kalauzkocsi, 37.207 teherkocsi, 2458 tartány- és kazánkocsit, összesen tehát 42.604 kocsit hurcoltak el, amiből 27 mozdony és 6977 mindenféle tipusu kocsi magánvasuti és külföldi forgalmi eszköz."

Sándor Pál: Borzasztó!

Hegyeshalmy Lajos: A románok az ő hivatalos rekvirálásukat szeptember 26-án fejezték be. Azután is hurcoltak el járműveket, amelyek tekintetében ők mindenféle kifogásokat mondtak, hogy ezek átlépték a határt s ők nincsenek abban a helyzetben, hogy ezeket a kocsikat visszaadják. Sok ideig tartott, mig ezeket visszakaptuk, de ezek végre is ujból az államvasutak birtokába kerültek. Azok a kocsik azonban, amelyek számát előbb jeleztem s amelyeket elrekviráltak, elraboltak, azok nagy része ma is ott áll Romániában, mellékvágányokon, azok elpusztulnak, mert a farészeket elégették, a többi részek pedig elrozsdásodnak, tönkremennek éppugy, mint azok a gépek, amelyeket az állami gépgyárakból és magángyárakból elhurcoltak. (Olvas):

„Meg kell itt jegyeznem — mondja tovább a jelentés —, hogy szeptember 26-án sikerült az igazgatásnak Stanuleszku román vasutigazgatótól egy irásbeli nyilatkozatot kieszközölni, mely szerint több kocsit már elhurcolni nem fognak. Ennek a nyilatkozatnak azonban sok foganatja nincs, mert a románok tovább is szállitották Erdélybe járműveinket s szállitják ma is. Stanuleszkunak az igazgatóság nap-nap mellett szemrehányást tett, hogy igéretét nem tartja meg, mire ő azzal védekezett, hogy a román katonaságnak ő sem tud parancsolni." Ezek azok az elhurcolt kocsik, amelyeket később, mint emlitettem, részben sikerült visszakapnunk. „Nyilvánvaló tehát, hogy a romá-

nokat a járóműveink elhurcolásában megakadályoznunk nem sikerülhetett volna az esetben sem, ha — ami lehetetlen volt — a járómükoncentráció kizárólag a Dunántul történik, hisz előörseik minden ellenállás nélkül, egészen Szombathely alá jutottak."

Ebből áll a jelentés, amely vonatkozik arra, hogy kik hurcolták el a kocsikat és kiknek hibájából vált lehetségessé ezeknek elhurcolása. Semmiesetre sem voltak azok a hibásak, akikre a képviselő ur gondol, s akiket szive mélyéből éppugy gyülöl, . . .

Sándor Pál: Kikre gondoltam?

Hegyeshalmy Lajos: . . . mint engem.

Sándor Pál: Nem!

Hegyeshalmy Lajos: Megmutatta itt is, és engem akart meggyanusitani.

Sándor Pál: Dehogy! Megmondanám, ha igaz volna!

Hegyeshalmy Lajos: Itt a nemzet szine előtt megállapitom, hogy nem azok az urak voltak hibásak, akiket a képviselő ur gondol, azok megtették kötelességüket, hanem hibásak voltak igenis a vörösök, akiknek ugy látszik, a képviselő ur is szószólója akart lenni öntudatlanul is. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.) Azok az urak, akikre rá akarta sütni a képviselő ur, hogy ők a hibásak, azok megtették akkor kötelességüket és megtették később is, mert nekik köszönhetjük azt, hogy az államvasutak olyan rövid idő alatt annyira karba jöttek, hogy hogy nemcsak itthon találtak elismerésre, hanem a külföldön is megállapitották, hogy sehol sem tudták volna ilyen rövid uton rendbehozni. (Tetszés.)

Wolff Károly: Legelső a magyar vasut!

Hegyeshalmy Lajos: Én azt hiszem, hogy ezek után fölösleges lesz az, hogy a kereskedelemügyi miniszter ur vizsgálatot tartson, mert itt van egy hivatalos akta, amely megállapitja, hogy azok, akik akkor az államvasutak élén voltak, a legmesszebbmenően megtették kötelességüket. Ezek ellen a képviselő ur vádakat emelt anélkül, hogy érdemesnek tartotta volna magát előzetesen megfelelően informáltatni. Célja volt, hogy vádakat emeljen és gyanusitson. (Igaz! Ugy van! Élénk taps jobbról és a középen.)

Elnök: Heinrich Ferenc képviselő ur a házszabályok 215. §-a alapján kért szót. A képviselő urat a szó megilleti.

Heinrich Ferenc: T. Nemzetgyülés! A Friedrich-kormánynak első kereskedelmi minisztere én voltam (Éljenzés.) és mint ilyen végigszenvedtem nemcsak a megalázásokat, amelyekben a románok részéről részünk volt valamennyiünknek, akik kormányon voltunk, hanem végig-

szenvedtem a rekvirálások, leszerelések összes kinjait, amelyek az államvasutakat teljesen kifosztották, az állami gépgyárat teljesen munkaképtelenné tették. Én azon jelentéseket, amelyeket hivatalbeli utódom, Hegyeshalmy Lajos t. képviselőtársam előbb fölolvasott, mindenben megerősithetem. Én azon számszerü károkat, amelyeket a román leszerelések, rekvirálások okoztak, csak akkor konstatálhattam, amikor a Huszár-kabinetben másodszor vállaltam a kereskedelmi tárcát. Ezek a számszerü adatok teljesen fedik azokat a jelentéseket, amelyeket a képviselő ur bemutatott. Ezekre bőven kitérni, ezekre reflektálni teljesen szükségtelennek tartom. Az én fölszólalásomnak teljesen más célja van. Amennyiben Sándor Pál t. képviselő ur talán kiváncsi vagy talán sulyt helyez arra, hogy bizonyos megvilágitást nyerjenek azok a tárgyalások, amelyeket én hivatalosan, a kormány megbizásából a Magyarországot megszálló románok miniszterével folytattam . . .

Sándor Pál: Nem is tudtam, hogy tárgyalt velük!

Heinrich Ferenc: . . . a legnagyobb készséggel a fölvilágositásokat a legkisebb részletekig megadom, amennyiben az akkori kormány és a jelenlegi kormány hivatalos esküm alól fölold és a nyilatkozat tételére fölhatalmaz.

Vázsonyi Vilmos: Inkább a kormány alakitásáról beszéljen.

Heinrich Ferenc: Most jelzem és megnyugtatom a képviselő urat, hogy ezek a tárgyalások teljesen hazafiasan, korrektül, becsületesen folytattattak le, ezek csak azt célozták, hogy a román rablásoknak gátat vessünk és a románok mielőbb kivonuljanak Magyarország területéről. Hogy ez nem sikerült, az nem rajtunk mult. Én ezzel kész is vagyok.

Végezetül csak még egy kijelentést szeretnék a nemzetgyülés előtt tenni. A Friedrich-kormányt, a kormány minisztereit, lehet kritizálni. kivált három esztendő mulva, azt azonban nem lehet a Friedrich-kormányra ráfogni, sem a kormány minisztereire, hogy csak egy is volt közöttük, aki nem önzetlenül, hazafiasan vállalta volna föladatát. (Tetszés és taps a jobb- és baloldalon.) Akkor a miniszterség nem jelentett diszt. Az felelősséget, kellemetlenséget, áldozatot, bizonyos kockázatot is jelentett. Méltóztassék meggyőződve lenni, hogy mi valamennyien áldozatkészségből, hazafiságból vállaltuk el, mikor a proletárdiktatura megdőlt, egyetlen célunk volt egy polgári kormányzat lehetőségeit, alapjait megvetni és a proletárdiktatúrának ujból való föléledését minden időre lehetetlenné tenni. (Helyeslés jobbról és a középen.)

Elnök: Peidl Gyula képviselő urat a 215. § a) pontja alapján illeti meg a szó. (Zaj.) Csendet kérek, t. képviselő urak. (Mozgás a jobboldalon.)

Peidl Gyula: T. Nemzetgyülés! Meg kivánom állapitani, hogy a t. tuloldalról, mielőtt még egy szót szóltam volna, egyes képviselők kisérletet tesznek, hogy engem megzavarjanak. Ha ez a céljuk, akkor csak tessék. (Élénk ellenmondások jobbfelől.)

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Peidl Gyula: T. Nemzetgyülés! (Halljuk! Halljuk!) Én szokásom ellenére kénytelen vagyok arra kérni a t. Nemzetgyülést és a mélyen t. elnök urat, hogy arra való tekintettel, hogy itt egy interpelláció kapcsán körülbelül hat órán keresztül ismét a szociáldemokrata párttal és annak a diktaturában és a diktatura után követett magatartásával foglalkoztak a képviselő urak, méltóztassanak nekem lehetővé tenni, hogy a kérdéssel ugyancsak kimeritően foglalkozhassam, mert egyrészt nem tartom lehetségesnek, de másrészt nem tartom az ország érdekében állónak sem, hogy itt vádaskodások hangozhassanak el anélkül, hogy azokra reflektálni lehessen.

Elnök: A képviselő ur kérését mindenesetre tolmácsolom a Ház előtt, és kérem a Házat, sziveskedjék Peidl képviselő urnak is azt a jogot megadni, hogy a személyes kérdésnek tulajdonképpeni tárgyától eltérhessen. (Általános helyeslés.) A kérés előzményeit illetően kötelességem bejelenteni, hogy minden körülmények között és mindig őrködöm afölött, hogy a házszabályok betartassanak. A személyes kérdés keretében is vannak bizonyos korlátok, amelyeket más körülmények között magam veszek a legszigorubban.

Ma kivételt tettem azért, mert oly sulyos vádak emeltettek egyes képviselő urak ellen, a hazaárulás, stb. vádja, hogy az ilyen esetben azt tartottam méltányosnak és helyesnek, ha minden egyes képviselőnek a legmesszebbmenően megadom a lehetőséget arra, hogy ezekkel a vádakkal szemben nyilatkozzék. Természetesen ugyanez a jog a képviselő urat is megilleti, és ahogy a Ház hangulatából látom, a Ház készséggel megadja a jogot arra, hogy a képviselő ur a szorosan vett tárgytól eltérhessen. (Helyeslés.)

Méltóztassék folytatni.

Peidl Gyula: T. Nemzetgyülés! Ha a ma délelőtti sajnálatos eseményeket, értem ezalatt azt a tumultust, aminek szemtanui voltunk, történelmi szemmel nézem, akkor el kell ismernem, hogy az egyoldalu osztályuralom . . .

Bogya János: Forditva nézi a dolgokat!

Peidl Gyula: A magam szempontjából nézem.

Elnök: Kérem a képviselő urat, szíveskedjék csendben lenni és a házszabályokat betartani.

Peidl Gyula: . . . . hogy az egyoldalu osztályuralom nem szivesen enged beleszólást azokba az ügyekbe, amelyekről azt hiszi, hogy azokhoz másnak semmi köze.

Barthos Andor: Ezt maguk bizonyitják a legjobban! (Egy hang a középen: 1919 március!)

Rupert Rezső: Akkor kellett volna beszélni! (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Kérem Rupert képviselő urat, ne adjon alkalmat arra, hogy reflexiók következzenek. Peidl képviselő ur nem tud igy beszélni. Méltóztassék folytatni, képviselő ur.

Peidl Gyula: És ha ezt igy magamban megállapitom, lehetetlen vissza nem gondolnom arra a 20, vagy talán még több évvel ezelőtt lefolyt eseményre, amelyet én csak az ujságokból ismerek, amikor még csak nem is a parlamentben uralkodó osztálynak egy ellenese, hanem saját osztályához tartozó, mégis az első demokrata képviselő a magyar országgyülésbe bekerült. Akkor folyt ott le olyan jelenet, mint amilyen a mai volt. Azt az első és egyetlen demokrata képviselőt is egyszerüen ki akarták verni és dobni abból a parlamentből, amelyben azt hitték akkor az urak, hogy a dolgozóknak nincs szavuk és nincsen keresnivalójuk. (Nagy zaj jobbfelől.)

Gaál Endre: Hogy lehet ilyet mondani?

Vázsonyi Vilmos: Tanulni, tudni, aztán rágalmazni!

Pekár Gyula: A munkások filléreiből élnek!

Peidl Gyula: A munkások filléreiből élnek azok, akik a munkásokért nem cselekszenek semmit! Én a munkásokért dolgozom. (Nagy zaj.)

Esztergályos János: Folyton demagógoskodnak ott!

Barla-Szabó József: Siófokon mulatnak!

Farkas István: Ki volt Siófokon? (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Peidl Gyula: Végtelenül sajnálom, hogy nem teszik lehetővé a Háznak megfelelő . . . (Zaj. Fölkiáltások jobboldalon: Állandóan sértegetl!) Ne tessék provokálni, akkor nem bántanak senkit!

Esztergályos János: Egész nap bennünket sértegetnek!

Elnök: A képviselő ur tárgyilagosan beszél, szíveskedjenek csendben lenni és meghallgatni.

Peidl Gyula: Végtelenül sajnálom, hogy nem teszik nekem lehetővé a tárgyilagos beszédet, de végeredményben

ennek az ódiuma azután nem énrám háramlik. (Zaj a jobboldalon. Egy hang a jobboldalon: A dologra térjen rá!)

Vázsonyi Vilmos: Várjon! Ne parancsoljon!

Peidl Gyula: T. Nemzetgyülés! Mielőtt a tulajdonképpeni tárgyra rátérnék, szükségét érzem annak, hogy az itt elhangzott egyes állitásokra reflektáljak. Igy például az ügy megitélése szempontjából fontos annak megállapitása, amit ugy Friedrich t. képviselő ur, valamint Csilléry t. képviselő ur belevitt a vitába, hogy t. i. az az interminiszteriális bizottság megtagadta a Peidl-kormánnyal szemben a szolgálatot. Ennek hirét én már a sajtóban is láttam, hosszu idővel ezelőtt. Ma, amikor Csilléry t. képviselő ur ezt a memorandumot fölolvasta, kitünt ebből, hogy ez téves vagy valótlan.

Csilléry András: Nem szoktam hazudni!

Peidl Gyula: Az a bizottság ugyanis, amely emlékezetem szerint 10 tagnál jóval többől állott, irásban és szóban igenis azt a kivánságát terjesztette elém, ha nem tévedek, augusztus 5-én, hogy a kormánynak azokat a tagjait, akik népbiztosok voltak, távolitsam el a kormányból. Erre én teljes joggal válaszolhattam nekik azt, hogy egyetértek a kivánságukkal, . . .

Bogya János: És azért engedte kiszökni a népbiztosokat!

Peidl Gyula: . . . folyamatban is vannak az erre vonatkozó tárgyalások — ez nem volt titok —, de hozzátettem, hogy ebből azonban az urak ne gondoljanak . . . ne gondoljanak . . . (Fölkiáltások a jobboldalon: No! Mit ne gondoljanak!) . . . ne gondoljanak ebből precedenst alkothatni, mert az a fölfogásom, hogy normális viszonyok között az állami tisztviselők olyan polgárok, mint akárki más, és az a plusz joguk nem lehet meg nekik, hogy mint alkalmazottak beleszóljanak abba, hogy ki legyen a miniszter és ki nem.

Patacsi Dénes: A törvény!

Csilléry András: De a szakszerveztek beleszólhatnak!

Peidl Gyula: Én nem tudom . . . (Folytonos zaj.)

Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak.

Peidl Gyula: . . . hogy miért lehet ezzel is elégedetlenkedni, hiszen ez az uraknak kell hogy a fölfogásuk legyen. Csak nem lehet elképzelni egy konszolidált államot, hogy az állam tisztviselői (Fölkiáltások jobbfelől: Nem volt törvényes kormány! Zaj. Elnök csenget.) beleszóljanak abba, hogy ki a miniszter és ki nem az.

Bogya János: Ebben szörnyü rágalom van! Nem konszolidáció. (Zaj.)

Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak.

Peidl Gyula: A másik Kun Bélának és társainak szökése. (Halljuk! Halljuk!)

Gaál Endre: Ezt magyarázza ki!

Peidl Gyula: Hegyeshalmy Lajos t. képviselő ur volt szives itt az államvasuti anyagok megmentése dolgában egy aktát fölolvasni. Akár ő, akár egy másik ur lehetne olyan szives, hogy kikaparná a Máv. igazgatóságánál az erre vonatkozó aktákat is. Akkor kitünnék, hogy tulajdonképen kik szöktették meg és hogyan szöktek meg Kun Béláék. (Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.) De én kijelentem önöknek előre, hogy amit elmondandó leszek, abszolute nem kiván védekezés lenni ebben a kérdésben. Kijelentem, hogy ha én augusztus 1-én azon alternativa elé állittattam volna, hogy Kun Béláék szökését engedjem meg annak ellenében, hogy itt megszünik a bolsevizmus, akkor én igenis fedeztem volna az ő szökésüket. (Mozgás.) De nem ez volt a probléma augusztus elsején, hogy Kun Béláék elszöknek-e vagy sem, hanem sokkal nagyobb és nehezebb problémáink voltak akkor. (Zaj jobbfelől.)

Patacsi Dénes: Mert azok visszatérhetnek majd!

Peidl Gyula: Amellett ezen választás elé nem is kerültem, mert én Kun Bélával és társaival soha egy szót nem váltottam. (Fölkiáltások jobbfelől: Garbaival sem? Ágostonnal sem?) Pedig ez igy van, . . .

Pikler Emil: Nem hiszik el! Érdekes!

Peidl Gyula: . . . hogy Kun Bélával és társaival soha szót nem váltottam. Én augusztus 1-én — s itt egyuttal reflektálok Csilléry t. képviselő urnak egy állitására, hogy t. i. valamilyen telefonbeszélgetésnél julius 31-ikén állitólag én is ott ültem valahol és hallottam a bécsi telefonbeszélgetést.

Csilléry András: Az ántánt-missziónál!

Peidl Gyula: Én sem itt nem ültem, sem ott, hanem a lakásomon ültem.

Csilléry András: Azt nem mondtam, hogy ült. (Zaj. Elnök csenget.)

Peidl Gyula: Én augusztus 1-én délután 4 vagy ½5 óráig nem tudtam arról, hogy a proletárdiktatura bukóban van. (Csilléry András közbeszól.)

Sándor Pál: Csak a szája nagy, barátom, beszéljen a falnak! Jászi Oszkárról beszéljen!

Vázsonyi Vilmos: Én nem irtam neki szerelmes levelet. (Nagy zaj.)

Fay Gyula: Baj van Izrael-ben! (Zaj.)

Rupert Rezső: Mindenkinek ki kell nyomozni az előéletét! (Folytonos zaj. Halljuk! Halljuk!)

Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak.

Peidl Gyula: Augusztus 1-én . . . (Folytonos zaj. Bogya János közbeszól.)

Elnök: Kérem Bogya képviselő urat, sziveskedjék csendben lenni. (Rupert Rezső közbeszól.) Rupert képviselő urat is kérem, sziveskedjék csendben lenni. Méltóztassék folytatni.

Peidl Gyula: Augusztus 1-én . . .

Rupert Rezső: Odajöttek terrorbandákkal Devecserbe! (Zaj és fölkiáltások jobbfelől: Rendre!)

Elnök: Másodszor kérem Rupert Rezső képviselő urat, sziveskedjék csendben lenni.

Peidl Gyula: Augusztus 1-én délután ½5 vagy 5 óra tájban kaptam egy értesitést, hogy azonnal jönnek értem, s nagyon fontos ügyben el kell mennem. Néhány perccel később megjelent egy régi ismerősöm a lakásomon — a Népszavában annak idején, 1919-ben megirtam ezeket — és üdvözölt, mint Magyarország miniszterelnökét. Ennyi volt az egész. A proletárdiktatura bukásáról addig nem is volt tudomásom.

Gaál Endre: Ki nevezte ki miniszterelnöknek? (Zaj.)

Peidl Gyula: Akkor kocsiba ültünk és elmentünk az Andrássy-ut 4. szám alatti volt pártklubba, ahol Garbai Sándorral találkoztam. Garbai elmondta nekem nagyjában, pár szóval, hogy mi történt, kikből áll az uj minisztérium s hogy milyen alapon jött az létre.

Bogya János: Egymás vállára ütöttek és kinevezték egymást miniszternek. (Derültség és zaj.)

Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak.

Pikler Emil: Be kell hozni az alkoholtilalmat a nemzetgyülésen!

Peidl Gyula: Arra az ellenvetésemre, hogy lehetetlenséz fölfogásom szerint az, hogy olyanok, akik 24 órával előbb népbiztosok voltak, tagjai legyenek 24 órával később egy polgári — mert nem lehet egyéb — és a magántulajdon elvének alapján álló kormánynak, azt a választ kaptam — s ez később részben beigazolódott —, hogy a volt népbiztosok egyike-másika egyenesen a bécsi ántántmissziók kivánságára került be a Peidl-kormányba. (Derültség középen és jobbfelől.) Amint mondottam, (Zaj. Elnök csenget.) ez később beigazolódott, uraim. Én produkálom — nem rögtön, mert jegyzeteimet a viszonyok hatása alatt annak idején Bécsben hagytam, (Fölkiáltások: Ahá!) mivel nem tartottam kivánatosnak, hogy hazahoz-

zam azokat. (Zaj. Elnök csenget.) —, de annak idején produkálni fogom az erre vonatkozó lefényképezett kéziratát egy urnak, aki kétségtelenül az egyik legtekintélyesebb ántánt-országot képviselte. (Mozgás a középen.)

Pekár Gyula: Ki az?

Peidl Gyula: Mindennek dacára azt mondtam Garbai Sándornak, hogy ... (Zaj. Halljuk! Halljuk!)

Sándor Pál: Ez érdekes!

Pekár Gyula: Ha érdekes, miért nem mondja meg a nevét?

Peidl Gyula: ... lehetséges, hogy ez az ántánt kívánsága — mert akkor nem tudtam többet, mint amit szóval hallottam —, mégis az a véleményem és meggyőződésem, hogy már csak a politikai morál szempontjából is lehetetlenség, hogy volt népbiztosok a kormányban maradjanak, ez tehát a legrövidebb pár napos átmenetet jelentheti csak.

Dobóczky Dezső: Bolonddá tették magát! (Egy hang a szélsőbaloldalon: Miért gyanusitanak?)

Propper Sándor: Ez a szokásuk!

Peidl Gyula: Ezen beszélgetés után — nem tudom — öt vagy hat órára volt összehiva a munkástanács ülése, amely a kormányzótanács lemondását és az uj kormány kinevezésének approbálását volt hivatva csinálni. (Egy hang jobbfelől: Ki nevezte ki?) Garbai Sándor fölszólitott engem, hogy most már menjek el vele a munkástanács ülésére, hogy tudomásul vegyem a kormány kinevezését. Ezt én megtagadtam és a munkástanács ülésére nem mentem el, azt mondván, hogy semmi közöm ehhez a munkástanácshoz.

Patacsi Dénes: Pedig nagyon közel volt hozzá!

Farkas István: Messzebb, mint Patacsi!

Peidl Gyula: Ezután a beszélgetés után elváltunk és a tárgyalásokban arról volt szó, hogy miután a proletárdiktatura megszünt és a tanácskormány lemondott, szükséges, hogy én és egyik-másik minisztertársam haladéktalanul fölmenjünk Bécsbe, hogy ott egyrészt az ántánt-missziókkal tárgyalásokat kezdjünk Magyarország ügyeinek rendezése dolgában, másrészt a Bécsben élő politikusokkal is tárgyalásokat kezdjünk. (Fölkiáltások a jobboldalon: Kun Bélákkal! Az emigránsokkal!) Hát igen, azok is emigránsok voltak! (Fölkiáltások a jobboldalon: Szökevények!)

De ezt a tervet azonnal el kellett vetni, mert akkor jelentkezett az a nagyobb probléma, amelyet Kun Béla szökésével szemben már fölemlitettem, hogy tudniillik föltétlenül biztositani kellett Budapesten és az országban a rendet és a vértelen átmenetet. T. Uraim, ez nem volt annak

idején olyan egyszerű dolog. Még nagyon sok bolsevikinek a kezében volt fegyver, tehát ez nem volt olyan egyszerű. Azt hiszem, nem én vagyok az egyetlen, aki hallott olyan hireket a proletárdiktatura alatt: „hogyha pedig elkövetkezik az a bukás, mielőtt végleg megbukunk, előbb a burzsujokat leöldössük!"

Ez a fenyegetés elhangzott, tehát nem volt oknélküli az aggodalom. Igy minden erőnket arra kellett koncentrálni, hogy az átmenet a lehetőségig vértelen legyen.

Miután a munkástanács hét órakor, félnyolckor vagy nyolc órakor — nem tudom — befejeződött, összeült az uj minisztérium, és pedig nem a minisztériumban, hanem abban a volt pártklubban. Ott tartottuk első ülésünket. Állitom, hogy ezen az első formális minisztertanácson nem volt egyébről szó, mint arról, hogy este kilenc órakor népbiztosok hozzátartozói utaznak el a kelenföldi pályaudvarról, amire én azt mondtam, hogy rendben van, a hozzátartozóik elutazását készséggel födözöm, azoknak semmi köze a történtekhez. Az erről szóló jegyzőkönyvnek ott kell lenni a miniszterelnökségen, föltételezem, hogy ott is van.

Zsitvay Tibor: Ki nevezte ki a minisztériumot? Hisz azt mondta, hogy nem fogadja el a hatalmat ettől a munkástanácstól.

Peidl Gyula: Kérem, ne kivánják szavaimnak az értelmét kicsavarni.

Zsitvay Tibor: Nem csavarom el, csak egy kérdésre kérek választ: kitől kapta a hatalmat?

Peidl Gyula: Nem mondtam, hogy nem ismertem el, azt mondtam, hogy semmi közöm hozzá. (Derültség és zaj a jobboldalon.)

Karafiáth Jenő: Nagyon finom disztinkció!

Patacsi Dénes: Mikor szint kell vallani, akkor közel van hozzá!

B. Podmaniczky Endre: Őszintén mindent megmondani.

Peidl Gyula: Az első formális minisztertanácson tehát szó volt a népbiztosok hozzátartozóinak elutazásáról és ennek kell hogy nyoma legyen az első minisztertanácsról szóló jegyzőkönyvben. Hogy aztán az a távirat, amelyet itt Friedrich István képviselő ur fölolvasott, falszifikátum a minisztertanács határozatával szemben, az minden kétségen fölül áll. (Fölkiáltások a jobboldalon: Nono!) Hogy a falszifikálás hol történt, azt én nem tudom. Hogy a minisztertanács mit határozott, azt tudom. De ismételem, ne idegeskedjenek (Derültség jobbfelől.), mert nekem

nincs okom arra, hogy védekezzem s hogy ne legyek őszinte, hiszen előrebocsátottam, hogy ha az lett volna előttem a kérdés, hogy Kun Béláék szökését födözzem annak ellenében, hogy ők lemondanak, én ezt vállaltam volna. Ezek után nincs semmi okom arra, hogy ne mondjam el őszintén a történteket.

Patacsi Dénes: Fogta volna le! Én lefogtam volna! (Derültség a baloldalon. Fölkiáltások: Hol volt a hős?)

Sándor Pál: Milyen hős Patacsi. Mikor a románok bejöttek, akkor lett hős!

Rupert Rezső: A lelkesitő osztagban!

Peidl Gyula: Egy további állitás, amely megfelel a valóságnak, de csak félig mondatott el, hogy a Peidl-kormány a nemzetiszinü lobogók kitüzését eltiltotta. Megfelel a valóságnak. De csak félig mondatott el. A valóság ugyanis az, hogy miután jelentések érkeztek, hogy az egyik helyen a nemzetiszinü zászló ellen folynak tüntetések, a másik helyen pedig a vörös zászló ellen (Fölkiáltások a jobboldalon: Hol volt az?), miután hozzánk ilyen jelentések érkeztek, igenis, szükségét éreztem tehát annak, hogy mindenféle zászló kitüzését egyelőre eltiltsuk a béke föntartása érdekében.

Zeöke Antal: Ez volt a cim!

Patacsi Dénes: Amilyen kicsi maga, olyan nagy csavaró.

Peidl Gyula: Az volt egy további állitás, hogy az a bizonyos román zászlóalj tulajdonképen a mi védelmünkre jött föl a Várba, minket védett meg. Ezzel szemben föl kell vetnem a kérdést, hogy ha az a román zászlóalj a miniszterelnökségi téren a mi védelmünkre állott föl, hogyan volt lehetséges, hogy a miniszterelnökséget mégis megszállhatta egy elég erős, ha nem is századból vagy ezredből, de 50—60 emberből, rendőrből, katonatisztből álló fegyveres csapat? Ha a románok minket védtek, akkor ez lehetetlen.

Csilléry András: Csak Kalmár Jenő állitja! Tessék Beck Lajost megkérdezni, majd válaszol.

Sándor Pál: Addig maguké az igazság, ameddig maguk beszélnek!

Peidl Gyula: Ha ebbe szervesen nem kapcsolódik is bele, mégsem hagyhatom szó nélkül — a jegyzeteimből most látom —, hogy ismételten elhangzott a t. Házban az a fenyegetés, hogy kidobnak bennünket. (Ellentmondások jobbfelől.)

Ma délelőtt is megtörtént — és sajnos, nekem az elnök urral emiatt kellemetlenségem is volt —, anélkül,

hogy ezzel szemben védelmet nyertünk volna. Én nem vagyok hive az erőszakosságoknak, a fenyegetésnek...

Urbanics Kálmán: Most már!

Vázsonyi Vilmos: Sohasem volt hive! Tisztességes, becsületes, mérsékelt ember!

Peidl Gyula: ...de ki kell jelentenem, hogy ahhoz, hogy bennünket kidobjanak, végső fokon tulságosan nagy megerőltetésre nincs szükség.

Kabók Lajos: Ehhez másnak is lesz szava! (Zaj és fölkiáltások a jobboldalon: Fenyegetés?)

Peidl Gyula: Méltóztassanak elhinni, hogy egyénileg valami kiváló szerencsének, vagy valami nagy örömnek nem tekintjük az ittlartózkodást. (Ugy van! a szélsőbaloldalon.) Azt hisszák azonban egyelőre, hogy nem is azért küldtek bennünket a választók ide, hogy örvendjünk az ittlétünknek, hanem azért, hogy próbáljuk meg ebben az országban a munkásság érdekeit is fölkarolni, próbáljuk meg itt a dolgozó nép érdekeinek képviselését, mert az a véleményünk nekünk is — bizonyára választóinknak is —, hogy csak ezen módon lehetséges az ország ujjáépitése.

Patacsi Dénes: Ez helyes!

Csilléry András: Meg kell csinálni! (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

T. Nemzetgyülés! Peidl képviselő ur itt most éppen azt mondotta, hogy a délelőtt folyamán valamelyik képviselő megfenyegette őt és a szociáldemokrata pártot azzal, hogy kidobják őket (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Többen!) és ezzel szemben az én részemről védelemben nem részesültek.

Kénytelen vagyok konstatálni, hogy én ezt a kifejezést vagy fenyegetést nem hallottam. (Fölkiáltások jobbról: Nem is volt!) Azonban, ha Peidl képviselő ur megnevezi nekem azt a képviselő urat, aki ezt a kifejezést használta, utólag itt a Ház szine előtt rendre fogom utasitani. Egyben pedig biztositom a képviselő urat, hogy a házszabályokadta minden hatalommal és joggal minden egyes képviselő urat mindig meg fogok védelmezni bármiféle támadás ellen. Ha meg méltóztatik nevezni az illető képviselő urat, azonnal utóléri a rendreutasitás. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Jelentkezzék!)

Esztergályos János: Majd jelentkeznek az urak!

Kabók Lajos: Tessék csak visszaemlékezni!

Elnök: Majd Peidl képviselő ur beszéde után föl fogom hivni az illető képviselő urat, hogy sziveskedjék jelentkezni.

Méltóztassék folytatni.

Peidl Gyula: Én csak azt kivánom leszögezni, mélyen t. elnök ur, hogy én azért kaptam délelőtt kétszeri elnöki rendreutasitást, mert ismételten azt kérdeztem: lehet-e bennünket innen kidobni.

Egy másik vád az — és ez kétszer hangzott el —, hogy fogadalmat tettünk a munkástanácsnak. Ez ellenmondásnak látszik az általam előbb mondottal, hogy tudniillik én pedig megtagadtam azt, hogy elmenjek a munkástanács ülésére. Mégis ugy van, hogy én ezt megtagadtam és való igaz, hogy a munkástanács elnöksége másnap, szombaton, feljött a miniszterelnökségre és ott valami fogadalmat tettünk le, nem lévén abban a pillanatban senki más, mint a munkástanács, amire támaszkodhattunk.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Ezzel meg kellett barátkozni, mint ahogy megbarátkoztak később hasonló, nem törvényes, nem alkotmányos, hanem csak egy alkalmi valamivel, amire éppen hivatkozni lehetett.

Elhangzott itt, hogy Biró Dezsőből kivánt a Peidl-kormány főkapitányt csinálni. Erre kijelentem, hogy erről most hallok először, erről én nem tudtam; nem hallottam soha, hogy Biró Dezső valaha főkapitányjelölt lett volna.

Csilléry t. képviselő ur elmondotta itt, hogy mi, a miniszterek, tudniillik amikor az urak betoppantak a minisztertanács ülésére, nagyon meg voltunk ijedve, föl sem birtunk vagy mertünk állni a székeinkről. De ha nem csalódom, t. képviselőtársam egy más helyen azt méltóztatott mondani, hogy az urak életük veszélyeztetésével távolitották el helyéről a Peidl-kormányt.

Csilléry András: Terrorfiuk ültek az előszobában!

Peidl Gyula: Le akarom szögezni, hogy vagy az egyik vagy a másik tévedés.

Kabók Lajos: Enyhe kifejezések!

Peidl Gyula: Vagy az egyik vagy a másik mindenesetre tévedés. (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)

Azután még egyet. Diamandi könyvéből azt méltóztatott itt fölolvasni, hogy neki, tudniillik a románoknak, azért kellett Budapestre jönniök, hogy az ujjászülető sovinizmust megfojtsák.

Csilléry András: Benne van a könyvben!

Peidl Gyula: Ha ez igaz és másrészt igaz, hogy a románok nem 7-én vagy később jöttek be Budapestre, hanem 4-én, amikor még a Peidl-kormány volt kormányon, akkor igaznak kell lenni, hogy tehát a románok a Peidl-kormányban látták ezt a megszületendő soviniz-

must. (Derültség a jobboldalon. Fölkiáltások: Ne viccelljen!)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Patacsi képviselő urat nagyon kérem, méltóztassék csöndben lenni.

Peidl Gyula: Friedrich képviselő ur az ujságokból egy sereg szemelvényt olvasott föl annak igazolására, hogy a szociáldemokrata párt árulta a hazát. Én ezzel szemben megállapitom, hogy még nem láttam egy példát, hogy a hazát ujságokban árulják. Én ugy tudtam, hogy azok, akik a hazát árulták, bujkáltak, azok ezt titokban, alattomosan cselekedték; azok a hazaárulási esetek, amelyeket az ujságokból lehet fölolvasni, az én meggyőződésem szerint nem lehetnek veszedelmesek. (Taps a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Zsitvay Tibor: A nyiltan elkövetett hazaárulás arcátlan hazaárulás!

Peidl Gyula: De ha hazaárulás az, hogy itt a román megszállás alatt munkások — és az én meggyőződésem szerint ezek közt egy egész sereg ártatlan munkás — elhurcoltattak különböző fogházakba, a rendőrségre és a pincékbe és olyan bánásmódban volt részük, hogy elkeseredésükben kidobták magukat az emeleti ablakokból az udvarra, ha ezt tudva aláirtam — nagyon szeretném látni ugyan a fényképmásolatát annak, amit Friedrich képviselő ur itt fölmutatott, de lehet, hogy aláirtam —, mondom, ha ilyen esetben aláirtam egy támogatást kereső irást (Fölkiáltások a középen: A Ház asztalára!) és ha ez hazaárulás uraim, akkor itéljenek el, de én kijelentem, hogy védtelen emberek részére mindig megtenném ugyanazt, hogy a védelmet ott keressem, ahol azt találom. (Helyeslés a szélsőbaloldalon.)

Friedrich István: No de hát ez már lehetetlenség!

Peidl Gyula: De t. uraim, ezt nemcsak én jelentem ki, hanem rámutatok arra, hogy az urak is megtették...

Pickler Emil: Romanellinél kerestek menedéket!

Peidl Gyula: ...és sohasem jutott eszünkbe kifogásolni hogy amikor Kun Béláék és Szamuellyék az Oktogonon nyilvánosan kivánták akasztatni a Ludovikásokat, ha nem tévedek, akkor az urak egy ellenséges államtól kértek segitséget. (Nagy zaj és ellentmondások a jobboldalon.)

Patacsi Dénes: Romanelli nem volt ellenség.

Pikler Emil: Nem szégyen! Okosan tették, kötelességük volt nekik!

Elnök: Csöndet kérek a Ház minden oldalán! (Egy

hang a középen: De nem volt kormányunk akkor, nem volt hatóság!)

Peidl Gyula: Volt itt egy kormány, amelyet az urak velem együtt nem ismertek el. De semmivel sem volt különb a helyzet 1919 augusztusában, az én szempontomból. (Fölkiáltások a középen és jobbfelől: Téved! Tegye föl a szemüveget!) Azt a disztinkciót, amelyet az urak itt föl akarnak állitani, hogy hja, a paraszt az más, én nem tudom akceptálni; sőt én továbbmegyek, lényegileg az emigráció sem egyéb, mint a hazai kormányhatalommal szemben egy idegen ellenséges vagy nem ellenséges állam vendégszeretét vagy védelmét igénybevenni. (Fölkiáltások jobbfelől: Az emigránsok hazaárulók! Egy hang a szélsőbaloldalon: Várják csak meg a végét!) Lényegileg ez sem egyéb és tehát ilyenképen velem együtt ebben a Házban van még egypár hazaáruló.

Patacsi Dénes: Akkor Rákóczi Ferenc és Kun Béla egyformán hazaárulók!

Elnök: Patacsi képviselő urat kérem, ne méltóztassék állandóan közbeszólni!

Pikler Emil: Akik idegen monitorra szaladtak! Akkor is magyar kormányzat volt!

Urbanics Kálmán: Az nem volt kormányzat! Rablóbanda volt!

Peidl Gyula: Egyetértünk, azonban de facto kormány volt.

Urbanics Kálmán: Utonállók bandája volt!

Pekár Gyula: Az augusztusiak nem szaladtak monitorra!

Peidl Gyula: Nem monitorról beszélek, hanem akik Szegedre...

Pekár Gyula: Mi nem szaladtunk Szegedre, mi augusztusiak itt voltunk Pesten! (Egy hang a szélsőbaloldalon: De mások szaladtak!)

Zsitvay Tibor: Nem menekültünk sehova sem!

Elnök: Csöndet kérek!

Peidl Gyula: Egynémelyik t. képviselő ur tulságosan ugy érzi, mintha ez az egész vita, sőt az egész ország, az egész világ a saját személye körül forogna. Hát, nem erről van itt szó, én nem beszélek az egyes urakról, hanem azt mondom, hogy lényegileg ez sem egyéb, mint egy idegen állam vendégszeretetének és védelmének igénybevétele. Tehát ha ez is hazaárulás, akkor rajtam kivül vagy velem együtt vannak egy páran, akik ezt elkövettük.

Urbanics Kálmán: Ne vegyen senkit magával egy kalap alá! (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Szolgabirói bölcseség!)

Peidl Gyula: Urbanics ur egy pillanatig se higyje, hogy én megtiszteltetésnek tartom, ha övele együtt emlegetnek! (Taps a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)

B. Podmaniczky Endre: Szamuellyval! (Folytonos zaj.)

Elnök: Csöndet kérek! Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a házszabályokhoz alkalmazkodni!

Peidl Gyula: Rá kivánok térni a tulajdonképeni tárgyra (Halljuk! a szélsőbaloldalon) és én nem tehetek róla, ha azzal kell kezdenem, hogy a mai napon ismétlődött mindaz, ami itt hat hét óta folyik. Nézzük meg ennek a mai vitának, ennek az interpellációnak a kiindulását. (Fölkiáltások a középen: Sándor Pál!) Sándor Pál t. képviselő ur ezelőtt két vagy három héttel egy interpellációt jegyzett be abból az alkalomból, hogy néhány orgoványi rablógyilkost a katonai törvényszék elitélt.

E tárgyaláson kiderült, hogy ezeket a zsidókat azon gyanu alatt gyilkolták meg, hogy pénzt adtak a románoknak azért, mert a románokat továbbra is itt akarták tartani, továbbra is megszállás alatt kivánták tartatni Magyarországot. Miután a birósági tárgyaláson kitünt, hogy ez nem volt igaz s hogy azok a meggyilkolt zsidók nem ajánlottak föl pénzt a románoknak, viszont pedig más oldalon is, nemcsak Orgoványon, el volt terjedve a zsidókról, hogy ők a románokat mindenképen itt akarták tartani: tehát Sándor Pál t. képviselő ur — hozzá kell tennem, hogy egyetértek azzal a fölfogással, hogy nem szerencsésen és nem helyesen — interpellációt jegyzett be, hogy fölvilágositást kapjon, vajjon az egyéb hasonló hirésztelések is annyira igazak-e, mint ahogyan ez az orgoványi volt annak idején, amely hirésztelésnek három emberélet áldozatul esett.

Ez volt a kiindulási pont. Az igen t. miniszterelnök ur ma erre az interpellációra válaszolt s ezzel normális viszonyok között egy interpelláció sorsa el van intézve.

Vázsonyi Vilmos: Most agyon van válaszolva!

Peidl Gyula: Mi történt ma, de nem ma, mi történt már az interpelláció óta szakadatlanul csaknem mindennap?

Vázsonyi Vilmos: Főpróbát tartottak!

Peidl Gyula: Azt olvastuk, hogy állandóan értekezleteket meg értekezleteket tartanak az urak, ott tanácskoznak, főpróbákat rendeznek (Mozgás a bal- és a jobb-

oldalon.) és kiosztják a szerepeket, hogy itt bizonyos vádak ellen védekezzenek. Hát még azt is megértem, hogy ha megegyeztek ezekben a szerepekben és itt rábizonyitják Sándor Pál képviselő urra, hogy a zsidók, igenis, ezt meg ezt tették.

Friedrich István: Szó sincs róla!

Peidl Gyula: De nem ez történt, hanem az, ami hat hét óta folyton és szakadatlanul történik, hogy tudniillik egy kérdésbe, amelyhez nekünk semmi közünk, belekapcsolták a szociáldemokratákat (Zaj a jobb- és baloldalon.) és egy teljes napot azzal töltöttünk el, hogy a szociáldemokraták pedig még egyszer hazaárulók.

Kabók Lajos: Erre elkészültek, mert Friedrich ur husz jegyet kért erre a napra! (Zaj.)

Friedrich István: Hazugság!

Kabók Lajos: Be tudom bizonyitani!

Farkas István: Ne hasonlitson másokat magához Friedrich képviselő ur. (Folytonos zaj.)

Peidl Gyula: Igy állván az ügy, én most, ismét szokásom ellenére, bár egészen röviden kénytelen leszek néhány szót magamról szólni. (Halljuk! a szélsőbaloldalon és jobbfelől.)

Én, t. Nemzetgyülés, annak idején 1919 januárjában munkaügyi és népjóléti miniszterré lettem. Az elvtársaimnak nagyon erős kapacitációja előzte meg azt, hogy én ezt az állást elfogadtam. Azután 1919 augusztusában megkérdezésem és beleegyezésen nélkül lettem rövid időre miniszterelnök. 1922-ben, anélkül hogy bármi csekély részem lett volna benne, lettem tagjává ennek a nemzetgyülésnek. Csak annyit kivánok ehhez hozzáfüzni, hogy én soha életemben semmiféle pozicióra nem törekedtem, soha nem könyököltem. (Zaj. Halljuk! Halljuk! a középen.) Nem tudom, hogy például kinek az unszolására vált Friedrich t. képviselőtársam az 1918-as októberi forradalom hadügyi államtitkárává.

Friedrich István: Magam ültem bele! Persze! (Élénk derültség. Elnök csönget.)

Peidl Gyula: Semmiesetre sem tudok arról, hogy valahogy nagyon erőltették volna erre. (Derültség.)

Friedrich István: Azt mondták, hogy pepitás államtitkár és ugy dobtak ki! (Derültség.)

Peidl Gyula: Én t. képviselőtársamat sohasem láttam, amig ide be nem jöttem.

Friedrich István: Én is most ismertem meg! (Élénk derültség.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak!

Peidl Gyula: Nem bizonyos tehát, hogy azok az urak, akik itt nemcsak a pártomat (Zaj. Halljuk! Halljuk! a középen.), hanem engem a magam személyében is valahogy mindenképen bolsevikká kívánnak átgyurni, ugyanezt szintén elmondhatják magukról a poziciószerzés tekintetében.

Friedrich István: Mi van a pozicióval? (Zaj.)

Peidl Gyula: Nagyon sok szó hangzott el az idők folyamán akörül, hogy a bolsevizmust tulajdonképen ki is buktatta meg. (Egy hang a jobboldalon: Peidl! Zaj.) Az én meggyőződésem szerint ez a bukás kettős volt. (Halljuk! Halljuk! a középen.) Kivülről megbuktatta a bolsevizmust a román hadsereg, belülről pedig (Egy hang a baloldalon: A gerstli meg a tök! Derültség.) a szervezett munkásság. (Zaj.)

B. Podmaniczky Endre: Elfogyott a pezsgő! (Zaj és derültség.)

Elnök: Podmaniczky képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben lenni. Csöndet kérek, képviselő urak!

Peidl Gyula: Podmaniczky képviselőtársamnak azt mondom, hogy nekem egészen mindegy, hogy a Hungáriában szovjetház cime alatt itták-e annak idején a pezsgőt, vagy ma más cim alatt isszák. Nekem a dologhoz semmi közöm.

Bebizonyitott dolog, hogy néhány héttel a proletárdiktatura kitörése után a szakszervezetekben szervezett munkásság értekezleket tartott, hogy a helyzeten változtasson. Bebizonyitott dolog, hogy ezeknek az értekezleteknek volt a következménye az a vehement támadás, amelynek nem volt egyéb célja Kun Béláék részéről, mint az, hogy a szakszervezeteket fölrobbantsák, föloszlassák. Illik ezeket a dolgokat tudni. És ha egyik-másik képviselőtársamra, mint a mult ülésen Jászai képviselőtársamra ráolvasták, hogy ő itt egy gyülésen beszédet tartott, nem tudom, hogy a 80-as vagy más bizottságban, akkor tudni kell, hogy ennek a 80-as bizottságnak nemcsak választott tagjai voltak — és ez vonatkozik a Pekár képviselő ur által fölolvasott névsorra is —, hanem voltak a szakszervezeti vezetők közül ide bedirigált, beparancsolt tagok, akiknek ott ugy kellett engedelmeskedniök és ugy kellett eljönniök, mint ahogy például Tomcsányi volt igazságügyminiszter urnak kellett végeznie munkáját az igazságügyminiszteriumban.

Friedrich István: Ne emlitse, mert még visszajön! (Élénk derültség. Elnök csönget.)

Peidl Gyula: Május 2-án vagy 3-án, szóval május első

napjaiban volt a helyzet olyan kritikus, hogy a proletárdiktatura tulajdonképen csaknem fölborultnak látszott. Egy végső erőfeszítéssel akkor valahogy ujra fölvillanyozták, és hangsulyozom, uraim, akárhogyan kivánják is a dolgot más vonalba terelni, május 2-án vagy 3-án is lényegileg a magyar föld, a hazafiság szempontja volt az, amelynek segitségével sikerült a már bukóban lévő diktaturát ujra talpraállitani és ezen a cimen sikerült itt egy olyan vörös hadsereget összetoborozni (Mozgás a jobboldalon.), amelynek segitségével a cseh katonaságot Eperjesig vagy Bártfáig szoritották vissza. (Zaj a jobboldalon és középen.) Tudtommal Kassán és Eperjesen jártak a vörösök.

Horváth Zoltán: Léván nemzetiszinü zászlóval fogadták a vörösöket.

Vázsonyi Vilmos: Egész jó volna, ha meg lehetne ismételni!

Peidl Gyula: Az történt azután, hogy Clemenceau parancsára vonult vissza a vörös hadsereg Felső-Magyarországról.

Sándor Pál: Elég balga volt!

Peidl Gyula: Ugy van! Itt árulták el tulajdonképen, hogy abszolute nincs reális érzékük egy ország kormányzásához, hogy nincs politikai és taktikai érzékük.

Sándor Pál: Az volt a legnagyobb szamárság.

Peidl Gyula: Mert az a legelemibb valami az én meggyőződésem szerint, hogy ha egy ilyen győztes hadsereget külföldi parancsra visszavonnak és ezzel veszendőbe hagyják menni küzdelmének és győzelmének eredményét, az nemcsak lehangolja a sereget, de egyszerüen szétzüllesztí, demoralizálja. De még fokozták is ezt az élhetetlenségüket. Fokozták azzal, hogy miután onnan visszaparancsoltatták magukat, azután ezzel a lezüllesztett sereggel csináltak a románok ellen támadást. Nyilvánvaló volt és könnyen elképzelhető, hogy egy ilyen sereget azután a románoknak nem volt nehéz megverniök és megfutamitaniok, különösen ha figyelembe vesszük itt azokat a nagyon becses vallomásokat, amelyeket itt Csilléry t. képviselőtársunk tett.

Mélyen tisztelt Nemzetgyülés! Akárki volt itt kormányon, az én véleményem szerint a magyar haza mégis csak a magyar haza marad. (Halljuk! Halljuk! a baloldalon.) Tehát akárki volt itt kormányon, amikor ennek a kormánynak a seregei a hazai rög, a hazai föld, a hazai terület kiterjesztéséért küzdöttek és igyekeztek ezt a területet megnagyobbitani...

Bessenyey Zenó: Ezt ők sohasem mondták!

Peidl Gyula: Dehogy nem mondták!

Pikler Emil: Mondták és csinálták!

Peidl Gyula: Nem akarom védeni őket, eszembe se jut! (Zaj a jobboldalon.)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csöndben maradni.

Peidl Gyula: Amikor erről volt szó, Csilléry t. képviselő ur vallomása szerint ők tudatosan, nagyon szép eredménnyel helyezték el szerveiket az egyes csapattesteknél és bomlasztották föl a hadsereget.

Csilléry András: Hát még mit nem?

Peidl Gyula: Ha sikerült volna a szociáldemokrata párt ellen, a szabadkőmivesek ellen, vagy a zsidók ellen ilyen konkrét tényeket konstatálni, mint amilyeneket Csilléry képviselő ur itt beismert, persze azzal a tendenciával, hogy ezek dicséretes dolgok, vagy csak ezt megközelitő tényeket sikerült volna konstatálni, akkor azt mondanám, tisztelt uraim, igazuk van, ha a szociáldemokratákat, a szabadkőmiveseket és a zsidókat üldözik és megvetik. De nem sikerült, csak esztendők óta hangoztatják ezt, ellenben egy önkénytelen vallomásban elárulják, hogy az uralkodó osztály szempontjából pedig a haza nem szent, a haza nem mindenekfölött álló. (Nagy zaj jobbfelől.)

Benárd Ágost: Magának az is haza volt?

Peidl Gyula: Az osztályérdek szempontjából önök szerint szabad az ország, a haza seregeit fölbomlasztani. (Fölkiáltások a jobboldalon: Nem a haza serege volt!)

Pikler Emil: A magyar földet védték!

Pekár Gyula: A vörös hadsereg internacionális volt.

Pikler Emil: Kassát nemzetiszinü zászlókkal lobogózták föl, amikor bevonult a vörös hadsereg. (Zaj a jobboldalon.)

Propper Sándor: Izomerővel ezt nem lehet elintézni!

Elnök: Csöndet kérek!

Peidl Gyula: Hát hiszen igaz, az vörös hadsereg volt, de akár önként, szabad elhatározásukból mentek oda be az emberek, akár nem, a mi fiaink voltak benne, magyarok voltak és letagadhatatlan, hogy de facto a magyar földet védték, a magyar földről verték ki az ellenséget. (Zaj a jobboldalon.)

Pikler Emil: Derék, hazafias magyar tisztek voltak benne. (Fölkiáltások a jobboldalon: Be a vörösbe!)

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben maradni.

Peidl Gyula: Tették ezt egy másik osztályuralom ér-

dekében és nem annak az érdekében, amelyért a hazát évszázadokon keresztül mindig fölhasználták.

Pekár Gyula: De hiszen a haza nem osztály, kérem!

Peidl Gyula: Amikor a Peidl-kormány megalakult, mint méltóztatott megemliteni, egy kiáltvánnyal fordult az ország népéhez. Ezt a kiáltványt alátámasztotta ugyancsak augusztus 1-én Romanelli, aki a maga részéről is hozzá kivánt járulni ezzel a kiáltvánnyal ahhoz, hogy a rend, vagyon és személyi biztonság teljes mértékben föntartható legyen. (Zaj a jobboldalon.)

Elnök: Csöndet kérek!

Peidl Gyula: Augusztus 1-én kelt ez is, és ha itt azt méltóztatott mondani Csilléry képviselő urnak, hogy valamikor augusztus 4-én vagy 5-én ismét kihallgattak egy telefonbeszélgetést, amely Bécs és Budapest között folyt...

Csilléry András: 6-án!

Peidl Gyula: ...hogy 4-én, 5-én vagy 6-án volt-e, az nekem mindegy, én tágitom a lehetőséget, és hogy ez a beszélgetés siettette a puccs véghezvitelét, akkor én ezzel szemben azt kell hogy mondjam, hogy ilyen telefonbeszélgetést pedig nem hallgathattak ki, mert ilyen telefonbeszélgetés 4-én, 5-én vagy 6-án nem volt. Igazolom ezt azzal, hogy minden bécsi érintkezés nélkül augusztus 2-án az volt a legelső miniszterelnöki teendőm, hogy amikor betettem a lábamat a miniszterelnökségre, táviratoztattam nagyatádi Szabó István volt minisztertársamnak és kértem, hogy haladéktalanul jöjjön Budapestre, mert koncentrációs kormányt kivánok létesiteni.

Horváth Zoltán: Nagyatádi nélkül nem lehetett volna megcsinálni!

Peidl Gyula: Nagyatádi nélkül az én megitélésem szerint a dolgot nem lehetett volna megcsinálni. De nem csak Nagyatádiról volt szó. Ugyanakkor kerestem Budapesten ismertebb politikusokat, akiket névről ismertem. Kitünt ugyanis később, hogy vannak itt Pesten politikusok, akik nem menekültek ki, de ezek nevét soha nem hallottam. Azok csak később váltak ismertekké. Kerestettem például Huszár Károly volt képviselő urat, de ő nem volt Pesten. Kerestettem — és ez egyuttal talán valamilyen irányát is jelenti annak, hogy milyen természetü kivánt lenni ez a koncentráció —, mondom, kerestettem és meg is találtam Giesswein Sándor prelátus urat. (Zaj a jobboldalon.)

Drozdy Győző: Mi kifogásuk van ellene? Van talán tisztességesebb ember ebben az országban?

Horváth Zoltán: Világhirü ember!

Pikler Emil: Büszke lehet rá minden magyar ember!

Peidl Gyula: Kerestettem ezután Popovics volt pénzügyminiszter urat és ezek az urak bizonyára mindannyian emlékezhetnek arra, hogy komolyan, becsületesen, népbiztosmentesen törekedtem-e a koncentrációra, igen vagy nem. De hozzáteszem, hogy a dolog természeténél fogva nem lehetett más a fölfogásom. Nem tudom, ismerik-e ezt megint az urak; a bolsevizmus előtt januárban volt egy egész éjszakán át tartó munkástanácsi ülés, mely azt a kérdést tárgyalta, hogy a szociáldemokrata párt átvegye-e kizárólagosan a kormányt, igen vagy nem. E kérdésben nagy ellentétek voltak. Garami és mások ellenezték és én is elleneztem. Hát, tisztelt uraim, ha januárban egy látszólag elég kedvező szituációban elleneztem egy egyoldalu szociáldemokrata kormányzást, akkor hasonlithatatlanul rosszabb politikai és gazdasági viszonyok közt augusztusban a dolog természeténél fogva nem lehetett más a fölfogásom, mint hogy minél előbb, minél gyorsabban létre kell hozni egy koaliciós kormányt. Annyira koaliciós kormányra törekedtem, hogy annak én nem is kivántam miniszterelnöke lenni. De nemcsak ezekkel az urakkal — sajnálom, hogy az igen tisztelt miniszterelnök ur nincs itt —, övele is, de már nem Budapesten, mert ő Bécsben tartózkodott, folytattam tárgyalást.

Pekár Gyula: Mikor?

Peidl Gyula: Augusztus első napjaiban. És mikor nálam megjelent Beck Lajos t. képviselőtársam, azt hiszem 4-én délelőtt, akkor ő nálam első izben egyéb ügyben jelent meg, amely nem tartozik ide és csak másnap, 5-én mondotta nekem — nem is ugy mondta el, mintha neki erre egyenes megbizása volna —, hogy ő jónak vélné a békés fejlődés érdekében, hogy a Peidl-kormány mondjon le és alakitsunk egy ilyen koncentrációs kormányt Lovászy Márton zászlaja alatt.

Horváth Zoltán: Akkor nagyon sokan voltak a függetlenségi pártban!

Peidl Gyula: Akkor azt válaszoltam, hogy mondja meg azoknak az uraknak — és jellemzésképen akkor 40.000 fölfegyverzett polgárról volt szó —, akár 40.000-en vannak, akár kevesebben, legyenek kissé türelemmel, mert ha igazán Lovászy Márton érdekében akarnak eljárni, akkor ne hirtelenkedjék el a dolgot, mert Lovászy Mártonnal Bécsben ilyen irányu tárgyalások folynak.

Erre már nem nekem közvetlenül, hanem a minisz-

terelnökségi titkárnak, Beck Lajos ur aznap estefelé leadta telefonon azt a hirt, hogy azok az urak tudomásul vették a dolgok állását és egyelőre nem csinálnak semmit, hanem bevárják a Lovászyval való tárgyalásokat, ami, ha tényleg Lovászy zászlaja alatt készült ez a puccs, logikus és természetes is, mert ha az ember elérheti célját egyenes, békés uton, tárgyalás utján, akkor nem kockáztat meg egy puccsot. Ellenben, mint a következményekből kiderült, Lovászy Márton zászlaját — ugylátszik — csak cégérül méltóztattak fölhasználni, a dolog érdemében nem Lovászy, hanem mások érdekében folyt az akció. (Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)

Friedrich István: Ne izgassák magukat! Hiszen Lovászy miniszter is volt!

Horváth Zoltán: Miniszterelnöknek kellett volna lennie! (Nagy zaj a Ház mindkét oldalán.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak. Horváth Zoltán képviselő urat kérem, sziveskedjék csöndben maradni.

Patacsi Dénes: Kérdezze meg a bécsieket! (Zaj.)

Horváth Zoltán (közbeszól).

Elnök: Horváth Zoltán képviselő urat ismételten kérem, méltóztassék csöndben maradni!

Peidl Gyula: Azonkivül, hogy a Peidl-kormány az első pillanattól kezdve ilyen őszinte és becsületes koncentrációjára törekedett mindazoknak az erőknek, amelyek az ország föntartására és fejlesztésére hivatottak, azonkivül fölhozni kivánom egy-két rendelkezését a Peidl-kormánynak annak az állitásnak illusztrálására, hogy az háromnegyedrészben bolseviki kormány volt és igy folytatta a bolseviki rendszert a kormányzás tekintetében. Én ezzel az állitással szemben kénytelen vagyok megállapitani, hogy a Peidl-kormány egyik legelső cselekedete volt augusztus 2-án egy politikai amnesztiára vonatkozó rendelkezés kibocsátása, amelynek következtében legkésőbb 3-án és 4-én mindazok az urak, akiket a bolsevikiek letartóztattak, szabadon bocsáttattak.

Pekár Gyula: És a Lenin-fiuk?

Peidl Gyula: A Peidl-kormánynak, amely becsületesen koncentrációra és becsületesen demokráciára törekedett, megvolt a szive ahhoz, hogy a kormány átvételének második napján ilyen rendelkezést kibocsásson és akkor önök, a keresztény és nemzeti uralom megteremtői, rossz néven veszik tőlünk, hogy mi három esztendő után reklamáljuk ezt a politikai amnesztiát. Mi most sem teszünk egyebet, mint politikai amnesztiát reklamálunk. Most

sem kívánunk gonosztevők részére kegyelmet, csak a politikai amnesztiát reklamáljuk, amelyet, ismétlem, mi a második napon megadtunk az egész vonalon.

Patacsi Dénes: De akiket a bolsevisták tartóztattak le, nem voltak hazaárulók! (Zaj.)

Buday Dezső: Ebben csak igaza van!

Peidl Gyula: Augusztus 4-én a Peidl-kormány rendeletet bocsátott ki, amellyel a házak köztulajdonbavételére vonatkozó korábbi rendeletet megszüntette; ugyancsak augusztus 4-én az ipari üzemekre vonatkozó szocializálásokat megszüntette. De igaz ezzel szemben, hogy az első kiáltványában a Peidl-kormány azt mondotta, hogy mindenki maradjon a helyén. Azt hiszem, nagyon csöpp józan ésszel ez másképen el sem képzelhető. Ha egyszer nem fölfordulást, nem anarchiát akartunk, akkor nem tehettünk egyebet, mint hogy azt mondtuk, hogy egyelőre maradjon mindenki a helyén és fokozatosan következzék be az Abbau, hogy mindenki az őt tényleg megillető helyre kerüljön. (Zaj.)

Propper Sándor: Ők nem így csinálták, az bizonyos!

Peidl Gyula: A különbség éppen a célokban van. Mi rendet, békességet, munkát, alkotmányt és demokráciát akartunk, a nemzeti keresztény uralom ellenben nem ezt akarja, hanem pogromot, uszítást, gyülöletet. Ezt csinálja. (Nagy zaj és élénk ellentmondások jobbfelől és a középen.)

Barthos Andor: Ki csinált itt pogromot?

Peidl Gyula: Botbüntetést, numerus clausust! (Mozgás.) A dolog természetéből folyik, hogy ellentétes célokért nem lehet azonos eszközöket igénybevenni. Mi tehát amnesztiát adtunk, mi a szocializálásokat megszüntettük, a nemzeti keresztény uralom ezzel szemben három év mulva sem ad amnesztiát, ellenben szocializálja a mozikat és talán egyebeket is. (Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől. Fölkiáltások: Miért fáj ez önöknek!) Ellentétesek lévén a célok, nem lehetnek azonosak az eszközök. (Tetszés és taps a szélsőbaloldalon.) Augusztus 5-én helyreállitottuk a sajtószabadságot; ugyanaznap kinyitottuk az addig korábbi rendelkezés folytán lezárva tartott kereskedelmi üzleteket. Ugyanakkor visszállitottuk a vörösőrség helyett — az már korábban történt, de nem tudom a dátumot kivenni — a rendőrséget. Augusztus 4-én visszaállitottuk a bíróságokat és ügyészségeket, ugy hogy ha semmi egyéb nem bizonyitaná, hogy a bolsevizmus augusztus 1-én Magyarországon tényleg megszünt, ugy ezek a rendelkezések bőségesen bizonyitják azt.

(Az elnöki széket Gaál Gaszton foglalja el.)

Pekár Gyula: De Klein-Korvin szabadon járt ezalatt és Löwy László is!

Peidl Gyula: Megint mondok önöknek valamit: s akár elhiszik, akár nem hiszik el, én Szamuellyt és Klein-Korvint soha az életben nem láttam. Azonkivül már emlitettem, hogy augusztus első napjaiban nem az volt itt probléma, hogy ki sétál az utcán, csak az volt a fontos, hogy ne bántson senkit és ne csináljon fölfordulást, mert amig az egyik probléma és a Peidl-kormány egyik célkitüzése az volt, hogy itt visszaállitsa a demokratikus állapotokat, hogy a rendet föntartsa és a vérontást meggátolja, addig a másik és mindent uraló szempont az volt, hogy a román megszállást elkerülhessük. Ilyen problémák mellett, megvallom, nekem nem volt fontos, nem is hallottam felőlük, de ha hallottam volna, se lett volna fontos, hogy Klein-Korvin Ottó hol sétál.

Patacsi Dénes: Az nem tartozik a demokráciához, hogy gyilkosok szabadon járnak! (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Ma is szabadon járnak! Igaza van!)

Pikler Emil: Éljen Patacsi!

Patacsi Dénes: Szabadon járt ez a Korvin-Klein akkor, amikor a demokrata Peidl-kormány uralkodott! (Egy hang a szélsőbaloldalon: Igaza van Patacsinak!) Ne csavarjátok ki!

Propper Sándor: Egyszer igazat mondott!

Esztergályos János: A szive csak idehuz mifelénk! (Derültség a baloldalon.)

Saly Endre: Nem lesz többé államtitkár!

Patacsi Dénes: Soha nem fogok veletek közösséget vállalni!

Elnök: Csendet kérek, Patacsi képviselő ur!

Peidl Gyula: Ha, amint megállapitottam az imént, olyan kérdésben, amelyet nem mi vetettünk föl, amelynek fölvetéséhez nekünk semmi közünk, ugy alakult ki a jellegzetes helyzet, hogy egész napon keresztül velünk foglalkoztak és igyekeztek ránkvarrni a hazaárulás bélyegét, akkor én nem mulaszthatom el annak leszögezését, hogy ami itt történt annak idején augusztus első napjaiban is, az Magyarországnak, az én meggyőződésem szerint, nem vált hasznára. Az én meggyőződésem szerint, ha akkor azokat a Bécsben és Budapesten folytatott tárgyalásokat eredményesen be lehet fejezni, akkor Magyarországon nem következik vérbosszu, nem következik egy évekig tartó gyülöletes légkörrel telitett és az országot pusztitó állapot, hanem akkor, nem kétlem, az igazi bünösök megbüntetése

és bünhödése mellett Magyarországon a konszolidáció még 1919 végén megindulhatott volna. És hozzáteszem: csonka Magyarország nem volna ez a csonka Magyarország az én legszentebb meggyőződésem szerint,...

Patacsi Dénes: Ha önök nem lettek volna!

Peidl Gyula: ... mint amelyik ma, mert nem én, hanem Pázmándy Dénes, aki, azt hiszem, igazán nem tartozik hozzám, állapitja meg irásaiban, hogy például a jugoszlávok a Bácskát és a Bánátot csak azután követelték, miután a románok már megszállták Budapestet.

B. Podmaniczky Endre: Akkor már ott voltak! Ott voltak azok régen! Én ott voltam!

Patacsi Dénes: Hiszen már a Károlyi-kormány föladta ezt a vidéket.

Peidl Gyula: Ez azután másik jellegzetes bizonyitéka annak, hogyan akarnak indokolatlanul és állandóan a szociáldemokraták, a zsidók és a szabadkőmüvesek fejére varrni vádakat indokolatlanul, jogtalanul. Most az urak leszögezik, hogy a jugoszlávok, a csehek meg a románok már 1916-ban megkapták mindezeket a területeket; de ha ez igy van, akkor a másik oldalon...

Zeőke Antal: Meg tudtuk volna tartani!

Peidl Gyula: .... csonka Magyarországért nem lehet felelőssé tenni azokat, akik 1918 októberében a forradalomban résztvettek.

Zeőke Antal: Azok elősegitették.

Peidl Gyula: Mert vagy az egyik, vagy a másik nem lehet igaz!

B. Podmaniczky Endre: Károlyi Mihály csinálta!

Horváth Zoltán: Naivság ilyet beszélni!

B. Podmaniczky Endre: 1918 október végén jöttek be a szerbek!

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Zsitvay Tibor: A térképet hiába csinálják, ha nem engedik be az ellenséget.

Elnök: Csendet kérek. Méltóztassék folytatni!

Peidl Gyula: Meggyőződésem szerint 1919 augusztusától a békeszerződés átnyujtásáig annyi bünt követtek el Magyarország rovására az akkor uralkodó — és nemcsak legálisan uralkodó — kormányok, hogy ennek az állapotnak tulajdonithatjuk, hogy Magyarország annyira megcsonkult, mint ahogyan — sajnos — megcsonkult. Mert még akkor is, ha már 1916-ban csináltak és én is ugy tudom, hogy csináltak...

Horváth Zoltán: A bukaresti szerződés!

Peidl Gyula: ... Bukarestben és még korábban máshol

is ilyen szerződést, még mindig az a meggyőződésem, hogy a bolsevizmus megszünése után, amely végeredményben Európára nézve, amig fönnállott, mégis csak komoly veszedelmet jelentett, ha lehet itt egy demokratikus, konszolidált kormányzást biztositani, akkor azok a békeszerződések nem ugy ütnek ki, mint ahogy kiütöttek.

Horváth Zoltán: Ebben igaza van!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ez ugyanaz a hazugság, amelyet Károlyi Mihály hirdetett. (Ugy van! jobbfelől.)

B. Podmaniczky Endre: Ő csinálta az egészet!

Benárd Ágost: Ő maga sem hiszi!

Peidl Gyula: Le kivánom szögezni, hogy a miniszterelnök ur állitásomra volt szives azt mondani, hogy ez ugyanolyan hazugság, mint a Károlyié.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Nem ezt mondtam!

Peidl Gyula: Azt méltóztatott mondani!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Azt mondtam, hogy ez ugyanaz a hazugság, mint amelyet Károlyi Mihály saját magáról hirdetett.

Peidl Gyula: Nem változtat semmit a lényegen, hogy a miniszterelnök ur volt szives az én szavaimat hazugságnak minősiteni.

Nagy Ernő: Károlyi tévedhetett, de nem hazudott!

Propper Sándor: Mit mondjon akkor Patacsi?

Patacsi Dénes: Hát Propper, az erkölcsbiró? Előbb még tanuljon maga, azután beszéljen! (Zaj.)

Elnök: Kérem a képviselő urakat mindkét oldalon, szíveskedjenek a házszabályokat megtartani, amelyek a közbeszólásokat tiltják. Ugy Patacsi, mint Propper képviselő urakat kérem, méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni. Méltóztassék folytatni!

Peidl Gyula: T. Nemzetgyülés! Ezeket én nem abból következtetem, mintha azt hinném, hogy a szentimentalizmus ezekben a kérdésekben szerepet játszhatna, hanem következtetem azokból a tényekből, amelyek itt augusztus 1-étől kezdve a békefeltételek átnyujtásáig lefolytak.

A Peidl-kormány megalakulása utáni második napon kaptunk Clemenceautól, a legfelsőbb tanács elnökétől egy táviratot, nem közvetlenül, hanem Romanelli utján, amelyben a következők foglaltatnak. (Olvassa): „Van szerencsém elismerni augusztus 1-i szikratáviratának vételét — bocsánatot kell kérnem, hogy ilyen lassan olvasom, de az a szerencsétlen sárga vagy barna papiros olyan, hogy nehéz a szöveget olvasni —, amely közli a tanácsköztársaság kormányának lemondását, uj magyar kormány ala-

kulását és ennek a kormánynak nyilatkozatait, amelyeket tudattunk a legfelsőbb tanáccsal. A szövetségesek tanácsa ugy véli, hogy nem avatkozhatik bele a magyar köztársaság belpolitikájába és ennélfogva nem foglalkozhatik a bécsi szövetséges misszió két tagja által előterjesztett javaslatokkal. A szövetséges és társult hatalmak és Magyarország közötti viszony elismert bázisául egyedül a következők szolgálnak: Az 1918. évi november hó 13-iki fegyverszüneti szerződés ...“

Itt kell visszatérnem arra a hazugságra, amellyel a miniszterelnök ur szives volt megbélyegezni. T. i. az az 1918 november 13-iki belgrádi fegyverszüneti szerződés mindenesetre kedvezőbb volt Magyarországra nézve, mint a mai állapot. (Mozgás jobbfelől. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Rosszabb a Diazénál!

Peidl Gyula: Az egy külön dolog.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ezt nem lehet letagadni, rég meg van állapitva. (Zaj. Elnök csönget.)

Peidl Gyula: A páduai és a belgrádi fegyverszüneti föltételek kérdése a kettő közötti különbség; azoknak jelentősége még nincs einwandfrei elintézve.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: De igen, el van már egészen intézve!

Peidl Gyula: Csak egyoldaluan. Az azonban egészen kétségtelen, hogy a belgrádi fegyverszüneti föltételek Magyarországra nézve lényegesen kedvezőbbek voltak, mint a trianoni béke és a mai állapot. (Mozgás a jobboldalon.)

Szomjas Gusztáv: Miért nem fixirozták? Hiszen uralmon voltak!

Peidl Gyula: Ez a Vyx-féle jegyzék után kelt, tehát ez érvényes és hatálytalanitja a Vyx-féle átiratot is. Amikor tehát — ha nem is kifejezetten — de ebben a Clémenceau-féle táviratban a magyar kormány elismertetése már folyamatban volt, ugyanakkor ment egy távirat a mi kezdeményezésünkre és a Peidl-kormány folytonos sürgetésére Párisból Bukarestbe is, tehát nemcsak a román hadvezetőség, hanem a román kormány is utasittatott arra, hogy a román seregek pedig álljanak meg ott, ahol vannak, ne folytassák az előnyomulást és különösen ne vonuljanak be Budapestre.

Meggyőződésem az, hogy ha Magyarországot 1919 augusztus első napjaiban sikerül egy koalíciós kormánynyal biztos alapokra helyeztetni, ...

Patay Tibor: Ott volnánk, ahol Bécs!

Peidl Gyula: ... ha Magyarországon elmaradt volna a puccs, amely ezt a kibontakozást lehetetlenné tette (Zaj a jobboldalon.), akkor Magyarországon és különösen Budapesten a románok bevonulását ugyan már nem lehetett volna megakadályozni, de itttartózkodásukat igenis meg lehetett volna lényegesen röviditeni, ...

Hedry Lőrinc: Légből kapott állitás!

Peidl Gyula: ... ami politikailag is, gazdaságilag is kolosszális jelentőségü lett volna és csak előnyére válhatott volna az országnak.

Benárd Ágost: De mivel igazolja ezt?

Peidl Gyula: Mi tárgyaltunk a románokkal, az igaz, de azért tárgyaltunk velük, hogy ne jöjjenek be Budapestre, hanem álljanak meg. Miután megbizottaink nem tudták őket erre rávenni, természetes, hogy miután harcképes hadseregünk nem volt s igy a románoknak utjába állani nem lehetett, következésképen nem tudhattuk megakadályozni azt, hogy Budapestre bevonuljanak, ha nem engednek az ántánt parancsának. Ezért kellett velük tárgyalni, hogy ezt a bevonulást esetleg fegyverszüneti szerződésben akadályozzuk meg. Akkor kaptunk egy fegyverszüneti szerződést, amely meglehetősen hosszu s amelyet ezért nem kivánok fölolvasni, de amelyben rengeteg mindenfélét, ami jó és drága, kötnek ki maguknak a románok. Erre a fegyverszüneti szerződésre mi augusztus 5-én a következő választ küldtük, még pedig nem a románoknak, hanem Gordon tábornoknak (olvassa): „A magyar népköztársaság folyó évi augusztus hó 5-én fegyverszüneti föltételeket kapott a román főhadiszállás nevében.

Miután a magyar népköztársaság már 1918 november 13-án fegyverszünetet kötött az ántánt szövetséges és társult hatalmaival, az ántánt hatalmai egyikétől követelt ez ujabb fegyverszünet, mely létföltételeiben semmisiti meg, lehetetlenné teszi, hogy az abban vállalt kötelezettséget teljesitse, ennélfogva kötelességét teljesiti a magyar népköztársaság akkor, amidőn e kérdésben a döntést az ántánthatalmak kezébe teszi le. Ezért az ántánt hatalmai budapesti képviselőit kéri föl a román főhadiszállás nevében érkezett fölszólitás érdemleges elintézésére."

Bizonyos, hogy ez a válasz nem virtusos, de nekem mindig az volt a meggyőződésem és ma is az, hogy minden helyzetnek becsületesen és őszintén le kell vonni a konzekvenciáit. Ebből következik, hogy ha itt Szilágyi Lajos képviselő ur beszédében azt a kérdést intézte hozzánk, vajjon mi egyetértünk-e velük abban, hogy a zsoldos had-

sereg megszünjék s az általános hadkötelezettség váljék ujra törvénnyé Magyarországon, akkor én teljes őszinteséggel kijelentem, hogy nem vagyunk együtt, mert mi nem kivánunk militarizmust, mi nem kivánunk kardcsörtetést, mi nem kivánunk háborut.

Baross János: Máskép nem lehet Magyarország integritását visszaállitani.

Peidl Gyula: A mi meggyőződésünk az, hogy a népek boldogulását nem ezen az uton és nem ezekkel a fegyverekkel lehet biztositani. Ebből a fölfogásból származik az, hogy amikor ezeket a fegyverszüneti föltételeket megkaptuk, akkor minden legénykedés nélkül, annak tudatában, hogy az ellenséges román seregekkel szemben tehetetlenek vagyunk, arra szoritkoztunk, hogy a fegyverszüneti föltételeket visszautasitsuk és az ántántot hivjuk föl, hogy döntsön és intézkedjék. Én azt hiszem, az ilyen őszinte és nem legénykedő politika az országnak sohasem árthat, aminthogy ebben az esetben sem ártott.

Nem követem az előttem fölszólaltaknak, ha nem is teljesen, de jórészt demagógikus tónusát, hanem tárgyilagosan igyekszem a kérdést megvilágitani. Ezek a dolgok mégis csak Magyarország történetéhez tartoznak és nem árt, ha az urak megismerik, már csak abból a szempontból is, mert azután módjuk lesz ellenőrizni, vajjon azok, amiket mondok, megfelelnek-e a valóságnak.

Drozdy Győző: A hamisitás már ugyis megkezdődött.

Peidl Gyula: Tisztelettel kérem az elnök urat, sziveskedjék szünetet adni.

Elnök: Ha fáradt a képviselő ur, az ülést öt percre fölfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Kérem a képviselő urakat, szivesked jenek helyeiket elfoglalni. Méltóztassék folytatni, képviselő ur.

Peidl Gyula: T. Nemzetgyülés! Nekem bőséges anyag állana itt rendelkezésemre.

Propper Sándor: Üresek a padok, meglógtak az igazságtól!

Peidl Gyula: Bőséges anyag állana itt rendelkezésemre, hogy mindazokat, amiket eddig elmondtam, bizonyitékokkal és adatokkal alátámasszam. Tekintettel azonban az előrehaladott időre, nem kivánom tulságosan igénybevenni a t. Ház türelmét és idejét...

Benárd Ágost: Halljuk!

Peidl Gyula: .... annál kevésbé, mert hiszen ezeket

a kétségtelenül érdekes és az ország szempontjából értékes és tanulságos dolgokat más alkalommal még elkerülhetetlenül szükséges lesz tisztázni. Engedjék meg azonban nekem. hogy leszögezzek egy tényt, hogy — anélkül, hogy én itt ma bele kivánnék menni annak az alapos megvizsgálásába, hogy a románokat hát behivta-e valaki s ha igen, ki hivta be — azt mégis megállapitsam, hogy tulajdonképen ez a kiindulási pont. Az interpelláció ekörül forgott és ha a miniszterelnök ur erre elmondta, hogy ő nem tudja, hogy hivták-e be a románokat vagy sem...

Benárd Ágost: Senki sem hivta!

Peidl Gyula: ... a többi fölszólaló azonban nem arról beszélt, hogy behivta-e valaki a románokat, hanem arról beszélt, hogy ki volt jóbarátságban a románokkal és ki volt velük rossz viszonyban.

Benárd Ágost: És arról, hogy kik tartották itt!

Peidl Gyula: Akik jóbarátságban voltak velük, azok tartották itt; akik rossz viszonyban voltak, azok nem óhajtották, hogy itt maradjanak.

Erre nézve van itt egy akta, amelyet Clemenceau irt alá és amely, ha nem is nyujt pozitiv fölvilágositást egyelőre arra, vajjon behivta-e valaki a románokat vagy sem, bizonyos irányban mégis nyujt valamelyes támpontot. Clemenceaunak ez a távirata következőképen szól (olvassa):

„A szövetkezett és társult hatalmak ujból vizsgálat tárgyává tették azokat az értesitéseket, amelyeket a Budapestre kiküldött missziótól és más forrásokból kaptak és a következő határozatra jutottak: A szövetkezett és társult hatalmakban erős a vágy, hogy a magyar néppel tartós békét kössenek, nem hiszik azonban, hogy az lehető legyen addig, amig a jelenlegi magyar kormány van a hatalmon. Ez a kormány nem a nép akaratából létesült, hanem... — itt a cenzura törölt egy sort, amely igy szól: hanem egy idegen hatalom segitségével és egy rendőrcsoport által végrehajtott államcsinynek köszönheti létét.

A kormány feje a Habsburg-család egy tagja, azé a Habsburg-házé, amely politikája és becsvágya következtében nagymértékben felelős azért a szerencsétlenségért, amely alatt ma az egész világ szenved és még soká szenvedni fog."

Benárd Ágost: Ez az ellenség állitása!

Peidl Gyula (tovább olvas): „Az a béke, amelyről ezzel a kormánnyal tárgyalnánk, nem lehetne tartós, másrészt pedig a szövetséges és társult hatalmak ezt a kormányt nem is részesithetnék abban a gazdasági segit-

ségben, amelyre Magyarországnak oly nagy szüksége van. Ha erre József főherceg azt hozná föl ellenvetésül, hogy ő hajlandó magát, mielőtt még a szövetséges és társult hatalmakkal tárgyalást kezdene, a nép megkérdezésének próbája alá vetni, arra az a válaszunk, hogy minket ez sem elégithet ki, mert a választások ez esetben oly kormány közigazgatása alatt történnének, amelynek élén maga a főherceg áll. Magyarország jelenlegi szerencsétlen helyzetében nagyon nehéz választások utján megkapni a népakarat tényleges kifejezését, ezek a nehézségek azonban legyőzhetetlenek lennének, ha a választások egy Habsburg ellenőrzése alatt történnének.

Még ha az ilyen módon megválasztott nemzetgyülés az ország tényleges akaratát képviselné is, sem hinné azt el senki. Az európai béke érdekében kénytelenek tehát a szövetkezett és társult hatalmak ragaszkodni ahhoz, hogy az a férfi, aki jelenleg a magyar államban a legfőbb hatalmat a maga részére igényli, visszalépjen és egy olyan kormány appelláljon a népre, amelyben valamennyi párt képviselve van."

Benárd Ágost: Meg is történt!

Peidl Gyula: „A szövetkezett és társult hatalmak hajlandóknak jelentik ki magukat minden olyan kormánnyal tárgyalásokba bocsátkozni, amely egy ilyen módon választott nemzetgyülés bizalmát birja. Clemenceau."

T. Nemzetgyülés! Clemenceau ur, a legfőbb tanács elnöke, augusztus 23-án nem irhatta ok nélkül az akkori magyar kormánynak, hogy egy idegen hatalom segitségével és egy rendőrcsoport által végrehajtott államcsinynek köszönheti létét....

Benárd Ágost: Hogyne, mert a vörös hadsereget a románok verték szét!

Peidl Gyula: ... az föltehető, már pedig, ha ez föltételezhető, akkor elénk mered az a kérdés, hogy — ha pillanatnyilag nem kivánjuk is kutatni, vajjon behivták-e a románokat vagy sem — a románok bejövetele augusztus 4-én, a puccs augusztus 6-án történvén, ilyen rövid idő alatt az idegen hatalomnak ezt a segitségét vajjon meg lehetett-e szerezni? Az én érzésem szerint ez a kérdés mered elénk. De ezt az érzést azután erősiti Csilléry kpviselő urnak nem ma, hanem 1920 január 18-án a Virradatban megjelent egy intervjuja, amelyben azt mondotta (olvassa): „Még csak azt akarom megjegyezni, hogy egy román katonatiszt lojalitásának köszönhető, hogy az egész akciót sikerült végrehajtani." (Fölkiáltások a szélső-

baloldalon: No lám!) Ha összevetjük a kettőt, legalább is gondolkozni lehet ezen.

Kiss Menyhért: Mire mondta ezt Csilléry?

Peidl Gyula: Ez egy uj fejezet; nem tudom, mire mondta. Nem kivánok egy egész cikket fölolvasni. Itt egy uj fejezet kezdődik, a „Trikolor" és azzal kezdődik, amit most fölolvastam.

Azonban itt még az is van (olvassa): „Huszezer emberünk volt fegyverben 24 óráig a különböző őrhelyeken, de hála Istennek, nem volt rájuk szükség."

T. Nemzetgyülés! Amikor a románok bejöttek Budapestre, itt mindenkit lefegyvereztek. Nemcsak a katonaságtól, hanem a rendőrségtől és az ugynevezett gyári ezredektől is, amelyek nem voltak rendes sorkatonaság, de fegyverrel birtak, az egész vonalon elszedték a fegyvert.

Zeöke Antal: Azért mégis maradt!

Peidl Gyula: Ha Csilléry ur szerint ennek ellenére, Budapesten 24 órán át kisebb csoportokban együtt volt 20.000 fölfegyverzett ember a román megszállás alatt, amikor itt ostromállapot volt s amikor a románok semmiféle gyülekezést nem türtek, akkor ezen legalább is gondolkozóba kell esni.

De még tovább is mehetek. Előttem fölmerült már akkor is a kérdés — és azóta sem tudom magamnak megmagyarázni —, hogy miután egyrészt meg van állapitva, hogy a románok bevonulásuk után itt ostromállapotot hirdettek és megszállották az összes középületeket, ezek közt tehát a telefonközpontokat is, a román megszállás alatt lévő telefonközpontból kicsoda, kinek a rendelkezésére kapcsolta ki augusztus 6-án a miniszterelnökség telefonját? Végtére is a románokkal szemben a Peidl-kormány is létezett. Ha kikapcsolták a miniszterelnökség telefonját, akkor kellett valakinek lenni, aki a román hatóságot erre rábirta.

Zeőke Antal: De nem az kapcsalta ki! Nem a román kapcsolta ki!

Peidl Gyula: Ujabb olyan kérdés, amelyre érdemes keresni a választ.

Kiss Menyhért: A postás ellenforradalmárok kapcsolták ki.

Rupert Rezső: Most már azok?

Zeőke Antal: Ismerni kell a telefonközpontot, hogy néz ki!

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak.

Peidl Gyula: Bátor vagyok még egy igen kellemetlen

kérdést fölvetni. A román katonaság az ostromállapot alatt tudvalevőleg kilenc órában szabta meg a zárórát!

Rakovszky István: 11 órában! Engem becsuktak fél tizenegykor.

Peidl Gyula: Igen, mert kilenckor volt a záróra; különben hogy csukták volna be? (Derültség.) Egyébként ez nem dönt, akár kilencig, akár fél tizenégyig volt a záróra.

Beck Lajos ur, aki 5-én nálam járt, akkor elmondotta, hogy az elmult éjjel egy sereg lelkes hazafi és katonatiszt Alcsuthról József főherceget behozta Pestre és a Dunakorzón érdekében nagy, lelkes tüntetés folyt le. Én ezt a tüntetést nem láttam, de föl kell vetnem a kérdést, hogy lehetett a záróra után a Dunakorzón fölfegyverzetten tüntetni?

Egy további kérdés — van erre élő tanu és sajnálom, hogy most nincs jelen Friedrich képviselő ur...

Benárd Ágost: Majd megfelel!

Peidl Gyula: ...azt szerettem volna megkérdezni tőle, hogy Friedrich képviselő ur ismeri-e azt a szóban lévő urat, aki augusztus 4-én vagy 5-én egy társaságba bejött s egy csomó passepartout-t, kimaradási engedélyt, amelyek nem voltak névre kiállitva, tehát fehér lapok voltak, azzal bocsátott a társaság rendelkezésére, hogy a dolog rendben van, „de vigyázzatok, hogy csak megbizható emberek kaphassanak".

Zeőke Antal: Nekem is ön adott kimaradási engedélyt éjjelre az ön aláirásával! Más is kaphatott!

Peidl Gyula: Az lehet, végtére kormány voltam; lehetséges, hogy nekem is juttattak ilyet. De nem erről van szó, hanem egy magyar ur egy magántársaságba vitt ilyen üres passepartout-kat és bocsátott a társaság rendelkezésére, ami megint csak ugy lehetséges, hogy valamilyen érintkezési, barátkozási pont volt a románok és egyikmásik magyar ur között, — hogy ne általánositsak.

Kiss Menyhért: Pénzért is adtak!

Homonnay Tivadar: Éppen ugy, mint ahogy szereztünk pecsétet a kommunistáktól és szabadon jártunk, mint a népbiztosok megbizottai!

Peidl Gyula: Ismét egy kérdés, amely fölött érdemes gondolkozni. Én ismétlem, hogy sok anyagot tettem félre, mert azt gondolom, hogy ezt a kérdést ugysem lehet egy ülésen teljesen tisztázni és őszintén megvallom, nem nagyon örülök annak, hogy ha ez a kérdés és az ehhez hasonló kérdések a mostani időkben kerülnek szóba.

Perlaki György: Nagyon helyes! Ez igaz!

Peidl Gyula: Nem nagyon alkalmas az idő sem külpolitikai, sem belpolitikai szempontból arra...

Patacsi Dénes: Kár volt fölvetni!

Peidl Gyula: ...hogy ezekről a kérdésekről tárgyaljunk (Fölkiáltások a középen: Sándor Pál!) és ezeknek a kérdéseknek tárgyalása körül olyan jelenetek folyjanak le, mint amilyenek itt a mai napon lefolytak.

Petrovits György: Kár volt kezdeni!

Peidl Gyula: Ez nem lehet érdeke az országnak külpolitikai szempontból, de belpolitikai szempontból sem. (Igaz! Ugy van! jobbfelől.)

Azt mondják, hogy 24 centime száz magyar korona. Méltóztatnak emlékezni, hogy én az indemnitáshoz elhangzott fölszólalásomban svájci szakemberek állitása nyomán fölemlitettem, hogy állitólag 25 svájci centimebe kerül egy magyar százkoronás előállitása. Tehát ott tartunk, ahol a proletárdiktaturában tartottunk. (Zaj.)

Hedry Lőrinc: Ne sztrájkoljanak Salgótarjánban!

Patacsi Dénes: Ez nem a mi hibánk.

Peidl Gyula: Akkor is ugy volt, hogy itt többe került egy vas huszfilléres előállitása, mint amennyibe annak a névértéke volt. Ma is ott tartunk. De nem az a döntő, hogy 25 centime-ot ér 100 korona, hanem az a döntő, hogy itt nagy drágaság van. Lehetetlen a dolgozó népnek elbirnia ezt a drágaságot. És ha a t. képviselő ur azt vágja nekem ellen, hogy ne sztrájkoljanak, ez igenis egyenesen következmény, hogy sztrájkoljanak. Nincs az országnak az az apostola, az az aranyszáju szakszervezeti vezére, aki az éhes gyomru munkást visszatarthatja a sztrájktól, viszont nem is lehet sztrájkba vinni megelégedett munkásokat.

Ne tessék állandóan azzal operálni, hogy a magyar népet, a magyar munkásságot, még az ipari munkásságot, a szervezett ipari munkásságot is lekicsinylik és éretlennek tüntetik föl a világ előtt.

Hedry Lőrinc: Mennyiben?

Peidl Gyula: Lekicsinylik a választójog tekintetében, mert nem kell neki a titkos, nem érett meg az ország ügyeinek intézésére, és lekicsinylik azzal is, hogy ha itt ugy állitják be még ma is, ezekben a rettenetes időkben a kérdést, amikor az élelmicikkek árai három-négyszázszorosára emelkedtek, a munkabérek azonban nem érik el a 60—70-szeresét a békebelinek.

Benárd Ágost: Sokkal több, mint amennyit egy közalkalmazott kap. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon. Fölkiáltások: Menjen maga a bányába!)

Peidl Gyula: Egyötödére sülyedt le egy munkás élet-

nivója. Mikor attól kell remegni, hogy a vidéken, falun, a kenyértelenség, a munkátlanság következtében nagy bajok lesznek, akkor csak nem akarják az urak a magyar népet olyba föltüntetni, hogy az az izgatás hatása alatt sztrájkol? (Zaj.)

Elnök: Kérem a t. képviselő urat: nagyon el tetszett távolodni attól a tárgytól, amelyet a személyes kérdésben való fölszólalás megenged. (Fölkiáltások balfelől: Engedélyt kapott rá!) Jól tudom, hogy a képviselő ur engedélyt kapott a tárgytól való eltérésre, de ezt az engedélyt igénybe is vette, és most már mégis arra kell kérnem, hogy méltóztassék lehetőleg a személyes kérdés terén maradni. (Helyeslés.)

Peidl Gyula: Én már be is fejezem beszédemet. Ismételten hangsulyoznom kell, hogy nem tartom alkalmasnak az időt az ilyen kérdések tárgyalására. (Egy hang jobbfelől: Lássa be, hogy az önök oldaláról vetették föl ezt a kérdést!) Nem látom be! A tuloldali fölszólalásokat és az egész sereg értekezleten szőtt összeesküvésszerü megállapodásokat tartom hibásnak, mert egymagában véve az az interpelláció, amelyet Sándor Pál t. képviselő ur elmondott, nem adott okot azoknak a vádaknak elhangzására, amelyeket itt hallottunk.

Ezek elkerülhetők voltak és az én tiszteletteljes véleményem szerint az ország nagyon fontos érdekében a jövőben is lehetőleg elkerülendők. (Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)

Patacsi Dénes: A gyanusitásokra kell válaszolni. De a kivánság helyes!

Elnök: Személyes kérdésben a házszabályok 221. §-a alapján szót kért Farkas István képviselő ur.

Farkas István: Az idő előrehaladott volta miatt elállok a szótól!

Elnök: Ugyancsak személyes kérdésben kért szót Pekár Gyula képviselő ur. (Nincs itt!) Szintugy Vázsonyi Vilmos képviselő ur is. A házszabályok 215. §-a alapján a szó őt megilleti.

Vázsonyi Vilmos: T. ház! Méltóztassanak megengedni, hogy személyes megtámadtatás cimén kérjek szót, mert abban a vitás kérdésben, hogy ki hozta be a románokat, Csilléry t. képviselő ur, habár nem beszélt a vasuti kérdésről, mellékvágányra kivánta kisded mozdonyát rátolni. Azt mondja beszédében, nem mond ujságot, mert hiszen tegnap Az Est-ben, a mai Szózat-ban nyilvánosságra került az a bizonyos beadvány, amelyet a budapesti demokratapárt intézett az ántánthoz, amelyben arra kéri őket, hogy

az ántánt minden tekintetben védelmezze meg az ittlévő politikai alakulatokat, köztük főleg a zsidóságot és a zsidóság pártját, a demokrata pártot.

T. Nemzetgyülés! Igazán nem tudom megmondani, hogy az egyes állitások között a fokozatban, melyik a valótlanabb. T. i. a t. képviselő ur utalt a Szózat-ra, utal Az Est-re, utal a tegnapi Nép-re, de aki a közzétett beadványt ott elolvassa, az mindent megtalálhat abban, csak azt nem, hogy a demokrata párt — magam is az aláirók közt voltam — valaha olyan beadványt intézett volna az ántánthoz, amelyben arra kéri, hogy minden tekintetben védelmezze meg az itt lévő alakulatokat.

Nem is tudom, hogy mit ért az alatt a képviselő ur, hogy mi az az alakulat. Mert nekünk alakulataink nem voltak és nincsenek. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Különitmények!) És főleg a zsidóságot! Ezt sem kértük. Valótlan az is, mint ahogy valótlan, hogy valaha a zsidóság pártja lettünk volna, mert egy lajstromos kerületben csekély 44.000 szavazatot kapván, mindenesetre sokkal többet, mint a t. képviselő ur, aki ugyebár 10.000 körül akadt meg, nagyon kevéssé mondhatja, hogy a zsidóság pártja volnánk.

Már most nézzünk szemébe ennek a vádnak és elsősorban helyezzük azt kellő világitásba, hogy a t. képviselő ur itt, mint valami szenzációs leleplezést tálalta föl a Háznak a beadványt. Ez igen nagy szenzáció, mert aki annak idején olvasta a magyar lapokat, tudja, hogy ez a beadvány nemcsak megjelent az akkori lapokban a legnagyobb nyilvánosság mellett, hanem megbeszélés alapján egyes lapokban a lap élén jelent meg, mint vezércikk. Mi volt ebben a beadványban? Mit akartunk az ántánttól? Azt, amit kevesen kértek: hogy mi ne jussunk kormányra, abban az értelemben sem, hogy a megalakitandó koalíciós kabinetnek közülünk bárki tagja legyen.

Ez nagyon szerény kérelem volt szemben azzal, hogy mások titokban azt kérték, hogy igenis tagjai legyenek a kormánynak, vagy miniszterelnöki megbizást kapjanak. Ebben a beadványban nincsen más petitum, mint az, hogy ha bizonyos állapotok meg nem változnak, akkor mi nem vagyunk hajlandók semmiféle koncentrációs alakulatban résztvenni, sem a politikai életben résztvenni. Már most a t. képviselő ur él azzal a taktikai fogással, hogy a mai hangulatot és a nemzeti korszakot gyorsan el akarja tüntetni és el akarja felejtetni azt, hogy akkor mi volt Magyarországon a helyzet és a hangulat. Ugy tüntet föl min-

ket, mintha nekünk akkor lett volna az ántánt által elismert kormányunk, mint hogyha lett volna egy parlament, általában egy elismert kormány, mint hogyha ennek a kormánynak hatalma akadálytalanul érvényesült volna Magyarországon, tehát mindenki, aki az ántánthoz nyilvános beadványt intézett és abban kijelentéseket tett vagy vázolta az itteni viszonyokat, az a hazaárulás bünébe esett. Azt hiszem, hogy ha a t. képviselő ur kutatja a hazaárulókat, akkor ezzel a fogalommal játszik, ha ezt olyan kedélyesen és kedvesen méltóztatik nekünk ajándékozni, mert mit érnek későbbi mennykövei, hogyha olyan humorosan alkalmazza a hazáruló szót és ilyen humoros indokolással alkalmazza reám? Mi volt a helyzet?

Már Friedrich t. képviselő ur elmondotta, hogy amikor miniszterelnök volt, kénytelen volt, sőt maga a képviselő ur is kénytelen volt az ántánttól védelmet kérni és az ántánt katonasága szállta meg a miniszterelnökséget, szóval az ántánt védelme alá helyezkedett.

Patacsi Dénes: Az oláhok ellen!

Vázsonyi Vilmos: Az oláhok ellen, teljesen igaza van, akikhez nekem semmi közöm, mert a t. képviselő ur sohasem mondta, de nem is állithatta, hogy valaha is összeköttetésben álltam volna a románokkal, hogy valaha is kértem volna tőlük valamit, vagy beadványt intéztem volna hozzájuk. (Egy hang a jobboldalon: Nem erről van szó.) Bocsánatot kérek, nem erről van szó, de amikor a románokról beszélünk, miért idézi ide azt a néhány ezer esztendő előtti epigrammatikus alakját Marcialisnak, azt az ügyvédet, aki a három kecskéről folyó pörben szólt Mitridátesről, a pun háboruról és mindenről, csak a három kecskéről nem. (Derültség.) Tessék a románokról beszélni és nem arról a beadványról, amelyet az ántánthoz intéztünk s amelyben megmondtuk, hogy milyen föltételek mellett vagyunk hajlandók, vagy nem hajlandók egy koncentrációs kabinetben résztvenni.

A helyzet itt az volt, hogy az ántánt igenis nagyon is mélyen belenyult a dolgok alakulásába, mert hiszen a karhatalmi alakulatok vezetését Yates amerikai ezredes ur vette át, azonkivül idejött a többször emlitett Horovitz, aki nemcsak amerikai állampolgár, de még Náthán is, (Derültség.) és az ántánt megbizása alapján inspiciálta a budapesti államrendőrséget, sőt inspiciálta Siófokot is. Hogy milyen eredménnyel, az nem tartozik a tárgyhoz. Nem kivánom a dolgokat élezni, és ide nem tartozó anyagot a vitába belevonni. Tisztelt képviselő ur, nem voltunk mi akkor olyan ország, amelyben olyan kormányunk lett

volna, amelyet már minden irányban elismertek, nem voltunk mi olyan ország, amelynek dolgaiba az ántánt nem avatkozott bele igen mélyen, mert karhatalmunkat Yates tisztelt amerikai ezredes ur alakitotta, rendőrségünket Horovitz ur inspiciálta, a missziókhoz pedig ki- és bejártak magyar politikusok. Vegye tudomásul a képviselő ur, de bizonyára tudja is, hiszen tagja volt a kormánynak, hogy azok között engem soha nem talált. Én nem jártam semmiféle misszióhoz sem be, se ki és a missziókhoz más beadványt nem intéztem, mint amely nyilvánosságra került, és egy másikat, melyet nemcsak én irtam alá, hanem, ha ez hazaárulás, aláirta az akkori nemzeti párt elnökének, Heinrich Ferenc urnak akkori elnöktársa, Lovászy Márton és a jelenlegi kabinet tagja, nagyatádi Szabó István ur.

Ezeken kivül én semmivel sem fordultam az ántánthoz, sem az a párt, amelynek tagja voltam. Pedig akkor Clark urnál tolongott egész Magyarország. Hiszen Clark ur ablakai alatt jártak a küldöttségek egész Magyarországból és nincs az országnak egy vidéke, mely ne adott volna beadványt Clark urhoz, aki a legnagyobb angol komolysággal összes intézményeink vezetőit megkérdezte, mintha törődött volna azzal, hogy mit mondanak, jegyzőkönyvbe vette mindenkinek véleményét külön-külön, hogy az illető azt higyje, hogy igen nagy sulyt helyez véleményére. Ha az ántánttal való érintkezés hazaárulás, akkor mindazok a magyar politikusok, akik Clark urral érintkeztek és az ő vezetése alatt tanácskozva alakitották meg az első kormányt, ebbe a bünbe estek, mert hiszen a Huszár-kormány Clark ur vezetése alatt és Clark urral folytatott tanácskozások alapján keletkezett.

Huszár Károly: Rakovszky is tárgyalt Clarkkel.

Vázsonyi Vilmos: Igen, mindenki tárgyalt, azt állitom éppen, hogy mindenki tárgyalt.

Patacsi Dénes: Be csavaros eszü fiskális!

Vázsonyi Vilmos: A különbség csak az, hogy én mindig arról tárgyaltam Clark urral, hogy mi nem akarunk résztvenni a kormányban, mások pedig mindig arról tárgyaltak, hogy részt kivánnak venni a kormányban. A különbség csak az, hogy ugyanakkor, amikor tüntettek ellenem Clark ur ablakai alatt, ugyanakkor — kezeim közt van Clark ur eredeti levele — Clark urnak arra a kérdésére, melyre utasitották, hogy azt föltegye velem szemben, hogy szüksége van-e Magyarországnak zsidó vallásu miniszterre, kijelentettem, hogy erre nemcsak szükség nincs — mert azt kivánták, hogy ne csak az összes pár-

tok, de az összes felekezetek is képviselve legyenek a kormányban —, de az ország jelenlegi helyzete és hangulata mellett ezt a legnagyobb mértékben kártékonynak tartanám. Ugyanakkor, amikor ezeket a szavakat mondottam neki, tüntettek ellenem lenn Clark ur ablakai alatt. Mindezeket azért hozom föl, hogy óvjak bizonyos tulzásoktól a kérdések föltevésében, mert abban a kérdésben is, hogy ki hivta be a románokat, ugy állitották be a dolgot a mai hangulat szerint, mintha nem lehetne egy országban olyan helyzet, hogy rablóbandák ellen igenis kell és szabad idegen segitséget igénybevenni.

Mert bocsánatot kérek, Miljukovtól Kerenszkiig az orosz hazafiak talán mind hazaárulók, mert Európa segitségét vették igénybe a bolsevizmus letörésére? (Egy hang a jobboldalon: Rablók ellen nem rablókat kell behivni!) Nem, azok nem hazaárulók. Bocsánatot kérek, itt legföljebb arról a kérdésről lehet szó, hogy amikor a románok bejöttek, kellett-e őket itt fölöslegesen tovább vezetni, vagy fölöslegesen itt tartani. Erre a fölösleges itttartásra azt mondom, hogy igazán naivitás azt hinni, hogy valakinek befolyása itt tarthatta a románokat. Azok itt akartak maradni mindaddig, amig a maguk zsákmányolási munkáját el nem végezték, és elmentek akkor, amikor az ántánt parancsszava erre rákényszeritette őket. A t. képviselő ur, aki a Friedrich-kormány tagja volt, nincs tisztában azzal, hogy a Friedrich-kormány kezdetben milyen irányt vett. Azért beszél arról, mintha mi egy beadványban az ő kormánya ellen akartuk volna megvédelmezni a zsidókat, vagy kértünk volna a demokrata párt részére védelmet.

Az ő miniszterelnöke elmondotta itt, hogy József főherceg első proklamációja, amelyet kétségtelenül ő maga szerkesztett vagy szerkesztetett és az ő fölhivása, a legteljesebb tolerancia alapján állott; az ő miniszterelnöke fölolvasta az én levelemet, de elfelejtette hozzátenni, hogy az a levél, az a szózat, amelyet én a magyar társadalomhoz intéztem, és amelyben arra kértem a társadalmat, hogy a bünös zsidók miatt ne üldözzék az ártatlanokat, az ő hivatalos lapjában jelent meg, tehát az ő legteljesebb helyeslésével és az teljes mértékben megfelelt az ő intencióinak.

Patacsi Dénes: Most is helyes! (Fölkiáltások a jobboldalon: Mindenki helyesli!)

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő ur nem tudja azt, hogy én az ő kormányával nem álltam szemben olyan idegenül. Az ő kormánya nem indult ugy, amint később

az események tovább fejlődtek, mert amikor én hazajöttem Svájcból, látogatóim egyik legelseje Friedrich István t. miniszterelnök ur volt. Én ezt már el is felejtettem, ő volt szives most a folyosón erre az epizódra figyelmeztetni és kérte, hogy támogassam az ő kormányát. Kétségtelenül nem azért kérte, mintha ő ezt a kormányt felekezeti vagy faji türelmetlenség irányában akarta volna akkor vezetni, eszeágában sem volt, sőt maga a megindulás az Atlanticával, (Derültség.) vagy, pardon, Pollnával, az sem mutatott egyáltalában arra, mintha ilyen irányban tendált volna az a kormány és én később sem álltam ellenségesen ezzel a kormánnyal szemben, ellenkezőleg, társaim és barátaim közül egyedüli voltam, aki azt mondtam, kérem, ha a keresztény pártok beleszerettek Friedrichbe és kell egy koncentrációs kormányt csinálni, végre ez az ő gusztusuk, hát legyen az a miniszterelnök, akit ők kivánnak.

És nem rajtam állott, hogy ezzel a fölfogással nem tudtam keresztülhatolni, mert ezzel — minden barátom megerősitheti — teljesen izoláltan állottam a magam pártjában is. (Ugy van! a baloldalon.) Én tehát nem tehetek arról, hogy a Friedrich-kormányt nem fogadták el elismert kormánynak. Én nem tehetek arról, hogy amikor Bécsen keresztül hazajöttem, a miniszterelnök ur vezetése alatt tanácskozás kezdődött itt, amelynek az volt a célja, hogy mit tegyünk a Friedrich-kormány helyébe. Ha tehát oly kormánnyal állunk szemben, amelyről az első naptól fogva afölött tanácskoznak, hogy ezt a kormányt miképpen kell eltávolitani, akkor nem én tehetek arról, hogyha ennek a kormánynak nem volt elég ereje és tekintélye ahhoz, hogy eredeti irányát megvédelmezze. És ha mi védelmezési intézkedést kértünk, ezt se nem magunknak, se nem a zsidóknak kértük, hanem egyszerüen kijelentettük, hogy csak ezek mellett a föltételek mellett vagyunk hajlandók a kormányzatban résztvenni és egyszerüen levontuk a konzekvenciákat a Friedrich-kormány tényleges helyzetéből. Én megerősithetem Friedrich István szavait, hogy az ő hibájából, vagy az ő intenciójából semmiféle atrocitás Magyarországon nem történt. Megerősithetem teljes mértékben.

Tudom azonban azt is és ő is nagyon jól tudja, máskor, amikor nincsenek ilyen ünnepélyes összülések, hogy az ő kormányának nem mindenütt volt hatalma, az ő rendeleteit nem mindenütt teljesitették. Én a magam bőrén tapasztaltam, hogy az ő kisérőlevelét széttépték, mint egy rongyot, a magam bőrén tapasztaltam, hogy az utlevelét nem respektálták és a magam bőrén tapasztal-

tam, hogy az ő minisztériumának belügyminisztere hiába adott távirati utasítást, hogy utamat haladéktalanul folytassam tovább, az ott lévő alezredes kijelentette, hogy neki csak a székesfehérvári körletparancsnokság parancsol. Ily viszonyok és körülmények közt éltünk; de hiszen ezeknek a viszonyoknak és körülményeknek folytonos fölhánytorgatása, megmondtam ezt tisztelt barátomnak őszintén, semmi célra nem vezet és semmiféle eredménynyel nem kecsegtet. Nem vezet célra azért, mert csakis sebeket szagatunk föl, anélkül...

Patacsi Dénes: Sándor Pálnak is mondja meg!

Vázsonyi Vilmos: . . . hogy elintézhetnők a kérdést. Még sokkal közelebb vagyunk az eseményekhez és sokkal többen vagyunk itt egyik vagy másik oldalon az érdekeltek, semhogy itt a sella curulis-ba beleülhetnénk, vagy Kliót játszhatnánk. Klió nem szótöbbséggel hozza meg határozatait, a történetirást bizzuk a pártatlan történetre, mert nem lehet szótöbbséggel eldönteni, kinek van igaza.

A hazaárulás vádját, mint egészen naivat és helyt nem állót, visszautasitottam, nem árultam a hazát és anyagiakban, fájdalom, nem állok senki előtt sem ugy, hogy hazaárulásom eredményét a tisztelt képviselő ur bárhol szemlélhetné. A képviselő urnak ezt az egészen humoros vádját ugy a magam, mint a pártom nevében a leghatározottabban visszautasitom. (Éljenzés és taps balfelől.)

Elnök: Tisztelt Nemzetgyülés! Mielőtt az interpelláló képviselő urnak megadnám a szót, tisztába kell hozni egy kérdést. Peidl képviselő ur fölszólalásában emlitette, hogy a tuloldalról azt a fenyegetést kiáltotta valaki a szociáldemokrata párt felé, hogy ki kell őket dobni! Fölkérem azt a képviselő urat, aki ezt a fenyegetést használta, sziveskedjék jelentkezni. (Mozgás a jobboldalon. Fölkiáltások: Azt mondták, hogy a hazaárulókat kell kidobni!)

Miután a képviselő urak közül senki sem jelentkezett, föltételezem, hogy vagy nem hangzott el ez a közbekiáltás, (Ellenmondások a szélsőbalon.) vagy pedig az illető képviselő ur nincs jelen. A kérdést holnap mindenesetre meg fogom ismételni. (Helyeslés a balközépen.)

Peidl képviselő urnak megjegyezni kivánom, hogy az elnöki rendreutasitást nem azért kapta, mert ezt a kifejezést számonkérte, hanem azért, és pedig kétszer egymásután, mert az elnöki enunciációba belebeszélt, ezt pedig a házszabályok leghatározottabban tiltják.

Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Sándor Pál: T. Nemzetgyülés! Megvallom őszintén,

azok után, amik itt a nemzetgyülésen történtek, hogy talán életemben, legalább parlamenti működésem alatt nagyobb hibát még nem követtem el, (Ugy van! Ugy van!) mint amikor ezt az interpellációt előterjesztettem. Ezzel példát akarok adni, mint amint már kétszer is volt eset arra, hogy ha hibát követek el, azt nyiltan és őszintén beismerem. (Helyeslés.)

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Benárd Ágoston: Tanuljanak a szocialisták ebből! (Zaj.)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Mindig provokálnak!)

Sándor Pál: Legyenek meggyőződve, tisztelt képviselőtársaim, hogy ha halvány fogalmam lett volna arról, hogy interpellációm ilyen vihart fog előidézni, akkor nagyon távol tartottam volna magamat ettől az interpellációtól.

Pikler Emil: Tisztitó vihar volt ez!

Sándor Pál: De azután, amit ma itt élveztünk — sajnos nem volt élvezet, hanem nagy munka mindannyiunk részéről —, mégis egy bizonyos megelégedés tölt el engem, mert meghallva a fölszólalásokat jobbról és balról, ismét csak arra az én régi axiómámra kell visszatérnem, amely azt mondja, hogy nem élünk oly időt, amikor megengedhetjük magunknak azt a luxust, hogy széthuzzunk ebben a nemzetgyülésben. Éppen az utolsó napok győztek meg mindnyájunkat arról, hogyha most ebben a borzasztó időben, a legborzasztóbb tél előtt, amely előtt állunk, nem fogunk mindnyájan össze és a mi apró-cseprő nézetkülönbségeinket és nagyobb elvi nézeteinket nem hagyjuk a jövőre, akkor nagyon rossz sorsot jósolok ennek a mi csonka Magyarországunknak, oly sorsot, amely évtizedekre meg fogja bénitani az egész ország munkaerejét. (Egy hang a jobboldalon: A miniszterelnök is ezt mondja.) Méltóztassanak elhinni nekem, hogy fáj az, amikor itt látom, hogy azért, mert mondjuk elkövettem ezt az ügyetlenséget, hogy előterjesztettem ezt az interpellációt anélkül, hogy bárkinek is akartam volna ártani, és amikor nem céloztam másra, mint hogy egyszerüen zsidó hittestvéreimet megvédjem, ez oly személyes gyülöletet váltott ki minden oldalról, hogy már ezért, mivel ezt elkövettem, meg kellett volna történnie annak, hogy „ezzel az emberrel végezni kell", el volt felejtve a mult, el volt felejtve az, hogy tisztességes ember volt, aki fölszolalt, és tévedhe-

tett, hanem csak az állt mindenki előtt, hogy hogyan lehet minél jobban ütni ezt az egy embert.

Én nagyon nyugodtan végighallgattam az egész napon keresztül a fölszólalásokat, alig szóltam közbe és azt hiszem, szinte megérdemlem a türelem, hogy ugy mondjam, bárcáját. (Mozgás.)

Vázsonyi Vilmos: A pálmáját.

Sándor Pál: Jól tudom, hogy ebben a pillanatban csekélységen mulik, hogy ez a kérdés itt a Házban kiéleztessék, vagy pedig nyugodt mederbe tereltessék. Lemondok arról a sikerről, hogy ezt kiélezzem, mert tudom, hogy az az országnak ártana. (Helyeslés.) Inkább maradok alul, a magam szerény nézetével, inkább nem cáfolok sok mindent, amit itt hallottam . . .

Rupert Rezső: Visszateszed a bizonyitékot a fiókba.

Sándor Pál: Talán jönnek idők, amikor ezekre a kérdésekre valamikor vissza kell térni.

Gróf Bethlen István miniszterelnök: A világért sem! Elég volt!

Sándor Pál: Én kivánom, hogy ne jöjjenek. De arról meg vagyok győződve, hogy ez a vihar, amely ma a fejünk fölött viharzott, csak hasznos volt, és ezért nem bánom, hogy elkövettem azt az ügyetlenséget, hogy idehoztam. Azt hiszem, hogy ezzel a kölcsönös ide-oda kibeszéléssel, azzal, hogy mindenki másként látta azt a képet, amely szeme elé tárult, csak az országnak használtunk és hosszu időre meg leszünk kimélve ebben a teremben a további személyeskedéseknek, vagy régi kérdések fölhánytorgatásának ismétlődésétől. (Helyeslés. Fölkiáltások a jobboldalon és a középen: Adja Isten.)

Engedje meg a t. Nemzetgyülés mindamellett, hogy a legudvariasabb és a legkiméletesebb formában — azt hiszem, hogy sokan vannak még itt, akik tudják rólam, hogy ha akarok felelni, ez módomban van kiméletlenül is — reflektáljak egyes személyes kérdésekre telegrammstilusban, hogy azután rátérjek interpellációmra. Ezért a házszabályok alapján kérem, hogy a személyes kérdésre is rátérhessek. (Fölkiáltások: Mindenre felelhet!)

Elnök: Erre joga van a képviselő urnak!

Sándor Pál: T. Nemzetgyülés! Elsősorban konstatálni akarom kissé humorisztikusan, hogy tényleg ez az előadás az önök részéről nagyon jól volt rendezve. Ilyen interpellációt én még 21 éves ittlétem alatt nem tapasztaltam. Julius 15-én mondottam el interpellációmat és erre megindultak — amint itt t. képviselőtársam mondotta — a próbák, megindultak a tárgyalások (Zaj és fölkiáltások a

jobboldalon: Adatgyüjtés.) és órákhosszat folytak a tárgyalások a miniszterelnök ur bevonásával. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Szereposztás!) Különös benyomást tett rám, amikor azok a pártok, amelyek a legélesebben álltak egymással szemben, most kibékülést rendeztek, (Zaj és fölkiáltások a jobboldalon és a középen: Ez fáj!) és amint a régi vicc mondja és amint t. képviselőtársam is mondja, kidobták a kanapét. Én rajtam verték el egyszerüen a port. (Derültség. Elnök csenget.) Tudom, hogy megérdemeltem bizonyos irányban és önöknek csak gratulálni akarok ahhoz a szép egyetértéshez, amelyben vannak. (Derültség. Fölkiáltások a jobboldalon és a középen: Ez kell!) . . .

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Sándor Pál: . . . amelynek további gyümölcsét az ország érdekében szivesen várom. (Zaj.)

Patacsi Dénes: Adja az ég!

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő ur!

Sándor Pál: De más tekintetben is engedjék meg, hogy ez alkalommal szintén őszintén megmondjam a véleményemet. Amint már előbb bátor voltam itt megmondani, én — talán tudják — bolsevista nem voltam. Ezt talán tudja mindenki. (Ugy van! jobbfelől.) Azt hiszem, hogy Pekár t. képviselőtársam kissé tuloz azzal, hogy azt mondta, hogy én megvédtem a bolsevistákat. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Kissé mindig tuloz!) Azt hiszem, hogy kissé tuloz, mert a bolsevistákat én nem védtem meg sohasem. (Zaj.)

Patacsi Dénes: Ugy értette, hogy nem akarva!

Sándor Pál: Engedjék meg, hogy megmondjam, hogy nem szivesen látom, ha azzal foglalkozunk mindig, hogy a szocialistákat csépeljük jobbról, balról. Én már kijelentettem azt, hogy ők most politikai pártot képeznek, s az, hogy mi többen vagyunk polgárok és ők kevesebben vannak, az, hogy egy részük a multban bünt követett el, . . . (Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Sándor Pál: . . . ne méltóztassék félreérteni, azt mondom, hogy egy része a szocialista tábornak a bolsevistákhoz csatlakozott, nem változtat ezen. Azok, akik itt vannak, hangoztatják azt, hogy ők sohasem csatlakoztak, ők mindig perhorreszkálták. (Zaj.)

Karafiáth Jenő: Tizenketten benn voltak a szovjetgyülésen! (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Sándor Pál: Azoknak, akik azt állitják, hogy ők belül küzdöttek a bolsevisták ellen, hogy azok letörjenek, higyjük el, hogy ők küzdöttek (Fölkiáltások a jobboldalon:

Nem hisszük! Zaj.) és ne akarjuk nekik mindenáron bebizonyitani, hogy ők tényleg még tovább is a bolseviki ideákhoz ragaszkodnak. (Zaj a középen.)

Patacsi Dénes: Csak ismerjék be a hibájukat!

Elnök: Patacsi képviselő urat rendreutasitom. Méltóztassék csendben maradni!

Sándor Pál: Nekem jogom van, t. képviselőtársaim, ebben a nézetben lenni, legföljebb önök nem osztják ezt a nézetemet, de azt, hogy teljes tisztelettel ezt megjegyezzem, önök nekem rossz néven nem vehetik.

Az én nézetem az, hogy igenis, ugy mint más országokban, a szocializmus nálunk is oda fog fejlődni, ahová fejlődnie kell. Meg vagyok győződve arról, hogy a szocialisták nagy része, minthogy magyar ember, teljes értékü hazafi. (Fölkiáltások a jobboldalon: Nemzeti alapra helyezkedjenek!) Meg vagyok győződve arról, hogy nagyon kicsiny azoknak a száma, akik más irányba mennek, és inkább ugy történt, hogy azok akik hatalmasak voltak, sok gyengébb akaratu embert táborukba hoztak. Ma, amikor összetartásra van szükségünk, ne akarjunk lealacsonyitani semmiféle pártot. Ha őket megválasztották és itt vannak, akkor nekik teljes értékü képviselőknek kell lenniök és nekünk nem szabad egyiket kevesebbre becsülni, mint a másikat. (Zaj a jobboldalon.) Én respektálom az önök nézetét, ha nem is helyeslem, de engedjék meg, hogy az enyémet ugy fejtsem ki, ahogy én a magam szemével látom. (Zaj a középen.)

Friedrich t. képviselőtársam azt mondja, hogy én a zsidóság nevében beszélek. Legyenek kegyesek tudomásul venni, hogy a zsidóság nevében nem beszélhet senki sem. (Egy hang jobbfelől: Senki sem?) Senki sem! Éppugy, mint önök között bárki nem beszélhet a kereszténység nevében. Mint keresztény beszélhet, én is, mint zsidó vallásu magyar, beszélhetek zsidó dolgokról; megvédelmezhetem, ha akarom, zsidó vallásu honfitársaimat, ez tőlem függ, de a zsidóság nevében nem beszélhetek sem én, sem Vázsonyi, sem semmiféle más zsidó.

Vázsonyi Vilmos: Ugy van!

Sándor Pál: Ehhez nekünk semmiféle jogunk nincs. Ha tehát én itt nézetet nyilvánitok, teszem ezt mint képviselő, de senkinek másnak nevében, mint a magaméban, legfeljebb kerületem esetleg megmondhatja azt, hogy neki nem tetszik, amit én beszélek.

Azt mondja Friedrich t. képviselőtársam az én beszédemre, hogy minden hazaáruló pusztuljon. Hát ki van itt ebben a teremben, aki nem kivánja azt, hogy minden haza-

áruló pusztuljon? Hát azt hiszik, hogy ebben a táborban, amely ellen küzdenek, van valaki, aki a hazaárulókat meg fogja védeni? (Fölkiáltások a jobboldalon és a középen: Hébelt!) A hazaárulók igenis pusztuljanak és magam is kijelentettem interpellációmban egy közbeszólásra (Zaj. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.), mikor ebben az értelemben engem félbeszakitottak, hogy nem létezik az, hogy zsidó vagy keresztény, csak becsületes ember és gazember között van különbség. A vallás nem csinálja a becsületes embert vagy a gazembert. Ezt multkor vallottam, s most is vallom, hogy igy áll a dolog, nem a vallás teszi tisztességessé vagy hazafivá az embereket, hanem annak az embernek a fölfogása, tanultsága, hazafias érzése.

Becsületbeli kötelességet vélek teljesiteni azzal, hogy Friedrich t. képviselőtársamnak egyik vádjára nyilatkozzam. Arról beszélek, amely Garamira vonatkozólag hangzott el, amelynek én tanuja vagyok, amelyet én ismerek, s amelyről azt tartom, hogy nekem ezt helyesbitenem kell. Friedrich t. képviselőtársam teved. Garami azt a 700 fontot fölvette kényszerből, mert különben nem juthatott volna ki az országból. (Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.) Méltóztassék meghallgatni. Abban a pillanatban, mikor Magyarországra visszatért (Zaj. Elnök csönget. Halljuk! Halljuk!), az akkori külügyminiszternél, Lovászynál jelentkezett és azt mondta, hogy a 700 font künn van Svájcban, anélkül hogy hozzányult volna.

Drozdy Győző: Nem ugy vagyunk ezzel, mint a Bankgasse-i milliókkal. (Zaj.)

Homonnay Tivadar: Kértük az elszámolást!

Sándor Pál: Mikor visszajött Garami, Bécsben deponálta ezt a 700 fontot az ottani külügyminisztériumban, még pedig nem a bolsevikieknél.

Ennélfogva tisztességes ember és nem tartotta meg a 700 fontot. Tovább megyek. Megjelent azután Friedrich t. képviselőtársamtól egy kommüniké, amelyben azt mondta, hogy Grünn akkori pénzügyminiszter szintén ilyen értelemben nyilatkozott, s a következő napon már kijelentette ugy Grünn, mint Lovászy, hogy Garami előadása teljesen megfelel a valóságnak. Kijelentették pedig ezt olyan időben, amikor Garaminak megint Bécsben vagy Svájcban kellett lennie. Ez tehát nem felel meg a valóságnak. Azt hiszem, becsületbeli kötelességet teljesitek, ha egy megvádolt embernek, aki nem tudja magát megvédeni, védelmére kelek, mint a kinek tudomásom van erről a

dologról. Azt hiszem, a t. miniszter urnak is van tudomása erről, különben is olvasható minden akkori ujságban.

T. Nemzetgyülés! Arról, amit itt mondtak a fehér és a vörös terrorról kapcsolatban, nem óhajtok beszélni. (Zaj. Halljuk! Halljuk) Én azt hiszem, hogy ezt az időt remélhetőleg lezártuk. Mert semmi sem hozott erre az országra annyi szégyent és annyi kárt, mint ez. Én külföldön voltam több izben és elmondhatom, hogy milyen hazugságokat terjesztettek ennek a révén; az kimondhatatlan. (Mozgás.) Egy zágrábi lapban mindennap volt egy rubrika, amelyben megmondták...

Karafiáth Jenő: Szende Pál irta a cikkeit!

Sándor Pál: Nem lehet, mert Bécsben volt Szende!

Karafiáth Jenő: Szende Pál az Agramer Zeitung állandó vezércikkirója volt!

Sándor Pál: Az ottani ujság naponta közölte, hogy hány hullát fogtak ki Baja és Kalocsa között. Ezt azért mondom, mert a vörösök is ugyanezt mondták. Az az ujság azt is irta, hogy statisztikát vezettek erről és külön temetőket rendeztek be. Ezt olvastam Jugoszláviában. Bizonyára nem felel meg a valóságnak mindaz, ami ott van. (Mozgás.) De csak konstatálni akarom — ne beszéljünk többé e dolgokról —, hogy az egyik kutya, a másik eb, a vörös terror hasonlit a fehér terrorhoz...

Drozdy Győző: Ikertestvérek!

Sándor Pál: ...semmi különbség a kettő között nincs! (Egy hang a baloldalon: Az egyik akció, a másik reakció!) Mind a kettő azonos. Ahol nincs egy erős kormány keze...

Kiss Menyhért: Az egyiknek következménye a másik!

Fábián Béla: Legyen vége már a következményeknek! (Folytonos zaj.)

Elnök (csönget): Csöndet, kérek, képviselő urak!

Sándor Pál: Ott, ahol nincs egy erős kormánynak a kezе... (Zaj.)

Temesváry Imre: Garamiról a veszprémi lapban hogy irt Rupert! (Zaj.)

Rupert Rezső: A kurzuslapok hazudták, azt nem én irtam!

Patacsi Dénes: Tessék sajtópört inditani! Hol a sajtópör?

Drozdy Győző: Az is van!

Elnök: Csöndet kérek, Drozdy képviselő ur!

Rupert Rezső: Azon a napon váltam meg a szerkesztőségtől, amikor az a cikk megjelent. (Folytonos zaj.)

Elnök: Rupert Rezső képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben maradni.

Kiss Menyhért: Sajtópört!

Rupert Rezső: Van már valami hétezer a szennysajtójuk ellen! (Nagy zaj.)

Wolff Károly: Keresztény sajtót nem lehet szennysajtónak nevezni! (Nagy zaj a középen.)

Kiss Menyhért: Szégyelje magát! (Folytonos zaj. Fölkiáltások jobbfelől: Rendre!)

Elnök (csönget): Csöndet kérek, képviselő urak. Használta a képviselő ur azt a kifejezést?

Rupert Rezső: Azt mondtam a rágalmazó sajtóra, hogy szennysajtó. Egyébként megnevezhetem, itt már többször mondtam: az Ujlap, A Nép és a Szózat szerintem szennylap. (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)

Elnök: A képviselő urat ezért a kifejezésért rendreutasitom! (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Igaza van! Zaj. Kiss Menyhért közbeszól.) Kiss Menyhért képviselő urat kérem, sziveskedjék csöndben maradni. Rendreutasitom. (Zaj a baloldalon. Kiss Menyhért ismét közbeszól.) Kiss Menyhért képviselő urat másodszor utasitom rendre, és ha igy folytatja, kénytelen leszek szigorubban eljárni.

Kiss Menyhért: Rupertet is tessék rendreutasitani!

Elnök: Őt is rendreutasitottam. Ne tessék az elnök intézkedésébe beleavatkozni! Ezt kikérem.

Sándor Pál: Minden jó magyar embernek kivánnia kell azt, hogy egy erős kormány kezében legyen a kormányzás, még ha az nem is felel meg azoknak az ideáknak, amelyeket én táplálok. Szivesebben látok egy erős kormányzatot, ha reakciós is az, szivesebben látom, ha az tartja kezében a hatalmat, mintha egy gyenge kormányzatnak s ennek folytán alakulatoknak vagyunk kiszolgáltatva. Amig össze nem fogunk, addig ez a gyöngeségünk megmarad. Talán láthatták, hogy én mint ellenzéki képviselő, aki meg szoktam mondani a véleményemet, bizonyos irányban hozzájárultam ahhoz, hogy itt ebben a teremben a nyugalom honoljon és az összetartást előbbre vigyük. (Zaj.) De ahogy önök ezt az oldalt támadják, azt hiszem, ezzel az összetartást nem visszük előbbre.

Patacsi Dénes: Ki kell vágni a rákfenét!

Sándor Pál: Eleget vágtak már ezen az országon. Ahelyett, hogy nyugalomra intene t. képviselőtársam, folyton izgat.

Rupert Rezső: Károlyi mellett lelkesedett a Vigadóban.

Elnök: Kérem Rupert képviselő urat, ne méltóztassék a szónokot megzavarni beszédének elmondásában, mert különben a házszabályokban adott jogaimmal élek.

Sándor Pál: Csak egy mondatban, de vissza kell utasitanom azt, amit Csilléry t. képviselőtársam Erekiről mondott. Erekit én megkövettem a Házban nyilvánosan. (Zaj.) Tehát ön téved. Nem akarok többet mondani, ha tudni akarja, kérdezze meg kollégájától, hogy megkövettem-e Erekit. Méltóztassék különben a naplót megnézni.

Azután amit ön t. képviselőtársam mond egyes emberekről, mint például egy Atlasz nevüről, erre nézve csak annyit mondok, hogy hiszen lehet egy Atlasz nevü betörő is...

Csilléry András: Bankár!

Sándor Pál: ...lehet egy Atlasz nevü gyilkos is. Mi közünk nekünk ahhoz, ha az gyikolt? Ha gyilkolt, akaszszák föl! Miért akarja ezt az egész zsidóságra vonatkoztatni? Bocsánatot kérek, az nem a béke, amit t. képviselőtársam akar, ha egy embernek nyavalyáját az egész felekezetre vonatkoztatja.

Csilléry András: Nem én kezdtem!

Vázsonyi Vilmos: Akkor igazi Atlasz volna, mert tartaná a földet!

Sándor Pál: Rátérek magára az interpellációra, mert azt hiszem, hogy t. képviselőtársaim már mindnyájan fáradtak. (Igaz! Ugy van! Fölkiáltások jobbfelől: Ideje már!) Fölszólalásom jóhiszemü volt, ezt méltóztassanak nekem elhinni. (Zaj.) Én abszolute nem iniciáltam azt, hogy megyanusitsak bárkit. Én azt mondtam, hogy miután hallottam... (Zaj a baloldalon.)

Elnök: Miután a szónokot állandóan zavarják, különösen ezen az oldalon, kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a szónokot csöndben meghallgatni. (Egy hang a középen: Kész zsinagóga!)

Rupert Rezső: Mi baja? (Fölkiáltások jobbfelől: Rendre! Hogy beszélhet igy? Hol van? Nem vagyunk kocsmában?)

Elnök: Kérem Rupert képviselő urat, méltóztassék csöndben maradni! (Fölkiáltások jobbfelől: Rendre!)

Sándor Pál: Én azt mondtam, hogy a nemzetgyülés tagjaira bizom annak megitélését, hogy a zsidók hozták-e be a románokat, vagy ők tartották-e itt. Azt mondtam, hogy bünhödjék az, akinek bünhödnie kell. Azonban a volt kurzus férfiainak a korridoron mutattam egy listát, amely kilenc névből áll. Ennek a kilenc urnak éppugy érdeke, hogy tisztáztassék ez a kérdés, mint a zsidóknak. Mi legalább kivánjuk, hogy tisztáztassék, mert minket nyom az az érzés, hogy folyton azzal vádolnak, hogy mi a románokat behoztuk vagy itttartottuk.

Benárd Ágost: Senki sem hozta be!

Sándor Pál: Jóhiszeműségemet bizonyitja egy irat, melyet voltam bátor a miniszterelnök urnak átadni. A miniszterelnök urtól függ majd, hogy megállapitsa, vajjon az irat tartalma mennyiben felel meg a valóságnak, én kontrollálni nem tudom. Én tudomásul veszem az ő válaszát, ő itélje meg. Én ezzel csak azt akarom bizonyitani, hogy jóhiszemü voltam.

Homonnay Tivadar: Megint beugrattak!

Sándor Pál: T. képviselőtársam, én nem hivatkozhatom senkire, aki beugratott volna, sajnos, a magam gondolata volt, hiába tolnám másra, amit nem szoktam tenni.

Csilléry András: A városházán kezdték!

Sándor Pál: Önök nem érzik, de borzasztó fájdalmas, ha nekem azt kell hallanom, hogy a zsidók hozták be a románokat.

Csilléry András: Nem mondta senki! (Fölkiáltások a középen és a jobboldalon: Nem mondta senki!)

Sándor Pál: Arra akarok rámutatni, hogy jóhiszemü voltam és bátor vagyok bemutatni azt az anyagot, amely rendelkezésemre áll. Ime itt van egy adat. 1922 március 22-én a budapesti büntetőbiróság egy főtárgyalásán, nem népgyülésen, nem kocsmában, mondta egy királyi ügyész, Miskolczy Ágoston (olvassa): „Magyarországon van, volt és lesz antiszemitizmus, lesz pedig mindaddig, amig itt zsidók lesznek. A közhangulatot, amely azt követelte, hogy a zsidók Szamuelly akasztófájért és a románokkal való fraternizálásukért fizessenek, meg lehet érteni.“

Benárd Ágoston: Ugy van!

Sándor Pál: Ezek után t. kollégám nem mondhatja, hogy rólunk ezt nem állitották.

Benárd Ágoston: Azt nem mondta senki, hogy behozták, hanem hogy fraternizáltak! (Zaj.)

Sándor Pál: Méltóztassanak elképzelni magukat abba a mentalitásba, amelyben én vagyok. (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Még hét interpelláció vár elintézésre és ha az állandó közbeszólásokkal hosszabbitják a tárgyalást, sohasem lesz vége.

Sándor Pál: De itt van egy másik adat (olvassa): „1919 augusztus 27-én 100 főből álló tiszti csapat érkezett Marcaliba (Somogymegye), ott véres pogromot rendeztek, amely után a téglagyárban hét zsidó holttestet sikerült agnoszkálni. Másnap a piacon izgató beszédet mondottak és fölmutattak egy három korona néhány fillért tartalmazó perselyt azzal a koholt rágalommal, hogy abban hat kiló aranyat találtak, amelyet a zsidók a románok

megvesztegetésére gyüjtöttek." (Derültség balfelől.) Ha ezeket olvasom, mindig arra a naivitásra gondolok, hogy hogyan képzelhető el, hogy hat kiló arannyal a románokat meg lehet vesztegetni. Azonban, ha önök tudták, amikor uralmon voltak, hogy nem igaz az, hogy a zsidók hozták be a románokat (Fölkiáltások a jobboldalon: Senki sem állitotta!), akkor miért engedték meg, hogy ezen ürügy alatt gyilkoljanak és raboljanak? Miért nem állottak ellen abban az időben?

Friedrich István: Én ellentálltam.

Sándor Pál: Én ismerem Friedrich István t. képviselőtársamat, tisztelem és becsülöm őt, nem volt soha semmi kifogásom ellene, tudom, hogy ő semmiféle pogromban vagy hasonlóban részt nem vett, sőt ellenkezőleg...

Friedrich István: Meg is akadályoztam!

Sándor Pál: Azt is tudom, hogy megakadályozta. De bocsánatot kérek, olyan ember, aki ezt megteszi, miért nem emelte föl a szavát az ellen a mese ellen, hogy a zsidók hozták be a románokat és ők tartották itt? (Zaj.) Az lett volna a nemes magyar karakter, ha ezt megtették volna. De innen van, hogy még ma is el van terjedve a nép körében, hogy a zsidók tették. (Ellentmondások a jobboldalon.)

Csilléry András: Csak a marasztalásról beszélnek, az van elterjedve!

Sándor Pál: De még más körülmény is vezetett engem interpellációmban. Megjelent e héten egy ujságcikk, amely azt állitja — és nagyon szivesen látnám, ha a miniszterelnök ur erre teljes világosságot deritene —, hogy a románok az ántánt részéről visszautasitást kaptak a jóvátétel kérdésében azért, mert amikor azt mondták nekik, hogy ők itt raboltak Budapesten, a románok azt bizonyitották, hogy őket behivták. Én ezt kétségbevonom, sőt határozottan el nem hiszem, azon az álláspontón vagyok, amelyen Friedrich t. képviselőtársam, hogy nem hiszem el, hogy akadt magyar ember, aki őket behivta. De azon az álláspontón is vagyok, amelyen Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam, hogy tudniillik én meg tudnám érteni, ha nem tudnánk másképp, mint más államok segitségével a bolsevistáktól megszabadulni. Én interpellációmban föl is hoztam azt a példát, hogy 1871-ben Gambetta idegen segitséggel verte le a kommünt Párisban. Amikor tehát azt mondottam, hogy erre tudnék mentséget, azt hiszem, teljesen bebizonyosodott, hogy engem rosszhiszemüség nem vezethetett.

Engem az az egyetlen körülmény vezetett, hgy 35 mil-

liárdot raboltak el tőlünk a románok. A miniszterelnök ur azt mondta, hogy erre a kérdésre a kereskedelemügyi miniszter ur fog felelni. Azt hiszem, én erre a kérdésre nem fogok feleletet kapni, ez ama interpellációk sorába kerül, amelyekre nem felelnek. (Egy hang a középen: Hegyeshalmy felelt!)

Hegyeshalmy Lajos t. képviselő ur fölolvasott itt egy jegyzőkönyvet, amelyet neki jelentés formájában adtak át.

Csilléry András: Hivatalos jelentés!

Sándor Pál: Én azt hiszem, 35 milliárdot megér Magyarországnak, hogy megtudjuk, hogyan történt a dolog. Azt az egy adatot ugyanis megemlithetem, hogy azok a vagonok, amelyek utban voltak már a románok ittléte alatt, ide befutottak. Hogyan volt szabad azoknak a vagonoknak ide befutni? Anélkül, hogy azt állitottam volna, hogy gyávaság volt ezeket meg nem menteni — igy szólt az információm, meglehet, hogy engem hamis vágányra vezettek —, szükséges a dolgot megvizsgálni már az ántánt miatt is és szükséges konstatálni, hogy nem igaz az, hogy a románokat a magyarok hivták be.

Wolff Károly: Hivatalos jelentést olvasott föl!

Sándor Pál: Bocsánatot kérek, ez a jelentés ugyanazoktól az uraktól származott, akik esetleg a hibát elkövették. (Zaj a középen.) Bocsánatot kérek, én nem gyanusitok senkit.

Wolff Károly: Nem is volt akkor elnök!

B. Podmaniczky Endre (közbeszól).

Elnök: Podmaniczky képviselő urat nagyon kérem, méltóztassék csöndben lenni!

Sándor Pál: A t. képviselőtársam épp olyan kevéssé volt ott, tehát épp olyan kevéssé konstatálhatja, hogy igaz-e, vagy nem, mint én; de a magyar államnak kötelessége, hogy megnézze, hogyan történt ez voltaképen, ott vannak az összes adatok.

Azonkivül itt egy cikk jelent meg Vázsonyi Jenőről, akiről olyan szép szavakban hallottam ma emlitést, és aki szintén nagyon különös formában ad ki erről egy kommünikét. (Fölkiáltások a középen és a szélsőbaloldalon: Fejezze be már!)

T. képviselőtársaim, én egész nap hallgattam a beszédeiket (Fölkiáltások a középen: Senki se vádolta!), de engedek az önök óhajának.

Méltóztassék a Pesti Napló julius 16-iki számát megnézni, abból látják, hogy igenis lehet azt konstatálni, hogy ezt az ügyet pedig az államnak megvizsgálni kell. Ha tehát az első kérdés tekintetében én megadom maga-

mat, a második kérdésben — miután arra ma nem kell válaszolni, arra ma amugy sem kell rátérni — az az egy kérésem volna, hogy a mi megnyugtatásunkra vizsgáljuk meg ezt az ügyet, a minisztérium maga vizsgálja meg, hogy itt mulasztás, bün, vagy gyávaság történt-e?

T. Nemzetgyülés! Én az összes személyes kérdésre, amelyek különösen Pekár t. képviselőtársam részéről vettettek föl, nagyon szivesen rátérnék, de látom a Ház türelmetlenségét. Különben is el akarom előbb olvasni azokat, mert ilyen természetü személyes kérdésekben én sem értek tréfát. Ha azok apróságok, kétértelmüségek, frocli-zások, nem tartom szükségesnek reájuk reagálni, amennyiben azonban más természetüek, föntartom a jogot, hogy reájuk esetleg holnap válaszoljak.

A miniszterelnök ur válaszát az első részre tudomásul veszem.

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyülés! Csak egész röviden kivánok egy pár megjegyzést tenni a lezajlott vitára vonatkozólag.

A t. képviselő ur a mostani fölszólalásában azt mondja, hogy itt a miniszterelnök bevonásával főpróbát rendeztünk és előkészitettük a mai vitát. Bocsánatot kérek, én természetesnek tartom, hogy akkor, amikor egyes képviselő urak, akik azelőtt a kormányon voltak, olyan sulyos váddal állanak szemben, mint amilyen váddal találkoztak a t. képviselő ur interpellációjában, — hogy alkalmat és módot kivántam adni nekik, hogy a vádakra nyilatkozhassanak. E tekintetben igenis kezére jártam az igen t. képviselő uraknak és azért neveztem meg őket, mert ők fordultak hozzám ezzel a kéréssel, mivel máskülönben nem volnának abban a helyzetben, hogy ezekre a vádakra nyilatkozhassanak, minthogy a házszabályok erre nekik alkalmat nem adnak. (Helyeslés a középen és jobbfelől.) Azt hiszem, hogy e tekintetben csak a köteles lojalitással jártam el. (Helyeslés.)

T. Nemzetgyülés! Én már délelőtt megmondtam, hogy senki sem hozta be a románokat, és hogy ez az egész vita egészen fölösleges. (Ugy van! balfelől.) Én azt hiszem, hogy megspórolhattuk volna ezt a mai vitát (Ugy van), hogy ez teljesen fölösleges volt, és hogy mindnyájan tudtuk elejétől fogva, hogy ez a vita azzal fog végződni, hogy be fog bizonyosodni, hogy senki sem hozta be Magyarországon a románokat, hanem azok bejöttek maguktól. (Egy hang a szélsőbaloldalon: De azért mégis jó volt ez a vita!)

Még egy kijelentést óhajtok tenni a t. képviselő ur utolsó mondatára. Ő, elismerem, teljes jóhiszeműséggel járt el, hiszen tényleg egy irást adott át nekem, amellyel bizonyitotta, hogy miféle hireket és értesitéseket kapott és hogy ezek alapján tartotta meg az interpellációját. Én nem akarok ezekre nézve kitérni és nem akarom az ott foglaltakat elmondani, mert hiszen már azóta, hogy átadta nekem a t. képviselő ur ezt az irást, meggyőződtem arról, hogy ez az első betütől az utolsóig hazugság.

Én csak arra figyelmeztetek — és a mai nap tanulságát vonjuk le ebből —, hogy ne méltóztassanak mindenféle apró pletykáknak azonnal fölülni (Ugy van! a bal- és a jobboldalon.), mert hogyha mi rögtön hitelt adunk mindannak, amit egyik vagy másik oldalról hozzánk juttatnak, akkor ebben a teremben rendes tárgyalás többé nem lesz, mert hiszen vannak ebben az országban emberek, akiknek érdekük az, hogy a pártokat és az egyes képviselőket egymás ellen uszitsák ... (Igaz! Ugy van! balfelől.)

Nagy Ernő: Ez igaz!

Jánossy Zoltán: Teljesen igaz!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: ... hazugságokkal rágalmakkal azért, hogy ez a nemzetgyülés ne tudjon magyar politikát egységes akarattal csinálni. (Ugy van! a bal- és a jobboldalon.)

Ha tehát van ennek a mai vitának egy tanulsága, az a tanulság csakis az, hogy legyünk egymással szemben annyi lojalitással, hogy ha valaki a másikra nézve olyan adatokat hoz, amelyek az illetőre diffamálók vagy az illetőre nézve vádakat tartalmaznak, az első dolgunk az legyen, hogy hozzámenjünk az illetőhöz és megkérdezzük, hogy ezek igazak-e vagy nem. Ha ezt a tanulságot a mai vitából levonjuk, akkor megyőződésem szerint a nemzetgyülésben igenis képesek leszünk a rendet és nyugalmat föntartani.

Kérem méltóztassék a válaszomat tudomásul venni. (Élénk helyeslés és taps a jobb- és a baloldalon.)

III.

Az ellenforradalom okmánytárából.

Hogyan szerezte meg a hatalmat az ellenforradalom első kormánya?

A Friedrich-kormány rendőri segitséggel végbezvitt ellenforradalmi puccs utján jutott a hatalomhoz. Ezt állapitotta meg a Friedrich-kormányról Clemenceau, a békekonferencia elnöke, abban a nevezetes jegyzékében, amelyben József főhercegnek, mint kormányzónak és az egész kormánynak, mint ellenforradalmi alakulatnak az eltávozását követelte. A kérdés különböző vonatkozásait most nem boncolgatjuk. Nyugodtabb idők kellenek ahhoz, hogy a fölmerült kérdések minden részletükben világosan bontakozzanak ki az elfogulatlan birálók előtt. Most kizárólag csak arra szoritkozhatunk, hogy eseményeket rögzitsünk meg, ugy, amint azok valóban megtörténtek s hogy ezáltal is alapot adjunk mindazok számára, akik egykor történeti távlatból birálva akarják megirni a magyar ellenforradalom történetét. Ebből a célból nem lesz érdektelen, ha annak hiteles történetét irjuk meg, hogyan és milyen körülmények között kényszeritették a Peidl-féle szociáldemokrata kormányt helyének elhagyására és hogyan jutott a Friedrich-kormány a hatalomhoz.

*

Köztudomásu ugyanis, hogy a proletárdiktatura bukása után az ország kormányzását a szakszervezetek kipróbált vezetői vették át. Miniszterelnök lett Peidl Gyula; külügyminiszter: Ágoston Péter; közoktatásügyi miniszter: Garbai Sándor; hadügyminiszter: Haubrich József; pénzügyminiszter: Miákits Ferenc; földmivelésügyi miniszter: Takács József; igazságügyminiszter: Garami Ernő; kereskedelemügyi miniszter: Dovcsák Antal; belügyminiszter: Peyer Károly; népjóléti miniszter: Szabó Imre; közélelmezési miniszter: Knittelhoffer Ferenc és a

nemzetiségi miniszter: Knaller Győző. A miniszterek csaknem egész nap permanenciában voltak és tárgyaltak. S ez érthető is, ha figyelembe vesszük, hogy mikor a kormány helyét elfoglalta, a román csapatok már a város előtt állottak s minden órában várható volt Budapestnek a megszállása is. A kormány pedig legfontosabb teendőjének tartotta a megszállásnak olyan formában való lehetővé tételét, hogy a város lakossága minden, még az ilyen katonai megszállások természetével is járó kellemetlenségektől és atrocitásoktól megkíméltessék. Emiatt tárgyaltak Ágoston, Haubrich, Peyer és Dovcsák miniszterek nap-nap után az ántántmissziók vezetőivel, majd később a megszálló román csapatok parancsnokságával. A miniszterek aztán naponta minisztertanácson tettek szóbeli jelentést tárgyalásaik eredményéről. S mert a tárgyalások során igen sok esetben a minisztertanácsnak az állásfoglalása vált szükségessé, a miniszterek állandóan permanenciában voltak. A minisztertanács ülései rendszerint délután kezdődtek, de éjfél előtt sohasem értek véget.

Igy tervezték ezt 1919 augusztus 6-ára is. A minisztertanács ülésének 5 órakor kellett volna kezdődni, a tárgyalásokat folytató miniszterek azonban késtek, miért is az ülés megkezdése 7 órára halasztódott.

A miniszterelnök e nap is délután 3 óráig volt hivatalában és 4 órakor már ujból iróasztala mellett ült. Nagyatádi Szabó Istvánt várta, kivel aztán hosszu ideig tárgyalt. Közben a fegyverszüneti bizottság tagjai is megérkeztek, akik a külügyminisztert keresték, akivel fontos tárgyalásuk volt. Majd a miniszterek is megérkeztek és a miniszterelnökségi épület terraszán tárgyalgatták a napi eseményeket.

Délután ugy 5 óra tájban egy géppuskásokkal kiegészitett román zászlóalj vonult a várba és a miniszterelnökségi épület előtti térségen helyezkedett el. A különös látványnak csakhamar igen sok nézője akadt. A miniszterek, akik a terraszon voltak, onnan nézték a román katonák fölvonulását. Rögtön vitték is a hirt Peidl miniszterelnöknek, aki még mindig szobájában tárgyalt, hogy a román katonaság megszállotta a várat. Senki sem tulajdonitott azonban az esetnek nagyobb jelentőséget, mert mindenki azt hitte, hogy a megszálló román katonai parancsnokság részéről biztonsági célzatból történt a várnak ilymódon való megszállása.

Közben egymásután érkeztek hirek a megszálló román csapatok viselkedéséről és az akkor már megindult letartóztatásokról. Egyik-másik kirivó igazságtalanságnak tün-

vén föl, a miniszterelnök utasitására telefon utján akartunk fölvilágositást kérni a rendőrségtől. Nagy meglepetésünkre azonban a telefonközpont már 6 órára beszüntette a kapcsolásokat. És amikor érdeklődtünk, hogy mindez kinek a parancsára történt, azt a választ kaptuk, hogy a román katonai parancsnokság utasitására. Miután ez megállapodásellenes lett volna s mert gyanusnak tünt föl az eset, tüstént érdeklődtünk is a román parancsnokságnál, ahol aztán azt a fölvilágositást kaptuk, hogy a kormány kérelmére rendelték el a telefonkapcsolások beszüntetését. Az esetet azonnal közöltük a miniszterelnökkel is.

— Hát már meg is alakult az uj kormány — mondotta csodálkozva Peidl —, hogy a román parancsnokság utasitásait is honorálja?...

Közben 7 óra lett és a minisztertanács ülése megkezdődött. A miniszterek közül Peidl miniszterelnök, Ágoston Péter, Garbai Sándor, Takács József, Szabó Imre, Haubrich József és Dovcsák Antal voltak jelen. Peyer Károly még a minisztertanács ülésének megkezdése előtt eltávozott és a rendőrségre ment, ahol a letartóztatások ügyében tárgyalt.

Eleinte apróbb resszortügyeket tárgyaltak le, majd ennek végeztével a tárgyalásokat folytató miniszterek jelentéseit hallgatták meg. Ugy 8 óra tájban, amikor a miniszterelnök éppen Beck Lajossal folytatott tárgyalásának ismertetésébe kezdett, hirtelen belépett a terembe dr. Balla István, a miniszterelnökségnél szolgáló miniszteri osztálytanácsos. Egy pillanatra minden tekintet reámeredt, mert a meglepetésnek és az elfogódottságnak a jelei külsőleg is láthatók voltak rajta. Mindenki sejtette, hogy valami történt és kiváncsian várták már, hogy megszólaljon.

— Kérem, miniszterelnök ur — szólalt meg Balla —, én nem tudom, hogy micsoda, de itt valami történt. A rendőrség megszállotta a miniszterelnökség épületét, a kapukat bezárátták és parancsot adtak ki, hogy az épületet senkinek sem szabad elhagyni.

Hirtelen mély csönd támadt. A miniszterek egymásra néztek, mintha egymástól akartak volna fölvilágositást kérni.

— Ugy — szakitja meg Peidl a nagy csöndet — s kinek a parancsára történt mindez?...

Mielőtt azonban a kérdésre választ kaphatott volna, egy vékony, szikár ember vezetésével több katonatiszt, detektiv, rendőrtisztviselő s rendőr jött a tanácsterembe és egyik része az asztal mellett ülő miniszterek háta mögött helyezkedett el, másik része pedig az ajtó előtt állott

meg ugy, hogy a kijáratot teljesen elzárták. Majd vezetőjük egészen az asztal felső végéhez ment, ahol történetesen Peidl miniszterelnök is ült és igy szólt:

— Dr. Csilléry vagyok és Peidl miniszterelnök urat keresem.

— Én vagyok az — felelé Peidl a legnagyobb nyugalommal Csilléry felé fordulva.

Csilléry ekkor még néhány lépést tett előre, ugy hogy egészen Peidl elé került.

— Felsőbb parancsra jöttünk — szólalt meg —, hogy az egyesült forradalmi pártok nevében fölszólitsam a kormányt, hogy adja be lemondását és engedje át helyét annak az ideiglenes kormánynak, amely egy-két napon belül meg fog alakulni és amelyben a munkások is képviselve lesznek. Ez az ideiglenes kormány csak átmeneti lesz és csak addig marad helyén, mig a nemzetgyülési választások megejtetnek és az ország ügyeinek vezetését egy végleges kormány veheti át.

— És kinek a megbizásából kérik ezt az urak? — vonja kérdőre Peidl Csilléryt, akit láthatólag frappirozott a Peidl ismert nyugalma és higgadtsága.

— Az egyesült forradalmi pártok nevében — válaszolt Csilléry —, amelyek véget akarnak vetni annak a lehetetlen állapotnak, melyet a kommunizmus teremtett és amelyet, jelenlegi összetételéből itélve, ez a kormány itt folytatni akar. Egyébként föllhatalmazásom van arra is, hogy ha a miniszter urak e fölszólitásnak nem engedelmeskednének, mindnyájukat letartóztassam. Peyer belügyminiszter urral már ez a főkapitányságon meg is történt.

Peidl tagadólag intett.

— Peidl miniszterelnök urat különben ezennel letartóztatom és kijelentem, hogy az épületből senki sem távozhatik el, mert a kapuk zárva vannak és az épületet lovasrendőrség szállotta meg. Egyébként is minden erőlködés hiábavaló volna, mert a román katonaság, mely éppen e célból már a délután folyamán megszállotta a várat és amely nem azért vonult föl, mint aminek az urak hitték, teljesen fölkészülve, rendelkezésünkre áll. Azt azonban kijelenthetem, hogy lemondás esetén egyik miniszter urat sem fogja bántódás érni és ezt készséggel garantáljuk is. Kormos detektivfőnök urat pedig fölkérem, gondoskodjék, hogy a termet senki el ne hagyhassa mindaddig, mig a lemondás meg nem történik és mig a továbbiakra nézve utasitást nem adok.

A miniszterek mindezt szó nélkül hallgatták. Végre Peidl miniszterelnök szólalt meg:

— Nem tudom, tudják-e az urak, hogy én március 21-én azért mondtam le miniszterségemről s azért nem csatlakoztam a diktaturához, mert nem értettem egyet a diktaturával, amiből természetszerüleg az is következik, hogy ennek a diktatórikus eljárásnak sem vetem magam alá és azt hiszem, hogy ezt az összkormány nevében jelenthetem ki. Mi megbizatásunkat a munkástanácstól kapván, mandátumunkat csak annak adhatjuk vissza. Egyébként éppen abban a pillanatban, amidőn az urak bejöttek, akartam jelentést tenni azokról a tárgyalásokról, amelyeket nagyatádi Szabó Istvánnal, a kisgazdapárt vezetőjével, Beck Lajossal és más polgári politikusokkal folytattam abból a célból, hogy a kormány kiegészitse magát, illetve hogy rekonstrukció utján a kormányba a társadalom más rétegei is bevonassanak. Beck Lajos például a társadalmi béke megóvása érdekében azt a közvetitő javaslatot terjesztette elő, hogy a kormány mondjon le s helyébe a szociáldemokraták résztvételével átmeneti kormány alakittassék. S mikor e javaslatot visszautasitottam, arra kért, hogy legalább terjesszem minisztertanács elé. Ennek a kivánságnak éppen most akartam eleget tenni.

Csilléry erre azt felelte, hogy további tárgyalás most már csak a jelenlétükben folytatható, mire Peidl igy szólt:

— Rendőri asszisztencia mellett és gyámság alatt pedig nem vagyunk hajlandók tanácskozni.

És ezzel a tanácskozás tényleg félbe is szakadt.

Mindezideig azonban még mindig nem tudtuk, hogy tulajdonképen ki is Csilléry. Mindenki azt hitte, hogy a detektivek vezetője s e föltevésünk csak akkor kezdett valószinütlennek látszani, mikor Kormos detektivfőnök intézkedett a detektivek és a rendőrök elhelyezkedése iránt. Ekkor Csilléryhez léptem és igy szóltam hozzá:

— Tulajdonképen kihez van szerencsém és mi a foglalkozása? Én a minisztertanács jegyzője vagyok és ezen adatokra a jegyzőkönyv hitelessége szempontjából van szükségem.

— Dr. Csilléry András a nevem és orvos vagyok. Politikával sohasem foglalkoztam, de igy sodródik az ember egész véletlenül is a politikába.

A tanácskozóterem felső végén Dovcsák Antal ül és látható ingerültséggel válaszol egy — valamelyik rendőrtisztviselő által állitólag reávonatkoztatott — valójában azonban egy félreértett kijelentésre:

— Én egész életemen át dolgoztam, becsületes munkával kerestem meg a kenyeremet. Nem szivesen vállalkoztam erre a tisztségre, mely nekem rózsákat nem termett,

de szaktársaim kényszeritettek rá. Állitom azonban, hogy megbizatásomnak a legnagyobb becsületességgel tettem eleget és szeretném látni azt az embert, aki ennek az ellenkezőjét állitva csak egy hajszálnyit is tudna bizonyitani olyasmit, amely egyéni korrektségemen és intaktságomon csorbát ejthetne. Bár én népbiztos voltam, de a gyermekeim odahaza rongyos cipőben és mezitláb szaladgáltak és bizony csak nagyritkán volt hus az asztalomon, mert a mai nehéz megélhetési viszonyok között népbiztosi fizetésemből — nekem pedig csak ez volt — nem lehetett más életmódot folytatni.

Kormos detektivfőnök igyekszik is megnyugtatni Dovcsákot és csak azt hozza föl, hogy nem minden népbiztos viselkedett igy.

Mialatt ez a párbeszéd történt, Csilléry kiment a teremből. Néhány perc mulva visszajött és Peidl miniszterelnökhöz lépve, óráját kivette s a kezében tartva igy szólt:

— Tiz perc időt engedünk arra, hogy az urak tanácskozzanak.

— Mi pedig kikötött határidőre sem vagyunk hajlandók tárgyalni — válaszolt Peidl.

Csilléry zavartan állott Peidl előtt. Peidl lakonikus válasza annyira meglepte, hogy hirtelen válaszolni sem tudott, csak idegesen föl s alá járkált. Végre, mintha valami ötlete támadt volna, kirohant a teremből. Kis idő mulva azonban ismét visszajött és a következőket mondotta:

— A most folytatott telefonbeszélgetés következtében nem emelünk kifogást az ellen, ha a kormány tagjai maguk közt eszmecserét folytatnak és e célból rövid időre távozni fogunk a teremből.

Igy is történt. Az idegenek eltávoztak a teremből és a miniszterek teljesen magukra mardtak. Rövid ideig tartott a tanácskozás, amelynek végeztével a tanácsterem ajtaja ujból kinyilott és Csilléry és társai ismét a tanácsterembe vonultak. Ekkor Peidl Gyula miniszterelnök közölte Csilléryvel, hogy a kormány már határozott:

— Kijelentem — mondotta Peidl —, hogy lemondásunkat csupán az erőszaknak engedve, kényszerhelyzetben adjuk be.

Közben megjelent a tanácskozóteremben Schnetzer Ferenc tábornok is, aki ugyancsak az „egyesült forradalmi pártokra" való hivatkozással és annak nevében kijelentette, hogy a kormány lemondása esetén a minisztériumok vezetését a rangban legidősebb hivatalnokok veszik át ideiglenesen és mindaddig, mig néhány nap mulva kon-

centrációs kormány alakul, melyben a polgárság, parasztság és a józan munkásság is képviseltetést nyer. Majd igy folytatta:

— Miñt a hadügyminisztérium vezetésével mebizott felelős egyén, kijelenthetem, hogy ugy mi, mint a megalakuló átmeneti kormány is felel minden miniszter és volt népbiztos személybiztonságáért. A felelősség kérdését az uj nemzetgyülés megalakulásáig függőben hagyjuk és a megalakuló nemzetgyülés fog majd a meginditandó eljárás kérdésében határozni. A bünösök fölött a rendes bíróság fog itélkezni. Ecélból célszerünek tartanám, ha a miniszter urak ma még nem hagynák el a miniszterelnökségi épületet, mert bár személybiztonságuk érdekében készséggel bocsátunk karhatalmat is a rendelkezésükre, tartok azonban attól, hogy esetleges inzultusoknak tétetnek ki. A holnapi naptól kezdődőleg azonban a miniszter urak lakásaikon tartózkodhatnak és mihelyt a szabad mozgást is biztositani tudjuk, ez elé sem fogunk akadályokat gördíteni. Ezt becsületszavamra állitom s ha kivánják az urak, irásban is megerősitem. Hangsulyozom azonban, hogy ez nem letartóztatás, hanem a miniszter urak személybiztonsága érdekében kivánatos intézkedés.

Peidl nem hagyta szó nélkül e kijelentéseket s tüstént válaszolt is Schnetzer tábornoknak:

— A magam személyére vonatkozólag semmiféle kivánságom sincs. Alapitva azonban a megjelent urak azon kijelentésére, hogy mindazok a volt népbiztosok, akik bünösöknek fognak találtatni, illetékes bíróságok elé állittatnak, ugyanezt kivánom az egész munkásságra is kiterjeszteni, akik közül tudomásom szerint a román katonaság puszta följelentés alapján már most is számosat és pedig közöttük teljesen ártatlanokat, elhurcolt. Készséggel járulok hozzá ahhoz, hogy a felelősség kérdésében az összeülő nemzetgyülés lesz hivatva határozatot hozni. Csak még azt kérem, engedjék meg, hogy Peyer belügyminiszter ur, aki, mint értesülök, a rendőrségen van, idejöjjön.

Ez utóbbi kivánságot készséggel teljesitették is és két detektiv azonnal autóba ült és a főkapitányságra ment, ahonnan kis idő mulva kiséretükben Peyer is megérkezett.

Peyer letartóztatásának történetét igy adta elő:

— Délután a miniszterelnökségre följött Harrer polgármester is, aki megelőzőleg a román parancsnokkal tárgyalt és közölni akarta velem, hogy előtte a román parancsnok ugy nyilatkozott, hogy ő a letartóztatásokra vonatkozólag semmiféle utasitást sem adott a rendőrségnek. Az ügynek oly nagy fontosságot tulajdonitottam, hogy a miniszter-

tanács ülésének a megkezdése előtt Harrer polgármesterrel együtt a Hungária-szállóba mentem, személyesen is akarván hallani Holban tábornoktól azt a kijelentést, melyet Harrer előtt tett. S valóban, a tábornok előttem is megismételte kijelentéseit. Mikor aztán közöltem vele, hogy elvtársainkat román katonák tettleg bántalmazták, kijelentette s fölhatalmazott annak hirlapi közlésére is, hogy a román parancsnokság Magyarország belügyeibe nem akar és nem fog beavatkozni.

— A tábornoktól eltávozván, Harrer polgármesterrel együtt a főkapitányság épületébe mentem át, hogy ott a főkapitánynak utasitást adjak a letartóztatásokra vonatkozólag s egyuttal fölvilágositást kérjek, hogy kinek az utasitására történtek a letartóztatások. Midőn a főkapitány szobájába léptem, több, teljes diszbe öltözött magasrangu rendőrtisztviselőt találtam a szobában. Nekem föl sem tünt az eset, mert aznap jelenvén meg a rendőrség visszaállitásáról szóló rendelet, azt hittem, hogy örömükben öltözködtek diszbe. Ügyet sem vetve reá, Dietz főkapitánnyal kezdtem beszélni. De alig váltottam néhány szót, midőn az oldalajtón egy százados lépett be fegyver nélkül. Mögötte két rendőr állott karddal. A százados, kezében egy iv papirlapot tartva, megállott előttem és izgatottságtól remegő hangon a következőket mondotta:

— Fölszólitom belügyminiszter urat a nemzet nevében, hogy állásáról mondjon le.

— Nekem az egész jelenet operettszerünek tünt föl s nevetve kérdeztem, hogy ki adott neki arra megbizást, hogy elébem álljon s a nemzet nevében beszéljen. Tudtommal a nemzet nagy része a munkásságból áll, az pedig nekem adott megbizást s nem neki. Majd fölkértem, magyarázza meg, hogy kik azok, akiknek nevében beszél, mire kijelentette, hogy az egyesült forradalmi pártok nevében szólit föl a lemondásra. Megkérdeztem, hogy melyek ezek a pártok, mert igen könnyen megtörténhetik, hogy az utcán valaki megállitja az autómat és fölszólit az egyesült forradalmi pártok nevében, hogy állásomról mondjak le, mire esetleg kitünhetik, hogy az illető csak rossz viccet csinált velem. Kértem, mondja meg, hogy kik állanak emögött az uj forradalom mögött s kik annak vezérei. Erre kijelentette a százados, hogy igen magas állásu urak, sőt megmondhatja azt is, hogy maga József főherceg áll az akció mögött.

— Szegény, szerencsétlen ország — mondottam a századosnak, melyet ő is utánam mondott, természetesen mindketten másként értelmezvén azt. Majd kértem, enged-

jék meg, hogy a miniszterelnökségre telefonáljak, de kérésem teljesitését azzal tagadták meg, hogy éppen most folyik az akció a miniszterelnökségen is és félő, hogy az ő ügyüknek árt az, ha én telefonálok. Miután pedig kijelentettem, hogy mig minisztertársaimmal ez ügyben tárgyalni nem tudok, nem vagyok hajlandó a lemondást aláirni, kijelentették, hogy őrizetbe vesznek. Ugyancsak ottartották Harrer polgármestert is.

— Pár perc mulva egy ideges ur jött a szobába s minden bevezetés nélkül elém állva, kérdezte: Hát nem irja alá? Erre megkérdeztem, hogy tulajdonképpen kicsoda ő, mert hogy nem irom alá, már egyszer megmondtam. E kérdésemre azzal a megjegyzéssel válaszolva, hogy: „hát akkor ittmarad", sarkon fordult és elrohant. Csak később tudtam meg, hogy ez az ember Csilléry fogorvos volt. Ezután az összes jelenvoltak kimentek a szobából, csak egy polgári ruhába öltözött katonatiszt, Szentkirályi főkapitányhelyettes s Harrer polgármester maradt benn velem.

— Ugy féltiz óra tájban két detektiv jelent meg és egy kis cédulát adtak át az ott lévő katonatisztnek, ki erre közölte velem, hogy fölmegyünk a miniszterelnökségre. Midőn kiléptem az ajtón, láttam, hogy a szobához vezető összes kijáratokat rendőrök őrizték, hogy valahogyan meg ne szökhessem. Harrer polgármesterrel együtt a detektivek kiséretében fölszálltam a gépkocsira és a miniszterelnökségre mentünk, ahol minisztertársaim tréfásan fogadtak:

— No, szép belügyminiszter maga, aki még bennünket is lefogat a rendőreivel.

*

A történtekről részletes jegyzőkönyvet vettem föl, amelyet a jelenlevő miniszterek aláirásukkal hitelesitettek. Schnetzer Ferenc és Csilléri András pedig a következő tartalmu nyilatkozatot adták:

Peidl Gyula miniszterelnök urnak

Budapest.

Közöljük miniszterelnök urral, valamint az illetékes miniszter urakkal, hogy a minisztertanácsnak 1919. évi augusztus hó 6-án tartott üléseiről fölvett jegyzőkönyvben foglaltak nyilatkozatainkkal teljesen azonosak és ennek megerősitését jelen aláirásunkkal igazoljuk.

Budapest, 1919 augusztus 6.

Schnetzer Ferenc s. k., tábornok.
Dr. Csilléry András s. k.

A történtek után Schnetzer Ferenc eltávozott a miniszterelnökségi épületből és egyenesen József főherceg lakására ment, hogy szóbeli jelentést tegyen a végzett munkáról. Csilléry és a rendőrségi személyzet azonban továbbra is ottmaradt és szigoruan ügyeltek arra, hogy a miniszterek senkivel se érintkezhessenek és hogy az általuk megbizhatatlanoknak minősitett egyének az épületet el ne hagyhassák. Igy vették őrizetbe a külügyminisztériumnak azt a néhány tisztviselőjét is, akik inspekciós éjjeli szolgálattételre voltak a minisztertanács ülésének tartamára kirendelve.

Majd mintha mi sem történt volna, vacsorához teritettek a miniszteréknek. A tanácstermet nem hagyhatván el, ott teritettek részükre s mindvégig ott is maradtak. A vacsora tartamára fölkérésemre a rendőrök kivonultak a teremből, azonban a terem külső ajtaja előtt állandóan két rendőr ült, később pedig a teremben állandóan két detektiv és két rendőr teljesitett szolgálatot, kik éberen figyeltek minden mozdulatot és fölváltáskor jelentést tettek főnöküknek. A teremben a miniszteréken kivül, nem szólván természetesen a rendőrség közegeiről, csak én tartózkodtam, mint a minisztertanács jegyzője s én tartottam fönn a megengedett összeköttetést a kivüllevőkkel. Ennek a megtisztelő megbizatásnak azonban az a szomoru következménye lett, hogy amikor a vacsorát elfogyasztottuk és a tanácsteremből kimentem, hogy megsürgessem az elkészitett jegyzőkönyv másolási munkálatait, egy rendőrtisztviselő lépett elébem s diszkréten azt mondotta, hogy a földszinten a telefonhoz hivnak. Mindjárt tudtam, hogy mit jelenthet ez a telefonhoz való hivás. Ebben a föltevésemben még jobban megerősitett az ott lévő egyik rendőrtanácsosnak egy véletlenül meghallott kijelentése, amelyből ugyancsak annyit értettem, hogy „oda a többiekhez", de amely három szóból is tisztában voltam, hogy miért akarnak a telefonhoz küldeni. Közöltem is azonnal a miniszterekkel, akik érthetetlennek találván az esetet, mély csodálkozásuknak adtak kifejezést, de nem segithettek rajtam. Igy aztán másnap délig a miniszterelnökségen voltam őrizet alatt, mikor is a főkapitányságra vittek, ahol aztán Gogolák Károly miniszteri tanácsos, a miniszterelnökség elnöki osztályának a vezetője, igazolt, mire szabadonbocsátottak.

A miniszterek csaknem éjfél után három óráig voltak együtt, mignem aztán a román katonák fődözete mellett mindegyiket lakására szállitották.

Kalmár Jenő.

TARTALOMJEGYZÉK

Oldal

I. A románvezetés vádja 3

II. A nemzetgyülés aug. 2-iki ülése naplójából . . . 9

III. Az ellenforradalom okmánytárából: Hogyan szerezte meg a hatalmat az ellenforradalom első kormánya? 156

UJ PÁRTKIADVÁNYOK!

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI MÜVEK:

Beer M.: A szocializmus és a társadalmi harcok története .	K	132.—
Czakó Ambró: A vallási fejlődés utja	K	44.—
Engels Frigyes: Hogyan alakitaná át Dühring Jenő ur az összes tudományokat? Forditotta Rab Pál	K	132.—
Engels Frigyes: A család, a magántulajdon es az állam keletkezése. Forditotta Rab Pál	K	88.—
Kautsky Károly: A demokráciától az állami rabszolgaságig	K	132.—
Kautsky Károly: A kereszténység eredete. (Történelmi tanulmány.) Forditotta Rab Pál	K	220.—
A szakszervezeti szabadság Magyarországon	K	88.—
Szakasits: Szociáldemokraták a parlamentben	K	88.—
Takács József: A földmunkásmozgalom célja és közelebbi föladata	K	26.40

SZÉPIRODALMI MÜVEK:

Balzac: Az Iidértz. Kötve	K	88.—
Balzac: A toursi plébános	K	55.—
ego: Vas Ilona bátor utja	K	110.—
Hugo: A tenger munkásai (2 kötet)	K	220.—
Huggenberger: Daniel Pfund	K	13.20
Mirbeau: A kinok kertje	K	88.—
Zola Emil: Az álom	K	110.—
Zola Emil: Az emberi bestia	K	165.—
Wells: A fölszabadult világ	K	110.—

MÜSZAKI TUDOMÁNY:

Beretvás: Szivógázmotorok szerkezete és kezelése	K	132.—
Benedek Ákos: A logarléc	K	44.—
Jaschik Álmos: A könyvkötőmesterség	K	330.—
Péter József: A vas- és acélöntő	K	132.—
Mihályi Ernő: Az autó. (Autóvezetők, szerelők kézikönyve)	K	110.—
Némethy József: A kőmüvesmesterség	K	275.—
Seres József: Faipari kézikönyv	K	132.—
Schreiber: Automobilisták zsebkönyve	K	66.—

FÖLDMIVESEK SZAKKÖNYVTÁRA:

Péterfy: A házinyultenyésztés ábécéje	K	22.—
Székely: A kert trágyázása	K	22.—

VERSESKÖNYVEK, KÖLTEMÉNYEK:

Bodrogi: Siratás	K	55.—
Lányi Sarolta: Napjaim	K	99.—
Várnai Zseni: A fájdalom könyve	K	66.—

TÁRSADALMI EGÉSZSÉGÜGY:

Dr. Kelen József: Hogyan kell ma táplálkozni?	K	16.50

*

Kaphatók
a Népszava-könyvkereskedésben
Budapest VII, Erzsébet-körut 35. szám,
a kiadóhivatalban, VIII, Conti-utca 4,
valamint az összes árusitóknál

*

Szervezett munkásoknak nagy árkedvezmény!

KIK HOZTÁK BE A ROMÁNOKAT BUDAPESTRE

VAGY
HOGYAN ÜTÖTTÉK AGYON
FRIEDRICH—CSILLÉRY—PEKÁR URÉK
A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA
PÁRTOT

*

EGY IZGALMAS NEMZETGYÜLÉSI NAP ESEMÉNYEI

*

BUDAPEST, 1922
A NÉPSZAVA-KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA
VII, ERZSÉBET-KÖRÚT 35.